

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Recenzenti:

prof. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.
doc. JUDr. Martin Štrkolec, PhD.

Jozef Záhora, Štefan Zeman, Michal Maslen

**TRESTNÉ ČINY
PROTI ĽUDSKEJ DÔSTOJNOSTI
V SEXUÁLNEJ OBLASTI**

TRNAVA 2022

Publikácia vznikla v rámci riešenia vedeckovýskumného projektu APVV-19-0050 s názvom „Trestnoprávna ochrana slobody“. This work was supported by Slovak Research and Development Agency under Contract No. APVV-19-0050 „Criminal Law Protection of Freedom“.

Vzor citácie:

ZÁHORA, J., ZEMAN, Š., MASLEN, M. *Trestné činy proti ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti*.

Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis. Vydavateľstvo Trnavskej univerzity, 2022, 288 s.

© Jozef Záhora, Štefan Zeman, Michal Maslen, 2022

ISBN 978-80-568-0593-0

OBSAH

O AUTOROCH	9
PREDHOVOR	11
1. ZÁKLADNÉ METODOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ	14
1.1 Vymedzenie predmetu skúmania	14
1.2 Rozpracovanie problému v dostupnej literatúre	21
1.3 Medzinárodné záväzky	26
2. ZNÁSILNENIE A SEXUÁLNE NÁSILIE	34
2.1 Úvod do problematiky	34
2.2 Historické súvislosti	35
2.2.1 Staroveké civilizácie	36
2.2.2 Stredovek	37
2.2.3 Novovek	39
2.2.4 Obdobie Československej republiky	41
2.2.5 Vývoj po vzniku samostatnej Slovenskej republiky	43
2.3 Znásilnenie z hľadiska ľudských práv	45
2.3.1 Znásilnenie ako porušenie zákazu mučenia	45
2.3.2 Nekonsenzuálne znásilnenie	47
2.3.3 Neprimeraná dĺžka trestného konania v trestnej veci znásilnenia	50
2.3.4 Neefektívne vyšetrovanie znásilnenia	51
2.3.5 Právo na verejné prejednanie veci	52
2.3.6 Znásilnenie v manželstve	54
2.3.7 Znásilnenie ako porušenie práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života	56
2.4 Znásilnenie ako zločin podľa medzinárodného práva	59
2.4.1 Znásilnenie ako zločin proti ľudskosti	61
2.4.2 Znásilnenie ako vojnový zločin	63
2.4.3 Znásilnenie ako prostriedok na spáchanie genocídy	64
2.4.4 Znásilnenie ako forma mučenia a iného neľudského alebo krutého zaobchádzania	65
2.5 Medzinárodné porovnanie	67

2.5.1	Švédsko	67
2.5.2	Anglicko a Wales	69
2.5.3	Nemecko	72
2.5.4	Francúzsko	73
2.5.5	Španielsko	74
2.5.6	Poľsko	75
2.5.7	Diskusia	77
2.6	Znaky trestného činu znásilnenia	82
2.6.1	Všeobecná charakteristika	82
2.6.2	Objektívne znaky	84
2.6.3	Subjektívne znaky	88
2.6.4	Vzťah k iným ustanoveniam	90
2.7	Znaky trestného činu sexuálneho násillia	91
2.7.1	Všeobecná charakteristika	91
2.7.2	Objektívne znaky	93
2.7.3	Subjektívne znaky	95
2.7.4	Vzťah k iným ustanoveniam	96
2.8	Okolnosti podmieňujúce použitie vyššej trestnej sadzby	97
2.8.1	Závažnejším spôsobom konania	97
2.8.2	Na chránenej osobe	100
2.8.3	Z osobitného motívu	102
2.8.4	Na osobe vo výkone väzby alebo vo výkone trestu odňatia slobody	102
2.8.5	Spoločným konaním najmenej dvoch osôb	103
2.8.6	Spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví	103
2.8.7	Bezprostredne ním ohrozí život dieťaťa	104
2.8.8	Spôsobí ním smrť	104
2.8.9	Za krízovej situácie	104
2.9	Úvahy de lege ferenda	105
2.9.1	Zmena názvu „Trestné činy proti ľudskej dôstojnosti“	105
2.9.2	Nekonsenzuálne znásilnenie	107
2.9.3	Zlúčenie trestného činu znásilnenia a sexuálneho násillia do jedného trestného činu	111
2.9.4	Doplnenie znaku vynučovania sexuálnej aktivity „hrozbou inej ťažkej ujmy“	112
2.9.5	Zmena názvu trestných činov a terminológie	113
2.9.6	Vymedzenie pojmu „iné sexuálne praktiky“	113
2.9.7	Trestná zodpovednosť právnických osôb aj pre trestný čin znásilnenia	116
2.9.8	Legislatívne návrhy	117

3. SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANIE DETÍ.....	124
3.1 Úvod do problematiky	124
3.2 K historickému vývoju zákonnej úpravy sexuálneho zneužívania ...	127
3.2.1 Krátky exkurz do antického Grécka a Ríma	127
3.2.2 Právna úprava sexuálneho zneužívania v prvej Československej republike na českých územiach	130
3.2.3 Právna úprava sexuálneho zneužívania v prvej Československej republike na území Slovenska	134
3.2.4 Snahy o unifikáciu trestného práva v prvej Československej republike	136
3.2.5 Právna úprava podľa Trestného zákona z roku 1950	140
3.2.6 Právna úprava podľa Trestného zákona z roku 1961	143
3.2.7 Právna úprava po páde totalitného režimu a prijatie Trestného zákona z roku 2005	146
3.3 Trestný čin sexuálneho zneužívania v Trestnom zákone de lege lata	149
3.3.1 Sexuálne zneužívanie podľa § 201 TZ – znaky základnej skutkovej podstaty s dôrazom na objektívnu stránku	151
3.3.2 Sexuálne zneužívanie podľa § 201 TZ – znaky kvalifikovaných skutkových podstát	161
3.3.3 Sexuálne zneužívanie podľa § 201a TZ	170
3.3.4 Sexuálne zneužívanie podľa § 201b TZ	178
3.3.5 Sexuálne zneužívanie podľa § 202 TZ	182
3.3.6 Vzájomný vzťah trestného činu sexuálneho zneužívania podľa §§ 201 až 202 TZ a iných trestných činov (vzťah k iným ustanoveniam)	186
3.3.7 Diskusia k špecifickému návrhu de lege ferenda	190
3.4 Stručná kriminologická analýza páchania a postihovania sexuálneho zneužívania SR	193
3.5 Sexuálne zneužívanie v zahraničných právnych úpravách a ich komparácia so slovenskou právnou úpravou	203
3.5.1 Česká republika	203
3.5.2 Maďarsko	210
3.5.3 Rakúsko	212
3.5.4 Nemecko	216
3.5.5 Švajčiarsko	219
3.5.6 Taliansko	221

4. OCHRANA ĽUDSKEJ DÔSTOJNOSTI AKO HODNOTY V KONTEXTE DOKUMENTOV MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA V BOJI PROTI OBCHODOVANIU S ĽUĎMI A PROTI ICH SEXUÁLNEMU VYKORISŤOVANIU	226
4.1 Úvod do problematiky	226
4.2 Hodnota ľudskej dôstojnosti v kontexte krutého a neľudského zaobchádzania.....	228
4.3 Vplyv Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach na hodnotu ľudskej dôstojnosti	230
4.4 Ľudské práva a obchodovanie s ľuďmi	234
4.5 Univerzálne nástroje medzinárodného práva používané na boj proti obchodovaniu s ľuďmi	240
4.6 Osobitné nástroje medzinárodného práva používané na boj proti obchodovaniu so ženami	250
4.7 Všeobecné odporúčanie č. 38 Výboru pre odstránenie diskriminácie žien.....	253
4.8 Osobitné nástroje medzinárodného práva používané na boj proti obchodovaniu s deťmi	256
SÚHRN.....	258
SUMMARY	259
ZUSAMMENFASSUNG.....	260
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A ZDROJOV	261
VECNÝ REGISTER.....	282

O AUTOROCH

Prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD. (1968) pôsobí ako profesor trestného práva na Ústave verejného práva Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy v Bratislave. Okrem toho vedecky a pedagogicky pôsobí aj na Katedre trestného práva a kriminológie Právnickej fakulty Trnavskej univerzity. Je autorom, resp. spoluautorom viacerých učebníc, monografií, komentárov, veľkého množstva vedeckých štúdií, vedeckých prác a odborných článkov z oblasti trestného práva a trestného práva Európskej únie. Viedol odbornú prípravu viacerých doktorandov a v súčasnosti je školiteľom ďalších doktorandov. Je tiež členom odborových komisií pre obhajoby dizertačných prác v odbore trestné právo, komisií pre habilitačné konanie na právnických fakultách v Slovenskej republike a Českej republike.

Okrem vedeckopedagogického pôsobenia pôsobí aj v legislatívnej oblasti. V rokoch 2014 bol členom pracovnej skupiny Ministerstva spravodlivosti SR pre tvorbu legislatívy a implementáciu projektu elektronického monitorovania. V tom istom roku bol tiež členom pracovnej skupiny Ministerstva spravodlivosti SR k príprave transpozície smernice, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov. V roku 2015 bol vymenovaný za člena pracovnej skupiny Ministerstva spravodlivosti SR pre prípravu Európskej siete pre práva obetí. V roku 2019 pôsobil ako člen pracovnej skupiny Ministerstva spravodlivosti SR zameranej na využívanie alternatívnych trestov a zefektívnenia využívania elektronického systému monitorovania osôb v gescii Ministerstva spravodlivosti SR a v roku 2020 bol vymenovaný za člena pracovnej skupiny Ministerstva spravodlivosti SR pre problematiku zaistovania majetku.

JUDr. Štefan Zeman, PhD. (1984) je absolventom Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave a Postgraduálneho Inštitútu kánonického práva Katolíckej univerzity Petra Pázmáňa v Budapešti. V súčasnosti pôsobí ako odborný asistent na Katedre trestného práva a kriminológie Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, kde sa venuje predovšetkým výuke trestného práva hmotného a kriminológie tak v slovenskom, ako aj v anglickom jazyku. Rovnako je aj členom Katedry rímskeho a cirkevného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity, kde sa špecializuje na kánonické právo a dejiny kánonického práva.

Je pravidelným aktívnym účastníkom domácich a zahraničných vedeckých konferencií, autorom alebo spoluautorom 2 vedeckých monografií, 2 učebníc, viac ako 50 odborných článkov a štúdií, členom riešiteľských kolektívov viacerých grantových projektov, absolvoval zahraničné študijné a prednáškové pobyty na univerzitách v Ríme, Salerne, Budapešti a v Prahe.

Doc. JUDr. Michal Maslen, PhD. (1986) je absolventom Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Od roku 2009 pôsobí na Katedre správneho práva, práva životného prostredia a finančného práva na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave. Odborne sa venuje problematike administratívneho trestania a starostlivosti o životné prostredie v medzinárodnom a európskom kontexte a v slovenskej právnej úprave. Medzi ďalšie oblasti jeho vedeckej činnosti patria otázky verejnej správy a ochrany základných ľudských práv a slobôd v slovenskej právnej teórii a právnej praxi. Advokátsku skúšku Slovenskej advokátskej komory vykonal v roku 2012. Od roku 2013 je členom Slovenskej advokátskej komory. V rokoch 2014 až 2017 bol členom Stálej pracovnej komisie Legislatívnej rady vlády Slovenskej republiky pre správne právo. Aktívne sa zúčastňuje na vedeckých konferenciách o problematike správneho práva a práva životného prostredia. V súčasnosti je členom rozkladovej komisie na Ministerstve obrany SR, členom rozkladovej komisie na Národnom bezpečnostnom úrade SR a členom ad hoc rozkladovej komisie na Slovenskej advokátskej komore.

PREDHOVOR

Ľudská dôstojnosť je nevecnou, hodnotovou esenciou a extenziou ľudského života. Je základnou, neredukovateľnou a nekvantifikovateľnou kvalitou ľudského života. Kým jej koextenzívna väzba na ľudský život znamená jej univerzálnosť, jadrová povaha ľudskej dôstojnosti je reflexiou jedinečnosti ľudského života vo všetkých jeho podobách. Práve tým, že spoločnosť organizovaná vo forme štátu uznáva ľudskú dôstojnosť ako ideálnu, hodnotovú esenciu ľudského bytia, priznáva jej nositeľom autonómny morálny a právny status.¹

Vo vzťahu k ľudskej dôstojnosti chápeme iného človeka minimálne ako rovnocenného, bez ohľadu na jeho pohlavie, rasu, svetonázor či náboženské presvedčenie. Toto vnímanie dôstojnosti má určitý ontologický rozmer vyplývajúci z toho, že odvodzujeme prvotnú ideu dôstojnosti z faktu ľudskej existencie. Vo vzťahu k dôstojnosti je existencia slobody rozhodovania a konania hlavnou podmienkou toho, aby mravný subjekt mohol svojím správaním a konaním potvrdzovať a rozvíjať vlastnú dôstojnosť, ktorú získal pôvodne na základe svojej ľudskej existencie. Podstatným vymedzením dôstojnosti človeka je mravná rovnocennosť všetkých ľudských bytostí vyplývajúca z faktu samotnej ľudskej existencie.²

Ľudská dôstojnosť ako subjektívne právo je zakotvená v čl. 19 Ústavy „Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti...“. Právo na ľudskú dôstojnosť garantuje jednotlivcovi možnosť autonómneho sebaurčenia. Práve tým, že spoločnosť organizovaná vo forme štátu uznáva ľudskú dôstojnosť ako ideálnu hodnotovú esenciu ľudského bytia, priznáva jej nositeľom autonómny morálny a právny status.³ Tým, že je určitá objektívna hodnota explicitne vyjadrená v Ústave, nadobúda charakter ústavnej hodnoty, ktorá požíva ústavnú ochranu.⁴

Účel ochrany ľudskej dôstojnosti sa v právnom poriadku vymedzuje ako ochrana pred zaobchádzaním, ktoré ponizuje dôstojnosť človeka ako ľudskej bytosti. Táto ochrana sa poskytuje predovšetkým prostredníctvom občianskeho

¹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky *sp. zn. I. ÚS 12/01* zo 4. decembra 2007 uverejnený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 14/2008 Z. z.

² Porovnaj GLUCHMAN, V. Ľudská dôstojnosť a neutilitaristická konzekvencionalistická etika sociálnych dôsledkov. In: *Filozofia*, roč. 59, č. 7/2004, s. 504.

³ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. decembra 2007, *sp. zn. I. ÚS 12/01*, uverejnený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 14/2008 Z. z.

⁴ *Ibidem*.

a trestného práva, pričom v každom z týchto odvetví ide o orientáciu na ochranu pred inými formami ponížovania dôstojnosti človeka – v občianskom práve je základom ochrana pred urážkami, ohováraním a inými prejavmi znevažujúcimi jednotlivca, v trestnom práve dominuje ochrana ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti.⁵

Otázky ochrany ľudskej dôstojnosti získavajú najzásadnejší charakter v oblasti trestného práva hmotného. Trestný zákon venuje trestnej činnosti namierenej proti ľudskej dôstojnosti mimoriadne zásadnú pozornosť, čo je zrejmé aj z umiestnenia trestných činov proti slobode a ľudskej dôstojnosti do druhej hlavy osobitnej časti Trestného zákona. Nie je však možné opomenúť ani tú skutočnosť, že skutkové podstaty trestných činov, ktorých objektom je ochrana ľudskej dôstojnosti, sú obsiahnuté aj v iných hlavách Trestného zákona. Trestné činy proti ľudskej dôstojnosti sú previazané aj s fenoménom novodobého otroctva, nútenej prostitúcie či nelegálnych adopcií totiž v najväčšej miere zasahuje tých najzraniteľnejších členov spoločnosti, ktorými sú deti, ženy či osoby ocitajúce sa v ťažkých životných situáciách.

Potreba riešiť predmetný problém je o to aktuálnejšia, že páchatelia uvedenej trestnej činnosti neobmedzujú svoje nelegálne aktivity na územie jedného štátu – ich trestná činnosť hranice nepozná, prekračuje ich a nadobúda charakter globálneho problému. Na podklade týchto skutočností možno vysloviť názor, že odborná diskusia o nastolených otázkach doplnená o aplikačný výskum je v podmienkach Slovenskej republiky nielen potrebná, ale viac ako žiaduca. V ostatnom čase sa diskusia v oblasti legislatívy týka predovšetkým zmeny koncepcie trestného činu znásilnenia. Širšiu odbornú pozornosť si však zasluhujú aj ďalšie trestné činy, ktorých obeťami sú rovnako obzvlášť zraniteľní jednotlivci, no ktorým sa zásadnejšej pozornosti nedostáva. Ide o trestné činy ako nebezpečné prenasledovanie (stalking), nebezpečné vyhrážanie či trestné činy páchané so sexuálnym motívom.

Riešenie týchto problémov vedie cestou dôsledného preskúmania relevantných trestnoprávných ustanovení na základe odborne realizovaného výskumu a výstupov z neho. V týchto intenciách sa riešiteľský kolektív Katedry trestného práva a kriminológie Právnickej fakulty Trnavskej univerzity podujal riešiť výskumnú úlohu „*Trestnoprávna ochrana slobody*“. Túto výskumnú úlohu podporuje Agentúra na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-19-0050.

Predložená monografia je čiastkovým výstupom uvedenej výskumnej úlohy venujúca sa trestným činom proti ľudskej dôstojnosti, ktoré sú upravené v druhom

⁵ Bližšie ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex 2012, s. 144.

diele, druhej hlavy osobitnej časti Trestného zákona, a to konkrétne trestné činy znásilnenia, sexuálneho násillia, a sexuálneho zneužívania. Hoci zákonodarca zaraduje trestný čin obchodovania s ľuďmi do prvého dielu tejto hlavy, predmetom skúmania je aj trestný čin obchodovania s ľuďmi v kontexte sexuálneho zneužívania, lebo tento trestný čin porušuje podobné chránené záujmy ako trestné činy proti ľudskej dôstojnosti, konkrétne ľudskú dôstojnosť, zákaz otroctva, nútenej práce a obchodovania s ľuďmi, zákaz týrania a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania.

Na druhej strane predmetom skúmania nie sú trestné činy chrániace iné aspekty ľudskej dôstojnosti, ako je ochrana pred neoprávnenými zásahmi do práva na česť a dôstojnosť (napr. trestný čin ohovárania podľa § 373 Trestného zákona), zákaz mučenia (trestný čin mučenia a iné neľudského alebo krutého zaobchádzania podľa § 420 Trestného zákona), dôstojné zachádzanie s ľuďmi (napr. trestné činy genocídy podľa § 418 Trestného zákona, či neľudskosti podľa § 425 Trestného zákona) alebo dôstojné zachádzanie s ľudskými ostatkami (trestný čin hanobenia mŕtveho podľa § 366 Trestného zákona), pretože presahujú rámec skúmanej problematiky.

1. ZÁKLADNÉ METODOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ

1.1 Vymedzenie predmetu skúmania

Každá ľudská spoločnosť je založená na určitých hodnotách. Hodnoty predstavujú neodmysliteľnú súčasť našich životov. Sú významným zdrojom motivácie, predstavujú ciele, ktoré túžime dosiahnuť.⁶ Hodnoty sa kontinuálne formujú v procese vývoja ľudskej činnosti. Ktorákoľvek spoločnosť svoje hodnoty spravidla odvodzuje od jej histórie. Hodnoty a sociálne normy plnia v spoločnosti úlohu objektivizácie a subjektivizácie ľudského správania, sociálnej interakcie, sociálnych podmienok a sociálneho sveta vôbec, súčasne ale ako základné prvky duchovnej kultúry spoločnosti zaisťujú hodnotovú a normatívnu kontinuitu sociálneho života. Okrem týchto úloh hodnoty predstavujú hodnotový a normatívny poriadok v spoločnosti a plnia funkciu sociálnych regulátorov.⁷

Hodnoty majú objektívny charakter a sú vyjadrením spoločensky uznávaného všeobecného „dobra“ a majú spravidla nemateriálnu povahu. Na rozdiel od štandardných právnych noriem (pravidiel správania) štát objektívne hodnoty podľa záverov súčasnej právnej vedy nemôže tvoriť, ale len uznať a rešpektovať, resp. z nich vychádzať a prípadne zvyrazňovať ich význam či vzťah k iným hodnotám.⁸

Medzi základné hodnoty v európskej kultúre môžeme zaradiť demokraciu, právny štát, slobodu, rešpektovanie ľudských práv, rovnosť a **ľudskú dôstojnosť**.

Pojem dôstojnosť (*lat. dignitas*) súvisí so spoločensky rolovou dôstojnosťou, ktorá fixovala vzťah pána a otroka, čo možno dovodiť práve porovnaním s jeho latinským koreňom. Slovo „*digero*“ znamená tiež deliť, rozdeľovať, usporiadať a talianske slovo „*diga*“ označuje hrádzu, priehradu, prekážku. V slove „*digni-*

⁶ Bližšie ZÁHORA, J. Európske hodnoty trestného práva a ich zobrazenie v slovenskom trestnom práve. In: *Hodnoty trestného práva v teórii a praxi*. Trnava: Typi Universitatis Tarnavien-sis, 2012, s. 7.

⁷ Pozri VEČEŘA, M. a kol. *Teória práva* 4. vyd. Bratislava: Paneurópska vysoká škola; Žilina: Eurokódex, 2011. s. 295.

⁸ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky *sp. zn. I. ÚS 12/01* zo 4. decembra 2007 uverejnený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 14/2008 Z. z.

tas“ je teda zafixovaný spoločenský vzťah s takými jeho vlastnosťami, ktorý medzi subjekty kladie vedomý odstup.⁹

Pod pojmom ľudská dôstojnosť môžeme rozumieť vyjadrenie predstavy o osobnostnej a sociálnej hodnote každého človeka. V prvom rade vyjadruje vzťah k sebe samému, vzťah k iným ľuďom, skupinám, minoritám a vzťah k spoločnosti. Takto chápaná hodnota človeka je základom ľudských práv. Ľudskú dôstojnosť možno chápať aj ako vzťah jedinca voči inému jedincovi v spoločenstve a mravom.¹⁰ Dôstojnosťou vo všeobecnom význame budeme rozumieť istú hodnotu, ktorú nejaká osoba má, alebo sa jej pripisuje.¹¹

Nejednoznačnosť pojmu ľudská dôstojnosť v súčasnej filozofii netreba osobitne ozrejmovvať. Ako je známe, praktický význam daného pojmu spočíva najmä v skutočnosti, že sa stal základom modernej koncepcie ľudských práv. Vlastný pojem sa tradične vzťahuje k človeku ako takému a je základom jeho neodňateľných, nescudziteľných, nezrušiteľných a nepremlčateľných práv. Dôstojnosť v tomto zmysle teda človeku nemôže odňať.¹²

Mnohí právni myslitelia¹³ zastávajú názor, že pojem ľudská dôstojnosť je ťažko definovateľný, lebo tento pojem v sebe spája deskriptívne či empirické prvky s prvkami evalvačnými či normatívnymi. Najčastejšie uvádzaným deskriptívnym prvkom ľudskej dôstojnosti je autonómia. Kant zdôrazňuje, že „*Autonómia je teda základom dôstojnosti a každej rozumnej prirodzenosti*“.¹⁴

Pri ľudskej dôstojnosti chápeme iného človeka minimálne ako rovnocenného, bez ohľadu na jeho pohlavie, rasu, svetonázor či náboženské presvedčenie. Toto vnímanie dôstojnosti má určitý ontologický rozmer vyplývajúci z toho, že odvodzujeme prvotnú ideu dôstojnosti z faktu ľudskej existencie. Ponímanie dôstojnosti je teda širšie ako u citovaného Kanta, pripisujúceho dôstojnosť len rozumným bytostiam, čiže dôstojnosť by sa v zmysle jeho definície nevzťahovala

⁹ Porovnaj MARINICOVÁ, M. Filozoficko-právny pojem ľudskej dôstojnosti a súčasnosť. In: *Disputationes quodlibetales XX.: dôstojnosť človeka a jeho budúcnosť*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2017, s. 217.

¹⁰ Porovnaj SEILER, V. – SEILEROVÁ, B. *Ľudská dôstojnosť – axioma ľudských práv*. Bratislava: Vladimír Seiler, 2010. s. 19.

¹¹ Pozri PALENČÁR, M. Niekoľko poznámok k pojmu ľudskej dôstojnosti. In: *Disputationes quodlibetales XX.: dôstojnosť človeka a jeho budúcnosť*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2017, s. 10.

¹² Porovnaj TURČAN, M. Kritika pojmu ľudskej dôstojnosti v koncepcii Suzy Killmisterovej. In: *Filozofia*. Roč. 77, č. 1/2022, s. 36.

¹³ Porovnaj DEMBICKÁ, L. Ľudská dôstojnosť v kontexte policajných činností. In: *Policajná teória a prax*. Roč. 22, č. 2/2014, s. 119.

¹⁴ Citované podľa ALEXY, R. Ľudská dôstojnosť a princíp proporcionality. In: *Právnik*. Roč. 154, č. 11/2015, s. 872.

na deti útleho veku, prípadne mentálne postihnuté osoby. Na druhej strane tento prístup k dôstojnosti má aj situačný rozmer, ktorý je podstatný a rozhodujúci, pretože na základe konkrétneho správania jednotlivca možno stanoviť aj mieru dôstojnosti patriacu každému mravnému subjektu. Vo vzťahu k tomuto významu dôstojnosti je existencia slobody rozhodovania a konania hlavnou podmienkou toho, aby mravný subjekt mohol svojim správaním a konaním potvrdzovať a rozvíjať vlastnú dôstojnosť, ktorú získal pôvodne na základe svojej ľudskej existencie. Podstatným vymedzením dôstojnosti človeka je mravná rovnocennosť všetkých ľudských bytostí vyplývajúca z faktu samotnej ľudskej existencie. Mravnú rovnocennosť však musí mravný subjekt potvrdzovať svojim konaním, čo je predpokladom zachovania dôstojnosti osoby a rešpektu voči nej. V prípade konania nerešpektujúceho mravnú rovnocennosť všetkých osôb dochádza k strate dôstojnosti a úcty voči tejto osobe práve v dôsledku jej konania.¹⁵

K významným súčasným autorom, venujúcim sa ľudskej dôstojnosti ako filozofickej kategórii, patrí austrálska filozofka Suzy Killmister. Uvedená autorka uvádza tri požiadavky (angl. *desiderata*), ktoré má pojem ľudskej dôstojnosti spĺňať – na požiadavku **univerzality** (*universalist desideratum*), požiadavku **zraniteľnosti** (*vulnerability desideratum*) a požiadavku **úspechu** (*achievement desideratum*). Prvá požiadavka vyjadruje skutočnosť, že človeka si vážime ako ľudskú bytosť. Čiže ide o požiadavku, aby každá ľudská bytosť bola objektom našej úcty. Druhá požiadavka sa týka možnosti porušenia či straty dôstojnosti. O ľudskej dôstojnosti teda musíme byť schopní hovoriť aj ako o niečom, čo možno stratiť. Tretia požiadavka sa týka zohľadnenia nášho rozlišovania ľudí na dôstojnejších a menej dôstojných s ohľadom na ich pozíciu v spoločnosti, na ich zásluhy a cnosti. Podľa uvedenej autorky ľudská dôstojnosť nie je človeku vrodenná, ale je nadobudnutá či udelená (*conferred*). Ľudskú dôstojnosť predstavuje ako sociálny konštrukt, ako čosi, čo spoločnosť priznáva svojim členom: „*Ľudská dôstojnosť sa v mojom ponímaní týka statusu, ktorý si navzájom udeľujeme.*“¹⁶

V starších ľudskoprávnych dokumentoch sa zdôrazňujú predovšetkým hodnoty slobody a prirodzenej rovnosti, v neskoršej dobe, ako reakcia na dehumanizáciu ľudskej bytosti počas druhej svetovej vojny, sa začína do popredia dostávať hodnota ľudskej dôstojnosti. Tak ako vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv „*uznanie prirodzenej dôstojnosti a rovnakých neodňateľných práv všetkých členov ľudskej rodiny je základom slobody, spravodlivosti a mieru vo svete*“, rovnako aj v preambule Charty OSN „*vyhlásiť znovu svoju vieru v základné práva,*

¹⁵ Porovnaj GLUCHMAN, V. Ľudská dôstojnosť a neutilitaristická konzekvencionalistická etika sociálnych dôsledkov. In: *Filozofia*. Roč. 59, č. 7/2004, s. 504.

¹⁶ Bližšie TURČAN, M. Kritika pojmu ľudskej dôstojnosti v koncepcii Suzy Killmisterovej. In: *Filozofia*. Roč. 77, č. 1/2022, s. 36 a nasl.

v *dôstojnosť a hodnotu ľudskej osobnosti*“, je na globálnej úrovni zdôrazňovaná hodnota jedinečnosti ľudskej dôstojnosti. Dôstojnosť jednotlivca začala byť postupne chápaná ako základ všetkých ľudských práv.¹⁷ V tomto trende pokračovala aj normatívna úprava v Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach a Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach,¹⁸ kde sa v preambule zdôrazňuje, že „*práva sa odvídzajú od prirodzenej dôstojnosti ľudskej bytosti*“, v Dohovore o právach dieťaťa¹⁹ „*je uznanie prirodzenej dôstojnosti a rovných a nescudziteľných práv všetkých príslušníkov ľudskej rodiny základom slobody, spravodlivosti a mieru vo svete*“, či Dohovore o ľudských právach a biomedicíne²⁰ „*...presvedčené o nutnosti rešpektovať človeka ako jedinca i ako príslušníka ľudského rodu a uznávajúc dôležitosť zabezpečenia dôstojnosti človeka*“.

Normatívne vyjadrenie úcty k ľudskej dôstojnosti ako základnej hodnoty Európskej únie nachádzame v čl. 2 Zmluvy o Európskej únii²¹ „*Únia je založená na hodnotách úcty k ľudskej dôstojnosti...*“. Ochrana ľudskej dôstojnosti v primárnom práve Európskej únie je vyjadrená aj v článku 1 Charty základných práv Európskej únie:²² „*Ľudská dôstojnosť je nedotknuteľná. Musí sa rešpektovať a ochraňovať.*“ Vzhľadom na to, že ochrana ľudskej dôstojnosti je v Zmluve o Európskej únii a rovnako aj v Charte uvedená na prvom mieste, zdôrazňuje to skutočnosť, že ľudská dôstojnosť nie je len základným právom ako takým, ale predstavuje samotný základ práv.²³ Citované ustanovenia možno chápať ako vyjadrenie pravidla, ktoré uprednostňuje hodnotu ľudskej dôstojnosti pred kolidujúcimi právami.²⁴

Súdny dvor vo viacerých rozhodnutiach²⁵ potvrdil, že základné právo na

¹⁷ Bližšie HUSSEINI, F. – BARTOŇ, M. – KOKEŠ, M. – KOPA, M. a kol. *Listina základných práv a svobod. Komentár*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 73 a nasl.

¹⁸ Vyhláška MZV č. 120/1976 Zb.

¹⁹ Oznámenie FM ZV č. 104/1991 Zb.

²⁰ Oznámenie MZV SR č. 40/2000 Z. z.

²¹ Zmluva o Európskej únii (Konsolidované znenie), Ú. v. EÚ C 202, 7. 6. 2016, s. 1 – 46.

²² Charta základných práv Európskej únie, Ú. v. EÚ C 202, 7. 6. 2016, s. 389 – 405.

²³ Porovnaj JONES, J. Human Dignity in the EU Charter of Fundamental Rights and its Interpretation before the European Court of Justice. In: *The Liverpool Law Review*, vol. 33, no. 3/2012, s. 286.

²⁴ Porovnaj ALEXY, R. Lidská důstojnost a princip proporcionality. In: *Právnik*. Roč. 154, č. 11/2015, s. 875.

²⁵ Napr. Rozsudok Súdneho dvora z 9. októbra 2001, Holandské kráľovstvo proti Európskemu parlamentu a Rade Európskej únie, *Vec C-377/98*; Rozsudok Súdneho dvora (prvá komora) zo 14. októbra 2004, Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH proti Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn, *Vec C-36/02*; Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 5. apríla 2016, Pál Aranyosi a Robert Căldăraru, *Spojené veci C-404/15 a C-659/15*; Rozsudok

Ľudskú dôstojnosť je súčasťou práva Európskej únie. Vo vzťahu k trestnoprávnej ochrane ľudskej dôstojnosti Únia prijala viacero trestnoprávných nástrojov, najmä obchodovania s ľuďmi a sexuálneho vykorisťovania detí. Obchodovanie s ľuďmi a sexuálne zneužívanie žien a detí predstavujú vážne porušenie základných ľudských práv, najmä ľudskej dôstojnosti.²⁶ Rovnako v návrhu smernice o boji proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu²⁷ sa v recitáli uvádza, že *násilie na ženách a domáce násilie predstavujú porušenie základných práv, akými sú právo na ľudskú dôstojnosť...*

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. poskytuje ochranu ľudskej dôstojnosti v dvoch rovinách. V čl. 12 ako **objektívna hodnota** – „*Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach*“ – garantuje rovnosť všetkých ľudí **v dôstojnosti a právach**. Ústava priznáva ľudskú dôstojnosť každému človeku, rešpektujúc jeho podstatu, uznáva ho ako subjekt základných práv a slobôd v rozsahu ich ústavného zakotvenia. Toto ustanovenie o rovnosti v dôstojnosti a v právach treba pokladať za **generálnu klauzulu**.²⁸

Ľudská dôstojnosť ako **subjektívne právo** je zakotvená v čl. 19 Ústavy: „*Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti...*“ Právo na ľudskú dôstojnosť garantuje jednotlivcovi možnosť autonómneho sebaurčenia. Práve tým, že spoločnosť organizovaná vo forme štátu uznáva ľudskú dôstojnosť ako ideálnu hodnotovú esenciu ľudského bytia, priznáva jej nositeľom autonómny morálny a právny status.²⁹ Tým, že je určitá objektívna hodnota explicitne vyjadrená v Ústave, nadobúda charakter ústavnej hodnoty, ktorá požíva ústavnú ochranu.³⁰

Okrem explicitného vyjadrenia v Ústave existuje aj implicitný význam ľudskej dôstojnosti. Táto rovina má podľa niektorých predstaviteľov slovenskej doktríny ústavného práva fundamentálny význam a považujú ju za najvyššiu ústavnú hodnotu a premeň všetkých ľudských práv a slobôd. Dôstojnosť vyjadruje humánnosť slovenskej Ústavy a týka sa nielen vzťahov medzi jednotlivcom a štátom ale zároveň aj korelátom postavenia a výkonu právomoci jednotlivých orgánov verejnej moci, keď ľudská dôstojnosť je esenciálnym kritériom výkonu

Súdneho dvora (veľká komora) z 2. mája 2018, K. proti Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie a H.F. proti Belgische Staat, *Spojené veci C-331/16 a C-366/16*.

²⁶ Bližšie ZÁHORA, J. Európske hodnoty trestného práva a ich zobrazenie v slovenskom trestnom práve. In: *Hodnoty trestného práva v teórii a praxi*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2012, s. 7 a nasl.

²⁷ Návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady o boji proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu, COM/2022/105 final.

²⁸ Bližšie ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex 2012, s. 85.

²⁹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. decembra 2007, *sp. zn. I. ÚS 12/01*, uverejnený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 14/2008 Z. z.

³⁰ *Ibidem*.

verejnej moci.³¹ Konceptia dôstojnosti človeka je považovaná za jednu z vedúcich ideí a hodnôt Ústavy a jej orientáciu na človeka ako ľudskú bytosť.³²

Ľudská dôstojnosť je nevecnou, hodnotovou esenciou a extenziou ľudského života. Je jadrovou, neredukovateľnou a nekvantifikovateľnou kvalitou každej a všetkých podôb ľudského života. Kým jej koextenzívna väzba na ľudský život znamená jej univerzálnosť, jadrová povaha ľudskej dôstojnosti je reflexiou jedinečnosti ľudského života vo všetkých jeho nedokonalých, ale navzájom nezameniteľných podobách. Práve tým, že spoločnosť organizovaná vo forme štátu uznáva ľudskú dôstojnosť ako ideálnu hodnotovú esenciu ľudského bytia, priznáva jej nositeľom autonómny morálny a právny status.³³ Ústavný súd v rámci svojej rozhodovacej činnosti zdôraznil pozitívny záväzok štátu zabezpečiť efektívne rešpektovanie ľudskej dôstojnosti a súkromia osoby implikujúci požiadavku účinnej trestnoprávnej ochrany, najmä v prípade aktov dotýkajúcich sa telesnej a duševnej integrity jedinca a ďalších základných hodnôt a esenciálnych aspektov súkromného života.³⁴

Účel ochrany ľudskej dôstojnosti sa v právnom poriadku vymedzuje ako ochrana pred zaobchádzaním, ktoré ponizuje dôstojnosť človeka ako ľudskej bytosti. Táto ochrana sa poskytuje predovšetkým prostredníctvom občianskeho a trestného práva, pričom v každom z týchto odvetví ide o orientáciu na ochranu pred inými formami ponížovania dôstojnosti človeka – v občianskom práve je základom ochrana pred urážkami, ohováraním a inými prejavmi znevažujúcimi jednotlivca, v trestnom práve dominuje ochrana ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti.³⁵

Civilistická ochrana ľudskej dôstojnosti je upravená najmä v § 11 Občianskeho zákonníka. K zásahu do cti a dôstojnosti môže dôjsť rôznym konaním či prejavmi. Niektoré prejavy nemožno považovať za neoprávnený zásah. Za neoprávnený zásah možno považovať aj pravdivé tvrdenie, ak je spôsobilé ohroziť vážnosť fyzickej osoby. Môže ísť napríklad o správu z intímnej sféry, čo je zároveň aj zásahom do súkromia.³⁶

³¹ Bližšie BALOG, B. *Materiálne jadro Ústavy Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2014. s. 101 a nasl.

³² Porovnaj ĽALÍK, T. Ľudská dôstojnosť v právnom poriadku SR. In: *Justičná revue*. Roč. 69, č. 3/2017, s. 330.

³³ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky *sp. zn. I. ÚS 12/01* zo 4. decembra 2007 uverejnený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 14/2008 Z. z.

³⁴ Pozri napr. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 13. decembra 2006, *sp. zn. III. ÚS 194/06*; Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 5. februára 2019, *sp. zn. III. ÚS 759/2017-55*.

³⁵ Bližšie ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex 2012, s. 144.

³⁶ Bližšie VOJČÍK, P. a kol. *Občiansky zákonník. Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2010, komentár k § 11.

Trestné činy zasahujúce do integrity jedinca v sexuálnej oblasti patria medzi trestné činy porušujúcu ľudskú dôstojnosť.³⁷ Sexuálna identita a ľudská dôstojnosť veľmi úzko vzájomne súvisia. Hoci sexuálne aktivity jednotlivca sú súkromným dôverným aktom, ktorý má priame dôsledky na ľudskú dôstojnosť, má tiež nepopierateľný vplyv na dôstojnosť spoločnosti ako celku.³⁸

Premetom skúmania predloženej monografie je predovšetkým trestnoprávna charakteristika trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, ktoré sú upravené v druhom diele, druhej hlavy osobitnej časti Trestného zákona, a to konkrétne trestné činy znásilnenia, sexuálneho násillia, sexuálneho zneužívania a súlože medzi príbuznými. Hoci zákonodarca zaraďuje trestný čin obchodovania s ľudmi do prvého dielu druhej hlavy, predmetom skúmania bude aj trestný čin obchodovania s ľudmi v kontexte sexuálneho zneužívania, lebo tento trestný čin porušuje podobné chránené záujmy ako trestné činy proti ľudskej dôstojnosti, konkrétne ľudskú dôstojnosť, zákaz otroctva, nútenej práce a obchodovania s ľudmi, zákaz týrania a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania. Obchodovanie s ľudmi preto predstavuje závažné porušenie ľudskej dôstojnosti. V prípadoch obchodovania s ľudmi, a najmä v prípade sexuálneho vykorisťovania, vystupuje do popredia pozitívny záväzok štátu prenesený na všeobecné súdy zabezpečiť v tejto kategórii poškodených efektívnu ochranu ich základných práv prostriedkami trestnoprávnymi.³⁹ Podľa správy o obchodovaní s ľudmi⁴⁰ v roku 2021, sexuálne vykorisťovanie je dlhodobou dominantným účelom zneužívania dospelých aj detských ženských obetí v Slovenskej republike. Z hľadiska počtu prípadov bolo v roku 2021 sexuálne vykorisťovanie dominantným účelom vykorisťovania obetí s najvyšším podielom detských obetí v porovnaní s ostatnými účelmi vykorisťovania, pričom detské obeť tvorili zo sexuálne vykorisťovaných obetí až 53-percentný podiel. Dve obeť sexuálneho vykorisťovania boli chlapci vo veku 13 a 16 rokov, detské ženské obeť sexuálneho vykorisťovania boli vo veku 13 – 17 rokov. Dospelé obeť boli výlučne ženy vo veku 18 – 46 rokov.

Na druhej strane, predmetom skúmania nie sú trestné činy chrániace „iné aspekty“ ľudskej dôstojnosti, ako je ochrana pred neoprávnenými zásahmi do práva na česť a dôstojnosť (napr. trestný čin ohovárania podľa § 373 Trestného záko-

³⁷ Porovnaj HÖRNLE, T. Criminalizing Behaviour to Protect Human Dignity. In: *Criminal Law and Philosophy*, vol. 6, no. 3/2012, s. 320.

³⁸ Porovnaj VORSTER, N. Human dignity and sexual behaviour – a theological perspective. In: *Verbum et Ecclesia*, vol. 26, no. 3/2005, s. 891 – 911.

³⁹ Porovnaj Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 5. februára 2019, *sp. zn. III. ÚS 759/2017-55*.

⁴⁰ Situačná správa pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľudmi v Slovenskej republike za rok 2021, Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľudmi a prevenciu kriminality Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, s. 6 a nasl.

na), zákaz mučenia (trestný čin mučenia a iné neľudského alebo krutého zaobchádzania podľa § 420 Trestného zákona), dôstojné zachádzanie s ľuďmi (napr. trestné činy genocídy podľa § 418 Trestného zákona či neľudskosti podľa § 425 Trestného zákona) alebo dôstojné zachádzanie s ľudskými ostatkami (trestný čin hanobenia mŕtveho podľa § 366 Trestného zákona) nakoľko ochrana ľudskej dôstojnosti sa priznáva aj po smrti fyzickej osoby.⁴¹

1.2 Rozpracovanie problému v dostupnej literatúre

Jedným z hlavných dôvodov na spracovanie uvedenej problematiky je, že na rozdiel od zahraničnej literatúry⁴² v podmienkach Slovenskej republiky nie je ochrane ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti, predovšetkým jeho trestnoprávnej charakteristike, venovaná náležitá pozornosť.

Z európskych štátov je najväčšia pozornosť vedeckému skúmaniu trestného činu znásilnenia venovaná v severských štátoch Európy,⁴³ predovšetkým vo Švédsku, kde je uvedená problematika v ostatnom období podrobovaná rozsiahlemu vedeckému skúmaniu.⁴⁴

⁴¹ Bližšie ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex 2012, s. 145.

⁴² Zo zahraničnej literatúry možno spomenúť napr. ANDERSON, S., A. *Conceptualizing Rape as Coerced Sex*. In: *Ethics An International Journal of Social, Political, and Legal Philosophy*. Vol. 127, No. 1/2016, s. 50 – 87; BENSUSSAN, P. *Marital rape according to French law: Desire, need and consent*. In: *Sexologies*. Volume 18, Issue 3/2009, s. 182 – 185; DOWDS, E. *Towards a Contextual Definition of Rape: Consent, Coercion and Constructive Force*. In: *Modern Law Review*, vol. 83, č. 1/2020, s. 35 – 63; ERIKSSON, M. *Defining rape: emerging obligations for states under international law*. Örebro: Örebro University, 2010; HELLMANN, D. – F. – KINNINGER, M. W. – KLIEM, S. *Sexual violence against women in Germany: Prevalence and risk markers*. In: *International Journal of Environmental Research and Public Health*. Vol. 15, No. 8/2018, s. 1 – 19.

⁴³ Napr. HEINSKOU, M. B. – SKILBREI, M. L. – STEFANSEN, K. (eds.). *Rape in the Nordic Countries: Continuity and Change*. London: Routledge. 2019, 262 s.

⁴⁴ Napr. *Indicators of trends in sexual offences 2005 – 2017. Summary of report 2019:5*. Stockholm: Swedish National Council for Crime Prevention, 2019; *The new consent law in practice. An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape*. Brå report 2020:6. Stockholm: Swedish National Council for Crime Prevention, 2020; LEWENHAGEN, L. – HOLMBERG, S. *Reported and cleared rapes in Europe Difficulties of international comparisons*. Report 2020:13. Stockholm: Swedish National Council for Crime Prevention, 2020; CECCATO, V. – LI, G. – HAINING, R. *The ecology of outdoor rape: The case of Stockholm, Sweden*. In: *European Journal of Criminology*. Vol. 16, Issue 2/2019, s. 210 – 236; NILSSON, G. *Rape in the news: on rape genres in Swedish news coverage*. In: *Feminist Media Studies*. Volume 19, Issue 8 (2019), s. 1178 – 1194.

Sexuálne motivovaná kriminalita je multidisciplinárny problém.⁴⁵ V podmienkach Českej republiky sa problematike sexuálne motivovanej trestnej činnosti z kriminologického hľadiska venoval Inštitút pro kriminologii a sociální prevenci.⁴⁶ V rokoch 2012 – 2015 inštitút realizoval plošný kriminologický výskum, skúmajúci výskyt, formy a páchatel'ov násilnej sexuálnej kriminality v celej Českej republike a opatrenia uplatňované voči páchatel'om tohto druhu trestných činov. Výsledky vstupnej časti výskumu boli publikované v roku 2014 v monografii *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*⁴⁷ a celkové výsledky sú prezentované v monografii *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*⁴⁸ a ďalších publikáciách.⁴⁹ Uvedený výskum možno považovať za najrozsiahljší kriminologický výskum znásilnenia a násilnej trestnej činnosti v podmienkach Českej republiky.

V rámci Slovenskej republiky bol výskumný projekt Akadémie Policajného zboru zameraný na skúmanie problémov pri odhaľovaní a objasňovaní vybraných druhov mravnostnej trestnej činnosti (znásilnenia, sexuálneho násilia, sexuálneho zneužívania, detskej pornografie a kupliarstva).⁵⁰

⁴⁵ Porovnaj ADAMOVÁ, P. Sexuálne motivovaná kriminalita – interdisciplinárny fenomén. In: *Kriminalistika*, roč. 47, č. 4/2014, s. 276 a nasl.

⁴⁶ Pozri BLATNÍKOVÁ, Š. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Inštitút pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 140 s.; BLATNÍKOVÁ, Š. *Sexuální vykořisťování jako forma závažné organizované kriminality*. Praha: Inštitút pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, 126 s.; BLATNÍKOVÁ, Š. Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí v ČR – informace z výzkumu. In: *Trestněprávní revue*, č. 11/2010, s. 355 – 361; BLATNÍKOVÁ, Š. Sexuální vykořisťování dětí. In: *Kriminalistika*. Roč. 44, č. 2(2011), s. 91 – 99.

⁴⁷ BLATNÍKOVÁ, Š. – FARIDOVÁ, P. – ZEMAN, P. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Inštitút pro kriminologii a sociální prevenci, 2014.

⁴⁸ BLATNÍKOVÁ, Š. – FARIDOVÁ, P. – ZEMAN, P. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Inštitút pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, 221 s.

⁴⁹ Napr. BLATNÍKOVÁ, Š. – ZEMAN, P. Sexuální delikventi, stereotypy a česká veřejnost. In: *Trestněprávní revue*. č. 1/2015, s. 8 – 15; BLATNÍKOVÁ, Š. – FARIDOVÁ, P. – ZEMAN, P. Kriminologický výskum o sexuálním násilí v ČR: empirické poznatky o trestných činech a odsouzených pachatelích. In: *Trestněprávní revue*. č. 6/2017, s. 145 – 151.

⁵⁰ Pozri HULLOVÁ, M. (ed.). *Mravnostná kriminalita ako spoločenský fenomén a možnosti jej kontroly: Zborník vedeckých štúdií a odborných článkov z medzinárodnej virtuálnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2015, 242 s.; HULLOVÁ M. Trestný čin znásilnenia a problémy pri jeho objasňovaní. In: *Policajná teória a prax*. Roč. 24, č. 2 (2016), s. 32 – 48; HULLOVÁ M. Zahraničná trestnoprávna úprava trestných činov súvisiacich so sexuálnym zneužívaním detí (Veľká Británia a Francúzsko). In: *Policajná teória a prax*. č. 2/2017, s. 2 – 23; HULLOVÁ M. Zahraničná trestnoprávna úprava trestných činov súvisiacich s detskou pornografiou (Ruská federácia, Veľká Británia). In: *Policajná teória a prax*. č. 3/2017, s. 50 – 64; HULLOVÁ, M. – LIŠOŇ, M. – MARKO, M. – RAPČAN, J. – GRUNSKÁ, J. *Problémy pri odhaľovaní a objasňovaní vybraných druhov mravnostnej kriminality: Záverečná správa*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2018, 326 s.; LIŠOŇ, M. – HULLOVÁ, M. Východiskové štádium odhaľovania trestných činov mravnostnej kriminality. In: *Policajná teória a prax*. Roč. 28, č. 3(2020), s. 45 – 60.

Na Právnickej fakulte Univerzity Komenského bol v rokoch 2017 – 2021 realizovaný projekt *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb*. V rámci uvedeného projektu bolo publikovaných viacero výstupov s sexuálnemu zneužívaniu, napr. k historickým otázkam sexuálneho zneužívania,⁵¹ problematike veku pri trestných činoch sexuálneho zneužívania,⁵² obetiam sexuálneho zneužívania,⁵³ sankcionovania trestného činu sexuálneho zneužívania,⁵⁴ alebo niektorým procesným otázkam.⁵⁵

Okrem uvedených výskumných úloh sa parciálnym otázkam skúmanej problematiky venujú viacerí autori. Historickým vývojom postihovania sexuálnych trestných činov sa zaoberajú napr. Bourkeová,⁵⁶ Schelle,⁵⁷ Hejduk,⁵⁸ Blažek a Tarabová⁵⁹ a Záhora.⁶⁰

Rozsiahla pozornosť je v odbornej literatúre venovaná znásilneniu v manželstve.⁶¹ Americká štúdia poukazuje, že v Spojených štátoch má 14 % vydatých

⁵¹ BELEŠ, A. Sexuálne zneužívanie z komparatívneho pohľadu. In: *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*. Roč. 23, č. 2/2019, s. 9 – 17.

⁵² PROKEINOVÁ, M. Nezrovnalosť v zákone v otázke veku v súvislosti s trestným činom sexuálneho zneužívania. In: *Justičná revue: časopis pre právnu teóriu a prax*. Roč. 72, č. 2 /2020, s. 227 – 230.

⁵³ PROKEINOVÁ, M. Obete pedofílie. In: *Bratislavské právnické fórum 2018: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK, 2018, s. 159 – 167.

⁵⁴ PROKEINOVÁ, M. Sankcionovanie trestného činu sexuálneho zneužívania. In: *Bratislavské právnické fórum 2020: ukladanie trestov a ich výkon*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK, 2020, s. 114 – 119; BLAŽEK, R. Ukladanie trestov pri sexuálnych trestných činoch. In: *Bratislavské právnické fórum 2020: ukladanie trestov a ich výkon*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK, 2020, s. 198 – 206.

⁵⁵ PROKEINOVÁ, M. Vyfabulované obvinenia zo sexuálneho zneužívania dieťaťa. In: *Justičná revue: časopis pre právnu teóriu a prax*. Roč. 70, č. 4/2018, s. 462 – 465; FEDOROVICHOVÁ, I. K problematike vierohodnosti výsledkov výsluchu obvineného pri dokazovaní trestných činov sexuálneho zneužívania detí a zverených osôb. In: *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comeniana*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK. Roč. 39, č. 1/2020, s. 72 – 83.

⁵⁶ BOURKEOVÁ J. *Znásilnění: Dějiny od roku 1860 do současnosti*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010. 555 s.

⁵⁷ SCHELLE, K. et al. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: KEY Publishing, 2014. 448 s.

⁵⁸ HEJDUK, M. Komparace trestného činu znásilnění dle dřívější a současné trestné právní úpravy. In: *Trestní právo*. č. 12/2011, s. 22 – 28.

⁵⁹ BLAŽEK, R. – TARABOVÁ, N. Sexuálne trestné činy včera a dnes. In: *Paralely a divergencie: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2018, s. 140 – 151.

⁶⁰ ZÁHORA, J. Trestný čin znásilnenia v historickom kontexte. In: *Trestněprávní revue*, č. 1/2021, s. 53 – 59.

⁶¹ Napr. CECCATO, V. – LI, G. – HAINING, R. The ecology of outdoor rape: The case of Stockholm, Sweden. In: *European Journal of Criminology*. Vol. 16, Issue 2/2019, s. 213; BEN-

žien skúsenosti so znásilnením v manželstve.⁶² Zmeny v chápaní znakov trestného činu znásilnenia v manželstve sú ovplyvňované aj prijatými normami medzinárodného práva, ako napr. rezolúciou o násilí voči ženám,⁶³ odporúčaním o ochrane žien pred násilím,⁶⁴ odporúčaním o znásilnení žien vrátane znásilnení v manželstve⁶⁵ či Istanbulským dohovorom.⁶⁶

Vzhľadom na to, že trestný čin znásilnenia nie je v podmienkach Slovenskej republiky rodovo neutrálnym trestným činom – obeťou trestného činu znásilnenia môže byť iba žena, Vráblová⁶⁷ poukazuje na potrebu odstránenia diskriminácie spôsobenej znením trestného činu znásilnenia. Cieľom navrhovanej zmeny by malo byť zabezpečenie ochrany muža v rozhodovaní o vlastnom sexuálnom živote v prípade nekonsenzuálnej súložie.

Špecifickým problémom je znásilnenie seniorov. Britská štúdia⁶⁸ poukazuje, že v podmienkach Spojeného kráľovstva je ročne registrovaných okolo 130 znásilnení seniorov. Autori predstavujú vekovú štruktúru páchatel'ov a obetí, pomer obetí a páchatel'ov podľa pohlavia a vzťah páchatel'a k obeti.

Násilné, resp. nekonsenzuálne vynucovanie sexuálnych aktivít je aj predmetom medzinárodného humanitárneho práva. Takéto násilné trestné činy môžu za určitých podmienok byť prostriedkami na spáchanie trestného činu genocídy.⁶⁹

SUSSAN, P. Marital rape according to French law: Desire, need and consent. In: *Sexologies*, Volume 18, Issue 3/2009, s. 183 a nasl.; HELLMANN, D. F. – KINNINGER, M. W. – KLIEM, S. Sexual Violence against Women in Germany: Prevalence and Risk Markers. In: *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2018, s. 4.

⁶² McMAHON-HOWARD, J. – CLAY-WARNER, J. – RENZULLI, L. Criminalizing Spousal Rape: The Diffusion of Legal Reforms. In: *Sociological Perspectives*, Vol. 52, no. 4/2009, s. 505.

⁶³ European Parliament's Resolution on Violence against Women (1986), Ú. v. ES C 176, 14.7.1986, s. 73 – 83.

⁶⁴ Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence (*Adopted by the Committee of Ministers on 30 April 2002 at the 794th meeting of the Ministers' Deputies*).

⁶⁵ Recommendation 1887 (2009), Rape of women, including marital rape, Parliamentary Assembly, *text adopted by the Assembly on 2 October 2009 (35th Sitting)*.

⁶⁶ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. *Council of Europe Treaty Series – No. 210*.

⁶⁷ VRÁBLOVÁ, L. Muž ako obeť konania zodpovedajúceho znásilneniu. In: *Acta Universitatis Tyrnaviensis – Iuridica: ročenka Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave. Právnická fakulta, 2018, s. 187.

⁶⁸ BOWS, H. – WESTMARLAND, N. Rape of Older People in the United Kingdom: Challenging the „Real-rape“ Stereotype. In: *The British Journal of Criminology*. Roč. 57, č. 1/2017, s. 1 a nasl.

⁶⁹ Porovnaj DE VITO, D. Rape as Genocide: The Group/Individual Schism. In: *Human Rights Review*, vol. 9, no. 3/2008), s. 361 a nasl.

Znásilnenie rovnako môže byť aj zločinom proti ľudskosti⁷⁰ a vojnový zločin.⁷¹

Problematike obetí znásilnenia a pomoci takýmto obetiam sa venujú napr. Čírtková,⁷² Hrbek,⁷³ Kulová a Weis⁷⁴ a Klimentová.⁷⁵ Očenášová⁷⁶ skúmala následky sexuálneho násillia na ďalší život žien. Výskum vychádzal z feministickej metodológie a komunitne orientovaného výskumu a ich posilňujúceho prístupu (tzv. *empowerment research*). Uvedená autorka dochádza k záverom, že násillné incidenty ovplyvnili najmä psychický a sociálny život žien, v niektorých prípadoch s presahmi do pracovného života. Objavili sa aj následné zdravotné ťažkosti a išlo najmä o gynekologické problémy. Psychické dôsledky sexuálneho násillia však boli oveľa vážnejšie. Neskôr sa u viacerých vyvinuli symptómy posttraumatickej stresovej poruchy (*Post-traumatic stress disorder – PTSD*), ako napr. nočné mory, paralyzujúce myšlienky a strach, ktorý im bránil vykonávať isté činnosti.

Páchateľom, resp. profilovaniu páchatel'ov trestných činov sa z českých autorov venovali Čírtková⁷⁷ a Svatoš,⁷⁸ a zo slovenských autorov napr. Vol'anská.⁷⁹

Vyšetrovanie trestnej činnosti proti ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti,

⁷⁰ Bližšie RÍOS, J. – BROCCATE, R. Sexual Violence as a Crime Against Humanity: The Cases of Guatemala and Peru. In: *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, vol. 2017, no. 117, s. 79 a nasl.

⁷¹ Porovnaj NEŠŤÁKOVÁ, D. Znásilnenie ako fenomén vojny. In: *Vojna ako antropologicko-historický fenomén v období globalizácie sveta*. Sládkovičovo: Vysoká škola Danubius, 2015, s. 238 a nasl.; STAHN, C. *A Critical Introduction to International Criminal Law*. Cambridge: Cambridge University Press. 2019, s. 81.

⁷² Napr. ČÍRTKOVÁ, L. Oběti znásilnění. In: *Kriminalistika*, roč. 35, č. 3(2002), s. 197 – 205; ČÍRTKOVÁ, L. Vybrané poznatky psychologických výzkumů obětí znásilnění. In: DOLANSKÁ, J. – DVOŘÁKOVÁ, L. – FRYCOVÁ D. (eds.). *Sborník přednášek přednesených na 1. národní konferenci o znásilnění*. Praha: Elektra, 2001, s. 39 – 46.

⁷³ HRBEK, J. – HRBEK, J. Vybrané soudně psychiatrické a soudně sexuologické aspekty pomoci obětem trestného činu znásilnění. In: *Bezpečnostní teorie a praxe*. č. 1/1996, s. 33 – 36.

⁷⁴ KRULOVÁ, T. – WEIS, P. Viktimologické aspekty sexuální agrese. In: *Československá psychologie*. Roč. 51, č. 3/2007, s. 279 – 289.

⁷⁵ KLIMENTOVÁ, I. Pomoc obetiam sexuálneho násillia, zneužívania a znásillnenia. In: KOŠECKÁ, D. (ed). *Obete kriminality. Zborník príspevkov zo seminára s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: IRIS, 2015, s. 99 a nasl.

⁷⁶ OČENÁŠOVÁ, Z. Skúsenosti žien so sexuálnym násillím – kvalitatívny výskum. In: KOŠECKÁ, D. (ed.). *Obete kriminality. Zborník príspevkov zo seminára s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: IRIS, 2015, s. 88 a nasl.

⁷⁷ ČÍRTKOVÁ, L. Postupy profilování u trestního činu znásilnění. In: *Kriminalistický sborník*. Roč. 51, č. 4/2007, s. 37 – 40.

⁷⁸ SVATOŠ, R. Mravnostní kriminalita – její pachatelé a oběti. In: *Kriminalistika*. Roč. 45, č. 4/2012, s. 264 – 274.

⁷⁹ VOLANSKÁ, M. Osobnosť páchatel'a v súvislosti s trestnými činmi proti slobode a ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti. In: *Právna veda a prax v treťom tisícročí*. Košice. Kherson: Helvetica, 2015, s. 164 – 170.

resp. mravnostnej kriminality má svoje špecifiká. Bola publikovaná samostatná metodika vyšetrovania vybraných druhov mravnostných trestných činov.⁸⁰ Okrem toho boli publikované ďalšie vybrané problémy týkajúce sa vyšetrovania sexuálnej trestnej činnosti.⁸¹

1.3 Medzinárodné záväzky

Okrem zmienených proklamácií o uznaní ľudskej dôstojnosti v Charte OSN, Všeobecnej deklarácii ľudských práv, Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach a Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach či Charte základných práv Európskej únie, pramene medzinárodné a európskeho práva obsahujú viacero záväzkov aj prostredníctvom trestných sankcií chrániť ľudskú dôstojnosť v sexuálnej oblasti.

1.3.1 Znásilnenie

Problematika ochrany žien pred znásilnením sa po druhej svetovej vojne objavuje v rámci medzinárodného humanitárneho práva, predovšetkým v „**Ženevských dohovoroch**“.⁸² Ženevský dohovor o ochrane civilných osôb za vojny v čl. 27 deklaruje, že „*ženy treba zvlášť chrániť proti každému útoku na česť, najmä však proti znásilneniu, proti núteniu k prostitúcii a proti každému nemravnému konaniu*“. Dodatkový protokol⁸³ v čl. 76 uvedenú „deklaráciu“ zmenil na „imperatív“: „*Na ženy sa bude brať osobitný ohľad a budú chránené predovšetkým*

⁸⁰ BANGO, D. – VIKTORYOVÁ, J. *Metodika vyšetrovania vybraných druhov mravnostných trestných činov*. Bratislava: Akadémia, 2001, 70 s.

⁸¹ Napr. ŠMÍDL, P. – PITTER, L. – TOMÁŠEK, J. Význam rýchleho postupu pri vyšetrovaní znásilnení pro objasnení trestného činu a pro zachování zdraví ženy. In: *Kriminalistický sborník*, roč. 25, č. 7/1981, s. 438 – 439; FEDOROVÍČOVÁ, I. K problematike vierohodnosti výsledkov výsluchu obvineného pri dokazovaní trestných činov sexuálneho zneužívania detí a zverených osôb. In: *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK. Roč. 39, č. 1/2020, s. 72 – 83; FEDOROVÍČOVÁ, I. Domová prehliadka ako významný zdroj informácií pri objasňovaní a vyšetrovaní sexuálnej trestnej činnosti. In: *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK, č. 2/2020, s. 22 – 39.

⁸² Ženevské dohovory z 12. augusta 1949 na ochranu obetí vojny, vyhláška č. MZV č. 65/1954 Zb.

⁸³ Dodatkový protokol k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov (Protokol I) a Dodatkový protokol k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí ozbrojených konfliktov nemajúcich medzinárodný charakter (Protokol II). Oznámenie FMVZ č. 168/1991 Zb.

*pred znásilnením, nútenou prostitúciou a akýmkoľvek inými formami nemravného konania.*⁸⁴

Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu⁸⁵ zaradil znásilnenie medzi zločiny proti ľudskosti [čl. 7 ods. 1 písm. g)], ak bolo spáchané ako súčasť rozsiahleho alebo systematického útoku namiereného proti civilnému obyvateľstvu alebo vojnové zločiny [čl. 8 ods. 2 písm. b) bod xxii)] spáchané voči osobám chránených podľa ustanovení Ženevského dohovoru.⁸⁶

Okrem medzinárodných zmlúv je problematika znásilnenia predmetom viacerých medzinárodných rezolúcií, deklarácií či odporúčaní. **Rezolúcia o násilí voči ženám**⁸⁷ žiada preskúmať právne rozlíšenie medzi znásilnením a nedôstojným útokom (*indecent assault*), ktorého následky môžu byť pre dotknutú obeť rovnako narušujúce. *Deklarácia o odstránení násilia páchaného na ženách*⁸⁸ za takéto násilie považuje znásilnenie v manželstve (*marital rape*) či iné sexuálne násilie.

V **Rezolúcii Bezpečnostnej rady OSN**⁸⁹ sa konštatuje, že znásilnenie a iné formy sexuálneho násilia môžu predstavovať vojnový zločin a zločiny proti ľudskosti alebo konštitutívny čin v súvislosti s genocídou, a zdôrazňuje sa potreba vylúčenia trestných činov sexuálneho násilia z ustanovení o amnestii v kontexte procesov riešenia konfliktov a vyzýva členské štáty, aby dodržiavali svoje povinnosti týkajúce sa stíhania osôb zodpovedných za takéto činy s cieľom zabezpečiť, aby všetky obeť sexuálneho násilia, ženy a dievčatá, mali rovnakú ochranu podľa zákona a rovnaký prístup k spravodlivosti. Problematike sexuálneho násilia na ženách počas vojnových konfliktov sa venuje aj *Odporúčanie 1873 (2009)*.⁹⁰

Odporúčanie o ochrane žien pred násilím⁹¹ v čl. 35 členským štátom odporúča trestať sexuálne násilie a znásilňovanie medzi manželmi, stálymi alebo

⁸⁴ Porovnaj SANDOZ, Y. – SWINARSKI, Ch. – ZIMMERMANN, B. (eds.). *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*. Kluwer Academic Publishers Group: Dordrecht, 1987, s. 896.

⁸⁵ Oznámenie MZV SR č. 333/2002 Z. z.

⁸⁶ Porovnaj ASKIN, K. D. Crimes within the Jurisdiction of the International Criminal Court. In: *Criminal Law Forum*, vol. 10, no. 1/1999, s. 33 a nasl.

⁸⁷ European Parliament's Resolution on Violence against Women (1986), *Ú. v. ES C 176, 14.7.1986*, s. 73 – 83.

⁸⁸ Declaration on the Elimination of Violence against Women. Vyhlásená rezolúciou Valného zhromaždenia OSN č. 48/104 z 20. decembra 1993.

⁸⁹ Resolution 1820 (2008) Adopted by the Security Council at its 5916th meeting, on 19 June 2008.

⁹⁰ Sexual violence against women in armed conflict. Recommendation 1873 (2009). *Text adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly, on 29 May 2009*.

⁹¹ Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence (*Adopted by the Committee of Ministers on 30 April 2002 at the 794th meeting of the Ministers' Deputies*).

príležitostnými partnermi alebo osobami žijúcim v spoločnej domácnosti a tiež trestať akýkoľvek sexuálny akt spáchaný na osobách, ktoré s tým nesúhlasia, aj keď nejavia známky odporu. Rovnako odporúča trestať znásilňovanie alebo sexuálne otroctvo počas vojnových konfliktov.

Odporúčanie o znásilnení žien vrátane znásilnení v manželstve⁹² zdôrazňuje, že znásilňovanie žien vrátane znásilnenia medzi manželmi, je neakceptovateľným porušením práv a dôstojnosti žien, ako aj závažným trestným činom. Valné zhromaždenie je presvedčené, že treba zintenzívniť boj proti znásilneniu, a preto odporúča, aby Výbor ministrov požiadal svoje členské štáty, aby: plne implementovali odporúčania Rec (2002)5; zabezpečili, aby ich právne predpisy o znásilňovaní a sexuálnom násilí dosahovali čo najvyššiu úroveň ochrany a aby nedochádzalo k sekundárnej viktimizácii obetí systémom trestného práva; ustanoviť znásilnenie v manželstve ako samostatný trestný čin podľa ich vnútroštátneho práva.

Istanbulský dohovor,⁹³ ktorý Slovenská republika ešte neratifikovala, v čl. 36 vymedzuje znaky trestného činu sexuálneho násillia vrátane znásilnenia ako:

„a) *účasť na vaginálnom, análnom a orálnom preniknutí sexuálneho charakteru akoukoľvek časťou tela alebo akýmkoľvek predmetom do tela inej osoby bez jej súhlasu;*

b) *zapojenie sa do iných činností sexuálneho charakteru s osobou bez jej súhlasu;*

c) *prinútenie inej osoby zapojiť sa do činov sexuálneho charakteru s treťou osobou bez súhlasu tejto osoby.*

2. *Súhlas musí byť daný dobrovoľne ako následok slobodnej vôle osoby vyjadrenej v súvislosti s danými okolnosťami.*

3. *Zmluvné strany prijímú potrebné legislatívne alebo iné opatrenia na zabezpečenie toho, aby ustanovenia odseku 1 sa taktiež uplatnili na činy spáchané proti bývalému alebo súčasnému manželovi alebo partnerovi, ako sú uznané podľa vnútroštátnych právnych predpisov.“*

Zatiaľ ostatným legislatívnym návrhom v tejto oblasti je **Návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady o boji proti násilliu na ženách a domácemu násilliu**.⁹⁴ Cieľom tohto návrhu je účinne bojovať proti násilliu na ženách a do-

⁹² Recommendation 1887 (2009), Rape of women, including marital rape, Parliamentary Assembly, text adopted by the Assembly on 2 October 2009 (35th Sitting).

⁹³ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Council of Europe Treaty Series – No. 210.

⁹⁴ Návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady o boji proti násilliu na ženách a domácemu násilliu, 8. 3. 2022, COM/2022/105 final.

máceru násiliu v celej EÚ. Dôležitou referenciou návrhu smernice je citovaný Istanbulský dohovor. Okrem toho sa v návrhu smernice prihliada aj na nové javy, ako je kybernetické násilie na ženách, ktorý sa v Istanbulskom dohovore osobitne nerieši.

Za znásilnenie by sa v zmysle citovaného návrhu mali explicitne považovať všetky druhy sexuálnej penetrácie akoukoľvek časťou tela alebo predmetom. Pri kriminalizácii uvedeného konania návrh vychádza z tzv. koncepcie súhlasu. Neudelenie súhlasu so sexuálnym aktom by malo byť ústredným prvkom, na základe ktorého sa vymedzuje znásilnenie, keďže fyzické násilie alebo použitie sily sa pri tomto trestnom čine nevyužíva často. Pôvodne udelený súhlas by sa mal považovať za taký, ktorý možno počas aktu vzhľadom na sexuálnu autonómiu obeť kedykoľvek odvolať, pričom by sa nemal automaticky považovať za súhlas s budúcimi sexuálnymi aktmi. Sexuálna penetrácia vykonaná bez udelenia súhlasu by sa mala považovať za znásilnenie aj vtedy, ak bola spáchaná na manželke/manželovi alebo intímnej partnerke/partnerovi.

Minimálne znaky trestného činu znásilnenia sú vymedzené v čl. 5 cit. návrhu. Členské štáty zabezpečia, aby bolo ako trestný čin postihnutelné toto úmyselné konanie:

- a) *účast so ženou na akomkoľvek vaginálnom, análnom alebo orálnom preniknutí sexuálneho charakteru akoukoľvek časťou tela alebo akýmkoľvek predmetom bez jej súhlasu;*
- b) *prinútenie ženy zapojiť sa s inou osobou na akomkoľvek vaginálnom, análnom alebo orálnom preniknutí sexuálneho charakteru s akoukoľvek časťou tela alebo akýmkoľvek predmetom bez jej súhlasu.*

V zmysle citovaného článku by členským štátom vyplývala povinnosť zabezpečiť, aby sa konanie bez súhlasu chápalo ako konanie, ktoré sa vykoná bez dobrovoľného súhlasu ženy, alebo keď žena nie je schopná prejaviť slobodnú vôľu pre jej telesný alebo duševný stav, čím sa zneužije jej neschopnosť prejaviť slobodnú vôľu, napríklad v stave bezvedomia, intoxikácie, spánku, choroby, ujmy na zdraví alebo zdravotného postihnutia. Súhlas možno počas činu kedykoľvek odvolať. Absenciu súhlasu nemožno vyvrátiť výlučne mlčaním ženy, verbálnym či telesným nevyjadrením odporu alebo sexuálnym správaním v minulosti.

Z uvedeného textu vyplýva postupný prechod vnímania vymedzenia znakov trestného činu znásilnenia od tzv. *coercion-based modelu*, t. j. model založený na základe donútenia obeť, a tzv. *consent-based modelu*, t. j. model založený na základe absencie súhlasu obeť.

1.3.2 Sexuálne zneužívanie

Základné východiská pre ochranu detí pred sexuálnym zneužívaním nachádzame v **Dohovore o právach dieťaťa**.⁹⁵ V zmysle čl. 19 cit. dohovoru zmluvné strany musia urobiť všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním vrátane sexuálneho zneužívania. Povinnosť chrániť dieťa pred všetkými formami sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania vyplýva aj z čl. 34. Na zabezpečenie tohto záväzku štáty prijímajú najmä nevyhnutné vnútroštátne, dvojstranné a mnohostranné medzinárodné opatrenia na zabránenie: zvädzania alebo donucovania detí k akejkoľvek nezákonnej sexuálnej činnosti; využívania detí na prostitúciu alebo na iné nezákonné sexuálne praktiky za účelom finančného obohacovania; využívania detí v pornografii a pri výrobe pornografických materiálov za účelom finančného obohacovania. **Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii**⁹⁶ zakazuje predaj detí, detskú prostitúciu a detskú pornografiu v zmysle ustanovení tohto protokolu.

V rámci Rady Európy bolo v oblasti sexuálneho zneužívania detí vydané niekoľko odporúčaní napr. **odporúčanie č. R (91) 11 o sexuálnom vykorisťovaní, pornografii, prostitúcii a obchodovaní s deťmi a mládežou**,⁹⁷ **odporúčanie Rec (2001) 16 o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním**.⁹⁸

V súčasnosti sa problematike sexuálneho zneužívania detí venuje tzv. **Lanzarotský dohovor**.⁹⁹ Uvedený dohovor sa netýka len trestnoprávných ustanovení sexuálneho zneužívania detí, ale obsahujú aj preventívne opatrenia, ochranu obetí a medzinárodnú spoluprácu v tejto oblasti. Základnou zásadou uvedeného dohovoru je, že každá zmluvná strana má povinnosť prijať potrebné legislatívne a iné opatrenia na predchádzanie všetkým formám sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania detí a na ochranu detí (čl. 4). Znaky trestných činov sexuálneho zneužívania sú vymedzené v čl. 18 ako sexuálne aktivity s dieťaťom, ktoré podľa príslušných ustanovení vnútroštátneho právneho poriadku nedosiahlo právom stanovený vek na sexuálne konanie; sexuálne aktivity s dieťaťom, ak

⁹⁵ *Oznámenie FMZV č. 104/1991 Zb.*

⁹⁶ *Oznámenie MZV č. 424/2004 Z. z.*

⁹⁷ Recommendation No. R(91)11 of the Committee of Ministers to member States concerning sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in, children and young adults.

⁹⁸ Recommendation Rec(2001)16 of the Committee of Ministers to member states on the protection of children against sexual exploitation.

⁹⁹ Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním, *oznámenie MZV a EZ SR č. 164/2016 Z. z.*

sa používa nátlak, sila alebo hrozby, alebo zneužíva uznávaná pozícia dôvery, autorita alebo vplyv na dieťa vrátane rodiny, alebo zneužíva osobitne zraniteľná situácia dieťaťa, predovšetkým kvôli mentálnemu alebo fyzickému postihnutiu alebo pre jeho odkázanosť.¹⁰⁰

Povinnosť kriminalizovať sexuálne zneužívanie detí vyplýva aj zo **Smernice o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii**.¹⁰¹ Smernica zdôrazňuje, že sexuálne zneužívanie a sexuálne vykorisťovanie detí a detská pornografia predstavujú závažné porušenie základných práv, najmä práv detí na ochranu a starostlivosť nevyhnutné pre ich blaho. Smernica v čl. 2 definuje základné pojmy, napr. dieťa, detská pornografia, detská prostitúcia. Smernica v čl. 3 vymedzuje trestné činy súvisiace so sexuálnym zneužívaním, v čl. 4 trestné činy súvisiace so sexuálnym vykorisťovaním, v čl. 5 trestné činy súvisiace s detskou pornografiou a v čl. 6 zavádza trestný čin kontaktovanie detí s cieľom ich sexuálneho zneužitia.

Osobitným prípadom je sexuálne zneužívanie detí na internete. Európsky parlament¹⁰² so znepokojením berie na vedomie vývoj a šíriace sa trendy komerčného sexuálneho vykorisťovania detí na internete vrátane nových prostriedkov distribúcie a transakcií za materiály zobrazujúce zneužívanie detí, konkrétne cez tzv. skrytú sieť (Deep Web) a súkromné siete (Darknet) a zdôrazňuje, že nezákonný obsah na internete by sa mal okamžite odstrániť.

1.3.3 Obchodovanie s ľuďmi

Medzi prvé medzinárodné dokumenty, vyzývajúce na kriminalizáciu obchodovania s ľuďmi patrili **Medzinárodný dohovor o zabezpečení ochrany proti zločinnému obchodu známemu pod názvom obchod s dievčatami (1904)**,¹⁰³ **Medzinárodný dohovor o potlačení obchodu s dievčatami**,¹⁰⁴ medzinárodný

¹⁰⁰ Bližšie NETKOVA, B. – MUSTAFA, A. Q. International Legal Standards in Combating Child Online Sexual Abuse and Exploitation. In: *Journal of Liberty and International Affairs*, vol. 6, no. 3/2021, s. 117 a nasl.

¹⁰¹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii (Ú. v. EÚ L 335, 17. 12. 2011, s. 1 – 14).

¹⁰² Uznesenie Európskeho parlamentu z 11. marca 2015 o sexuálnom zneužívaní detí na internete, Ú. v. EÚ C 316, 30.8.2016, s. 109 – 112.

¹⁰³ K jednotlivým dokumentom pozri napr. SILLER, N. J. Human Trafficking in International Law before the Palermo Protocol. In: *Netherlands International Law Review*, no. 11/2017, s. 1 a nasl.

¹⁰⁴ *Výhláška č. 160/1922 Zb.*

dohovor o potieraní obchodu so ženami a deťmi,¹⁰⁵ Medzinárodná zmluva o potieraní obchodu s dospelými ženami,¹⁰⁶ Dohovor o potlačovaní obchodu s ľuďmi a vykorisťovaní prostitúcie druhých osôb.¹⁰⁷

Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien¹⁰⁸ v čl. 6 zaväzuje zmluvné štáty prijať všetky príslušné opatrenia, vrátane legislatívnych opatrení na potlačenie všetkých foriem obchodu so ženami a vykorisťovania prostitúcie žien.

V súčasnosti povinnosť kriminalizovať obchodovanie s ľuďmi vyplýva z viacerých odporúčaní, medzinárodných záväzkov, resp. právnych aktov Európskej únie.¹⁰⁹

Protokol o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi, dopĺňajúci Dohovor Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu,¹¹⁰ zaväzuje prijať také legislatívne a iné opatrenia, ktoré sú nevyhnutné na stanovenie konania napĺňajúce znaky obchodovania s ľuďmi ako trestných činov, ak sú spáchané úmyselne.¹¹¹

Odporúčanie č. R (2000) 11 o boji proti obchodovaniu s ľuďmi na účely sexuálneho vykorisťovania¹¹² členským štátom odporúča podniknúť príslušné kroky na zadržanie, stíhanie a potrestanie všetkých osôb zodpovedných za obchodovanie s ľuďmi, a predchádzaniu sexuálnemu turizmu a všetkým činnostiam, ktoré by mohli viesť k formám obchodovania s ľuďmi. V oblasti trestnej legislatívny odporúča prijať alebo posilniť právne predpisy o obchodovaní s ľuďmi na účely sexuálneho vykorisťovania a v prípade potreby zaviesť špeciálny trestný čin.

Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi¹¹³ stanovuje povinnosť prijať legislatívne a iné opatrenia potrebné na ustanovenie obchodovania s ľuďmi za trestný čin, ak je spáchaný úmyselne. Obchodovanie s ľuďmi

¹⁰⁵ *Výhláška č. 123/1924 Zb.*

¹⁰⁶ *Výhláška č. 32/1936 Zb.*

¹⁰⁷ Porovnaj *Oznámenie MZV č. 53/1994 Z. z.*

¹⁰⁸ *Výhláška MZV č. 62/1987 Zb.*

¹⁰⁹ Bližšie IVOR, J. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť.* Bratislava: Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2017, s. 93.

¹¹⁰ *Oznámenie MZV SR č. 34/2005 Z. z.*

¹¹¹ Bližšie POTTS, L. G. *Global Trafficking in Human Beings: Assessing the Success of the United Nations Protocol to Prevent Trafficking in Persons.* In: *The George Washington International Law Review*, vol. 35, no. 1/2003, s. 236 a nasl.

¹¹² Recommendation No. R (2000) 11 of the Committee of Ministers to member states on action against trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation. *Adopted by the Committee of Ministers on 19 May 2000, at the 710th meeting of the Ministers' Deputies.*

¹¹³ *Oznámenie MZV SR č. 487/2008 Z. z.*

za účelom vykorisťovania zahŕňa prinajmenšom vykorisťovanie na prostitúciu alebo iné formy sexuálneho vykorisťovania.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania¹¹⁴ stanovuje minimálne pravidlá týkajúce sa vymedzenia trestných činov a trestov v oblasti obchodovania s ľuďmi, ktoré sa musia uplatňovať v celej Európskej únii na prevenciu obchodovania s ľuďmi a v boji proti nemu a na ochranu obetí. Zavádza takisto spoločné ustanovenia na posilnenie prevencie tejto trestnej činnosti a ochrany jej obetí, pričom zohľadňuje rodové hľadisko. Teda v smernici sa uznáva rodovo špecifický fenomén obchodovania, ako aj skutočnosť, že so ženami a s mužmi sa často obchoduje na rozdielne účely.¹¹⁵ Citovaná smernica vymedzuje obchodovanie s ľuďmi zlákanie, preprava, presun, ukrývanie alebo prevzatie osôb vrátane výmeny alebo odovzdania kontroly nad týmito osobami na účely vykorisťovania, a to prostredníctvom hrozby alebo použitia násilia alebo iných foriem donucovania, únosu, podvodu, klamstva, zneužitia moci alebo zraniteľného postavenia, alebo odovzdávania či prijímania platieb alebo výhod na dosiahnutie súhlasu osoby majúcej kontrolu nad inou osobou.

¹¹⁴ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV, Ú. v. EÚ L 101, 15.4.2011, s. 1 – 11

¹¹⁵ Bližšie IVOR, J. – KLIMEK, L. – ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2013, s. 221 a nasl.

2. ZNÁSILNENIE A SEXUÁLNE NÁSILIE

2.1 Úvod do problematiky

Anglický výraz „rape“ označuje znásilnenie ale zároveň únos. Je odvodená z latinského slovesa „*rapere*“, čo je možné preložiť ako „*zmocniť sa silou*“.¹¹⁶ Trestný čin znásilnenia je zločinom, ktorý vážne zasahuje do ľudskej dôstojnosti jednotlivca v sexuálnej oblasti. Znásilnenie porušuje aj niektoré základné ľudské práva a slobody, predovšetkým zákaz mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania a právo na súkromie.¹¹⁷ Okrem toho neefektívne vyšetrowanie znásilnenia, môže porušovať aj ďalšie práva, ako napr. právo na prejednanie veci v primeranej lehote alebo právo na účinný prostriedok nápravy.¹¹⁸

Znásilnenie je závažný trestný čin, ktorý postihuje nielen priame obeť, ale aj ich okolie a spoločnosť ako celok. Spôsobuje aj ďalšie negatívne dôsledky na kvalite života obeť, ktoré sa neobmedzujú len na čas spáchania činu alebo bezprostredne po ňom, ale môžu pretrvávajúť aj dlhší čas po čine alebo aj celý zvyšok života obeť.¹¹⁹

Znásilnenie je v ostatnom období aj predmetom záujmu nadnárodných organizácií, napr. Európska únia,¹²⁰ Rada Európy,¹²¹ Organizácia Spojených náro-

¹¹⁶ Porovnaj BLATNÍKOVÁ, Š. – FARIDOVÁ, P. – ZEMAN, P. *Násilná sexuálna kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s. 18.

¹¹⁷ Bližšie DOWDS, E. Towards a Contextual Definition of Rape: Consent, Coercion and Constructive Force. In: *Modern Law Review*, vol. 83, č. 1/2020, s. 35.

¹¹⁸ Pozri ZÁHORA, J. Znásilnenie v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva. In: *Justičná revue*, č. 5/2021, s. 677.

¹¹⁹ Pozri BLATNÍKOVÁ, Š. – FARIDOVÁ, P. – ZEMAN, P. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 9.

¹²⁰ Napr. European Parliament's Resolution on Violence against Women (1986), *Ú. v. ES C 176, 14.7.1986, s. 73 – 83*; Elimination of violence against women European Parliament resolution of 26 November 2009 on the elimination of violence against women, *Ú. v. C 285E, 21.10.2010, s. 53 – 58*; European Parliament resolution of 12 September 2017 on the proposal for a Council decision on the conclusion, by the European Union, of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (COM(2016)0109 – 2016/0062(NLE)), *Ú. v. C 337, 20.9.2018, s. 167 – 175*.

¹²¹ Napr. Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence (Adopted by the Committee of Ministers on 30 April 2002 at the 794th meeting of the Ministers' Deputies); Recommendation 1887 (2009), Rape

dov.¹²² Konceptia znásilnenia ako porušenia sexuálnej autonómie bez slobodného súhlasu bola načrtnutá aj v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva.¹²³ Zločiny znásilnenia po splnení ďalších znakov sa v zmysle Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu¹²⁴ považujú aj za zločiny proti ľudskosti a vojnové zločiny.¹²⁵

V niektorých európskych štátoch sa diskusie a zásadné zmeny v ponímaní znásilnenia začali konkretizovať od začiatku tohto storočia. V európskej právnej kultúre možno v súčasnosti sledovať dva modely trestnoprávnej konštrukcie trestného činu znásilnenia, a to tzv. *coercion-based* model, t. j. model založený na základe donútenia obeť, a tzv. *consent-based* model, t. j. model založený na základe absencie súhlasu obeť.¹²⁶ Niektoré európske štáty postupne menia koncepciu znásilnenia z tzv. násilnej koncepcie na koncepciu založenú na základe absencie súhlasu obeť.

2.2 Historické súvislosti

Trestný čin znásilnenia v historickom vývoji prešiel a stále prechádza podstatnými zmenami. Kým trestný čin znásilnenia kriminalizovali rôzne právne systémy celé tisícročia, definícia znásilnenia a tresty za znásilnenie na vnútroštátnej úrovni sa neustále transformovali podľa chápania spoločenskej morálky v oblasti sexuality v danej spoločnosti.¹²⁷

of women, including marital rape, Parliamentary Assembly, text adopted by the Assembly on 2 October 2009 (35th Sitting); Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Istanbul, 11/05/2011. Council of Europe Treaty Series – No. 210.

¹²² Napr. Declaration on the Elimination of Violence against Women, proclaimed by General Assembly resolution 48/104 of 20 December 1993; Declaration on the Elimination of Violence against Women, A/RES/48/104, 23 February 1994; The Secretary-General's in-depth study on all forms of violence against women (A/61/122/Add.1), 6 July 2006.

¹²³ Napr. Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské právo vo veci M. C. v. Bulgaria, č. 39272/98, zo 4. decembra 2003.

¹²⁴ Oznámenie MZV SR č. 333/2002 Z. z.

¹²⁵ Porovnaj *Elements of Crimes*. The Hague: International Criminal Court, 2013, s. 5, 25.

¹²⁶ Pozri DOWDS, E. Towards a Contextual Definition of Rape: Consent, Coercion and Constructive Force. In: *Modern Law Review*, vol. 83, č. 1/2020, s. 36.

¹²⁷ Bližšie ERIKSSON, M. *Defining rape: emerging obligations for states under international law*. Örebro: Örebro University, 2010, s. 47.

2.2.1 Staroveké civilizácie

Vývodzovanie zodpovednosti za vynútený sexuálny styk sa objavuje už v starých zachovaných písomných zmienkach.¹²⁸ Pri postihovaní znásilnenia sa v pr-vopočiatkoch rozlišovalo či išlo o vydatú, resp. zasnúbenú ženu¹²⁹ alebo slobodnú ženu. Podľa starozákonnej knihy *Deuteronomium* 22:25 sa znásilnenie zasnúbenej ženy trestalo smrťou násilníka, v prípade znásilnenie panny, ktorá ešte nebola zasnúbená, sa vec predložila súdu a „ten, čo s ňou spal, dá jej otcovi päťdesiat šeklov striebra a musí si ju vziať za manželku, lebo ju ponížil, a nebude ju môcť zapuďiť po celý čas svojho života“.¹³⁰ Z uvedeného vyplýva, že znásilnenie panny bolo skôr ekonomickou záležitosťou so znakmi majetkových trestných činov, pričom páchatel'om musel otcovi vyplatiť určitú sumu ako odškodné, účelom trestania znásilnenia vydatej ženy bola skôr ochrana pred cudzoložstvom.¹³¹

Ustanovenie o znásilnení obsahoval aj známy *Chammurapiho zákonník* v článku 130. Ak muž prinútil zasnúbenú ženu, ktorá ešte nepoznala muža a bývala v dome jej otca k sexuálnemu styku, muž mal byť usmrtený a žena mal byť slobodná. V prípade, že vydatá žena bola pristihnutá „in flagranti“ s iným mužom, obidvaja mali byť hodení do vody. V tomto prípade žena bola považovaná za spolupáchateľku a jej vina spočívala v jej súhlase. Obidvaja, t. j. žena aj jej milenec, boli vinní zo zneužitia majetku jej manžela. Ženu však mohol omilostiť jej manžel.¹³²

V rímskom práve sa ponímanie znásilnenia v jednotlivých obdobiach rôznilo. Znásilnenie sa nepostihovalo ako jeden trestný čin, uvedené konanie bolo postihované prostredníctvom viacerých trestných činov. Jedným trestným činom bol „vis“, čím bolo fyzické napadnutie vrátane napadnutia kvôli sexuálnej žiadostivosti. Ďalším trestným činom bol „stuprum“, ktorý sa vzťahoval na akýkoľvek náhodný alebo promiskuitný styk vrátane homosexuálneho styku či samotného znásilnenia. Neskoršie trestný čin „raptus“ postihoval únos alebo zvädzanie mladých žien. Obžalobu mohla podať samotná obeť alebo jej mužský opatrovník. Namiesto toho, aby boli znásilnené ženy považované za obeť, prevládala mienka, že takéto ženy robili rodinám zlé meno. Slobodné ženy so stratou pa-

¹²⁸ Napr. už v starozákonnej biblickej knihe Genezis, kap. 34, ktorá sa považuje za najstaršiu knihu Starého zákona, ktorej pôvod sa datuje okolo 2000 rokov pred našim letopočtom.

¹²⁹ Podľa izraelských obyčají, zasnúbenie dávalo obom snúbencom právo aj manželské povinnosti. Nevera snúbenice sa považovala za manželskú neveru.

¹³⁰ Porovnaj *Sväté písmo Starého i Nového zákona*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2000, s. 348.

¹³¹ Bližšie ERIKSSON, M. *Defining rape: emerging obligations for states under international law*. Örebro: Örebro University, 2010, s. 49.

¹³² Podľa GOLD, S. – WYATT, M. The Rape System: Old Roles and New Times. In: *Catholic University Law Review*. Vol. 27, issue 4/1978, s. 696.

nenstva pri znásilnení často strácali aj nádej, že sa niekedy vydajú a vydaté ženy trpeli hanbou a boli ponižované. Rímske právo však zdôrazňovalo uplatňovanie právnych predpisov o znásilnení len na osoby určitého sociálneho postavenia. Manžel sa nedopúšťal znásilnenia, ak násilím prinútil manželku k súložiu. Kvôli sociálnemu statusu znásilnenie tiež nemohlo byť spáchané na otrokoch, prostitútkach a cudzincoch.¹³³ Pretože podľa rímskeho práva bol otrok majetkom, vlastník mohol prenajať otroka na poskytovanie sexuálnych služieb. Znásilnenie otroka bez súhlasu vlastníka sa považovalo za trestný čin proti majetku – poškodzovanie cudzej veci a podľa *lex Aquilia* mohol majiteľ podať na násilníka žalobu na náhradu škody.¹³⁴ V období Rímskej republiky¹³⁵ sa znásilnenie považovalo za hrdelný zločin, čo znamenalo, že zločinec mohol byť odsúdený na trest smrti, vyhnanstvo alebo zníženie sociálneho statusu. Hoci išlo o závažný zločin, znásilnenie sa často trestalo súkromnou pomstou, najčastejšie usmrtením alebo kastráciou. Zákon *lex Lutatia*, ktorý bol prijatý okolo roku 70 pred n. l., vymedzoval trestný čin znásilnenia „*vis*“ ako násilné zneuctenie chlapca, ženy alebo mladého dievčaťa. Za znásilnenie ženy sa páchatelovi ukladal trest smrti, a to aj v prípade, že otec ženy útočníkovi odpustil. Zákon *lex Iulia de vi*, ktorý bol prijatý okolo roku 45 počas vlády Cézara, postihoval násilný sexuálny styk „*per vim stuprum*“ s chlapcom, ženou alebo niekým iným.¹³⁶ Na sklonku stredoveku sa znásilnenie (násilné smilstvo) považovalo za „*lúpež ženskej cti*“.¹³⁷

2.2.2 Stredovek

Príchod Slovanov do Karpatskej kotliny sa datuje do prelomu 5. a 6. storočia. Najstaršou zachovanou slovanskou právnou pamiatkou je *Zakon sudnyj ljudem*, ktorého vznik sa datuje do rokov 863 – 869 a súvisel s cyrilo-metodskou misiou na Veľkej Morave. Zákoník obsahoval 33 článkov a riešil predovšetkým delikty proti viere a mravnosti (znásilnenie, smilstvo), majetkové trestné činy, právo azylu a rozdeľovanie vojnovnej koristi. Do popredia tu vystupuje skutočnosť, že do veľkej miery šlo o trestnoprávnu reguláciu sexuálneho života, ktorý zrejme na

¹³³ Bližšie NGUYEN, N. L. Roman Rape: An Overview of Roman Rape Laws from the Republican Period to Justinian's Reign. In: *Michigan Journal of Gender & Law*. Volume 13, Issue 1/2006, s. 83 a nasl.

¹³⁴ *Ibidem* s. 87, 93.

¹³⁵ Medzi rokmi 510 a 27 pred n. l.

¹³⁶ Bližšie NGUYEN, N. L. Roman Rape: An Overview of Roman Rape Laws from the Republican Period to Justinian's Reign. In: *Michigan Journal of Gender & Law*. Volume 13, Issue 1/2006, s. 87 a nasl.

¹³⁷ Porovnaj STIEBER, M. *Dějiny veřejného práva v střední Evropě: nástin. Kniha třetí, Právo trestní*. Praha: Typus, 1933, s. 47.

Veľkej Morave kristianizační autori Zákona vnímali ako problematický.¹³⁸ Kto sa dopustil smilstva s rehoľníčkou, tomu podľa svetského práva mali odrezat' nos a podľa cirkevného práva sa mu malo uložiť pätnásťročné pokánie. Kto znásilnil pannu na opustenom mieste, kde nebolo nikoho, kto by jej mohol pomôcť, páchatel' mal byť pokutovaný a jeho majetok sa mal odovzdať obeti. Kto zvedol dospievajúce dievča pred dovŕšením trinásteho roku, mal byť pokutovaný a majetok sa mal dať dievčaťu. Kto zvedol dievča zasnúbené inému mužovi, tomu treba bolo odrezat' nos. Okrem toho páchatel'ovi sa podľa cirkevného práva ukladalo sedemročné pokánie.¹³⁹

Žilinská mestská kniha,¹⁴⁰ ktorej pôvod sa datuje okolo roku 1378, uvádza, že človek, ktorého žena obžalovala zo znásilnenia (znakom znásilnenia boli podľa uvedeného prameňa strapaté vlasy, potrhane šaty a zranenia – „*panna z gegi hlawu skudlenymi wlasy a strhanymi ssaty a vkrwaivena przygde*“), sa musel obhajovať prísahou spolu s dvanástimi svedkami, že tento skutok nespáchal. Za znásilnenie mohlo dedine, z ktorej pochádzal vinník, dokonca podľa § 295 citovanej knihy hroziť aj „*zrovnanie so zemou*“.¹⁴¹

V stredovekej Bratislave sa znásilnenie trestalo hrdelným trestom. Svedčí o tom aj prípad, ktorý sa stal roku 1382. Bol natoľko závažný, že ho dal prešetriť samotný kráľ Ľudovít I. Veľký. Hradný podkastelán Štefan a jeho družina násilím odvliekli dcéru mešťana na hrad a tam ju celú noc znásilňovali. So žalobou na násilníkov sa poškodená obrátila na richtára a mestskú radu. Ich potrestanie však nebolo jednoduché, lebo súdna právomoc mesta na hrad nesiahala a navyše išlo o šľachticov. Mestská rada dvoch hlavných vinníkov odsúdila na smrť. Podkastelána Štefana a jeho familiára¹⁴² Juraja vlastnoručne sťal otec znásilneného dievčaťa.¹⁴³

Znásilnenie či zneuctenie, najmä v prípade panny, sa považovalo za mimoriadne ťažký zločin, ktorý sa takmer všade trestal hrdelným trestom. Podľa stre-

¹³⁸ Porovnaj GÁBRIŠ, T. – JÁGER, R. Opätovne k súdnemu zákonníku pre ľud (Zakon sudnyj ljudem): K možnostiam rekonštrukcie archaického práva na Veľkej Morave. In: *Právněhistorické studie*. Roč. 46, č 1 /2016, s. 16.

¹³⁹ Bližšie SEGEŠ, V. – ŠEĐOVÁ, B., eds. *Pramene k vojenským dejinám Slovenska I/1. Od najstarších čias do konca 10. storočia*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2010, s. 231.

¹⁴⁰ Bližšie RAUSCHER, R. *O žilinskom právu magdeburském německým jazykem sepsaném z roku 1378*. Bratislava: nákladem Učené společnosti Šafaříkovy, 1933, s. III a nasl.

¹⁴¹ Bližšie BADA, M. Žena v systéme Žilinského magdeburského práva. In: *Žena a právo. Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti*. Bratislava: Academic Electronic Press, 2004, s. 29.

¹⁴² V stredovekom Uhorsku sa ako familiár označoval drobný šľachtic, ktorý vstupoval do služieb majetnejších šľachticov i kráľa a za vykonané služby získal ochranu, živobytie a pôdu.

¹⁴³ Pozri SEGEŠ, V. Žena ako subjekt a objekt kriminality v stredovekej Bratislave. In: *Žena a právo. Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti*. Bratislava: Academic Electronic Press, 2004, s. 61.

dovekých zvyklostí a obyčaji sa ako dôkaz vyžadovalo, aby poškodená krikom dala najavo, že sa na nej pácha násilie. Keď znásilnená nemala bezprostredných svedkov, ktorí by jej krik počuli a dosvedčili, znásilnenie mala oznámiť prvému, koho stretla a súčasne mu ukázať roztrhané šaty alebo rozstrapatené vlasy. Prešporská¹⁴⁴ právna kniha z 15. storočia priamo stanovovala, ako naložiť s takým páchatelom: „Teda, ak niekto oberie pannu o poctivosť, zaslúži si, aby bol obešený.“¹⁴⁵

2.2.3 Novovek

V stredoveku sa trestné právo chápalo ako súbor právnych noriem postihujúcich spoločensky, resp. právom zakázané ľudské konanie pod hrozbou trestu. Právna formulácia trestných činov a trestov za ne, vrátane trestnoprocesných pravidiel, však získali v novovekej, osobitne strednej a nemecky hovoriacej Európe povahu písaného práva, v podobe prvých trestných kódexov. V Uhorsku sa používal trestný zákonník Ferdinanda III., skrátene označený *Ferdinandea* (1656). Išlo však o neoficiálnu zbierku predpisov prispôbenú na trestnoprávnu prax, ktorú dal vydať ostrihomský arcibiskup na účely trestnoprávnej príručky a absentujúceho trestného kódexu.¹⁴⁶ Uvedený zákonník považoval násilné smilstvo za zbavenie panenskej alebo ženskej cti a trestal ho trestom s'atia.¹⁴⁷

Tereziánska reforma, ktorej cieľom bolo ukončiť stav, keď v jednotlivých častiach monarchie platili rôzne právne predpisy, priniesla popri iných reformách aj reformu trestného práva, ktorej výsledkom bolo *Constitutio criminalis Theresiana* (1768). Tereziánskou kodifikáciou sa definitívne skončila éra zemského právneho partikularizmu a začalo sa aplikovať celoríšské zákonodarstvo.¹⁴⁸ Trestný čin znásilnenia bol upravený v čl. 76 citovanej normy nazvaný „*O znásilnení*“. Kto proti „*dobropovestnej*“ panne, vdove alebo pani násilím proti ich vôli panenskú alebo ženskú česť odoberie, dopúšťa sa znásilnenia. V ďalších odsekoch sa uvádzali skutočnosti, ktoré sa mali na súde preukázať, napr. žena pred činom

¹⁴⁴ Prešporok či Pressburg alebo Pozsony bol v minulosti oficiálny názov Bratislavy.

¹⁴⁵ SEGEŠ, V. Žena ako subjekt a objekt kriminality v stredovekej Bratislave. In: *Žena a právo. Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti*. Bratislava: Academic Electronic Press, 2004, s. 62.

¹⁴⁶ Porovnaj ŠVECOVÁ, A. Beccariovský obrat ponímania trestného činu v konfrontácii s trestnoprávnou úpravou v Uhorsku a Habsburskej ríši v 18. a na začiatku 19. storočia. In: *Právně-historické studie*. Roč. 47, č. 1/2017, s. 69.

¹⁴⁷ Pozri STIEBER, M. *Dějiny veřejného práva v střední Evropě: nástin. Kniha třetí, Právo trestní*. Praha: Typus, 1933, s. 47 a nasl.

¹⁴⁸ Porovnaj MALÝ, K. Poznámky k obecné části zákoníku Marie Terezie *Constitutio criminalis Theresiana*. In: *Právněhistorické studie*. Roč. 47, č. 1/2017, s. 44.

musela viesť poctivý a bezúhonný život, oznámenie muselo byť podané ihneď po čine a takéto znásilnenie sa malo dosvedčiť „*skrze tej veci zbehlej ženy*“. Zaujímavosťou je, že zákon demonštratívne uvádzal desať otázok, ktoré mal obvinený zo znásilnenia počas výsluchu zodpovedať. Páchatel bol „*mečom na hrdle trestaný*“. Prirážajúcimi okolnosťami bolo napr. spáchanie činu na nedospelom dievčati alebo dieťati, na dcére pána, znásilnenie slúžky alebo osoby zverenej dozoru alebo duchovnej osoby. Na druhej strane ustanovenie uvádzalo aj poľahčujúce okolnosti, napr. skutok nebol dokonaný alebo znásilnená žena sa „*málo bránila*“.¹⁴⁹

Josefínsky *Všeobecný zákonník o zločinoch a trestoch za ne*¹⁵⁰ z roku 1787 pokladal násilné smilstvo za kriminálny zločin a upravoval ho v § 130. Násilné smilstvo spáchal ten, kto nejakú osobu ženskú s hanebným úmyslom, aby ju sprzil násilným spojením, priviedol do stavu, že nemôže smilnej žiadosti násilníka klásť odpor. Trestom za násilné smilstvo bol tuhý žalár prvého stupňa.¹⁵¹

Rakúsky *Zákon o zločinoch, prečinoch a priestupkoch*,¹⁵² upravoval trestné činy násilného smilstva v štrnásťtej hlave. Trestného činu násilného smilstva (§ 125) sa dopustil páchatel, ktorý osobu ženskú nebezpečným vyhrázaním, skutočne vykonaným násilím alebo ľstivým omámením zmyslov urobil neschopnú, aby mu kládla odpor a v tomto stave ju zneužil na *mimomanželskú súlož*. V odbornej literatúre prevládala názor, že páchatelom trestného činu násilného smilstva mohla byť aj žena, hoci ako nepriamy páchatel.¹⁵³ V zmysle uvedenej úpravy nebolo trestné znásilnenie v rámci manželstva, lebo podľa vtedajších dobových názorov, predmetom manželskej zmluvy bolo predovšetkým manželské *spoluzitie vitae consuetudo*, ktorého podstatou bolo vzájomné, výlučné, trvalé právo a *povinnosť súlože* k jeho úplnosti náleží tiež spoločenstvo lôže, stolu a príbytku.¹⁵⁴ Za trestný čin násilného smilstva mohol byť uložený trest odňatia slobody päť až desať rokov. Ak bolo činom ublížené na zdraví, trest sa zvyšoval v rozmedzí desať až dvadsať rokov, a ak bola činom spôsobená smrť, trestom bol ťažký

¹⁴⁹ Porovnaj *Constitutio Criminalis Theresiana aneb Ržjmské Cýsařské w Vhřjch a Vžeskách etc. etc. Kráľovské Aposstolské Milosti Marye Terezye Arcy-Kněžny Rakauské. Hrdelnj Práwnj Ržád*. Viedeň: Johann Thomas von Trattner. 1769, s. 211.

¹⁵⁰ *Práva wsseobecná nad Prowiněnjmi, a gich Trestmi*. Viedeň: Johann Thomas von Trattner, 1787, s. 149.

¹⁵¹ Pozri STIEBER, M. *Dějiny veřejného práva v střední Evropě: nástin. Kniha třetí, Právo trestní*. Praha: Typus, 1933, s. 47 a nas.

¹⁵² Zákon z 27. mája 1852 o zločinoch, prečinoch a priestupkoch uvedený patentom č. 117/1852 r. z.

¹⁵³ Napr. PRUŠÁK, J. *Studie o účastenství*. Sborník věd právních a státních: Praha 1909, s.54, 138, 170.

¹⁵⁴ Porovnaj napr. MARTINŮ, J. *Manželské právo církve katolické se zřetelem na manželské právo občanské vůbec, zvláště na manželské právo občanské Republiky československé*. Olomouc: Lidové závody tiskařské a nakladatelské, 1928, s. 13.

doživotný žalár. Za násilné smilstvo v zmysle § 127 cit. zákona sa pokladala aj mimomanželská súlož so ženou, ktorá bez pričinenia páchatel'a bola bezbranná, alebo ktorá nedovršila štrnásť rok svojho veku.¹⁵⁵

Po rakúsko-uhorskom vyrovnaní (1867), ktoré rozdelilo habsburskú monarchiu na dva rovnocenné štáty – Rakúsko a Uhorsko, v Uhorsku zosilnela ambícia vydať domáci trestný zákonník.¹⁵⁶ Uhorský *Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch*¹⁵⁷ upravoval zločiny a prečiny proti mravnosti v XIV. Hlave 2. dielu. Zločinu *násilného smilstva* (§ 232) sa dopustil ten, kto ženu násilím alebo vyhrážkou prinútil k tomu, aby s ním mimo manželstva pohlavne obcovala, alebo kto využil bezvedomie ženy alebo takého stavu, v ktorom nemôže prejaviť svoju vôľu alebo sa brániť, bez ohľadu na to, či páchatel' tento stav spôsobil alebo nie. Za zločin násilného smilstva bol stanovený trest až do desať rokov. Ak by sa páchatel' dopustil iného smilného činu násilím alebo vyhrážkou alebo v stave bezbrannosti ženy mimo manželstva, dopustil sa trestného činu *násilného porušenia mravnosti*. Uvedené konanie bolo sankcionované trestom až do päť rokov. V oboch prípadoch príťažujúcimi okolnosťami bolo spáchanie činu na príbuznom, osobe páchatel'ovi zverenej. Spáchanie činu so zbraňou alebo spôsobenie smrti sa trestalo doživotným väzením. Ustanovenie § 240 citovaného zákona stanovoval dôvod *zániku trestnosti činu násilného smilstva a násilného porušenia mravnosti* – ak medzi páchatel'om a poškodenou došlo k uzavretiu manželstva, skôr než súd vyniesol za tento čin rozsudok.¹⁵⁸

2.2.4 Obdobie Československej republiky

Po vzniku Československej republiky v roku 1918 zostali v oblasti trestného práva procesného v platnosti zákony z Rakúsko-Uhorska, konkrétne na území Českej republiky platili v oblasti trestného práva hmotného rakúske predpisy, a to *Zákon o zločinoch, prečinoch a přestupcích* z roku 1852, a na Slovenska platili predpisy uhorské, to bol *Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch* z roku 1878. Takýto právny dualizmus v oblasti trestného práva pretrval až do roku 1950.

¹⁵⁵ Porovnaj KALLAB, J. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské. (Část obecná i zvláštní)*. Melantrich: Praha 1935, s. 184.

¹⁵⁶ Porovnaj ŠVECOVÁ, A. Beccariovský obrat ponímania trestného činu v konfrontácii s trestnoprávnou úpravou v Uhorsku a Habsburskej ríši v 18. a na začiatku 19. storočia. In: *Právně-historické studie*. Roč. 47, č. 1/2017, s. 70.

¹⁵⁷ Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch zák. čl. V/1878.

¹⁵⁸ WOREL, J. O. – ETTTEL, J. – MILOTA, A. *Uherský trestní zákoník*. Nákladem Ministerstva spravedlnosti. Praha, 1919, 38 a nasl.

Po vzniku Československej republiky výrazne ožili reformné snahy od prijatie vlastného trestného zákona a odstránenie právneho dualizmu. Osnova¹⁵⁹ zverejnená v roku 1926 zaraďovala trestné činy proti mravnosti do trinástej hlavy osobitnej časti návrhu. Okrem trestného činu smilstva, návrh predstavoval aj celý rad ďalších mravnostných trestných činov ako *vynútenie smilstva* (§ 252) – kto násilím či nebezpečnou vyhrážkou donúti iného k tomu, aby vykonal alebo na sebe strpel smilné konanie; *násilné smilstvo* (§ 253) – kto násilím donúti ženu k mimomanželskej súložii; *sprznenie* (§ 254) – kto zneužije chormyseľnosti, blbosti poruchy vedomia alebo iného stavu bezbrannosti na vykonanie smilstva; *vymámenie smilstva* (255) – kto presvedčí iného ľst'ou alebo zneužitím jeho slabomyseľnosti alebo tiesne k smilnému konaniu; a *vymámenie súložie* (§ 256) – kto presvedčí ženu ľst'ou alebo zneužitím jej slabomyseľnosti alebo tiesne k súložii. Hoci v roku 1928 ministerstvo spravodlivosti zamýšľalo predložiť uvedený legislatívny návrh do parlamentu, z neznámych dôvodov však k tomu nedošlo. Snahy o prijatie nového trestného zákona sa opätovne objavili aj v roku 1936, keď bola vypracovaná nová osnova,¹⁶⁰ ktorá vychádzala z osnovy z roku 1928. Ani táto osnova sa však tiež nedostala na parlamentné prerokovanie.¹⁶¹

K unifikácii trestného práva a zmene znakov trestného činu znásilnenia v Československu došlo až prijatím Trestného zákona č. 86/1950 Zb. Trestný čin znásilnenia (§ 238) bol v rámci systematiky zaradený do siedmej hlavy druhého dielu osobitnej časti. Na rozdiel od dovtedajšej právnej úpravy, novoprijatá úprava kriminalizovala aj znásilnenie v manželstve – zo znakov tohto trestného činu bolo vypustené „*mimomanželskej*“. Na naplnenie znakov trestného činu znásilnenia sa vyžadovalo alternatívne buď donútenie ženy k súložii násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia, alebo využitie bezbrannosti ženy na vykonanie súložie. Trestnosť znásilnenia v manželstve potvrdila aj judikatúra (R 97/1955).¹⁶²

Trestný zákon č. 140/1961 Zb. v podstate prebral dovtedajšiu právnu úpravu trestného činu znásilnenia, len s tým rozdielom, že sa doplnila okolnosť podmieňujúca použitie vyššej trestnej sadzby (spáchanie činu na *žene mladšej ako*

¹⁵⁹ *Prípravné osnovy trestného zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. I, Osnovy.* Praha: Nákladem Ministerstva spravedlnosti, 1926, s. 66 a nasl.

¹⁶⁰ *Osnova zákona, kterým se vydává trestní zákon.* Praha: Státní tiskárna, 1937, s. 121 a nasl.

¹⁶¹ K jednotlivým pokusom a reformu trestného práva pozri napr. JABLONICKÝ, T. Pokus o reformu československého trestného práva – osnova trestného zákona z let 1921 – 1926. In: *Právněhistorické studie.* Roč. 43, č. 1 (2013), s. 84 – 96.

¹⁶² „Skutková podstata trestného činu znásilnenia podľa § 238 tr. zák. je daná aj vtedy, keď páchatel násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donúti k súložii manželku alebo k tomu účelu zneužije jej bezbrannosť.“

pätnäť rokov) a došlo k zníženiu trestných sadzieb. Podľa dôvodovej správy,¹⁶³ okolnosť podmieňujúcej použitie vyššej trestnej sadzby – spáchanie činu na žene mladšej ako pätnásť rokov bola zavedená kvôli vylúčeniu jednočinného súbehu trestného činu znásilnenia a pohlavného zneužívania, keďže boli zistené určité aplikačné problémy pri postihovaní trestného činu znásilnenia, kde obeťou bolo dievča mladšie ako 15 rokov.¹⁶⁴

Právna úprava trestného činu znásilnenia zostala v podstate nezmenená až do roku 1991, keď bola znížená dolná hranica trestnej sadzby pri trestnom čine znásilnenia z troch na dva roky.¹⁶⁵ Je zaujímavé, že návrh na zníženie trestnej sadzby nebol obsiahnutý v návrhu zákona, bol tam doplnený počas prerokovania vo Federálnom zhromaždení.

Po roku 1989 došlo vo vzťahu k trestnému činu znásilnenia aj k úprave procesných noriem v tom zmysle, že na trestné stíhanie tzv. *znásilnenia v manželstve* sa vyžadoval súhlas poškodenej (§ 163a Trestného poriadku 141/1961 Zb.).¹⁶⁶ „*Trestné stíhanie pre [...] trestný čin znásilnenia podľa § 241 ods. 1 proti tomu, kto je vo vzťahu k poškodenému manželom alebo druhom, možno začať a už v začatom trestnom stíhaní pokračovať iba so súhlasom poškodeného.*“ V rámci Slovenskej republiky bolo uvedené ustanovenie s účinnosťou od 1. septembra 2002 zrušené.¹⁶⁷

2.2.5 Vývoj po vzniku samostatnej Slovenskej republiky

V Slovenskej republike bol v roku 2001 do právneho poriadku doplnený nový trestný čin *sexuálneho násillia* (241a Trestného zákona č. 140/1961 Zb.),¹⁶⁸ ktorý postihoval násillné donútenie k orálnemu styku, análnemu styku alebo k iným sexuálnym praktikám. Podľa dôvodovej správy,¹⁶⁹ bolo dôvodom na zavedenie nového trestného činu to, že násillné vynucovanie iných sexuálnych praktik ako

¹⁶³ Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1961, III. volební období, číslo parlamentnej tlače 65.

¹⁶⁴ K judikatúre jednočinnému súbehu trestného činu znásilnenia a pohlavného zneužívania pozri napr. R 96/1953, R 84/1955, R 57/1980.

¹⁶⁵ Zákon č. 557/1991 Zb., ktorým sa mení a doplňa Trestný zákon.

¹⁶⁶ Zákon č. 178/1990 Zb., ktorým sa mení a doplňa Trestný poriadok.

¹⁶⁷ Zákon č. 422/2002 Z. z., ktorým sa mení a doplňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁶⁸ Zákon č. 253/2001 Z. z., ktorým sa mení a doplňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁶⁹ Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona ktorým sa mení a doplňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov č. 2525/2001, s. 22.

súlože, že uvedené konanie sa pred prijatím tejto novely postihovalo ako trestný čin, čo nevyjadrovalo nebezpečnosť konania páchatel'a. Podnetom pre zákonodarcu bol podľa citovanej dôvodovej správa aj prípad z Českej republiky, kde páchatel' ženu násilím prinútil k orálnemu, resp. análnemu styku, a preto nemohol byť postihnutý za trestný čin znásilnenia. Tu treba dodať, že predmetná právna úprava v zmysle citovanej dôvodovej správy sa vzťahuje „iba“ na iné sexuálne praktiky ako súlož, a preto nepostihuje situácie, keď je muž násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donútený k súložu. V Slovenskej republike zostal aj naďalej v platnosti judikát R 48/1977, v zmysle ktorého ak niekto násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy donúti muža k súložu so ženou, dopustí sa trestného činu *vydierania*.¹⁷⁰

Ďalšie zmeny znakov trestného činu znásilnenia sa uskutočnili v roku 2002.¹⁷¹ Do trestných činov znásilnenia a sexuálneho násilia boli doplnené nové okolnosti podmieňujúce použitie vyššej trestnej sadzby – spáchanie činu na *blízkej osobe* alebo osobe, ktorá je v jeho *starostlivosti* alebo *výchove*. Podľa dôvodovej správy¹⁷² v rokoch 1996 až 2000 až 54 % prípadov znásilnenia Slovensku malo charakter domáceho násilia, a keďže právna úprava nedostatočne nepotierala uvedený druh trestnej činnosti, preto sa navrhovalo takéto znásilnenie prísnejšie trestať.

Pri rekodifikácii trestného práva¹⁷³ v roku 2005 boli precizované kvalifikované skutkové podstaty znásilnenia a sexuálneho násilia. Kvalifikovanými skutkovými podstatami je spáchanie činu *závažnejším spôsobom konania* (napr. so zbraňou, surovým alebo trýznivým spôsobom, organizovanou skupinou), na *chránenej osobe* (napr. dieťa, tehotná žena, blízka osoba alebo odkázaná osoba), z *osobitného motívu* (napr. z pomsty), spáchanie činu na osobe vo *výkone väzby* alebo *trestu* alebo ak bol taký čin spáchaný za *krízovej situácie*. Tiež sa sprísnil trestné sadzby, v základne skutkovej podstate a až na desať rokov.

Tiež možno spomenúť „*legislatívny pokus*“¹⁷⁴ z roku 2008, preformulovať trestný čin znásilnenia ako „*rodovo neutrálny*“ – konkrétne sa navrhovalo pri trestnom čine znásilnenia nahradiť slovo „*ženu*“ slovom „*iného*“, aby sa trestno-právna ochrana rozšírila aj na mužov. Vláda však uvedený materiál neschválila.

¹⁷⁰ Bližšie ZÁHORA, J. Trestný čin znásilnenia v historickom kontexte. In: *Trestněprávní revue* č. 1/2021, s. 57 a nasl.

¹⁷¹ Zákon č. 421/2002 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

¹⁷² Dôvodová správa k vládne návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, č. 2397/2002, s. 12.

¹⁷³ Trestný zákon č. 300/2005 Z. z.

¹⁷⁴ Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov predložený na rokovanie 91. schôdze vlády Slovenskej republiky 9. apríla 2008, číslo UV-6854/2008

Zatiaľ ostatnou legislatívnou zmenou týkajúcou sa znásilnenia v Slovenskej republike boli zmeny vykonané s účinnosťou od 1. januára 2021.¹⁷⁵ Uvedené zmeny boli prijaté v súvislosti s konaním o porušení povinnosti členským štátom.¹⁷⁶ Zmena sa uskutočnila prostredníctvom doplnenia kvalifikovaných skutkových podstát trestných činov znásilnenia a sexuálneho násillia o nový kvalifikačný znak „*spoločným konaním najmenej dvoch osôb*“ alebo „*a bezprostredne ním ohrozí život dieťaťa*“.

2.3 Znásilnenie z hľadiska ľudských práv

Ako už bolo v úvode kapitoly naznačené, znásilnenie porušuje aj niektoré základné ľudské práva a slobody, predovšetkým zákaz mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania a právo na súkromie. Okrem toho neefektívne vyšetrovanie môže porušovať aj ďalšie práva, ako napr. právo na prejednanie veci v primeranej lehote alebo právo na účinný prostriedok nápravy.

2.3.1 Znásilnenie ako porušenie zákazu mučenia

Medzi základné ľudské práva, ktoré sú znásilnením porušené, patrí aj zákaz mučenia. Zákaz mučenia spolu s právom na život patria medzi prirodzené práva. Zákaz mučenia, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestu sú právami mimoriadne závažnej povahy.¹⁷⁷ Zákaz mučenia má medzi ostatnými právami garantovanými Európskym dohovorom špecifické postavenie. Porušenie tohto práva je prakticky neospravedliteľné. V porovnaní s inými právami nie je do zákazu mučenia prípustný žiadny legitímny zásah, ako napr. v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných, keď by sa štát mohol exkulpovať z jeho porušenia.¹⁷⁸

¹⁷⁵ Zákon č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov

¹⁷⁶ Konanie proti Slovenskej republike č. 2019/2135 o porušení čl. 258 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, EÚ Pilot č. EUP(2019) 9465 – smernica 2011/93/EÚ.

¹⁷⁷ Pozri GOMIEN, D. *Krátky sprievodca Európskym dohovorom o ľudských právach*. Bratislava: Informačné a dokumentačné stredisko o Rade Európy, 1999, s. 14.

¹⁷⁸ Bližšie ZÁHORA, J. Zákaz mučenia v medzinárodnej dimenzii. In: *Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae*, č. 1/2007, s. 50.

Medzi prvé prípady, keď sa ESLP venoval znásilneniu ako porušeniu čl. 3 Európskeho dohovoru, je prípad **Cyprus v. Turecko**. Uvedený prípad sa týkal vojenskej intervencie Turecka v roku 1974 na ostrove Cyprus, počas ktorej civilné obyvateľstvo údajne znásilňovali turecké jednotky. V správe Komisie¹⁷⁹ sa konštatuje, že znásilnenia predstavovali neľudské zaobchádzanie.¹⁸⁰ Komisia v pomere dvanásť hlasov proti jednému dospela k záveru, že Turecko porušilo článok 3 Európskeho dohovoru.¹⁸¹

O dve desaťročia neskôr boli štrasburské orgány konfrontované s ďalším prípadom znásilnenia príslušnými tureckých bezpečnostných orgánov. V prípade **Aydın v. Turecko**¹⁸² išlo o znásilnenie mladej tureckej ženy kurdskeho pôvodu príslušníkmi bezpečnostných síl počas výkonu väzby. Následne po čine obeť vyšetril lekár, ktorý nebol na to odborne pripravený a ani s takýmto vyšetrením nemal žiadne skúsenosti – nikdy predtým nevyšetroval znásilnenú ženu. ESLP zdôraznil, že znásilnenie zadrživanej osoby úradníkom štátu sa musí považovať za obzvlášť vážnu a ohavnú formou zlého zaobchádzania vzhľadom na ľahkosť, s akou páchatel môže využiť zraniteľnosť a oslabený odpor obeť. Okrem toho, znásilnenie zanecháva hlboké psychické zranenia na obeť, z ktorých sa obeť nezotaví v takom čase ako pri iných formách fyzického či psychického násillia. V tejto súvislosti je Súd presvedčený, že akumulácia činov fyzického a psychického násillia spôsobeného sťažovateľke a veľmi krutý čin znásilnenia, ktorému bola vystavená, boli v rozpore s článkom 3 Európskeho dohovoru.¹⁸³ Súd navyše poznamenáva, že požiadavka dôkladného a účinného vyšetrovania obvinenia zo znásilnenia zadržanej osoby štátnym úradníkom tiež znamená, že obeť bude so všetkou primeranou citlivosťou vyšetrená nezávislými zdravotníckymi pracovníkmi s osobitnou odbornou spôsobilosťou v tejto oblasti. Súd uviedol, že v danej veci nebolo možné dospieť k záveru, že lekárske prehliadky nariadené prokurátorom splnili túto požiadavku. Vzhľadom na uvedené skutočnosti Súd dospel k záveru, že nebolo vykonané riadne dôkladné a efektívne vyšetrovanie a že toto zlyhanie narušilo účinnosť akýchkoľvek iných opravných prostriedkov vrátane odškodnenia obeť. Z uvedených dôvodov Súd pomerom hlasov štrnásť

¹⁷⁹ Správa Komisie Cyprus v. Turecko, z 10. júla 1976, č. 6780/74 6950/75.

¹⁸⁰ Bližšie ZILLI, L. The crime of rape in the case law of the Strasbourg institutions. In: *Criminal Law Forum*. Vol. 13, no. 2/2002, s. 250 a nasl.

¹⁸¹ Porovnaj COUFOUDAKIS, V. Cyprus and the European Convention on Human Rights: The Law and Politics of Cyprus v. Turkey, Applications 6780/74 and 6950/75. In: *Human Rights Quarterly*, vol. 4, no. 4/1982, s. 463.

¹⁸² Rozhodnutie Veľkej komory vo veci Aydın v. Turecko, z 25. septembra 1997, č. 23178/94, bod. 83 a nasl.

¹⁸³ Bližšie SCHABAS, W. A. *The European Convention on Human Rights A Commentary (Oxford Commentaries on International Law)*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 176.

k siedmim, dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 13 Európskeho dohovoru.¹⁸⁴

Obdobným príkladom znásilnenia príslušníkmi bezpečnostných zložiek je aj prípad *Maslova a Nalbandov v. Rusko*.¹⁸⁵ Počas výsluchu prvej sťažovateľky v postavení svedka trestného činu jej policajt spútal putami ruky a udieral ju do hlavy a po tvári. Neskôr ju znásilnil a následne ju prinútil, aby s ním vykonávala orálny sex. Sťažovateľku následne znásilnili aj ďalší vyšetrovatelia prokuratúry. „Súd poznamenáva, že akceptoval fakty predložené sťažovateľkou, konkrétne to, že bola zadržaná štátnymi úradníkmi a počas zadržania bola opakovane znásilňovaná a vystavená rôznym iným formám zlého zaobchádzania ako bitie, dusenie a zásahy elektrickým prúdom.“ Súd znova zopakoval, že podľa ustálenej judikatúry musí byť „znásilnenie zadržanej osoby štátnym úradníkom považované za obzvlášť závažnú a odpornú formu krutého zaobchádzania vzhľadom na ľahkosť, s akou môže páchatel' zneužiť túto zraniteľnosť a oslabiť odpor obeť“. Súd dospel k presvedčivým záverom, že akumulácia činov fyzického násillia spôsobených prvej sťažovateľke a obzvlášť kruté činy opakovaného znásilňovania, ku ktorým došlo, predstavovalo porušenie zákazu mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania v zmysle čl. 3 Európskeho dohovoru.

2.3.2 Nekonsenzuálne znásilnenie

Zaujímavým prípadom, v ktorom sa EŠLP vyjadril aj priamo k vymedzeniu znakov trestného činu znásilnenia vo vnútroštátnej úprave, je prípad *M. C. v. Bulharsko*.¹⁸⁶ Sťažovateľku, v čase spáchania činu štrnásťročnú, mali údajne znásilniť dvaja muži, ktorých osobne poznala. V následnom vyšetovaní, ktoré iniciovala matka dievčaťa, sa dospelo k záveru, že neexistujú dostatočné dôkazy o tom, že sťažovateľka bola násillím alebo vyhrážkami násillia donútená k súloži. Predovšetkým nebol zistený žiadny odpor zo strany sťažovateľky ani pokus o privolanie pomoci. Znalec pribratý do prípadu skonštatoval, že sa domnieva, že počas činu sťažovateľka bola ohrozená vnútorným konfliktom medzi prirodzenou sexuálnou túžbou a pocitom, že čin je nehanebný, čo „znižilo jej schopnosť vzdorovať a brániť sa“. Prípad bulharské vnútroštátne orgány odložili, pretože právna úprava Bulharska pre trestnú zodpovednosť za znásilnenie vyžadovala „násillie alebo hrozbu...“.

¹⁸⁴ Porovnaj McGLYNN, C. Rape, torture and the European convention on human rights. In: *International and Comparative Law Quarterly*. Cambridge University Press, Vol. 58, no. 3/2009, s. 568 a nasl.

¹⁸⁵ Rozhodnutie vo veci Maslova a Nalbandov v. Rusko, z 24. januára 2008, č. 839/02, bod. 107.

¹⁸⁶ Rozhodnutie vo veci M. C. v. Bulharsko zo 4. decembra 2003, č. 39272/98, bod 163 a nasl.

ESLP pripúšťa, že väčšine európskych krajín ovplyvnených kontinentálnou právnou tradíciou, definícia znásilnenia obsahuje odkazy na použitie násilia alebo hrozby násilia zo strany páchatel'a. Súd však poznamenáva, že členské štáty Rady Európy sa prostredníctvom Výboru ministrov dohodli,¹⁸⁷ že treba trestať nekonsenzuálne sexuálne činy „*vrátane prípadov, keď obeť nevykazuje známky odporu*“.¹⁸⁸

Súd sa tiež odvolal na judikatúru Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu, v zmysle ktorej každý sexuálny styk bez súhlasu obeť predstavuje znásilnenie a tento súhlas sa musí poskytnúť dobrovoľne na základe slobodnej vôle osoby, ktorá sa posudzuje v kontexte okolností daného prípadu. Súd dodáva, že hoci uvedená definícia bola formulovaná v konkrétnom kontexte znásilnení spáchaných proti obyvateľ'stvu v podmienkach ozbrojeného konfliktu, odráža aj všeobecný trend smerom k nedostatku súhlasu ako základnému prvku znásilnenia a sexuálneho zneužívania.

Súd ďalej pokračuje, že „*obete sexuálneho zneužívania – najmä nepľnoleté dievčatá – často fyzicky neodporujú útočníkovi najmä kvôli strachu z násilia zo strany páchatel'a. Okrem toho, vývoj práva a aplikačnej praxe v tejto oblasti odráža vývoj spoločností smerom k účinnej rovnosti a rešpektovaniu sexuálnej autonómie každého jednotlivca*“. Vzhľadom na uvedené skutočnosti Súd dospel k záveru, že akýkoľvek rigidný prístup k stíhaniu sexuálnych trestných činov, ako je požadovanie dôkazu o fyzickom odpore za každých okolností, predstavuje riziko nepotrestania určitých prípadov znásilnenia, a tým ohrozuje účinnú ochranu sexuálnej autonómie jednotlivca. „*V súlade so súčasnými normami a trendmi v tejto oblasti a pozitívnych záväzkov členských štátov podľa článkov 3 a 8 Európskeho dohovoru, musí byť aj záväzok vyžadujúci účinné vyšetrovanie a potrestanie akéhokoľvek nekonsenzuálneho sexuálneho činu a to aj v prípade neexistencie fyzického odporu obeť*.“ Súd sa domnieva, že hoci v praxi môže byť niekedy ťažké dokázať nesúhlas, najmä v prípade neexistencie „priameho“ dôkazu o znásilnení – ako sú stopy násilia alebo priami svedkovia činu – príslušné orgány musia napriek tomu preskúmať všetky skutočnosti a rozhodnúť na základe posúdenia všetkých okolností. Vyšetrovanie a jeho závery sa musia sústrediť na otázku nesúhlasu. V prejedávanej veci to však nebolo urobené. Súd konštatoval, že neschopnosť orgánov vyšetriť tieto okolnosti bola dôsledkom toho, že kládli dôraz na „priamy“ dôkaz o znásilnení. Súd bez toho, aby sa vyjadril k vine

¹⁸⁷ Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence (*Adopted by the Committee of Ministers on 30 April 2002 at the 794th meeting of the Ministers' Deputies*).

¹⁸⁸ „penalise any sexual act committed against non-consenting persons, even if they do not show signs of resistance;“

údajných páchatel'ov konštatoval, že vyšetovanie prípadu a najmä prístup vyšetrovateľa a prokurátorov vo veci sťažovateľiek nekorešponduje s požiadavkami vyplývajúcimi z pozitívnych záväzkov štátov – vzhľadom na príslušné moderné normy v porovnávacom a medzinárodnom práve – zaviesť a účinne uplatňovať trestnoprávny systém trestajúci všetky formy znásilnenia a sexuálneho zneužívania. Súd sa domnieva, že v prejednávanej veci došlo k porušeniu pozitívnych povinností žalovaného štátu podľa článkov 3 a 8 Európskeho dohovoru.¹⁸⁹

V inom prípade *E. B. v. Rumunsko*¹⁹⁰ sťažovateľka tvrdila, že ju znásilnil neznámy muž, a to tak, že jej povedal, aby sa vyzliekla a ľahla si na zem, pričom sa mal vyhrážať nožom. Sťažovateľka tvrdila, že bola v šoku a poslúchla výzvu páchatel'a. Následne ju páchatel' znásilnil. V priebehu vyšetovania zistený podozrivý pripustil sexuálny styk so sťažovateľkou, tvrdil, že išlo o konsenzuálny styk. Na základe psychiatrického vyšetrenia obeť trestného činu bolo konštatované, že je to osoba slabomyseľná s IQ na úrovni 57. Prokurátor odmietol trestné oznámenie sťažovateľky, pričom nezistil, že dostupné dôkazy nasvedčujú, že podozrivý použil fyzickú silu za účelom sexuálneho styku so sťažovateľkou.

ESLP poznamenáva, že podľa lekárskej správy bolo sťažovateľke diagnostikované ľahké mentálne postihnutie. V tejto súvislosti bola povaha sexuálneho zneužívania, ktoré bolo proti nej spáchané taká, že bola potrebná zásadná existencia účelných mechanizmov na účinné uplatňovanie práv sťažovateľky s primeranými opravnými prostriedkami. Súd tiež vyjadril názor, že nesprávne vyšetovanie alebo neposkytnutie primeranej trestnej reakcie na sťažnosti týkajúce sa sexuálneho zneužívania detí alebo iných zraniteľných osôb, ako sú osoby s mentálnym postihnutím, vytvára pozadie beztrestnosti, ktoré môže byť v rozpore s pozitívnym záväzkom podľa článku 3 Európskeho dohovoru. *„Za týchto okolností sa Súd domnieva, že intelektuálne postihnutie sťažovateľky potvrdené lekáarskymi dokumentmi, ju uviedlo do zvýšenej zraniteľnosti a od vyšetrovacích orgánov a vnútroštátnych súdov vyžadovalo, aby pri hodnotení jej výpovedí prejavili zvýšenú starostlivosť. Osobitná pozornosť sa navyše mala venovať platnosti súhlasu sťažovateľky so sexuálnym stykom z hľadiska jej intelektuálnych schopností. Ukazuje sa však, že žiadne osobné pomery sťažovateľky, ako napríklad úroveň jej duševného a fyzického vývoja alebo okolnosti, za ktorých došlo k udalosti – večer, v blízkosti cintorína – prokurátori alebo sudcovia rozhodujúci v tomto prípade nezohľadňovali. Závery, ktoré vyvodil prokurátor a vnútroštátne súdy, sa zdajú byť založené výlučne na skutočnosti, že sťažovateľka počas činu nevolala o pomoc, spolu so skutočnosťou, že pohlavné orgány sťažovateľky ne-*

¹⁸⁹ Pozri CONAGHAN, J. Extending the Reach of Human Rights to Encompass Victims of Rape: M. C. v. Bulgaria. In: *Feminist Legal Studies*, Vol. 13, no. 1/2005, s. 145 – 157.

¹⁹⁰ Rozhodnutie vo veci E. B. v. Rumunsko, 19. marca 2019, č. 49089/10, bod 56 a nasl.

vykazovali znaky násilia špecifického pre znásilnenie.“ ESĽP znova zopakoval, že akýkoľvek rigidný prístup k stíhaniu sexuálnych trestných činov, ako je vyžadovanie dôkazu fyzického odporu za každých okolností, môže viesť k tomu, že niektoré druhy znásilnenia nebudú potrestané, a tým bude ohrozená účinná ochrana sexuálnej autonómie jednotlivca. V súlade so súčasnými normami a tendenciami v tejto oblasti sa za pozitívny záväzok členských štátov podľa článkov 3 a 8 Európskeho dohovoru musí považovať to, že sa vyžaduje účinné stíhanie a potrestanie **všetkých nekonsenzuálnych sexuálnych činov**, a to aj bez fyzického odporu obeť.

2.3.3 Neprimeraná dĺžka trestného konania v trestnej veci znásilnenia

Porušenie zákazu mučenia môže byť spôsobené nielen konaním, ktoré porušuje zákaz mučenia, ale aj neefektívnym vyšetrovaním tohto porušenia. Znamená to, že príslušné orgány musia vždy urobiť všetky potrebné kroky s cieľom zistiť, čo sa stalo a kto bol páchatel'om a nespoliehať sa len na rýchle alebo nepodložené závery pre skončenie vyšetrovania. Takéto vyšetrovanie by malo byť efektívne a byť schopné dospieť k zisteniu a potrestaniu zodpovedných.

V prípade **P. M. v. Bulharsko**¹⁹¹ vyšetrovanie znásilnenia trinásťročného dievčaťa trvalo bulharským orgánom viac ako pätnásť rokov. Súd dospel k záveru, že vyšetrovanie znásilnenia sťažovateľky bolo neefektívne, aj keď skutkové okolnosti prípadu a totožnosť páchatel'ov boli preukázané. Z toho vyplýva, že došlo k porušeniu procesného záväzku podľa článku 3 Európskeho dohovoru.

V podobnom prípade **W. v. Slovinsko**¹⁹², kde trestné konanie vo veci znásilnenia „gangom“ trvalo viac ako šesťnásť rokov, Súd zdôraznil, že dlhotrvajúci stav neistoty a ďalšie negatívne dôsledky zdĺhavého konania, najmä to, že sa niekoľkokrát museli opakovať „bolestivé“ úkony s obeťou v troch samostatných procesoch, spôsobili zbytočné utrpenie a frustráciu sťažovateľky, ktorej by sa dalo vyhnúť, keby sa účinne a pružne uplatňovali trestnoprávne mechanizmy zamerané na prevenciu a potrestanie páchatel'ov za sexuálne trestné činy. V tejto súvislosti Súd dodáva, že štát nezabezpečil účinné stíhanie znásilnenia, nemôže byť odôvodnená nevybavenými prípadmi príslušných súdov. Okrem toho vo vzťahu k neprimeranej dĺžke trestného konania v Slovinsku boli vydané aj ďalšie rozhodnutia, napr. **M. A. v. Slovinsko**,¹⁹³ keď trestné konanie

¹⁹¹ Rozhodnutie vo veci P. M. v. Bulharsko z 24. januára 2012, č. 49669/07, bod 65.

¹⁹² Rozhodnutie vo veci W. v. Slovinsko z 23. januára 2014, č. 24125/06, bod 69 a nasl.

¹⁹³ Rozhodnutie vo veci M. A. v. Slovinsko z 15. januára 2015, č. 3400/07.

trvalo dvadsaťšesť rokov, a *N. D. v. Slovinsko*,¹⁹⁴ kde trestné konanie trvalo deväť rokov.

2.3.4 Neefektívne vyšetrovanie znásilnenia

Osobitnými prípadmi porušenie procesných záväzkov je riadne nevyšetrovanie znásilnenia. V prípade *I. G. v. Moldavsko*¹⁹⁵, sťažovateľka tvrdila, že ju znásilnil mladý muž zo susedstva. Po niekoľkokoročnom vyšetrovaní a súdnom konaní súd obžalovaného oslobodil zo znásilnenia. Vnútroštátny súd dospel k záveru, že k sexuálnemu styku došlo vo vzájomnej zhode na základe skutočnosti, že na tele sťažovateľky neboli zistené žiadne známky fyzického násillia, čo potvrdili aj znalecké posudky. EŠLP poznamenáva, že toto rozhodnutie bolo prijaté bez vykonania ďalších dôležitých vyšetrovacích úkonov. Keďže ústrednou úlohou v tomto prípade bolo určiť, či k pohlavnému styku došlo na základe konsenzu, bolo nevyhnutné vytvoriť si názor na dôveryhodnosť každej strany. Súd ďalej poznamenáva, že dve osoby, ktoré boli so sťažovateľkou a obžalovaným bezprostredne pred a po údajnom znásilnení, neboli vypočuté. Nakoniec sa Súdom domnieva, že vyšetrovacie orgány si mohli tiež vyžiadať stanovisko od špecializovaného psychológa. V zmysle uvedeného Súdom bez toho, aby sa vyjadril k vine obžalovaného konštatuje, že vyšetrovanie prípadu sťažovateľky nespĺnilo požiadavky kladené na pozitívny záväzok štátu účinne vyšetrovať a trestať všetky formy znásilnenia a sexuálneho zneužívania. Súdom teda konštatuje, že v danom prípade došlo k porušeniu pozitívnych povinností žalovaného štátu podľa článku 3 Európskeho dohovoru.

Iný prípad „*nevyšetrovania*“ podozrenia zo znásilnenia moldavskými orgánmi je kauza *I. P. v. Moldavsko*.¹⁹⁶ Sťažovateľka tvrdila, že údajne ju znásilnil jej priateľ, s ktorým chodila viac ako rok. Podozrivý tvrdil, že sexuálny styk bol vykonaný na základe obojstranného súhlasu. Prokurátor odmietol trestné oznámenie, keďže nebolo dostatočne preukázané, že sa skutok stal tak, ako tvrdila sťažovateľka. Súdom poznamenáva, že vyšetrovanie vedené moldavskými prokurátormi bolo chybné vo viacerých ohľadoch. Po prvé, prokurátori odmietli začať trestné stíhanie po prijatí sťažnosti sťažovateľky, pričom zjavne nepovažovali jej obvinenia za dostatočne závažné. Stalo sa tak napriek zisteniam v prvých lekárskejších správach, podľa ktorých mala sťažovateľka na tele násillné stopy a v pošve stopy spermii a údajný násillník mal na krku škrabance charakteristické pre znásillnenie.

¹⁹⁴ Rozhodnutie vo veci *N. D. v. Slovinsko* z 15. Januára 2015, č. 16605/09.

¹⁹⁵ Rozhodnutie vo veci *I. G. v. Moldavsko* z 15. mája 2012, č. 53519/07, body 43 a nasl.

¹⁹⁶ Rozhodnutie vo veci *I. P. v. Moldavsko* z 28. apríla 2015, č. 33708/12, bod. 33.

Súd považuje argumenty vlády, že neexistovali dostatočné dôkazy *prima facie*, ktoré by odôvodňovali začatie trestného stíhania, za ťažko akceptovateľné a konštatoval porušení pozitívneho záväzku žalovaného štátu podľa článku 3 Európskeho dohovoru.

Zaujímavým prípadom, kde boli zároveň žalované dva štáty, je prípad *M. a ďalší v. Taliansko a Bulharsko*.¹⁹⁷ V rámci zamerania monografie sa sústreďíme iba na časť rozhodnutia týkajúce sa znásilnenia. Bulharskí Rómovia, ktorí prišli za prácou do Talianska, okrem iného tvrdili, že ich neplnoletá dcéra bola opätovne znásilňovaná. Talianske vnútroštátne sudy uvedený problém riadne nevyšetrovali. Súd zistil, že prvá sťažovateľka nikdy nebola podrobená lekárskej prehliadke, a to bez ohľadu na jej tvrdenia, že bola opakovane bitá a znásilňovaná. Súd ďalej poznamenáva, že aj za predpokladu, ak by bolo pravdou to, že predmetné udalosti predstavovali manželské spoluzitie v súlade s rómskymi tradíciami, ako tvrdila talianska vláda, štátne orgány musia prijať ochranné opatrenia v podobe účinnej ochrany pred závažnými zásahmi do osobnej integrity jednotlivca vrátane ochrany pred násilím páchaným manželom. Z uvedených dôvodov Súd konštatoval procesné porušenie čl. 3 Európskeho dohovoru.

Ďalším prípadom „*nevyšetrovania*“ podozrenia zo znásilnenia je kauza *B. V. v. Belgicko*.¹⁹⁸ Sťažovateľka tvrdila, že údajne ju na pracovisku dvakrát znásilnil kolega. Belgické sudy pre nedostatok dôkazov prípad po desiatich rokoch odložili. Súd poznamenal, že v čase, keď sťažovateľka podala trestné oznámenie neboli podniknuté žiadne príslušné kroky na preskúmanie jeho dôveryhodnosti. Podľa názoru ESLP sa za takýchto okolností o vyšetrovaní nemožno domnievať, že bolo vážne myslené a dôkladné. Súd tak jednomyselne dospel k záveru, že došlo k porušeniu procesnej stránky článku 3 Európskeho dohovoru.

2.3.5 Právo na verejné prejednanie vecí

Zaujímavým rozhodnutím o znásilnení je kauza *Mraović v. Chorvátsko*.¹⁹⁹ V porovnaní s ostatnými prípadmi znásilnenia prejedávanými pred ESLP je tento značne odlišný. Vo všetkých uvádzaných prípadoch v predchádzajúcom texte sťažovateľmi boli obeť znásilnenia, resp. ich zákonní zástupcovia, v tomto prípade sťažovateľom bol páchatel' znásilnenia. V danom prípade išlo o vyvažovanie práva sťažovateľa na verejné prejednanie vecí v konaní proti nemu pre obvi-

¹⁹⁷ Rozhodnutie vo veci *M. a ďalší v. Taliansko a Bulharsko* z 31. júla 2012, č. 40020/03, bod 105 a nasl.

¹⁹⁸ Rozhodnutie vo veci *B. V. v. Belgicko* z 2. mája 2017, č. 61030/08, bod 62 a nasl.

¹⁹⁹ Rozhodnutie vo veci *Mraović v. Chorvátsko* zo 14. mája 2020, č. 30373/13.

nenie zo znásilnenia a právo obete na ochranu jej súkromného života. Sťažovateľ bol obžalovaný zo znásilnenia. Súdne konanie pred okresným súdom bolo na žiadosť sťažovateľa neverejné, aby sa chránil súkromný život obžalovaného aj obeť. Prvostupňový súd v prejednávanej veci vydal oslobodzujúci rozsudok. Na základe odvolania prokurátora, odvolací súd zrušil rozsudok a vec vrátil na nové pojednanie. V „novom“ konaní bola vec postúpená inému okresnému súdu. Obžalovaný v tomto prípade požadoval, aby hlavné pojednanie bolo verejné, súd však jeho žiadosť zamietol. Obžalovaný predložil námietku o zaujatosti sudcu, ktorý rozhoduje v konaní, pričom tvrdil, že zamietnutím jeho žiadosti na verejné prerokovanie veci bol z hľadiska verejnej kampane vedenej proti nemu, postavený do procesne nerovného postavenia. Jeho námietkam však nebolo vyhovené. V čase prejednávania trestnej veci na súde bol v novinách zverejnený rozsiahly rozhovor s obeťou tohto trestného činu, ktorej meno bolo zverejnené, a tiež aj to, ako prípad ovplyvnil jej súkromný život. Následne obeť, resp. jej právny zástupca zverejnil viacero správ v médiách o priebehu súdneho konania. Obžalovaný bol uznaný za vinného zo znásilnenia a odsúdený na tri roky väzenia. Vyhlásenie rozsudku bolo verejné a vysielali ho v troch televíziách.

Úlohou ESLP v tomto prípade bolo zistiť, či za konkrétnych okolností prípadu bolo vylúčenie verejnosti z pojednávania odôvodnené a nevyhnutné. Za týmto účelom Súd vyvažoval na jednej strane právo sťažovateľa na verejné súdne konanie a na druhej strane ochranu súkromného života obeť znásilnenia, ktorá zahŕňa ochranu jej osobnej integrity a dôstojnosti. Súd sa tiež vyjadril aj k významu ochrany práv obetí sexuálneho zneužívania v trestnom konaní. V tomto zmysle Súd zastáva názor, že v trestných konaniach týkajúcich sa takého závažného a intímneho trestného činu znásilnenia v súlade s platnými medzinárodnými normami a normami Európskej únie, môže byť potrebné vylúčenie verejnosti z časti alebo z celého konania na ochranu súkromného života obetí znásilnenia, najmä ich identity, osobnej integrity a dôstojnosti. To môže byť potrebné nielen na ochranu súkromia obetí, ale aj na ochranu pred sekundárnou a/alebo opakovanou viktimizáciou. Toto Súd vidí ako zásadné pre povzbudenie obetí sexuálneho zneužívania, aby nahlasovali jednotlivé prípady a umožnili im cítiť sa bezpečne a bezprostredne sa vyjadriť k vysoko osobným otázkam – často ponižujúcim alebo inak poškodzujúcim ich dôstojnosť – bez obáv z verejnej mienky alebo komentárov.

Treba však náležite zohľadniť práva obvinených vrátane ich práva na verejnú kontrolu trestného konania vedeného proti nim. Súd poznamenáva, že v prvom konaní a konaní pred najvyšším súdom, sám sťažovateľ požiadal o vylúčenie verejnosti, pretože to považoval za potrebné na ochranu jeho súkromného a rodinného života. V „novom“ konaní zmenil svoje stanovisko k veci a dvakrát neúspešne požiadal o pojednanie veci na verejnom hlavnom pojednaní. Je pravda, že okresný

súd zamietol jeho žiadosť do istej miery automaticky, bez toho, aby vykonal podrobné vyváženie práva obžalovaného na verejné prerokovanie vecí so záujmami ochrany súkromného života obete, bez podrobného vysvetlenia, prečo bolo potrebné vylúčiť verejnosť z celého konania a nielen z určitých častí pojednávania.

Špecifickosť prejednávanej veci Súd videl predovšetkým v tom, že obeť pred vyhlásením rozsudku niekoľkokrát poskytla rozhovory v celoštátnych novinách. Podľa názoru Súdu však vyššie uvedené nezbavilo štát pozitívnej povinnosti chrániť jej súkromie a chrániť ju pred sekundárnou viktimizáciou. Výsluch obete znásilnenia na súde je skutočne veľmi citlivý, pretože nevyhnutne odhaľuje informácie o najintímnejších aspektoch života obete. Súd akceptoval tvrdenie chorvátskej vlády, že v danom prípade bol štát povinný poskytnúť obeti ešte vyšší stupeň ochrany, pretože policajné orgány porušili jej súkromie nezákonným zverejnením osobných údajov obete hneď v počiatočnej fáze vyšetrovania. V dôsledku toho, keďže v prejednávanej veci išlo o potrebu chrániť integritu a dôstojnosť obete znásilnenia a chrániť ju pred ďalšími dôsledkami a stigmatizáciou, podľa názoru Súdu by vylúčenie verejnosti iba z časti konania nestačilo na ochranu jej práv vo veci konkrétnych okolností prejednávanej veci.

Celkovo Súd konštatoval, že s prihliadnutím na veľmi dôverný charakter a závažnosť obvinení v tomto prípade, ktoré zahŕňali jeden z najponižujúcejších útokov na osobu, je Súd presvedčený o tom, že právomoc, ktorú v tomto prípade vykonal okresný súd na vylúčenie verejnosti, nebola nezlučiteľná s právom obžalovaného na verejné prerokovanie vecí. Takýto prístup bol navyše v súlade s platnými medzinárodnými normami v tejto oblasti.²⁰⁰ Predchádzajúce úvahy stačili Súdu na to, aby mohol dospieť k záveru, že za špecifických okolností prejednávanej veci mohol vnútroštátny súd dôvodne usúdiť, že na ochranu súkromia obete z znásilnenia bolo potrebné vylúčenie verejnosti z celého vedeného trestného konania. Súd v pomere hlasov šesť k jednému skonštatoval, že nedošlo k porušeniu článku 6 ods. 1 Európskeho dohovoru.

2.3.6 Znásilnenie v manželstve

Podobne ako v iných štátoch, aj v Spojenom kráľovstve nebol znásilnenie

²⁰⁰ Napr. Resolution adopted by the General Assembly, 65/228. Strengthening crime prevention and criminal justice responses to violence against women, 31 March 2011; Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence, 5 May 2011 (“the Istanbul Convention”); Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV, Ú. v. EÚ L 315, 14.11.2012, s. 57 – 73.

v manželstve v minulosti trestné. Vychádzalo sa z obyčajového práva z roku 1736, z tzv. *Haleovho*²⁰¹ pravidla „*Marital immunity*“, resp. „*Marital exemption*“, v zmysle ktorého manžel nemohol byť uznaný za vinného zo znásilnenia, ktoré spáchal na svojej zákonitej manželke, pretože na základe ich vzájomného manželského súhlasu a zmluvy, v ktorej mu manželka týmto spôsobom dala všeobecný súhlas na sexuálne styky počas manželstva, a takýto súhlas nemôže odvolať (*wifely duty*).²⁰² Tento názor bol definitívne prekonaný až v roku 1991 rozhodnutím²⁰³ Snemovne lordov, ktorá v tom čase plnila funkciu najvyššieho odvolacieho súdu Spojeného kráľovstva.

Prelomovým rozhodnutím v tomto smere je prípad *S. W. v. Spojené kráľovstvo*,²⁰⁴ kde sťažovateľ v roku 1990 donútil manželku k pohlavnému styku s ním proti jej vôli. Sťažovateľ bol obžalovaný zo znásilnenia a ďalších trestných činov. V súdnom konaní vo veci sťažovateľa sa sudca cítil byť viazaný rozhodnutím Snemovne lordov z roku 1991. Sťažovateľ tvrdil, že všeobecný princíp obyčajového práva, že manžel sa nemôže považovať za vinného zo znásilnenia svojej manželky, i keď podliehajúci istým obmedzeniam, bol stále v čase spáchania činu účinný a toto rozhodnutie malo retroaktívny účinok, čo považovali za rozpor s článkom 7 ods. 1 Európskeho dohovoru. Súd poznamenáva, že odsúdenie sťažovateľa za trestný čin znásilnenia bolo založené na ustanovení o trestnom čine znásilnenia. Sťažovateľ nespochybňuje to, že konanie, za ktoré bol odsúdený, by znamenalo znásilnenie v zmysle zákonnej definície skutkovej podstaty trestného činu znásilnenia použiteľnej v tom čase, keby obeťou nebola jeho manželka. Súd zdôraznil, že „*rozhodnutia Odvolacieho súdu a potom Snemovne lordov neznamenali viac než pokračovanie zreteľného smeru vývoja case law zbavujúceho manžela imunity voči stíhaniu zo znásilnenia svojej manželky*“. Okrem toho existoval zjavný vývoj v trestnom práve spôsobený súdnou interpretáciou, ktorý bol v súlade s podstatou tohto trestného činu, a ktorý smeroval k tomu, aby sa považovalo také konanie vo všeobecnosti za patriace do rámca trestného činu znásilnenia. Tento vývoj dosiahol stupeň, v ktorom súdne uznanie neexistencie imunity sa stalo logicky predvídateľným vývojom práva. Mimoriadne ponížujúca povaha znásilnenia je taká evidentná, že o výsledku rozhodnutí vnútroštátnych súdov – že sťažovateľ môže byť odsúdený za pokus o znásilnenie bez ohľadu na jeho vzťah k obeti – nemožno povedať, že by bol v rozpore s predmetom a úče-

²⁰¹ Matthew Hale.

²⁰² Bližšie BENNICE J., A. – RESICK, P., A. Marital Rape: History, Research, and Practice. In: *Trauma, Violence & Abuse*. July 2003, Vol. 4, No. 3/2003, s. 229.

²⁰³ *R v R [1992] 1 AC 599*.

²⁰⁴ Rozhodnutie vo veci *S. W. v. Spojené kráľovstvo* z 22. novembra 1995, č. 20166/92, bod 42 a nasl.

lom článku 7 Európskeho dohovoru, konkrétne zabezpečiť, že nikoho nemožno podrobiť svojvoľnému stíhaniu, odsúdeniu a potrestaniu. Súd dospel k záveru, že rozhodnutie korunného súdu o tom, že sťažovateľ sa nemôže dovolávať imunity, aby unikol odsúdeniu a potrestaniu za znásilnenie svojej manželky, nespôsobilo porušenie jeho práva podľa článku 7 ods. 1 Európskeho dohovoru.²⁰⁵

V podobnom duchu je aj rozhodnutie vo veci *C. R. v. Spojené kráľovstvo*,²⁰⁶ kde tiež sťažovateľ znásilnil manželku v roku 1989. Sťažovateľa vnútroštátne sudy odsúdili za znásilnenie. Podobne ako v predchádzajúcom prípade, sťažovateľ namietal porušenie čl. 7 Európskeho dohovoru, že bol odsúdený za konanie, ktoré v čase spáchania podľa obyčajového práva nepredstavovalo trestný čin. Súd zdôraznil prístup zvyčajného chápania k článku 7 Európskeho dohovoru, keď rozhodol, že vývoj pravidiel pre trestnú zodpovednosť prostredníctvom súdnej interpretácie môže predstavovať také postupné objasňovanie, kde vývoj je konzistentný s podstatou daného trestného činu a možno ho rozumne predvídať. V závere konštatoval, že odsúdenie za trestné činy pokusu o znásilnenie a znásilnenia vlastnej ženy nepredstavujú porušenie článku 7 Európskeho dohovoru a vyhlásil že odmietnutie neprijateľnej predstavy, že manžel by mal mať imunitu voči stíhaniu za znásilnenie vlastnej manželky, je v súlade nielen s civilizovaným ponímaním manželstva, ale aj so základnými cieľmi Európskeho dohovoru, ktorého základom je rešpektovanie ľudskej dôstojnosti a slobody.²⁰⁷

2.3.7 Znásilnenie ako porušenie práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života

Súkromie sa chápe predovšetkým ako sféra života človeka, do ktorej nemožno zasahovať bez jeho súhlasu, informácie ktoré môže jednotlivec zatajovať bez strachu, že ho štát potrestá alebo znevýhodní oproti iným. Do tejto sféry patria zároveň všetky záležitosti jednotlivcov, ktoré nemôže štát alebo iná súkromná osoba bezdôvodne ziskávať a o ktorých nemožno informovať verejnosť.²⁰⁸ Svák súkromie chápe ako intímny svet človeka, ktorý je uzatvorený pred verejnosťou,

²⁰⁵ Bližšie PALMER, S. Rape in marriage and the European convention on human rights C. R. v. U. K. and S. W. v. U. K. In: *Feminist Legal Studies*. Vol. V., no.1/1997, s. 91 – 97.

²⁰⁶ Rozhodnutie vo veci C.R. v. Spojené kráľovstvo, z 22. novembra 1995, č. 20190/92, bod 40 a nasl.

²⁰⁷ Porovnaj *Krátky sprievodca Európskym dohovorom o ľudských právach*. 3. vydanie. Informačné a dokumentačné stredisko o Rade Európy. Academia Istitopolitana Bratislava. 1999, s. 45.

²⁰⁸ Porovnaj ČIČ, M., a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 115.

a najmä pred akýmikoľvek zásahmi štátu.²⁰⁹ Právu na súkromie sú poskytované garancie najmä v čl. 8 Európskeho dohovoru.

Jeden z najznámejších prípadov týkajúcich sa posudzovanie znásilnenia vo vzťahu k právu na rešpektovanie súkromného života je prípad *X a Y v. Holandsko*.²¹⁰ V tomto prípade ESĽP posudzoval prípad znásilnenia psychicky postihnutého dievčaťa, ktoré žilo v domove pre postihnuté deti, kde jej bola poskytovaná špeciálna starostlivosť. Vzhľadom na to, že dievča nebolo spôsobilé konať osobne, trestné oznámenie ako zákonný zástupca podal jej otec. Prokuratúra rozhodla nestíhať údajného páchatel'a, pretože trestné oznámenie nepodala samotná obeť. Podľa názoru prokurátora, otcovo podanie nemohlo nahradiť trestné oznámenie, ktoré mala podať sama obeť, ak by bola spôsobilá tak urobiť (čo však nebola). V tomto prípade bola „medzera“ v holandských zákonoch. Pán X v sťažnosti pred ESĽP tvrdil, že jeho dcéra bola vystavená zaobchádzaniu, ktoré bolo „neludské a ponižujúce“ v zmysle článku 3 Európskeho dohovoru, a že on a jeho dcéra boli spoločne obeťami porušenia ich práva na „rešpektovanie súkromného života“, ako to zaručuje článok 8 Európskeho dohovoru. Komisia, ktorý prejedávala uvedenú sťažnosť, ju vyhlásila za prijateľnú a vyjadrila svoj názor, že bol porušený článok 8 Európskeho dohovoru (jednohlasne), ale nie článok 3 Európskeho dohovoru (pätnásť hlasov proti jednému). Komisia predložila prípad ESĽP. Otázka aplikovateľnosti článku 8 Európskeho dohovoru nebola podľa Súdu sporná. Skutočnosti uvedené v sťažnosti sa týkajú pojmu „súkromný život“, ktorý v sebe zahŕňa fyzickú a morálnu integritu osoby vrátane jej sexuálneho života. Súd pripomenul, že predmetom článku 8 Európskeho dohovoru je v podstate chrániť jednotlivca pred svojvoľným zasahovaním zo strany verejných orgánov, jedinou povinnosťou štátu nie je zdržať sa takého zasahovania: k tomuto skôr negatívne záväzku môžu pristupovať pozitívne povinnosti, ktoré sú neodmysliteľné z hľadiska účinného rešpektovania súkromného a rodinného života. Súd podotýka, že voľba primeraného prostriedku na zabezpečenie dodržiavania článku 8 Európskeho dohovoru v oblasti vzťahov medzi jednotlivcami navzájom je v princípe otázkou, ktorá je na voľnej úvahe zmluvných strán. V súvislosti s tým existujú rozdielne cesty zabezpečenia „rešpektovania súkromného života“ a povaha záväzku štátu môže závisieť od konkrétneho aspektu súkromného života v danom prípade. Ochrana prostredníctvom trestného práva nie je jediná možná. ESĽP záverom konštatoval, že príslušné ustanovenia holandského Trestného zákona neposkytli obeť primeranú a účinnú ochranu. Preto Súd, berúc do úvahy charakter predmetného nezákonného činu, dospel k záveru že sťažovateľka bola

²⁰⁹ Bližšie SVÁK, J. *Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch. II. zväzok*. Eurokódex, Žilina 2011, s. 385.

²¹⁰ Rozhodnutie vo veci X a Y v. Holandsko z 26. marca 1985, č. 8978/80, bod 22 a nasl.

obeťou porušenia článku 8 Európskeho dohovoru. Keďže Súd rozhodol, že bol porušený článok 8 Európskeho dohovoru, nepovažoval za potrebné preskúmať prípad podľa článku 3 Európskeho dohovoru posudzovaného osobitne alebo v spojení s článkom 14 Európskeho dohovoru.²¹¹

V ďalších rozhodnutiach „upustil“ EŠLP uvedený prístup, že ak zistil porušenie jedného článku, nepovažoval za potrebné preskúmať porušenie ďalších článkov. V prípade *P. a S. v. Poľsko*,²¹² EŠLP okrem porušenia práva na súkromný a rodinný život skonštatoval aj porušenie ďalších článkov v súvislosti so znásilnením a následnými udalosťami. Sťažovateľky boli matka a dcéra. V čase spáchania činu štrnásťročná dcéra po znásilnení otehotnela. Sťažovateľky sa vzhľadom na okolnosti rozhodli, že interrupcia bude najlepším riešením. Následne sa pokúšali vo viacerých zdravotníckych zariadeniach v Poľsku požiadať o vykonanie prerušenia tehotenstva dcéry. Poľské orgány konštatovali, že rodičia sa o prvú sťažovateľku riadne nestarajú a vyvíjajú na ňu nepatričný nátlak, aby sa rozhodla pro umelé prerušenie tehotenstva. Poľský rodinný súd vydal predbežné opatrenie o umiestnení prvej sťažovateľky do zariadenia pre mladistvých v súvislosti s budúcim konaním o pozbavení rodičovských práv. Následne bolo predbežné opatrenie zrušené a konanie zastavené. Po sťažnosti na ministerstve zdravotníctva bolo umelé prerušenie tehotenstva prvej sťažovateľky vykonané. Súd dospel jednomyselne k záveru, že spôsob, akým poľské orgány naložili so žiadosťou sťažovateľiek o umelé prerušenie tehotenstva, porušil čl. 3 Európskeho dohovoru. Jednomyselne tiež konštatoval, že sprístupnením osobných údajov a údajov o zdravotnom stave prvej sťažovateľky došlo k porušeniu jej práva na rešpektovanie súkromného života (čl. 8 Európskeho dohovoru) a jej umiestnením do zariadenia pre mladistvých došlo k porušeniu jej práva na slobodu a osobnú bezpečnosť (čl. 5 Európskeho dohovoru). Pomerom šesť hlasov k jednému tiež konštatoval, že spôsob, akým bol realizovaný prístup k umelému prerušeniu tehotenstva prvej sťažovateľky, porušil právo oboch sťažovateľiek na rešpektovanie súkromného a rodinného života (čl. 8 Európskeho dohovoru).

V prípade *J. L. v. Taliansko*²¹³ sa EŠLP zaoberal ochranou súkromia obeť znásilnenia počas súdneho konania, predovšetkým jej ochranou pred sekundárnou viktimizáciou a dokazovaním citlivých informácií zo súkromného života obeť vrátane úvah v písomnom vyhotovení rozsudku, ktoré priame nesúviseli s prejedávanou vecou. Súd predovšetkým považoval za neprimerané úvahy vnútroštátnych súdov týkajúce sa bisexuality sťažovateľky a jej príležitostných

²¹¹ Bližšie ZILLI, L. The crime of rape in the case law of the Strasbourg institutions. In: *Criminal Law Forum*. Vol. 13, no. 2/2002, s. 255 a nasl.

²¹² Rozhodnutie vo veci P. a S. v. Poľsko z 30. októbra 2012, č. 57375/08, bod 112 a nasl.

²¹³ Rozhodnutie vo veci J. L. v. Taliansko z 27. mája 2021, č. sťažnosti 5671/16.

sexuálnych vzťahov pred predmetnými udalosťami. Rovnako súd považoval za neprimerané úvahy o „ambivalentnom prístupe sťažovateľky k sexu“. ESLP zdôraznil, že rodinná situácia sťažovateľky, jej vzťahy, sexuálna orientácia, spôsob obliekania a predmet jej umeleckých a kultúrnych aktivít neboli relevantné na posúdenie jej dôveryhodnosti vo vzťahu k trestnej zodpovednosti obžalovaných. Súd dospel k záveru, že tento zásah do súkromného života a dobrého mena sťažovateľky nebol odôvodnený obsahom práva na obhajobu. Pozitívny záväzok chrániť obeť rodovo podmieneného násillia znamená aj povinnosť chrániť ich dôstojnosť a súkromný život, a to aj prostredníctvom nezverejnenia osobných informácií a údajov, ktoré s dokazovanými skutočnosťami bezprostredne nesúvisia. Súd dospel k záveru, že práva a záujmy sťažovateľky v zmysle článku 8 Európskeho dohovoru neboli dostatočne chránené ani v písomnom vyhotovení rozsudku. Z toho vyplynulo, že vnútroštátne orgány v celom rozsahu nechránili sťažovateľku pred sekundárnou viktimizáciou počas celého konania, v ktorom znenie rozsudku zohralo veľmi dôležitú úlohu, najmä vzhľadom na jeho verejný charakter.

2.4 Znásilnenie ako zločin podľa medzinárodného práva

K sexuálnemu násilliu dochádzalo počas ozbrojených konfliktov vo všetkých obdobiach a na všetkých kontinentoch. Ženy boli v minulosti počas vojnových konfliktov považované za vojnovú korisť a víťazi ponižovali porazených aj tým, že im znásilňovali ženy.²¹⁴ Podľa starozákonnej knihy *Deuteronomium* 20:14, kde boli upravené pravidlá pre vojenské výpravy a dobývanie sa uvádzalo, ako naložiť s vojnovou korisťou: „*Len ženy, deti, dobytok a všetko, čo bude v meste, celú jeho korisť rozdel' vojsku a užívaj z nepriateľskej koristi...*“²¹⁵

Zo zachovaných literárnych prameňov vyplýva, že na našom území znásilňovanie počas vojny, resp. príslušníkmi vojska sa prísne trestalo. V Predpise Jana Hájka z Hodětína, ktorý je datovaný do roku 1413, a bol vojenským poriadkom pre nájomné vojsko sa výslovne uvádzala: „*Jestliže by násillé které panně neb panie učinil kdokoli a usvědčen byl, takový bude hrdla zbaven bez milosti.*“²¹⁶ V literárnych prameňoch sú zachytené aj prípady trestania znásilnenia aj z vo-

²¹⁴ Porovnaj GOLD, S. – WYATT, M. The Rape System: Old Roles and New Times. In: *Catholic University Law Review*. Vol. 27, issue 4/1978, s. 698.

²¹⁵ Porovnaj *Sväté písmo Starého i Nového zákona*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2000, s. 345.

²¹⁶ SEGEŠ, V. – ŠEĐOVÁ, B. (eds.). *Pramene k vojenským dejinám Slovenska 1/3. 1387 – 1526*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2013, s. 108.

jenského prostredia. V poľnom tábore pri Moravanoch neďaleko Piešťan sa konalo 6. júna 1708 zasadnutie vojenského súdu kuruckého pluku Urbana Celdera. Vojak tohto pluku, Šimon Fihrer, sa mal dopustiť viacnásobného znásilnenia. Následne je popísaný priebeh pojednávania od zloženia prísahy príslušníkmi vojska, ktorí rozhodovali o vine a treste, spôsobe hlasovania jednotlivých „delegátov“ až po vynesenie rozsudku. Predseda plukovného súdu, vrchný strážmajster Izrael Bilek, na základe uvedeného rozhodnutia súdneho senátu – dvojnásobná prevaha odsúdenia na trest smrti, vyniesol konečný ortieľ vykonania trestu smrti s'atím.²¹⁷

Následne sa ochrana pred znásilňovaním zakomponovala aj do medzinárodného humanitárneho práva. Veľký význam pri kreovaní medzinárodného humanitárneho práva má aj tzv. „*Lieber Code*“,²¹⁸ ktorý možno považovať za prvú modernú kodifikáciu vojnového práva. V čl. 44 uvedený predpis pod trestom smrti alebo iným prísny trestom zakazoval neodôvodnené násilie páchané na osobách v napadnutej krajine vrátane znásilnenia, zranenia, mrzačenie alebo zabíjania takýchto obyvateľov.

Ochrany žien pred znásilnením sa po druhej svetovej vojne objavuje v rámci medzinárodného humanitárneho práva, predovšetkým v „*Ženevských dohovorochoch*“.²¹⁹ Ženevský dohovor o ochrane civilných osôb za vojny v čl. 27 deklaruje, že „*Ženy treba zvlášť chrániť proti každému útoku na česť, najmä však proti znásilneniu, proti núteniu k prostitúcii a proti každému nemravnému konaniu*“. Dodatokový protokol²²⁰ v čl. 76 uvedenú „deklaráciu“ zmenil na „imperatív“: „*Na ženy sa bude brať osobitný ohľad a budú chránené predovšetkým pred znásilnením, nútenou prostitúciou a akýmikoľvek inými formami nemravného konania*.“ Uvedené pravidlo sa vzťahuje na všetky ženy, ktoré sa nachádzajú na teritóriu zúčastnených strán.²²¹

²¹⁷ Bližšie MRVA, I. Presadzovanie disciplíny v kuruckom vojsku Františka II. Rákociho. In: *Historia mea vita. Zborník štúdií vydaný pri príležitosti životného jubilea Vladimíra Segeša*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2020, s. 70.

²¹⁸ Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field, prepared by Francis Lieber, promulgated as General Order No. 100 by President Abraham Lincoln, Washington D. C., 24 April 1863, Article 44.

²¹⁹ Ženevské dohovory zo dňa 12. augusta 1949 na ochranu obetí vojny, vyhláška č. MZV č. 65/1954 Zb.

²²⁰ Dodatokový protokol k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov (Protokol I) a Dodatokový protokol k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí ozbrojených konfliktov nemajúcich medzinárodný charakter (Protokol II). Oznámenie FMVZ č. 168/1991 Zb.

²²¹ Porovnaj SANDOZ, Y. – SWINARSKI, Ch. – ZIMMERMANN, B. (eds.). *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*. Kluwer Academic Publishers Group: Dordrecht, 1987, s. 892.

Znásilnenie sa stalo zakázaným konaním ako súčasťou medzinárodných trestných noriem. Znásilnenie v chápaní akéhokoľvek sexuálneho násillia je zločinom podľa medzinárodného práva. Medzinárodné právo rozlišuje štyri kategórie zločinov ako konania, ktoré hrubým spôsobom porušuje normy medzinárodného práva. Konkrétne ide o zločiny proti ľudskosti, vojnové zločiny, genocída a zločin agresie, ktorý vznikol zúžením z pôvodnej kategórie zločiny proti mieru. Znásilnenie v zmysle medzinárodného práva môže naplňovať jednak znaky zločinov proti ľudskosti, vojnových zločinov, alebo môže byť aj prostriedkom na spáchanie trestného činu genocídy. Ak znásilnenie spáchajú predstavitelia štátu s cieľom vynútiť priznanie, môže naplňovať znaky trestného činu mučenia a iné neľudského alebo krutého zaobchádzania.

2.4.1 Znásilnenie ako zločin proti ľudskosti

Znásilnenie alebo iné formy sexuálneho násillia porovnateľnej závažnosti sú považované za zločiny proti ľudskosti v prípade, ak tieto činy boli spáchané ako súčasť rozsiahleho alebo systematického útoku namiereného proti civilnému obyvateľstvu.²²²

Podľa čl. 7 Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu²²³ Na účely tohto štatútu, zločinom proti ľudskosti znamená akýkoľvek z uvedených činov, ak bol spáchaný ako súčasť **rozsiahleho alebo systematického útoku namiereného proti civilnému obyvateľstvu** s vedomím útoku, akým je ... „g) **znásilnenie, sexuálne otroctvo, vynútená prostitúcia, násilné tehotenstvo, vynútená sterilizácia alebo iné formy sexuálneho násillia porovnateľnej závažnosti**“.²²⁴ Znásilnením v zmysle tohto ustanovenia sa rozumie²²⁵ narušenie telesnej integrity osoby konaním, ktoré malo za následok **peniknutie** do akejkoľvek časti tela obete alebo páchatel'a pohlavným orgánom, alebo vniknutie do análneho alebo genitálneho otvoru obete nejakým predmetom alebo inou časťou tela. Medzi ďalšie znaky znásilnenia patrí, že musí byť vykonané násilím, hrozbou silou alebo nátlakom, strachom z násillia, zadržania, psychického útlaku alebo zneužitia moci, proti tejto osobe alebo inej osobe, alebo využívaním prostredia, alebo narušenie bola vykonané proti osobe neschopnej dať skutočný súhlas. Toto konanie bolo spáchané v rámci rozsiahleho alebo systematického útoku namiereného proti civilnému

²²² Pozri VRÁBLOVÁ, L. Sexuálne násillie páchané na mužoch počas ozbrojených konfliktov – zločin podľa medzinárodného práva? In: *Corpus delicti*. Roč. 7, č. 2/2017, s. 24.

²²³ Oznámenie MZV SR č. 333/2002 Z. z.

²²⁴ Bližšie ŠTURMA, P. Definície zločinů a ďalší hmotněprávní aspekty v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu. In: *Trestněprávní revue*, č. 2/2002, s. 43 a nasl.

²²⁵ Porovnaj *Elements of Crimes*. The Hague: International Criminal Court, 2013 s. 5.

obyvateľstvu a páchatel vedel, že toto konanie bolo alebo malo byť súčasťou rozsiahleho alebo systematického útoku namiereného proti civilnému obyvateľstvu. Uvedený dokument vymedzuje znásilnenie ako rodovo neutrálny trestný čin, t. j. obeťou môže byť jednak žena, ale aj muž.

Prvým rozsudkom bývalého Medzinárodného trestného súdu pre bývalú Juhosláviu, kde znásilnenie bolo považované za trestný čin proti ľudskosti je prípad *Tadić*.²²⁶ V citovanom prípade Súd stanovil nasledujúce znaky potrebné na spáchanie zločinu proti ľudskosti: a) že obžaloba je podaná za neľudské činy ako vražda, **znásilnenie**, zotročenie, deportácie, prenasledovania pre politické, rasové, národné, náboženské alebo etnické dôvody; b) tento čin bol spáchaný v súvislosti ozbrojeným konfliktom; c) došlo k systematickému útoku na civilné osoby, ktorý zahŕňal diskrimináciu; d) že obžalovaný vedel (alebo mal vedieť), že sa zúčastnil na tomto systematickom útoku.²²⁷

V prípade *Kunarac et al.*²²⁸ Súd dospel k záveru, že traja obžalovaní boli súčasťou systematických útokov namierených proti moslimskému obyvateľstvu. Súd považoval za preukázané, že vedeli o páchaní zločinov, najmä o zadržívaní žien a dievčat na rôznych miestach, kde by boli znásilňované. Konanie všetkých troch obvinených bezpochyby preukázalo ich vedomosť systematickom premiestňovaní žien a dievčat na miesta, kde srbskí muži na nich páchali sexuálne násilie.

Medzinárodný trestný súd 21. marca 2016 uznal bývalého viceprezidenta Konžskej demokratickej republiky *Jean-Pierra Bemba Gomba*²²⁹ za vinného zo zločinov proti ľudskosti a vojnových zločinov vrátane znásilnenia. Bemba bol odsúdený za to, že ako vojenský veliteľ nezabránil alebo nepotreštal uvedené zločiny.²³⁰ Tento prípad je okrem iného zaujímavý tým, že išlo o prvý prípad Medzinárodného trestného súdu, ktorý skončil odsúdením okrem iných trestných činov aj za znásilnenie. Na druhej strane treba poznamenať, že toto nebol prvý prípad medzinárodného trestného súdnictva, keď bol predstaviteľ štátu odsúdený za trestné činy súvisiace so sexuálnym násilím.

Podstatou obžaloby v prípade Bemba bolo, že vojenské jednotky pod jeho ve-

²²⁶ Rozsudok Medzinárodného trestného súdu pre bývalú Juhosláviu *The Prosecutor v. Dusko Tadić* (IT-94-1) zo 7. mája 1997.

²²⁷ DAVIS P., H. The Politics of Prosecuting Rape as a War Crime. In: *The International Lawyer*. Vol. 34, No. 4/2000, s. 1236.

²²⁸ Rozsudok Medzinárodného trestného súdu pre bývalú Juhosláviu *The Prosecutor v. Kunarac, Kovač and Vuković*, (IT-96-23 & 23/1) z 21 februára 2001.

²²⁹ Rozsudok Medzinárodného trestného súdu, *The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo* ("Bemba case"), (ICC-01/05-01/08) z 2.1 marca 2016.

²³⁰ Porovnaj STAHN, C. *A Critical Introduction to International Criminal Law*. Cambridge: Cambridge University Press. 2019, s. 64.

lením v rokoch 2002 – 2003 spáchali viacero trestných činov vrátane znásilnení. Z dokazovania na súde vyplynulo, že vojaci uvedenej jednotky viacerými útokmi násilím vykonali sexuálne styky s inými osobami, kde obeťami boli okrem dospelých ľudí aj 12 a 13-ročné dievčatá. Súd zistil, že minimálne 28 žien a mužov bolo znásilnených, niektorí aj viacerými páchatelmi, niekedy na verejnosti alebo pred príslušníkmi ich rodín. Súd zároveň zdôraznil, že konkrétne skutky, na ktoré sa vzťahuje rozsudok, predstavujú len časť z celkového počtu znásilnení spáchaných vojakmi tejto jednotky.²³¹

V citovanom rozsudku sa Súd pokúsil aj interpretovať aj vyššie uvedenú definíciu znásilnenia z „*Elements of Crimes*“ a zdôraznil, že „...nedostatok súhlasu obeť nie je právnym prvkom trestného činu znásilnenia podľa Štatútu“ (bod 105). Ďalej Súd poskytol výklad slovného spojenia „*proti osobe neschopnej dať skutočný súhlas*“.²³² Podľa názoru Súdu „*osoba môže byť neschopná dať skutočný súhlas, ak je ovplyvnená prirodzenou, spôsobenou alebo s vekom súvisiacou neschopnosťou*“ (bod 107).²³³

2.4.2 Znásilnenie ako vojnový zločin

Vojnovými trestnými činmi sú závažné porušenia noriem, ku ktorým dochádza počas medzinárodných ozbrojených konfliktov.²³⁴ Problematika ochrany žien pred znásilnením je v rámci medzinárodného humanitárneho práva, predovšetkým v *Ženevských dohovoroch*.²³⁵

*Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu*²³⁶ za vojnové zločiny (čl. 8) vo vzťahu k sexuálnemu násiliu považuje závažné porušenia Ženevských dohovorov... [ods. 2 písm. a)] či iné vážne porušenia zákonov a zvyklostí uplatniteľných v medzinárodných ozbrojených konfliktoch v rámci vytvoreného rámca medzinárodného práva, menovite akýkoľvek z týchto činov: „**znásilnenie**, *sexuálne otroctvo, nedobrovoľná prostitúcia, nútené tehotenstvo*...“ [ods. 2 písm. b) bod

²³¹ Bližšie CLARK J., N. The First Rape Conviction at the ICC: An Analysis of the Bemba Judgment. In: *Journal of International Criminal Justice*, Volume 14, Issue 3/2016, s. 667 a nasl.

²³² „*against a person incapable of giving genuine consent*“.

²³³ „*a person may be incapable of giving genuine consent if affected by natural, induced or agerelated incapacity*“.

²³⁴ Porovnaj MRÁZ, S. Vojnové zločiny (1. časť). In: *Medzinárodné vzťahy*, č. 2/2004, s. 24.

²³⁵ Ženevské dohovory zo dňa 12. augusta 1949 na ochranu obetí vojny, vyhláška č. MZV č. 65/1954 Zb.; Dodatkový protokol k Ženevským dohovorum z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov (Protokol I) a Dodatkový protokol k Ženevským dohovorum z 12. augusta 1949 o ochrane obetí ozbrojených konfliktov nemajúcich medzinárodný charakter (Protokol II). Oznámenie FMVZ č. 168/1991 Zb.

²³⁶ Oznámenie MZV SR č. 333/2002 Z. z.

xxii)] alebo iné vážne porušenia zákonov a zvykov uplatniteľných na ozbrojené konflikty, ktoré nemajú medzinárodný charakter v danom rámci medzinárodného práva, konkrétne akýkoľvek z týchto činov: „**znásilnenie**, *sexuálne otroctvo*, *nedobrovoľná prostitúcia*, *nútené tehotenstvo*...“ [ods. 2 písm. e) bod vi)]. Znaky trestného činu znásilnenia ako vojnového zločinu sú vymedzené podobne ako pri znásilnení ako zločin proti ľudskosti len s tými rozdielmi, že k tomu došlo v rámci alebo spojení s ozbrojeným konfliktom.²³⁷

Vo väčšine ozbrojených konfliktov znásilnenie slúži ako taktika zastrašovania, ponižovania, pokorenia a mučenia nepriateľa.²³⁸ Znásilnenie môže byť počas vojny aj „zbraňou“.²³⁹ Niekedy sa sexuálne násilie využíva ako taktický alebo strategický spôsob, ako poraziť a oslabiť nepriateľ, buď priamo, alebo nepriamo, tým, že ublíži civilnému obyvateľstvu vnímanému ako podpora nepriateľa. Týka sa to najmä prípadov, keď sa vykonáva systematickým spôsobom a podlieha štruktúre velenia. Práve v tomto zmysle sa sexuálne násilie môže niekedy označovať ako „spôsob vedenia boja“.²⁴⁰

V prípade *Kunarac et al.*²⁴¹ Medzinárodný trestný súd pre bývalú Juhosláviu skonštatoval, že znásilnenie používali príslušníci bosnianskych srbských ozbrojených síl ako nástroj teroru. Tento proces proti trom obvineným sa je príklad systematického znásilňovania žien iného etnika, ktoré sa používa ako „vojnová zbraň“ (“*weapon of war*”). V citovanom prípade odvolací²⁴² súd dospel k záveru, že znásilnenie spĺňa požiadavky pre vojnový zločin podľa medzinárodného obyčajového práva.

2.4.3 Znásilnenie ako prostriedok na spáchanie genocídy

Sexuálne násilné trestné činy môžu za určitých podmienok byť prostriedka-

²³⁷ Porovnaj *Elements of Crimes*. The Hague: International Criminal Court, 2013 s. 25.

²³⁸ Porovnaj WEITSMAN, P. A. The Politics of Identity and Sexual Violence: A Review of Bosnia and Rwanda. In: *Human Rights Quarterly*, vol. 30, no. 3/2008. s. 563.

²³⁹ Pozri COAN, C. B. Rethinking the Spoils of War: Prosecuting Rape as a War Crime in the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. In: *North Carolina Journal of International Law*, no. 1/2000, s. 184.

²⁴⁰ Porovnaj GAGGIOLI, G. Sexual Violence in Armed Conflicts: A Violation of International Humanitarian Law and Human Rights Law. In: *International Review of the Red Cross*, 06, vol. 96, no. 894/2014, s. 517.

²⁴¹ Rozsudok Medzinárodného trestného súdu pre bývalú Juhosláviu, *The Prosecutor v. Kunarac, Kovač and Vuković*, (IT-96-23 & 23/1) z 21 februára 2001.

²⁴² Rozsudok Medzinárodného trestného súdu pre bývalú Juhosláviu, *The Prosecutor v. Kunarac, Kovač and Vuković*, (IT-96-23& IT-96-23/1-A) z 12 júna 2002.

mi na spáchanie trestného činu genocídy.²⁴³ Ako najvýznamnejší rozsudok tomto smere je rozsudok Medzinárodného trestného tribunálu pre Rwandu vo veci *Akayesu*.²⁴⁴ Bol to prvý rozsudok, čo medzinárodný trestný tribunál rozhodol, že znásilnenie a iné formy sexuálneho násillia môžu predstavovať genocídu.²⁴⁵ V citovanom prípade Súd uviedol, že sexuálne násillie predstavovalo proces ničenia skupiny Tutsi – ničenie ducha, chuti do života a života ako takého. V tejto súvislosti Súd dospel k jednoznačnému názoru, že akty znásilnenia a sexuálneho násillia, ako aj iné činy spôsobujúce ťažkú telesnú a duševnú ujmu spáchané proti tutsiom a odrážali odhodlanie spôsobiť utrpenie a zmrzačenie tutsijských žien ešte pred ich zabitím, pričom zámerom bolo zničiť skupinu Tutsi, a pritom spôsobiť jej členom akútne utrpenie (body 732 a 733). To platí aj v prípade, keď sú ženy znásilnené s osobitným úmyslom splodiť s nimi deti patriacej do inej skupiny.²⁴⁶

Jednou z ďalších foriem genocídy je aj prijímanie opatrení na to, aby sa v takej skupine bránilo rodiť deti.²⁴⁷ V citovanom prípade Akayesu (bod 508) Súd poznamenáva, že opatrenia zamerané na zabránenie pôrodom v rámci skupiny môžu byť fyzické, ale môžu byť aj psychické. Znásilnenie môže byť napríklad aj opatrením zameraným na zabránenie rodeniu detí, ak znásilnená žena následne odmietne splodiť dieťa kvôli traume spôsobenej znásilnením.²⁴⁸ Z ďalších rozhodnutí tribunálov vyplynulo, že nútené tehotenstvo môže predstavovať dôkaz genocídneho úmyslu prostredníctvom etnických čistiek.²⁴⁹

2.4.4 Znásilnenie ako forma mučenia a iného neľudského alebo krutého zaobchádzania

Zákaz mučenia spolu s právom na život patria medzi prirodzené práva. Zákaz mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania je zakotvený vo všetkých významnejších medzinárodných dokumentoch, ktoré sa

²⁴³ Porovnaj DE VITO, D. Rape as Genocide: The Group/Individual Schism. In: *Human Rights Review*, vol. 9, no. 3/2008), s. 361a nasl.

²⁴⁴ Rozsudok Prosecutor v. Akayesu, Judgement, ICTR-96-4-T z 2. septembra 1998.

²⁴⁵ Bližšie HADDAD, H., N. Mobilizing the Will to Prosecute: Crimes of Rape at the Yugoslav and Rwandan Tribunals. In: *Human Rights Review*, vol 12, no. 1/2011, s. 111.

²⁴⁶ Porovnaj STAHN, C. *A Critical Introduction to International Criminal Law*. Cambridge: Cambridge University Press. 2019, s. 38.

²⁴⁷ Porovnaj čl. II písm. d) Dohovoru o zabránení a trestaní zločinu genocídia. Vyhláška MZV č. 32/1955 Zb.

²⁴⁸ Porovnaj ŠTURMA, P. Definice zločinů a další hmotněprávní aspekty v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu. In: *Trestněprávní revue*, č. 2/2002, s. 44.

²⁴⁹ Bližšie ELLIS, M. Breaking the Silence: Rape as an International Crime. In: *Journal of International Law*, Vol. 38, Iss. 2/2007, s. 234.

zaoberajú základnými ľudskými právami a slobodami. Povinnosť kriminalizovať mučenie vypláva predovšetkým z čl. 4 Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.²⁵⁰ Citovaný dohovor v čl. 1 vymedzuje pojem mučenie. V súlade s uvedenou definíciou medzinárodné chápanie mučenia obsahuje nasledujúce prvky:²⁵¹

- a) silná bolesť alebo telesné alebo duševné utrpenie,
- b) úmyselné konanie,
- c) cieľ získať od osoby informácie alebo priznanie, potrestať ho za konanie, alebo s cieľom zastrašiť alebo prinútiť osobu, alebo z akéhokoľvek iného dôvodu založeného na diskriminácii akéhokoľvek druhu,
- d) takú bolesť alebo utrpenie pôsobí verejný činiteľ alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom,
- e) s výnimkou bolesti alebo utrpenia, ktoré vznikajú iba v dôsledku zákonných sankcií, sú od týchto sankcií neoddeliteľné alebo sú s nimi náhodou vyvolané.

Medzinárodný trestný súd pre bývalú Juhosláviu v prípade **Furundžija**²⁵² odsúdil obžalovaného z porušenie zákonov vojny a útokov proti ľudskosti dôstojnosti vrátane znásilnenia. Obžalovaný bol veliteľom špeciálnej jednotky vojenskej polície. Spolu s ďalším vojakom tejto jednotky vykonávali výsluch svedkyne. Počas výsluchu tento vojak pohyboval nožom po vnútornej strane stehna svedkyne smerom k rozkroku a vyhrážal sa, že jej strčí nôž do vagíny, ak nebude hovoriť pravdu. Následne tejto vojak donútil svedkyňu vykonávať orálny a vaginálny styk. Obžalovaný Furundžija bol prítomný počas celého tohto incidentu a neurobil nič, čo by zastavilo alebo obmedzilo uvedené konanie. Úmyslom obžalovaných bolo získať informácie od svedkyne postupom spôsobujúcim telesné a duševné utrpenie. Súd skonštatoval, že boli naplnené znaky mučenia. Obžalovaný bol uznaný za vinného zo spolupáchateľstva mučenia.

Výbor proti mučeniu (*Committee Against Torture – „CAT“*) zriadený na základe čl. 17 Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu²⁵³ v roku 2019 vy dal rozhodnutie,²⁵⁴ v ktorom konštatuje, že znásilnenie a iné činy sexuálneho násillia predstavujú mu-

²⁵⁰ Vyhláška MZV č.143/1988 Zb.

²⁵¹ Bližšie ZÁHORA, J. Zákaz mučenia v medzinárodnej dimenzii. In: *Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae*, č. 1/2007, s. 52.

²⁵² Rozsudok Medzinárodného trestného súdu pre bývalú Juhosláviu, *The Prosecutor v. Anto Furundžija*, (IT-95-17/1) z 10. decembra 1998.

²⁵³ Vyhláška MZV č.143/1988 Zb.

²⁵⁴ Mrs. A v. Bosnia and Herzegovina, *Communication No. 854/2017*, z 22. august 2019, číslo: UN Doc. CAT/C/67/D/854/2017.

čenie podľa Dohovoru proti mučeniu a nariadil štátu Bosna a Hercegovina zaplatiť „spravodlivé a primerané odškodnenie“ a poskytnúť obeti bezplatnú lekársku a psychologickú starostlivosť. Citované rozhodnutie možno považovať za prvé rozhodnutie Výboru proti mučeniu týkajúce sa zodpovednosti štátu v súvislosti so sexuálnym násilím spáchaným počas vnútroštátneho ozbrojeného konfliktu.

ESLP rovnako vo viacerých rozhodnutiach napr. Cyprus v. Turecko,²⁵⁵ Aydın v. Turecko,²⁵⁶ Maslova a Nalbandov v. Rusko²⁵⁷ skonštatoval, že znásilňovanie páchané príslušníkmi bezpečnostných zložiek štátu predstavovalo porušenie zá- kazu mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania v zmysle čl. 3 Európskeho dohovoru. Bližšie pozri podkapitolu 2.3.1.

2.5 Medzinárodné porovnanie

V európskom právnom priestore možno v súčasnosti sledovať dva „modely“ trestnoprávnej konštrukcie trestného činu znásilnenia, a to tzv. *coercion-based model*, t. j. model založený na základe donútenia obeť a tzv. *consent-based model*, t. j. model založený na základe absencie súhlasu obeť.²⁵⁸ V nasledujúcom texte predstavujeme vybraných reprezentantov jednotlivých modelov. Z predstavi- teľov tzv. *consent-based* modelu je to Švédsko, Anglicko a Wales a Nemecko. Z predstavi- teľov „tradičného“ vnímania znásilnenia – modelu *na základe donúte- nia*, sú to Francúzsko, Španielsko a Poľsko. Pozornosť upriamime predovšetkým na porovnanie trestnoprávných úprav a charakteristických znakov tohto trestného činu a trestných sadziieb v uvedených štátoch.

2.5.1 Švédsko

Podľa štatistík kriminality má Švédsko dlhodobu jeden z najvyšších počtov registrovaných prípadov trestných činov znásilnenia v prepočte na počet obyva- teľov v Európe. Podľa dostupných údajov²⁵⁹ až 5,6 % populácie vo veku od 16

²⁵⁵ Správa Komisie Cyprus v. Turecko, z 10. júla 1976, č. 6780/74 6950/75.

²⁵⁶ Rozhodnutie Veľkej komory vo veci Aydın v. Turecko, z 25. septembra 1997, č. 23178/94, bod. 83 a nasl.

²⁵⁷ Rozhodnutie vo veci Maslova a Nalbandov v. Rusko, z 24. januára 2008, č. 839/02, bod. 107.

²⁵⁸ Pozri DOWDS, E. Towards a Contextual Definition of Rape: Consent, Coercion and Construc- tive Force. In: *Modern Law Review*, vol. 83, č. 1/2020, s. 36.

²⁵⁹ Porovnaj KHOSHNOOD, A. – OHLSSON, H. – SUNDQUIST, J. – SUNDQUIST, K. Swedish rape offenders – a latent class analysis. In: *Forensic Sciences Research*, Volume 6, Issue 2/2021, s. 124.

do 84 rokov bolo obeťou sexuálnych trestných činov. Niekedy sa tieto vysoké počty znásilnení vo Švédsku spájajú aj s ich imigračnou politikou. Okrem toho, počet znásilnení, pri ktorých bol zistený páchatel', je podľa oficiálnych štatistík v porovnaní s inými európskymi krajinami vo Švédsku relatívne nízky.²⁶⁰

Od 1. júla 2018 boli vo Švédsku vykonané legislatívne zmeny trestného činu znásilnenia, tzv. **zákon o súhlase** (*samtyckeslagen*).²⁶¹ Podľa tohto zákona musia obidvaja účastníci sexuálneho činu aktívne signalizovať súhlas s takouto aktivitou buď slovom, skutkom, alebo inak.²⁶² Namiesto dovtedajšej požiadavky násilia, hrozby násilia alebo obzvlášť v zraniteľnej situácii, ktorej sa obeť nachádzala, podľa súčasnej právnej úpravy stačí, ak je sexuálny styk vykonaný **bez súhlasu obeť**.

Švédsky Trestný zákon²⁶³ upravuje **sexuálne trestné činy** (*sexualbrott*) v šiestej kapitole. V zmysle § 1 cit. kapitoly, osoba ktorá vykoná sexuálny styk, alebo nejaký iný sexuálny akt, ktorý vzhľadom na závažnosť vykonania je porovnateľný so sexuálnym stykom s osobou, ktorá sa na ňom nezúčastňuje dobrovoľne, je vinná zo znásilnenia (*våldtäkt*) a môže byť odsúdená na trest odňatia slobody od 2 do 6 rokov. Pri posudzovaní, či je účasť dobrovoľná alebo nie, sa osobitná pozornosť venuje tomu, či bola dobrovoľnosť vyjadrená **slovom, skutkom** alebo nejakým **iným spôsobom**.

V citovanom ustanovení je uvedená fikcia, že osobu nikdy **nemôže považovať** za dobrovoľne sa zúčastňujúcu na sexuálnej aktivite, ak:

1. jej účasť je výsledkom napadnutia, iného násilia alebo hrozby násilia, hrozby že na ňu alebo inú osobu bude podané trestné oznámenie, alebo že budú zverejnené difamačné informácie o tejto osobe;
2. páchatel' zneužíva skutočnosť, že osoba sa nachádza v obzvlášť zraniteľnej situácii v dôsledku bezvedomia, spánku, vážneho strachu, vplyvu alkoholu alebo drog, choroby, telesného zranenia, duševnej poruchy alebo vzhľadom na iné okolnosti;
3. páchatel' presvedčil osobu k účasti na sexuálnej aktivite tým, že zjavne zneužil postavenie jej závislosti od páchatel'a.

²⁶⁰ Bližšie LEWENHAGEN, L. – HOLMBERG, S. *Reported and cleared rapes in Europe Difficulties of international comparisons*. Report 2020:13. Stockholm: Swedish National Council for Crime Prevention, 2020, s. 15 a nasl.

²⁶¹ Lag om ändring i brottsbalken. Lag (2018:618).

²⁶² Porovnaj EDWARDS, K. *How Sweden's new consent law led to a 75 % rise in rape convictions*. 16 June 2020 [online]. Dostupné na internete: <https://www.thelocal.se/20200616/how-swedens-new-consent-law-led-to-a-75-rise-in-rape-convictions>, [cit. 24. 10. 2021].

²⁶³ Brottsbalk (1962:700).

Ak sa trestný čin znásilnenia považuje za závažný, osoba je vinná zo znásilnenia s **prit'azujúcim okolnosťami** (*grov våldtäkt*) a je odsúdená na trest odňatia slobody od 5 do 10 rokov. Pri posudzovaní, či je trestný čin závažný, sa osobitne zohľadní, napr. či páchatel' použil násilie alebo hrozbu obzvlášť závažného charakteru, alebo či sa na čine zúčastňovala viac ako jedna osoba, alebo použitý spôsob spáchania činu alebo vek obete, alebo či páchatel' pri páchaní činu vykazoval zvláštnu bezohľadnosť alebo brutalitu.

Trestný čin znásilnenia z **nedbanlivosti** (*oaktsam våldtäkt*) je upravený v § 1a, šiestej kapitoly švédskeho Trestného zákona. Tento trestný čin spácha páchatel', ktorý sa dopustí činu uvedeného v § 1 z hrubej nedbanlivosti (*grovt oaktsam*), ak ide o skutočnosť, že druhá osoba sa na sexuálnom akte **nezúčastňuje dobrovoľne**. Páchatel' takéhoto činu je vinný zo znásilnenia z nedbanlivosti a môže byť odsúdený na trest odňatia slobody až na 4 roky. Ak vzhľadom na okolnosti je čin menej závažný, osoba nie je trestne zodpovedná.

Od nadobudnutia účinnosti uvedených právnych predpisov o znásilnení sa zvýšil počet registrovaných prípadov znásilnenia. V roku 2019, narástol počet odsúdených páchatel'ov znásilnení v porovnaní s rokom 2017 o 333 prípadov, čo je nárast o 75 percent. V roku 2019 bolo zaznamenaných aj 12 prípadov znásilnenia z nedbanlivosti, ktoré boli ukončené odsudzujúcim rozsudkom. Jedným z faktorov, ktoré prispievajú k nízkemu počtu takýchto rozsudkov, je podľa Švédskej národnej rady pre prevenciu kriminality aj to, že prokurátori zriedka obžalovali páchatel'a zo znásilnenia z nedbanlivosti ako primárneho trestného činu. V roku 2019 sa tak stalo len v dvoch prípadoch. Namiesto toho znásilnenie z nedbanlivosti uvádzali v obžalobe ako sekundárny trestný čin v prípade, ak by sa pred súdom nepodarilo preukázať úmyselné znásilnenie. Vo veľkej miere sa uvedené prípady týkali mladých ľudí, ktorí cez víkendy na rôznych párty neviazane praktizovali sexuálne aktivity, ktoré následne poškodená strana cítila ako akt napadnutia.²⁶⁴

2.5.2 Anglicko a Wales

Anglicko a Wales patria medzi krajiny, kde je dlhodobo registrovaný najvyšší počet trestných činov znásilnenia vzhľadom na počet obyvateľ'ov v Európe. Problematika „sexuálnych“ trestných činov je v Anglicku a Walese upravená v osobitnom zákone.²⁶⁵

²⁶⁴ *The new consent law in practice. An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape.* Brå report 2020:6. Stockholm: Swedish National Council for Crime Prevention, 2020, s. 4 a nasl.

²⁶⁵ Sexual Offences Act 2003.

Trestný čin **znásilnenia** (*rape*) je vymedzený v prvej časti – čl. 1 citovaného zákona ako úmyselné preniknutie penisom do vagíny, análneho otvoru alebo do úst inej osoby, ak s tým táto osoba nesúhlasí alebo páchatel' sa neodôvodnene domnieva, že súhlasí. Vzhľadom na uvedenú konštrukciu, páchatel'om znásilnenia môže byť iba muž, lebo sa musí naplniť požiadavka vniknutie (penetrácia) penisu na obvinenie zo znásilnenia, čo znamená, že žena nemôže znásilniť muža alebo inú ženu.²⁶⁶ Žena môže na páchaní tohto trestného činu participovať len ako spolupáchatel'ka (*accomplice*).²⁶⁷

Definícia „**súhlasu**“ je vymedzená v čl. 74 cit. zákona ako „*osoba súhlasí, ak súhlasí s voľbou a má slobodu a schopnosť rozhodnúť sa pre túto voľbu*“.²⁶⁸ Podľa Kompendia Korunného súdu²⁶⁹ súhlas v niektorých situáciách môže byť daný s nadšením, kým v iných prípadoch je daný s neochotou, ale je to stále súhlas. Ak sa však osoba vzdá niečoho proti svojej slobodnej vôli, nie je to súhlas, ale podvolenie sa. Je na súde, aby sa po zvážení všetkých dôkazov posúdili, kde sa má v tomto prípade vyvodzovať deliaca čiara vzhľadom na to, že je na prokuratúre, aby preukázala, že poškodená strana nesúhlasila.

Definícia znásilnenia postihuje aj situácie, keď páchatel' vykoná sexuálny styk so ženou, ktorá je v bezvedomí, alebo ktorá nie je schopná súhlasiť so sexuálnym stykom pre zdravotné postihnutie, alebo ak je pod silným vplyvom alkoholu, aby mohla vyjadriť súhlas.²⁷⁰

V ďalších článkoch citovaného zákona (§ 75 a 76) je vymedzená definícia **evidentnej domnienky** o súhlase a **nepochybnnej** (*conclusive*) **domnienky** o súhlase. Ak obžaloba preukáže jeden alebo viac prípadov stanovených v čl. 75 (evidentná domnienka), predpokladá sa, že obeť nesúhlasila a že obžalovaný vedel, že obeť nesúhlasila. Nepochybné domnienky zahŕňajú situácie napr. ak obžalovaný úmyselne oklamal obeť, pokiaľ ide o povahu alebo účel príslušného činu.²⁷¹ Okrem toho v zmysle čl. 76 ods. 2 cit. Zákona, ak sa muž vydáva za niekoho,

²⁶⁶ Porovnaj McKEEVER, N. Can a Woman Rape a Man and Why Does It Matter? In: *Criminal Law and Philosophy*. Vol.13, č. 4/2019, s. 600.

²⁶⁷ Porovnaj *Rape and Sexual Offences – Chapter 7: Key Legislation and Offences*. [online] Dostupné na internete: <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/rape-and-sexual-offences-chapter-7-key-legislation-and-offences>, [cit. 24. 10. 2021].

²⁶⁸ „...a person consents if he agrees by choice, and has the freedom and capacity to make that choice“.

²⁶⁹ *The Crown Court Compendium Part I: Jury and Trial Management and Summing*. Up July 2020, kapitola 20, s. 10 a 20.

²⁷⁰ Bližšie McKEEVER, N. Can a Woman Rape a Man and Why Does It Matter? In: *Criminal Law and Philosophy*, vol.13, č. 4/2019, s. 601.

²⁷¹ Porovnaj DOWDS, E. Towards a Contextual Definition of Rape: Consent, Coercion and Constructive Force. In: *Modern Law Review*, vol. 83, č. 1/2020, s. 45.

koho žena osobne pozná, ako jej partnera, aby mal s ňou sexuálny styk, môže byť obvinený zo znásilnenia.

V ďalších článkoch citovaného zákon sú upravené ďalšie trestné činy, a to v čl. 2 **útok s vniknutím** (*assault by penetration*) a v čl. 3 **sexuálny útok** (*sexual assault*). Trestný čin útoku s vniknutím spočíva v tom, že páchateľ bez súhlasu osoby, alebo ak sa neodôvodnene domnieva, že osoba súhlasí, úmyselne vnikne časťou tela alebo čímkoľvek iným do vagíny, análneho otvoru alebo do úst inej osoby a to vniknutie je sexuálne. Trestný čin sexuálneho útoku je úmyselné sexuálne sa dotýkanie inej osoby bez jej súhlasu, alebo ak sa páchateľ neodôvodnene domnieva, že osoba súhlasí.

Trestný čin **donútenia k sexuálnej aktivite bez súhlasu** (*causing sexual activity without consent*) je upravený v čl. 4 Sexual Offences Act. Uvedený trestný čin bol doplnený čiastočne s cieľom stanoviť trestný čin zodpovedajúci znásilneniu, ktorý by mohla spáchať aj žena. Páchateľ sa tohto trestného činu môže dopustiť, ak bez súhlasu osoby, alebo ak sa neodôvodnene domnieva, že osoba súhlasí, donúti túto osobu zapojiť sa do sexuálnej aktivity. Tento trestný čin postihuje sexuálne aktivity, ktoré sa líšia tým, či dochádza k aktivitám **bez vniknutia** (*non-penetrative*) alebo **s vniknutím** (*penetrative*). Formy spáchania tohto trestného činu môžu byť rôzne, napr. páchateľ iba slovami prinúti obeť vykonať sexuálny akt, ktorý sa týka iba obeť, ako je napríklad masturbácia (bez vniknutia), alebo obeť je donútená zapojiť sa do sexuálnej aktivity s treťou stranou, ktorá môže alebo nemusí byť ochotná to praktizovať, alebo zapojiť sa do sexuálnej aktivity s páchateľom, napr. žena donúti muža, aby do nej prenikol.²⁷² Tohto trestného činu sa môže dopustiť aj žena, ktorá takýmto spôsobom vykoná sexuálny styk s mužom (alebo ženou), ktorý nie je schopný vyjadriť súhlas alebo je v bezvedomí, či nemôže vyjadriť súhlas kvôli zdravotnému postihnutiu, alebo ak podviedla obeť o svojej totožnosti, aby sa dohodli na sexuálnej aktivite, alebo aj keď násilne a sexuálne napadne obeť proti jej vôli.²⁷³

Spáchanie uvedených trestných činov na dieťati mladšom ako 13 rokov sa postihuje ako osobitný trestný čin. **Znásilnenie dieťa mladšieho ako 13 rokov** (*rape of a child under 13*) je postihované v zmysle čl. 5 cit. zákona ako úmyselné preniknutie penisom do pošvy, análneho otvoru alebo úst inej osoby mladšej ako 13 rokov. To či dieťa súhlasilo s týmto činom alebo nie, je irele-

²⁷² Bližšie *Rape and Sexual Offences – Chapter 7: Key Legislation and Offences* [online]. Dostupné na internete: <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/rape-and-sexual-offences-chapter-7-key-legislation-and-offences> [cit. 21. 12. 2020].

²⁷³ Porovnaj McKEEVER, N. Can a Woman Rape a Man and Why Does It Matter? In: *Criminal Law and Philosophy*, vol. 13, č. 4/2019, s. 601.

vantné.²⁷⁴ V článku č. 6 je postihovaný **útok na dieťa mladšie ako 13 rokov s vniknutím** (*assault of a child under 13 by penetration*) ako úmyselne preniknutie časťou tela alebo čímkoľvek iným do pošvy, análneho otvoru alebo úst inej osoby mladšej ako 13 rokov. **Sexuálny útok na dieťa mladšie ako 13 rokov** (*sexual assault of a child under 13*), v čl. 7 postihuje konanie páchatel'a ktorý sa úmyselne sexuálne dotýka osoby mladšej ako 13 rokov. Článok 8 postihuje **donútenie dieťa mladšieho ako 13 rokov k sexuálnej aktivite** (*causing or inciting a child under 13 to engage in sexual activity*). Podobne ako čl. 4 rozlišuje sexuálne aktivity bez vniknutia a s vniknutím.

2.5.3 Nemecko

Trestné činy **znásilnenia** (*Vergewaltigung*) sú upravené spolu s trestnými činmi **sexuálneho napadnutia** (*sexueller Übergriff*) a **sexuálneho nátlaku** (*sexuelle Nötigung*) v § 177 a 178 nemeckého Trestného zákona (*StGB*).²⁷⁵ Na základe legislatívnych zmien²⁷⁶ v roku 2016, dovtedajšia legislatívna úprava znásilnenia založené na násilí, resp. hrozbe bezprostredného násillia, bola nahradená právnou úpravou založenú na základe absencie súhlasu.²⁷⁷

Trestného činu v zmysle § 177 ods. 1 StGB sa páchatel' dopustí, ak **proti zjavnej** (*erkennbaren*) **vôli** osoby, vykonáva sexuálne praktiky na tejto osobe alebo nechá túto osobu vykonávať sexuálne praktiky, alebo spôsobí, že táto osoba vykonáva alebo strpí sexuálne praktiky vykonávané treťou osobou. Podľa druhého odseku je páchatel' trestne zodpovedný, ak vykonáva sexuálne praktiky na inej osobe alebo nechá túto osobu vykonávať sexuálne praktiky, alebo spôsobí, že táto osoba vykonáva alebo strpí sexuálne praktiky, ktoré koná na tretej osobe alebo sú vykonávané treťou osobou, ak páchatel':

1. využíva skutočnosť, že osoba nie je schopná sformovať alebo prejavit' nesúhlas,
2. využíva skutočnosť, že osoba je značne narušená, pokiaľ ide o schopnosť formovať alebo prejavovať vôľu z dôvodu fyzického alebo psychického stavu tejto osoby, ak páchatel' získal súhlas tejto osoby,
3. využíva prvok prekvapenia,

²⁷⁴ Bližšie Rape of a child under 13: Explanatory Notes. [online]. Dostupné na internete: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/notes/contents>, [cit. 22. 10. 2021].

²⁷⁵ Strafgesetzbuch (StGB) z 15. 5.1871.

²⁷⁶ Fünfzigstes Gesetz zur Änderung des Strafgesetzbuches – Verbesserung des Schutzes der sexuellen elbstbestimmung (50. StrÄndG) G. v. 04.11.2016 BGBl. I S. 2460.

²⁷⁷ Porovnaj LEWENHAGEN, L. – HOLMBERG. S. *Reported and cleared rapes in Europe Difficulties of international comparisons*. Report 2020:13. Stockholm: Swedish National Council for Crime Prevention, 2020, s. 26.

4. využíva situáciu, v ktorej obeť hrozí vážna ujma v prípade prejavenia odporu,
5. násilím donútil osobu hrozbou vážnej ujmy, aby vykonala alebo strpela sexuálny čin.

Okolnosti použitia vyššej trestnej sadzby sú napr. použitie násillia alebo hrozby bezprostredného násillia alebo zneužitie situácie, v ktorej je obeť nechránená a vystavená vplyvu páchatel'a, vykonanie sexuálneho styku s obeťou spôsobom, ktorý je pre obeť obzvlášť ponížujúci, najmä ak ide o preniknutie do tela (znásilnenie), či spáchanie činu v spolupáchatel'stve, použije zbraň alebo iný nebezpečný nástroj, či obeť vystaví ťažkej ujme na zdraví alebo smrti. V prípade, ak páchatel' činom aspoň **fahkomysel'ne** (*wenigstens leichtfertig*) spôsobí smrť obeť, dopúšťa sa trestného činu v zmysle § 178 StGB. V prípade, ak páchatel' obeť usmrť v úmysle dosiahnuť sexuálne uspokojenie dopúšťa sa trestného činu **vraždy** (*Mord*) v zmysle § 211 StGB.

2.5.4 Francúzsko

Do roku 1980, keď vo Francúzsku prebehla reforma trestného činu znásilnenia, sa za znásilnenie považovalo iba násilné vykonanie nemanželskej súložce. Na základe uvedenej reformy sa trestný čin znásilnenia považovalo akékoľvek sexuálne preniknutie násilím, nátlakom, hrozbou alebo využitím prekvapenia. V roku 1992 súdy prvýkrát pripustili, že trestný čin znásilnenia možno spáchať aj medzi manželmi a od roku 2006 sa znásilnenie v manželstve považuje za okolnosť podmieňujúcu použitie vyššej trestnej sadzby.²⁷⁸ Ďalšia zmena znakov trestného činu znásilnenia bola vykonaná v roku 2018.²⁷⁹

V súčasnosti Francúzsky Trestný zákonník (*Code pénal*) vymedzuje trestný čin **znásilnenia** (*viol*) v čl. 222-23 až 222-26-1. Znásilnenie je definované ako čin sexuálneho vniknutia (*pénétration sexuelle*) akéhokoľvek druhu vykonané na osobe iného alebo na osobe páchatel'a násilím, nátlakom, vyhrážaním alebo prekvapením. Za znásilnenie možno uložiť trest odňatia slobody až na 15 rokov.

Okolnosťami podmieňujúcim použitie vyššej trestnej sadzby sú, napr. ak je činom spôsobené zmrzačenie alebo trvalé postihnutie; spáchanie činu na osobe mladšej ako pätnásť rokov; spáchanie činu na osobe osobitne zraniteľnej vzhľadom na jej vek, chorobu, zdravotné postihnutie, telesný alebo duševný nedostatok alebo stav tehotenstva; spáchanie činu v spolupáchatel'stve; spáchanie činu

²⁷⁸ Porovnaj BENSUSSAN, P. Marital rape according to French law: Desire, need and consent. In: *Sexologies*, Volume 18, Issue 3/2009, s. 183 a nasl.

²⁷⁹ LOI n° 2018-703 du 3 août 2018 renforçant la lutte contre les violences sexuelles et sexistes.

s použitím alebo hrozbou zbrane; ak sa ho dopustí manžel alebo partner obete; spáchanie činu na prostitútke.

V zmysle čl. 222-25 *Code pénal* sa páchatel' potrestá trestom odňatia slobody do 30 rokov, ak znásilnením spôsobil smrť obete. Ak vraždu sprevádza znásilnenie, páchatel' sa potrestá za trestný čin **úkladnej vraždy** (*assassinat*) podľa čl. 221-3 alebo **vraždy** (*meurtre*) podľa čl. 221-4 *Code pénal*. Trestom odňatia na doživotie sa páchatel' potrestá, ak znásilneniu predchádzalo, sprevádzalo ho alebo po ňom nasledovalo mučenia alebo činy barbarstva.

Zaujímavé ustanovenie obsahuje 222-26-1 *Code pénal*. Predmetné ustanovenie bolo doplnené zákonom o ochrane obetí domáceho násillia.²⁸⁰ Ide o tzv. **znásilnenie na diaľku na internete** (*le viol à distance sur internet*).²⁸¹ Postihuje predovšetkým prípady, keď si páchatelia za určitý poplatok objednávajú znásilnenie, niekedy aj veľmi malých detí na „druhom konci sveta“, ktoré potom v „online“ sledujú. Ustanovenie umožňuje odsúdiť páchatel'a, ktorý za spáchanie znásilnenia ponúkne alebo sľúbi dar alebo výhodu akéhokoľvek druhu, a to aj mimo územia štátu, ak k spáchaniu tohto trestného činu ani jeho pokusu nedošlo. Uvedené ustanovenie umožňuje postihnúť „objednanie“ znásilnenia vrátane prípadov, ak by sa páchatel' nachádzal mimo francúzskej jurisdikcie. Keby na základe „objednávky“ už došlo s páchaním znásilnenia, resp. k pokusu znásilnenia, tohto „objednávateľa“ možno postihnúť za **účastníka** (*complice*) na trestnom čine znásilnenia v zmysle čl. 121-6 a nasl. *Code pénal*, ktorý sa trestá rovnako ako priamy páchatel' znásilnenia vrátane použitia okolnosti podmieňujúcej vyššej trestnej sadzby.

2.5.5 Španielsko

Španielsky Trestný zákon (*Código Penal*)²⁸² postihuje násillné vykonávanie sexuálneho styku podľa ustanovení upravených v prvom diele VIII. hlavy nazvanej Trestné činy proti sexuálnej slobode a nedotknuteľnosti.

V Španielsku už viac ako štyri roky v súvislosti s ratifikáciou Istanbulskeho dohovoru prebiehali odborné diskusie a legislatívne práce na zmene prístupu k vymedzeniu znakov trestných činov sexuálneho napadnutia a znásilnenia zo súčasného modelu na základe donútenia na model založený na základe absencie

²⁸⁰ LOI n° 2020-936 du 30 juillet 2020 visant à protéger les victimes de violences conjugales.

²⁸¹ K „znásilneniu na internete“ bližšie pozri napr. FRANSSON, E. et al. Rape in the age of the Internet. In: *Rape in the Nordic Countries: Continuity and Change*. London: Routledge. 2019, s. 189 a nasl.

²⁸² Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal.

súhlasu obeť. Prvý legislatívny návrh²⁸³ z roku 2018 nebol v parlamente schválený. V roku 2021 prebiehali prípravné práce na ďalšom legislatívnom návrhu.²⁸⁴

Španielsky parlament v roku 2022 schválil zmenu koncepcie znásilnenia,²⁸⁵ ktorá nadobudla účinnosť od 7. októbra 2022. Trestného činu sexuálneho útoku (*De las agresiones sexuales*) podľa čl. 178 španielskeho Trestného zákona sa dopustí ten, kto spácha akýkoľvek čin proti sexuálnej slobode inej osoby **bez jej súhlasu**. Súhlas sa považuje za existujúci len vtedy, ak bol slobodne vyjadrený činom, ktorý vzhľadom na okolnosti prípadu jasne vyjadruje vôľu osoby. Podľa čl. 179, ak sexuálny útok pozostáva zo sexuálneho prístupu vaginálnou, análnou alebo orálnou cestou, alebo zavedením telesných končatín alebo predmetov do týchto otvorov, zodpovedná osoba sa trestný čin znásilnenia.

2.5.6 Poľsko

Trestný čin **znásilnenia** (*zgwalcenie*) je v poľskom Trestnom zákone (*Kodeks karny*)²⁸⁶ upravený v čl. 197 ods. 1 takto: kto násilím, nezákonnou hrozbou alebo podvodom prinúti inú osobu k **pohlavnému styku** sa potrestá odňatím slobody od 2 do 12 rokov.

V druhom odseku citovaného ustanovenia, postihuje páchatel'a trestom odňatia slobody na 6 mesiacov až 8 rokov, ak uvedeným spôsobom prinúti inú osobu podstúpiť alebo vykonať **inú sexuálnu aktivitu**.

Okolnosťami pre použitie vyššej trestnej sadzby spáchanie činu s **inou osobou** (*zgwalcenie zbiorowe*), na osobe **mladšej ako pätnásť rokov** – pedofilné znásilnenie (*zgwalcenie pedofilskie*) a na **príbuznej osobe** – incestné znásilnenie (*zgwalcenie kazirodcze*),²⁸⁷ či spáchanie činu obzvlášť krutým spôsobom (*zgwalcenie ze szczególnym okrucieństwem*).

Páchatel'om trestného činu znásilnenia môže byť jednak muž, ale aj žena. Ženy ako páchatel'ky však tvoria iba okolo 1 % odsúdených.²⁸⁸

²⁸³ Proposición de Ley de Protección Integral de la Libertad Sexual y para la erradicación de las violencias sexuales. (122/000258), z 11/07/2018.

²⁸⁴ Anteproyecto de Ley Orgánica de Garantía integral de la libertad sexual.

²⁸⁵ Ley Orgánica 10/2022, de 6 de septiembre, de garantía integral de la libertad sexual.

²⁸⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553.

²⁸⁷ Bližšie MYŚLIWIEC, H. Zgwalcenie pedofilskie i kazirodcze – charakterystyka nowych kwalifikowanych typów zgwalcenia. In: *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. Rok XIV: 2010, numer 3, s. 73 a nasl.

²⁸⁸ Podľa JANASIK, M. Trudne do wykrycia motywy sprawców zgwalcenia. In: *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica*, Vol. 82 (2018), s. 104.

Určítym problémom, na ktorý poukazuje odborná literatúra, je, že pojmy pohlavný styk (*obcowanie płciowe*) a iná sexuálna aktivita (*inna czynność seksualna*) nie sú legislatívne vymedzené, čo vytvára pomerne veľký priestor pre doktrínu a jurisprudenciu pri určovaní významu týchto pojmov. Vo všeobecnosti panuje zhoda, že pohlavný styk sa rozumie predovšetkým heterosexuálny styk – súlož (*spółkowanie*) alebo vniknutie do prirodzených otvorov ľudského tela, napodobňujúc súlož.²⁸⁹ Na druhej strane pri vymedzení obsahu pojmu iná sexuálna aktivita v odbornej literatúre nepanuje zhoda. Podľa súdnej praxe je inou sexuálnou aktivitou správanie, ktoré nepatrí pod pojem pohlavný styk a súvisí so širším sexuálnym životom ľudí a spočíva vo fyzickom kontakte páchatel'a s obeťou.²⁹⁰

Trestného činu podľa čl. 198 Kodeksu karnego sa dopustí páchatel', ktorý **zneužitím zraniteľnosti** inej osoby alebo duševnej choroby tejto osoby, v dôsledku čoho táto osoba nie je schopná rozoznať význam činu alebo ovládať svoje správanie, ju prinúti k sexuálnemu styku alebo k inej sexuálnej aktivite. Páchatel' sa potrestá odňatím slobody od 6 mesiacov do 8 rokov.

Pokiaľ páchatel' **zneužitím vzťahu závislosti** alebo zneužitím svojho postavenia prijme inú osobu k pohlavnému styku alebo k podrobeniu sa inej sexuálnej činnosti alebo k vykonávaniu takejto činnosti sa potrestá odňatím slobody až na 3 roky (§ 199 Kodeksu karnego).

V roku 2019 poľský parlament prijal rozsiahlu novelu Kodeksu karnego, kde okrem iného sa navrhovalo zásadné zvýšenie trestných sadzieb pri trestnom čine znásilnenia (v základnej skutkovej podstate až na 15 rokov) a doplnenie ďalších kvalifikovaných skutkových podstát trestného činu znásilnenia, napr. znásilnenie s použitím nebezpečného predmetu, znásilnenie tehotnej ženy, vyhotovenie obrazového alebo zvukového záznamu z priebehu znásilnenia, znásilnenie s následkom ťažkej ujmy na zdraví alebo smrti. V odbornej literatúre boli uvedené zmeny podrobené značnej kritike.²⁹¹ Na základe návrhu prezidenta uvedený zákon posúdil poľský Ústavný súd. Ústavný súd rozhodol,²⁹² že predmetný zákon z 13. júna 2019, ktorým sa mení a dopĺňa Kodeks karny

²⁸⁹ Bližšie pozri BOCHENSKI, M. *Prawnokarna reakcja wobec sprawców przestępstw z art. 197 k. k. i art. 200 k. k. w świetle teorii i badań empirycznych*. Warszawa: C. H. Beck, 2016, s. 5 a nasl.

²⁹⁰ K výkladu uvedených pojmov pozri aj BIELSKI, M. Wykładnia znamion „obcowanie płciowe“ i „inna czynność seksualna“ w doktrynie i orzecznictwie sądowym. In: *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. Rok XII: 2008, numer 1, s 211 a nasl.

²⁹¹ Bližšie pozri KWIATKOWSKI, D. Nowe typy kwalifikowane przestępstwa zgwałcenia (analiza krytyczna zmian w art. 197 k. k.) In: *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. Rok XXIII: 2019, numer 3, s. 105 a nasl.

²⁹² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 lipca 2020 r. Kp 1/19 [Rozsudok Ústavného súdu zo dňa 14. júla 2020, sp. zn. Kp 1/19].

a niektoré ďalšie zákony, je v rozpore s čl. 7 v spojení s čl. 112 a čl. 119 odsek. 1 Ústavy Poľskej republiky.

2.5.7 Diskusia

Právna komparatistika a následné porovnávanie počtu registrovaných a objasnených trestných činov znásilnenia v európskej dimenzii naráža na viacero problémov. Prvým, možno najvýraznejším problémom je neexistencia jednotnej, medzinárodne akceptovanej definície trestného činu znásilnenia. Znaky trestného činu znásilnenia sa v jednotlivých štátoch značne líšia predovšetkým v nasledujúcich atribútoch:²⁹³

- a) či sa na spáchanie znásilnenia vyžaduje násilie či hrozba bezprostredného násilia, alebo či stačí iba absencia súhlasu,
- b) aké sexuálne konanie sa pri trestnom čine znásilnenia postihuje a
- c) kto sa môže dopustiť znásilnenia a kto môže byť znásilnený/á.

Ad a) Ako aj z názvu trestného činu v slovenskom jazyku vyplýva, že tradičným znakom trestného činu znásilnenia je použitie násilia. Znak trestného činu použitia **násilia** či **hrozby násilia** sa vyskytuje vo väčšine členských štátov EÚ. Okrem uvádzaných štátov: Francúzska, Španielska a Poľska, znak násilia je prvkom trestného činu znásilnenia aj v ďalších štátoch, ako napr. Chorvátsko, Maďarsko, Malta, Portugalsko, Rakúsko a Taliansko.²⁹⁴

Okrem znaku násilia, v prevažnej väčšine štátov EÚ je alternatívne aj znakom **zneužitie** bezbrannosti či zraniteľnosti obeť. V iných členských štátoch, ako napr. Francúzsko a Španielsko, je tento znak okolnosťou podmieňujúcou použitie vyššej trestnej sadzby.

Znak násilia či hrozby násilia sa v iných štátoch postupne nahrádza „**absenciou súhlasu**“. Takéto právne úpravy okrem uvádzaného Švédska, Anglicka a Walesu a Nemecka obsahujú právne úpravy Belgicka, Bulharska,²⁹⁵ Estónska, Írska, Cypru a Lotyšska. Grécko zmenilo prístup k vymedzeniu znakov trestného

²⁹³ Porovnaj LEWENHAGEN, L. – HOLMBERG, S. *Reported and cleared rapes in Europe Difficulties of international comparisons*. Report 2020:13. Stockholm: Swedish National Council for Crime Prevention, 2020, s. 25.

²⁹⁴ Porovnaj *Glossary of definitions of rape, femicide and intimate partner violence*. Vilnius: European Institute for Gender Equality, 2017, s. 12.

²⁹⁵ V rozsudku M. C. v. Bulgaria (no. 39272/98, 4 December 2003, bod 116) Európsky súd pre ľudské práva vyslovil, že pozitívny záväzok zmluvných štátov v zmysle článkov 3 a 8 Dohovoru znamená povinnosť sankcionovať a účinne trestne sťahť akýkoľvek nekonsenzuálny sexuálny čin a to aj v prípade neexistencie fyzického odporu obeť.

činu znásilnenia s účinnosťou od júla 2019,²⁹⁶ kde okrem znakov násilia či hrozby bezprostredného násilia postihuje aj sexuálny akt bez súhlasu obeť.²⁹⁷ Dánsky parlament 17. decembra 2020 schválil zmenu znásilnenia takým spôsobom, že na vyodenie trestnej zodpovednosti za trestný čin znásilnenia postačuje sexuálny styk s osobou, ktorá s tým nesúhlasila.²⁹⁸ Slovinsko, novelou²⁹⁹ zo 4. júna 2021, zmenilo koncepciu znásilnenia na koncepciu „bez súhlasu“. Citovaným zákonom bol aj bližšie špecifikovaný súhlas takto: „*Súhlas podľa predchádzajúceho odseku bol daný, ak osoba súhlasila so sexuálnym aktom uvedeným v predchádzajúcom odseku podľa svojej navonok vnímateľnej, jednoznačnej a slobodnej vôle a bola schopná sa tak rozhodnúť.*“ Španielsky parlament v roku 2022 rovnako schválil zmenu koncepcie trestného činu znásilnenia,³⁰⁰ ktorá nadobudla účinnosť od 7. októbra 2022. Trestného činu sexuálneho útoku (*De las agresiones sexuales*) podľa čl. 178 španielskeho Trestného zákona³⁰¹ sa dopustí ten, kto spácha akýkoľvek čin proti sexuálnej slobode inej osoby bez jej súhlasu. Súhlas sa považuje za existujúci len vtedy, ak bol slobodne vyjadrený činom, ktorý vzhľadom na okolnosti prípadu jasne vyjadruje vôľu osoby.

Ad b) Ďalším rozdielnym znakom v jednotlivých právnych úpravách je, že aké sexuálne správanie je kvalifikované ako znásilnenie. Vo niektorých štátoch je postihované iba vykonanie heterosexuálneho pohlavného styku, napr. Slovenská republika (súlož), Bulharsko (súlož), Dánsko (sexuálny styk). V iných štátoch sú explicitne vymedzené aj ďalšie formy sexuálneho styku, ako napr. Anglicko a Wales (peniknutie penisom do análneho otvoru alebo do úst inej osoby), Španielsko (telesný prístup k vaginálnym, análnym alebo orálnym otvorom), Holandsko (sexuálne peniknutie do tela). V iných štátoch je to vymedzené relatívne široko, napr. Švédsko (sexuálny styk, alebo nejaký iný sexuálny akt), Nemecko (sexuálne praktiky), Francúzsko (sexuálne vniknutie akéhokoľvek druhu), Poľsko (iná sexuálna aktivita). V niektorých štátoch je výslovne zdôraznené aj použiť „iných predmetov“, napr. Španielsko (zavedením telesných končatín alebo predmetov do týchto otvorov), Írsko (akýmkoľvek predmetom) alebo iné štáty

²⁹⁶ Čl. 336 Trestného zákonníka (zákon 4619/2019) – Ποινικός Κώδικας (Νόμος 4619/2019).

²⁹⁷ 'Historic victory for women': Greece introduces new definition of rape after initial proposal sparked backlash. 06 June 2019 [online]. Dostupné na internete: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/greece-rape-definition-consent-legal-change-amnesty-international-a8947221.html>, [cit. 25.10.2021].

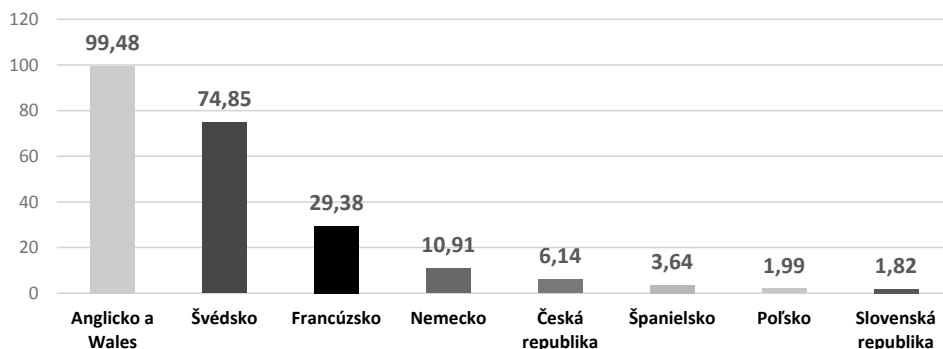
²⁹⁸ LOV nr 2208 af 29/12/2020, Lov om ændring af straffeloven (Samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse). [Zákon č. 2208 z 29. 12. 2020, zákon ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon (ustanovenie o znásilnení založené na súhlase)].

²⁹⁹ 2055. Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1H), strana 5970.

³⁰⁰ Ley Orgánica 10/2022, de 6 de septiembre, de garantía integral de la libertad sexual.

³⁰¹ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal.

2. ZNÁSILNENIE A SEXUÁLNE NÁSILIE

Graf č. 1: Index znásilnení vo vybraných európskych krajinách na 100 000 obyvateľov.

Zdroj: Eurostat

používajú všeobecnú formuláciu „*bez ohľadu na charakter*“ napr. Francúzsko a Belgicko.³⁰²

Ad c) V prevažnej väčšine štátov EÚ je znásilnenie „rodovo neutrálny“ trestný čin. Znamená to, že v zásade trestný čin znásilnenia môže byť spáchaný osobou akéhokoľvek pohlavia na osobe rôzneho alebo rovnakého pohlavia. V Anglicku a Walese sa vyžaduje „peniknutie penisom“. Vzhľadom na uvedenú konštrukciu, páchatelom znásilnenia môže byť iba muž, lebo sa musí naplniť požiadavka vniknutie (penetrácia) penisu, čo znamená, že žena nemôže znásilniť muža alebo inú ženu. Žena môže na páchaní tohto trestného činu participovať len ako spolupáchateľka. Podobne aj právna úprava Bulharska, Cypru, Írska a Slovenska ako trestný čin znásilnenia trestá spáchanie sexuálneho styku iba na žene. V rámci Slovenskej republiky bol v minulosti „legislatívny pokus“,³⁰³ preformulovať trestný čin znásilnenia ako „rodovo neutrálny“ – konkrétne sa navrhovalo pri trestnom čine znásilnenia nahradiť slovo „ženu“ slovom „iného“. Vláda však uvedený materiál neschválila.

Rozdiely v ponímaní znakov trestného činu znásilnenia v Európe spôsobujú, že počet registrovaných trestných činov v jednom štáte sa nedá adekvátne porovnať s počtom registrovaných trestných činov v inom štáte. Pri porovnávaní počtu registrovaných znásilnení v štátoch Európskej únie je najčastejším zdrojom informácií Eurostat. Eurostat je štatistický úrad Európskej únie, ktorý je zodpo-

³⁰² Porovnaj *Terminology and indicators for data collection: Rape, femicide and intimate partner violence*. Vilnius: European Institute for Gender Equality, 2017, s. 32.

³⁰³ Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov predložený na rokovanie 91. schôdze vlády Slovenskej republiky 9. apríla 2008, číslo UV-6854/2008.

vedný za uverejňovanie celoeurópskych štatistík a ukazovateľov, ktoré umožňujú porovnanie jednotlivých krajín. Podľa dostupných informácií z Eurostatu³⁰⁴ za rok 2018 bol najvyšší počet registrovaných znásilnení na sto tisíc obyvateľov v Anglicku a Walese, skoro 100 registrovaných znásilnení na sto tisíc obyvateľov. V uvedenej štatistike sa ešte neprejavilo prijatie „nového“ zákona vo Švédsku. Podľa údajov Švédskej národnej rady pre prevenciu kriminality (*Brottsförebyggande rådet*)³⁰⁵ bolo v roku 2019 registrovaných 8 580 trestných činov znásilnenia, čo je s predchádzajúcim rokom nárast o 8 %. Index registrovaných znásilnení tak vo Švédsku v roku 2019 stúpol skoro na 85.

Vzhlľadom na odlišné znaky znásilnenia a určitú mieru latencie tieto čísla nemusia zodpovedať skutočnosti. V odbornej literatúre³⁰⁶ sa uvádza niekoľko dôvodov, ktoré môžu spôsobiť, že porovnávanie medzi jednotlivými štátmi je problematické:

- právne vymedzenie trestného činu znásilnenia v jednotlivých štátoch,
- prístup obetí k nahlasovaniu spáchania činu na políciu,
- spôsob registrácie spáchaných trestných činov políciou,
- spôsob štatistického spracovania získaných údajov.

Ako už bolo uvedené, najzásadnejším problémom porovnávania trestných činov znásilnenia v jednotlivých štátoch je neexistencia medzinárodne akceptovanej definície trestného činu znásilnenia, čo môže do značnej miery skresľovať štatistiky registrovaných prípadov znásilnenia. Napr. v podmienkach Slovenskej republiky trestný čin znásilnenia postihuje iba násilné donútenie ženy k súloži, „ostatné“ formy sexuálneho predátorstva sú postihované prostredníctvom trestného činu sexuálneho násillia³⁰⁷ podľa § 200 slovenského Trestného zákona. Znamená to, že k celkovému počtu 99 registrovaných trestných činov znásilnenia (za rok 2018), by sa malo ešte pripočítať ďalších 76 registrovaných prípadov trestných činov sexuálneho násillia.

³⁰⁴ Recorded offences by offence category – police data, [online]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/crime/data/database>, [cit. 6. 6. 2021].

³⁰⁵ *Reported offences* [online]. Dostupné na internete: <https://www.bra.se/bra-in-english/home/crime-and-statistics/crime-statistics/reported-offences.html>, [cit. 4. 6. 2021].

³⁰⁶ LEWENHAGEN, L. – HOLMBERG, S. *Reported and cleared rapes in Europe Difficulties of international comparisons. Report 2020:13*. Stockholm: Swedish National Council for Crime Prevention, 2020, s. 7 a nasl.

³⁰⁷ Kto násilím alebo hrozbou bezprostredného násillia donúti iného k orálnemu styku, análnemu styku alebo k iným sexuálnym praktikám alebo kto na taký čin zneužije jeho bezbrannosť, potrestá sa odňatím slobody na päť rokov až desať rokov.

Aj napriek tomu, že manuál Eurostatu³⁰⁸ uvádza, že za trestný čin znásilnenia pre štatistické vykazovanie by sa malo považovať aj sexuálne zneužívanie osôb z hľadiska veku nespôsobilých dať súhlas na sexuálne aktivity (*Statutory rape*), viaceré krajiny, ako napr. Škótsko, Fínsko, Írsko, Nemecko, Česká republika, Slovenská republika, Portugalsko, Slovinsko, Poľsko a Grécko, do svojich štatistík takéto konanie nezahŕňajú do údajov o znásilnení, ktoré odosielajú Eurostatu.³⁰⁹

Ďalším problémom, na ktorý poukazuje literatúra sú rozdiely medzi krajinami v tom, či sú všetky hlásené znásilnenia registrované v štatistikách (napr. v niektorých krajinách len dokonané trestné činy) a ako sa tieto štatistiky vedú.

V neposlednom rade sa na „*korektnosti*“ údajov v policajných štatistikách do značnej miery podieľa aj dôvera obyvateľov k polícii ako takej. V citovanom dokumente³¹⁰ je vo vzťahu dôvera k polícii a oznamovanie trestných činov znásilnenia naznačená určitá korelácia. Zjednodušene povedané, čím je dôvera k polícii v danom štáte vyššia, tým je v tomto štáte vyšší počet registrovaných trestných činov znásilnenia. Čiže štatistiky môže ovplyvňovať určitá miera latencie uvedenej trestnej činnosti či už pre nedôveru k polícii alebo z iných dôvodov.

V ostatnom čase sa poukazuje aj na koreláciu počtu spáchaných trestných činov znásilnenia aj so zahraničným príst'ahovalectvom.³¹¹ Nedávna štúdia³¹² prezentuje závery, že vo Švédsku viac ako polovica registrovaných prípadov znásilnení alebo pokusov oň páchajú páchatelia narodení mimo Švédska. Podľa iného prieskumu prezentovanom v citovanom zdroji až 90 % páchatel'ov trestného činu znásilnenia alebo pokusu znásilnenia má aspoň jedného z rodičov narodeného mimo Švédska. Citovaný autor dochádza k záverom, že v roku 2017 sa v porovnaní s rokom 1989 vo všeobecnosti počet podozrivých páchatel'ov narodených mimo Švédska zvýšil z 31 % na 58 %. V porovnaní s jednotlivými druhmi kriminality je v niektorých prípadoch riziko vyššie. Ako príklad uvádza vraždy a zabitia, kde počet v uvedenom období stúpol zo 42 % na 72 %.

³⁰⁸ *Monitoring EU crime policies using the International Classification of Crime for Statistical Purposes (ICCS)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018, s. 22.

³⁰⁹ Porovnaj LEWENHAGEN, L. – HOLMBERG, S. *Reported and cleared rapes in Europe Difficulties of international comparisons. Report 2020:13*. Stockholm: Swedish National Council for Crime Prevention, 2020, s. 31.

³¹⁰ *Ibidem*, s. 63.

³¹¹ Porovnaj SOLIVETTI, L., M. *Immigration, Socio-Economic Conditions and Crime: A Cross-Sectional Versus Cross-Sectional Time-Series Perspective*. In: *Quality and Quantity*, vol. 52, no. 4, 2018, s. 1792 a nasl.

³¹² ADAMSON, G. *Migrants and Crime in Sweden in the Twenty-First Century*. In: *Society*, vol. 57, no. 1/2020, s. 12.

2.6 Znaky trestného činu znásilnenia

2.6.1 Všeobecná charakteristika

Trestný čin znásilnenia je tradične v Trestnom zákone zaradený medzi trestné činy proti ľudskej dôstojnosti. Vzhľadom na závažnosť takéhoto konania je znásilnenie vždy zločinom, dokonca v prípade právnej kvalifikácie podľa 3. a 4. odseku (napr. spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví alebo bezprostredné ohrozenie života dieťaťa znásilnením či za krízovej situácie) je znásilnenie obzvlášť závažným zločinom.

V policajných štatistikách sa trestný čin znásilnenia zaraďuje medzi mravnostnú kriminalitu. Z dostupných policajných štatistík vyplýva, že počet registrovaných trestných činov znásilnenia od účinnosti Trestného zákona v roku 2006 sa pohyboval na úrovni od 82 (v roku 2016) po 175 v roku 2007. V ostatných deviatich rokoch počet registrovaných trestných činov znásilnenia osciluje okolo 90 registrovaných prípadov ročne. Objasnenosť, t. j. počet zistených páchatel'ov registrovanej kriminality trestného činu znásilnenia sa pohybovala od 49 % v roku 2013 po 74 % v roku 2014. V ostatných šiestich rokoch sa pohybuje na úrovni nad 60 %. Bližšie údaje sú v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka č. 1: Počet políciou registrovaných znásilnení a ich objasnenosť v SR

Rok	Znásilnenie		
	Zistené	Objasnené	Objasnenosť
2006	151	96	63 %
2007	175	118	67 %
2008	146	95	65 %
2009	136	97	71 %
2010	117	83	71 %
2011	140	90	61 %
2012	87	49	56 %
2013	91	45	49 %
2014	86	64	74 %
2015	87	57	66 %
2016	82	52	63 %

2. ZNÁSILNENIE A SEXUÁLNE NÁSILIE

2017	96	62	65 %
2018	96	61	64 %
2019	97	60	62%
2020	92	56	61 %
2021	92	60	65 %

Zdroj: Ministerstvo vnútra SR

Uvedené čísla však neodrážajú celkový počet spáchaných znásilnení. Vzhľadom na citlivosť problematiky, obeť majú niekedy určité zábrany priznávať sa k takejto negatívne skúsenosti, a preto znásilnenia niekedy neoznámia na polícii. Z dostupných výskumov latentnej kriminality na Slovensku vyplýva, že obeťou znásilnenia bolo v priemere 1,2 % respondentov, čiže každý osemdesiaty. Vzhľadom na skutočnosť, že obeťami sú výhradne ženy, je to v skutočnosti každá štyridsiata respondentka. Z uvedeného počtu respondentov 0,9 % respondentov uvádzalo, že sa stalo obeťou znásilnenia jedenkrát, 0,3 % respondentov uvádzalo opakované znásilnenie.³¹³

Pre konštrukciu skutkovej podstaty trestného činu znásilnenia podľa § 199 Trestného zákona obeťou môže byť iba žena. Z hľadiska veku tvoria významné zastúpenie detské obeť, t. j. obeť do 18 rokov veku. Za ostatných desať rokov z policajných štatistík vyplýva, že počet detských obetí znásilnenia sa pohyboval v rozmedzí od 26 % v roku 2019 po skoro 43 % v roku 2017.

Znásilnenie môže mať niekedy aj charakter domáceho násillia.³¹⁴ Z dostupných policajných štatistík vyplýva, že vo vzťahu k páchatelovi znásilnenia boli obeť vo vzťahu manželky/družky v priemere 5 % – 10 %.

Za významný kriminogénny faktor pri páchaných trestných činoch znásilnenia možno považovať aj vplyv alkoholu na spáchanie trestného činu. V sledovanom období bol zistený vplyv alkoholu na spáchanie trestného činu znásilnenia v priemere v každom piatom prípade registrovaného znásilnenia (19,83 %).

³¹³ Bližšie HOLOMEK, J. Výskum obetí kriminality v rokoch 2007 – 2010 v Slovenskej republike (tendencie, odhad latencie). In: *Obeť kriminality – Victims of Crime. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej 25. novembra 2010 na Paneurópskej vysokej škole v Bratislave*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2010, s. 165 a nasl., KOŠECKÁ, D. a kol. *Monitoring latentnej kriminality a viktimologickej situácie na Slovensku: Výsledky celoštátneho výskumu obetí kriminality*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 114 a nasl.

³¹⁴ Porovnaj HAMRANOVÁ, D. Problematika sexuálnych trestných činov v súčasnom právnom systéme. In: *Notitiae iudiciales Academiae collegii aedilium in Bratislava*, č. 2/2019, s. 78.

2.6.2 Objektívne znaky

Objektom trestného činu znásilnenia je sloboda rozhodovania sa o svojom sexuálnom živote.

Objektívnu stránku skutkovej podstaty trestného činu znásilnenia možno naplniť niekoľkými rovnocennými alternatívnymi formami konania, ktoré sú významné pre trestnoprávny následok. Páchateľ:

- a) **násilím donúti** ženu k súložiu,
- b) **hrozbou bezprostredného násilia donúti** ženu k súložiu alebo
- c) na vykonanie súložie **zneužije** bezbrannosť ženy.³¹⁵

Skutková podstata trestného činu znásilnenia je konštruovaná kumulatívne, pretože na spáchanie činu musí byť použité násilie (resp. hrozba bezprostredného násilia či zneužitie bezbrannosti ženy) a samotné vykonanie súložie, ktorá je realizovaná prostredníctvom uvedených spôsobov (R 17/1982).³¹⁶

Z hľadiska objektívnej stránky sa v tejto skutkovej podstate vyskytuje aj fakultatívny znak – **predmet útoku** – *žena*. Zákon na ženu ako hmotný predmet útoku nekladie ďalšie požiadavky na jej telesnú a duševnú vyspelosť (porovnaj R 17/1982). Z toho vyplýva, že hmotným predmetom útoku môže byť akákoľvek osoba ženského pohlavia, nezáleží na veku, fyzickej či duševnej vyspelosti. Nezáleží na spôsobe života ženy, na jej povesti, ani na tom, či ide o ženu pohlavne nedotknutú alebo ženu, ktorá vedie neviazaný sexuálny život. Môže ísť aj o ženu, s ktorou páchatel' v minulosti mal pohlavný styk.³¹⁷ V prípade, že je trestný čin znásilnenia spáchaný na detskej obeti, resp. osobe, ktorá je staršia ako šesťdesiat rokov, použije sa aj kvalifikovaná skutková podstata – spáchanie činu na chránenej osobe.

Súčasná právna úprava pre naplnenia znakov trestného činu znásilnenia nerozlišuje ani vzťah páchatel'a k obeti. Skutková podstata trestného činu znásilnenia je naplnená aj vtedy, keď páchatel' násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia donúti k súložiu **manželku** alebo na tento účel zneužije jej bezbrannosť (R 97/1955). Spáchanie činu na chránenej osobe (napr. manželke, družke) je okolnosťou podmieňujúcou použitie vyššej trestnej sadzby – spáchanie činu na chránenej osobe.

³¹⁵ Porovnaj IVOR, J. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 130 a nasl.

³¹⁶ Bližšie BURDA, E – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 416.

³¹⁷ Bližšie ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1385 a nasl.

Trestný čin je spáchaný **násilím**, ak páchatel' použije na jeho spáchanie fyzické násilie proti telesnej integrite inej osoby, alebo ak je spáchaný na osobe, ktorú páchatel' uviedol do stavu bezbrannosti ľst'ou, alebo ak páchatel' použil násilie proti veci iného (§ 122 ods. 7 Trestného zákona). Z uvedenej definície vyplývajú nasledujúce možnosti použitia násilia:

- a) **Použitie fyzickej sily proti integrite inej osoby.** Použitím fyzickej sily sa rozumie každé fyzické pôsobenie namierené proti telesnej integrite napadnutého, ktoré slúži na prekonanie alebo znemožnenie jeho, či už kladeného, alebo očakávaného, odporu (porovnaj R 63/1978). Násilím proti osobe je predovšetkým útok proti telu napadnutého, aj keď nemá za následok ujmu na zdraví (porovnaj R 1/1980).
- b) **Spáchanie činu na osobe, ktorú páchatel' uviedol do stavu bezbrannosti ľst'ou.** Páchatel' bez pomoci násilia, ale podvodným konaním, uvedie napadnutého do takého stavu, v ktorom nie je schopný klásť účinný odpor (napr. podanie uspávacieho prostriedku, omamnej či psychotropnej látka so zámerom vykonania súdože).
- c) **Použitie fyzickej sily proti veci iného.** Páchatel' násilie nepoužíva proti napadnutej osobe, ale proti určitej veci.

Násilím v zmysle tohto ustanovenia sa rozumie použitie fyzickej sily na prekonanie alebo zamedzenie **vážne mieneného odporu ženy** a dosiahnutie súdože proti jej vôli. Musí ísť o použitie fyzickej sily voči inej osobe, ako je páchatel', spolupáchatel' či účastník na trestnom čine.³¹⁸

Odpor ženy vyplýva z jej slobodného subjektívneho rozhodnutia nemať pohlavný styk (nesúložiť), pričom toto jej rozhodnutie je viazané na osobu útočníka. O vážne mienený odpor ženy ide vtedy, ak uvedené rozhodnutie ženy, nevôľa k pohlavnému styku trvá od počiatku a pretrváva počas celého násilného konania útočníka, pričom táto jej nevôľa musí byť spôsobom nevzbudzujúcim pochybnosti daná navonok (k čomu môže dôjsť jej aktívnou rezistenciou), resp. musí byť z okolností prípadu zrejmá. Ak však odpor ženy nebol mienený vážne a ak bol len predstieraný, nejde o donútenie. O donútenie nejde ani vtedy, ak síce žena spočiatku odpor kladie, ale neskôr so súdožou súhlasí (ZSP 39/2015).

Ak by násilie viedlo k iným sexuálnym aktivitám, napríklad orálny, análny styk, išlo by o trestný čin sexuálneho násilia podľa § 200 TZ (R 119/2014), ak by páchatel'ovo násilie viedlo k iným sexuálnym prejavom, napríklad ohmatávanie na prsiach či pohlavných orgánoch, išlo by o trestný čin vydierania podľa § 189 TZ (R 17/1982). Donútenie muža (násilím alebo hrozbou bezprostredného

³¹⁸ Blížšie BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon: komentár. Všeobecná časť. I. diel.* Praha: C. H. Beck, 2010, s. 730.

násilia) k súloži so ženou možno postihnúť ako trestný čin vydierania § 189 TZ (R 48/1977).³¹⁹

Hrozba bezprostredného násilia je hrozba takým násilím, ktoré má byť vykonané ihneď, ak sa napadnutá nepodrobí vôli útočníka. Hrozba bezprostredného násilia je spravidla vyjadrená výslovné, ale niekedy stačí aj konkludentné konanie, z ktorého je zrejmé, že sa násilie uskutoční ihneď, ak sa napadnutá nepodrobí vôli páchatel'a (porovnaj R 1/1980). Hrozba bezprostredného násilia nemusí byť výhradne smerovaná voči žene, s ktorou má páchatel' zámer vykonať sexuálny styk. Výnimočne môže takáto hrozba smerovať aj proti inej osobe (napr. hrozba usmrtením dieťaťa ženy), ak je takáto hrozba prostriedkom na dosiahnutie súlože. Pokiaľ ide o hrozbu bezprostredného násilia, tá, bez ohľadu na to, či je demonštrovaná verbálne alebo neverbálne, musí byť vzhľadom na svoju povahu a intenzitu spôsobilá vyvolať obavu, že ak sa napadnutá žena nepodrobí vôli útočníka, okamžite dôjde k použitiu násilia (ZSP 39/2015). Ak by páchatel' donútil ženu k súloži hrozbou násilia, ktoré smeruje do budúcnosti (nie bezprostredného), dopustil by sa trestného činu vydierania podľa § 189 Trestného zákona (porovnaj R 1/1980).³²⁰

Donútením ženy k súloži sa rozumie prekonanie vážne mieneného odporu ženy. Na vážne mienený odpor ženy voči súloži v zmysle § 199 TZ možno usúdiť najmä z takého jej fyzického konania alebo emocionálneho prejavu, ktorými napadnutá žena nepochybným spôsobom prejavuje, že jej nesúhlas s pohlavným stykom je vážne mienený, a že sa snaží zabrániť konaniu útočníka. Výsledkom takého konania je, že žena po vyjadrení vážne mieneného nesúhlasu a po prejavenom odpore môže upustiť od ďalšieho odporu pre svoju vyčerpanosť, zrejmú beznádejnosť alebo z odôvodneného strachu, že páchatel' svoju hrozbu bezprostredného násilia vykoná. O donútenie ženy k súloži ide aj vtedy, ak žena neodporuje páchatel'ovi len preto, lebo nemá iné východisko. Môže to byť v prípade, ak jej páchatel' svojim konaním nedal žiadnu možnosť odpor prejavíť.³²¹ Podľa judikatúry existenciu vážne mieneného odporu však nemožno vylúčiť v tých prípadoch, keď k jeho náležitému prejavu nedôjde len v dôsledku napríklad emočného šoku, afektu strachu a pod., alebo preto, že útočník neumožnil alebo zabránil napadnutej žene odpor prejavíť, resp. vytvoril stav beznádejnosti odporu (ZSP 39/2015).

³¹⁹ Porovnaj BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 416.

³²⁰ Pozri tiež BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 416.

³²¹ Pozri MAŠLANYOVÁ D. a kol. *Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná.* 2. vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2016, s. 309.

Využitím bezbrannosti je situácia, keď páchateľ na vykonanie súložie využíva stav, v ktorom žena nie je schopná klásť odpor a v ktorom sa žena nachádza **bez pričinenia páchateľa**. Páchateľ v tomto prípade nepotrebuje využívať násilie, keďže žena pre svoju bezbrannosť nebude schopná klásť odpor. Nie je rozhodné, či sa žena dostala do stavu bezbrannosti následkom fyziologických zmien, vlastným konaním alebo pričinením tretej osoby. Ak sa žena dostala do stavu bezbrannosti pričinením páchateľa, o využitie bezbrannosti by išlo vtedy, ak páchateľ poňal úmysel na nej vykonať súlož až po tom, ako ju do stavu bezbrannosti uviedol.³²²

Ak by páchateľ ženu úmyselne priviedol do stavu bezbrannosti ľst'ou (§ 122 ods. 7 TZ) v úmysle vykonať na nej súlož, takýto čin by sa posúdil v zmysle citovaného ustanovenia ako spáchaný násilím. Najčastejší prípad zneužitia bezbrannosti je bezbrannosť zapríčinená nadmerným požitím **alkoholických nápojov** (R 119/2014). Stav bezbrannosti ženy môže byť spôsobený aj **duševnou poruchou**, v dôsledku ktorej žena nechápe zmysel páchateľovho konania a nie je schopná posúdiť potrebu odporu proti požadovanej súložii. Ide o zneužitie bezbrannosti v zmysle citovaného ustanovenia, ak páchateľ vie o tomto stave poškodennej a zámerne ho využije na uskutočnenie súložie (R 6/1984).

Za stav bezbrannosti ženy možno považovať aj **spánok**.³²³ Ak páchateľ zneužije spánok ženy na súlož, alebo ak sa páchateľ pokúsi zneužiť spánok ženy na súlož, dopustí sa trestného činu znásilnenia, prípadne pokusu tohto trestného činu. Ale ak páchateľ počíta s tým, že sa žena včas zobudí, a zamýšľa využiť jej omyl spočívajúci v tom, že ho bude považovať za svojho manžela, nejde o trestný čin znásilnenia, ale o trestný čin poškodzovania cudzích práv podľa § 375 ods. 1 písm. b) TZ, prípadne ak žena včas omyl spozoruje a k súložii preto nedôjde, o pokus tohto trestného činu (porovnaj R 36/1979).

Stav bezbrannosti možno dovodiť aj z **nízkeho veku** obeti (R 17/1982). Stav bezbrannosti nemusí byť výlučne v absolútnej bezbrannosti, t. j. situácii, keď poškodená nie je vôbec schopná klásť odpor, ale aj v prípade, keď sú tieto schopnosti podstatne znížené, resp. obmedzené. V stave bezbrannosti sa môže ocitnúť aj žena, na ktorej lekár vykonáva taký zákrok, ktorý ju obmedzuje v možnosti zaregistrovať konanie lekára a primerane naň reagovať (napr. žena na vyšetrení na gynekologickom kresle).³²⁴

³²² Porovnaj BREIER, Š. a kol. *Trestní zákon. Komentář*. Praha: Orbis, 1964, s. 598.

³²³ Pozri KUČEROVÁ, D. – JALČ, A. Sexuálne vykorisťovanie – následok migračnej vlny? In: *Acta Universitatis Tyrnaviensis – Iuridica (10)*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave. Právnická fakulta, 2018, s. 121.

³²⁴ Porovnaj Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 24. 8. 2011, *sp. zn. 3 Tdo 929/2011*, Publikované R 24/2013 tr. Sbirka soudních rozhodnutí a stanovisek, 3/2013.

Za **súlož** (*coitus*) treba považovať spojenie pohlavných orgánov muža a ženy, pričom spojením je súlož dokonaná bez ohľadu na to, či došlo k pohlavnému ukojeniu. Keď ide iba o dotyk pohlavných orgánov, je to len pokus trestného činu znásilnenia. V zmysle zaužívanej súdnej praxe, ak dôjde čo i len k čiastočnému vsunutiu pohlavného údu do pohlavného orgánu poškodenej, považuje sa takéto konanie páchatel'a za dokonanú súlož (R 6/1984).

Trestný čin znásilnenia je dokonaný, ak došlo k akémukoľvek spojeniu pohlavných orgánov, bez ohľadu na to, či došlo k sexuálnemu ukojeniu.³²⁵ Keď také spojenie pohlavných orgánov pri naplnení ostatných skutkových znakov tohto trestného činu nenastalo, ide o pokus tohoto trestného činu (porovnaj R 96/1953).

Obmedzovanie osobnej slobody vykonané fyzickým útokom proti poškodenej môže byť posúdené ako príprava na zločin znásilnenia (§ 13 ods. 1, § 199 TZ) alebo pokus tohto trestného činu podľa § 14 ods. 1 TZ, ak obvinený slovnými výrokmi alebo inak dostatočne prejavil zámer dosiahnuť súložu proti vôli poškodenej. (R 44/1964). O dobrovoľné upustenie od pokusu trestného činu znásilnenia nejde vtedy, ak páchatel' od ďalšieho násilného konania upustil len pre to, že poškodená použila leš', ktorej páchatel' uveril (. R 33/1965).

Pokiaľ ide o pokračovací trestný čin znásilnenia, časový odstup medzi jednotlivými čiastkovými útokmi presahujúcimi napr. štyri mesiace, nemusí byť prekážkou záveru o naplnení zákonnej podmienky „súvislosť v čase“ v zmysle 122 ods. 10 Trestného zákona, najmä ak v priebehu tejto doby sa páchatel' usiluje o sexuálny kontakt s tou istou alebo inou ženou.³²⁶

2.6.3 Subjektívne znaky

Páchatel'om trestného činu znásilnenia môže byť ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba (subjekt všeobecný), resp. jeho pokusu je každý, kto použije násilie alebo ním bezprostredne hrozí, aj keď sa nepodiel'a na ďalšom konaní, ktoré spočíva vo vykonaní súložu.³²⁷ Páchatel'om (spolupáchatel'om) trestného činu znásilnenia môže byť aj žena, ak násilím alebo hrozbou bezprostredného násillia donúti inú ženu k súložu s mužom (R 28/1984). Ak muž nie je trestne zodpovedný, žena je jedinou páchatel'kou (R 48/1977). Osoba, ktorá násilím alebo hrozbou bez-

³²⁵ Porovnaj ŠÁMAL, P. – PÚRY, F. – RIZMAN, S. *Trestní zákon*, 6. vydání. Praha: 2004, s. 1411.

³²⁶ Porovnaj Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky z 28. 4. 2020, *sp. zn. 8 Tdo 405/2020*, publikované v Sbirke soudních rozhodnutí a stanovisek pod čísлом R 46/2020 tr.

³²⁷ Pozri MAŠLANYOVÁ D. a kol. *Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná* [2. vyd.]. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2016, s. 310.

prostredného násilia donúti ženu k súložu, ktorú na nej vykoná iný muž, je spolupáchateľom trestného činu znásilnenia a nie pomocníkom na tomto trestnom čine [§ 21 ods. 1 písm. d) TZ] (porovnaj R 66/1955).

Trestný čin znásilnenia je charakterizovaný po objektívnej stránke dvoma konaniami (násilím, resp. hrozbou bezprostredného násilia a vykonaním súložu), a preto pre spolupáchateľstvo na tomto trestnom činu alebo jeho pokuse stačí, ak sa spolupáchateľ podieľal aspoň na jednom z uvedených konaní (R 17/1982). Spáchanie činu v spolupáchateľstve – spoločným konaním najmenej dvoch osôb napĺňa znaky kvalifikovanej skutkovej podstaty podľa § 199 ods. 2 písm. e) Trestného zákona.

Páchateľ sa môže dopustiť trestného činu znásilnenia aj v prípade, že on sám nevykoná súlož, ale násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia prinúti inú ženu k súložu s iným mužom (porovnaj R 48/1977, R 28/1984).

Páchateľom **nemôže byť právnická osoba** (porovnaj § 3 TZPO).

Z hľadiska **subjektívnej stránky** je trestný čin znásilnenia úmyselný trestný čin. Úmyselné zavinenie musí pokrývať tie skutočnosti, ktoré napĺňajú znaky skutkovej podstaty trestného činu znásilnenia, teda všetky podstatné fakty, ktoré týmto znakom zodpovedajú, resp. je možné ich pod ne subsumovať. Úmysel páchatel'a musí smerovať k tomu, že páchatel'a chcel donútiť ženu k súložu (násilím, hrozbou bezprostredného násilia či využitím bezbrannosti), alebo vedel, že týmto spôsobom ju môže donútiť k súložu a pre prípad, že sa tak stane, bol s tým uzrozmeneý.³²⁸ Na naplnenie znakov trestného činu znásilnenia nestačí, že páchatel' vôbec úmyselne konal (že konal to, čo konať chcel), ale treba, aby úmyselne spôsobil následok uvedený v zákone (R 92/1951). Trestná zodpovednosť založená na úmyselnom zavinení musí zahŕňať všetky znaky charakterizujúce objektívnu stránku trestného činu, teda okrem konania a následku aj príčinnú súvislosť medzi konaním páchatel'a a následkom trestného činu (ZSP 40/2003), v ich požadovaných fakultatívnych znakoch, t. j. hmotný predmet útoku – že trestný čin je páchaný na žene.

Keď sa páchatel', vzhľadom na menšiu intenzitu odporu ženy, s ktorou má v úmysle súložiť, domnieva, že ide o odpor predstieraný a v skutočnosti žena so súložou nesúhlasí, ide o omyl negatívny spočívajúci v tom, že páchatel' nevedel o okolnostiach naplňujúcich znaky trestného činu znásilnenia a bola by tým vylúčená zodpovednosť za úmyselný trestný čin. Zodpovednosť páchatel'a však nie je vylúčená, ak napadnutá žena vyvíja menej intenzívny odpor vzhľadom na oneskorený vývoj jej osobnosti a páchatel'ovi je tento stav známy (porovnaj R 63/1978). Negatívny skutkový omyl páchatel'a trestného činu znásilnenia nie je možné vyvodzovať iba zo skutočnosti, že žena nevyjadřila svoj nesúhlas so sú-

³²⁸ Porovnaj BREIER, Š. a kol. *Trestní zákon. Komentář*. Praha: Orbis, 1964, s. 599.

ložou iba pre jej fyzickú či psychickú bezbrannosť, v ktorej sa nachádzala v čase spáchania činu a do ktorej ju zámerne páchatel' uviedol.³²⁹

2.6.4 Vzťah k iným ustanoveniam

Trestného činu znásilnenia sa môže páchatel' dopustiť aj tak, že súlože sa dopustí na žene, ktorú uviedol do stavu bezbrannosti ľst'ou (§ 122 ods. 7 Trestného zákona), pokiaľ poškodenú osobu uviedol do tohto stavu podaním omamnej alebo psychotropnej látky. V takomto prípade nie je vylúčené posúdiť konanie páchatel'a okrem trestného činu znásilnenia aj pre trestný čin **nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi** podľa § 172 Trestného zákona.³³⁰

Jednočinný súbeh trestného činu znásilnenia a **pozbavenie osobnej slobody** (§ 182 Trestného zákona) nie je vylúčený. Pozbavenie osobnej slobody v takomto prípade musí mať charakter uväznenia, čo je zásah do osobnej slobody trvajúci aspoň niekoľko dní.³³¹

Pokiaľ ide o pomer trestného činu **obmedzovania osobnej slobody** (§ 183 Trestného zákona) a znásilnenia, nepôjde o súbeh týchto trestných činov, resp. o súbeh trestného činu obmedzovania osobnej slobody a prípravy či pokusu trestného činu znásilnenia, pretože v zákonných znakoch trestného činu znásilnenia je už obsiahnuté obmedzovanie osobnej slobody, ak teda trestný čin obmedzovania osobnej slobody je zahrnutý v trestnom čine znásilnenia. Preto súbeh trestného činu obmedzovania osobnej slobody s trestným činom znásilnenia alebo s prípravou naň či s jeho pokusom, ak bol trestný čin obmedzovania osobnej slobody prostriedkom na znásilnenie, nie je možný a pôjde len o trestný čin znásilnenia alebo o prípravu naň (R 10/1968).

Jednočinný súbeh trestného činu **vydierania** (§ 189 Trestného zákona) s trestným činom znásilnenia podľa 199 Trestného zákona je vylúčený, ak ide o konanie páchatel'a smerujúce k donúteniu ženy k súložiu. Jednočinný súbeh však nie je vylúčený v prípade, ak páchatel' násilím alebo hrozbou bezprostredného násillia donúti muža k súložiu s inou ženou (R 48/1977).

Ak páchatel' prinúti násilím alebo hrozbou bezprostredného násillia ženu k sú-

³²⁹ Porovnaj Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky z 24. 8. 2011, *sp. zn. 3 Tdo 929/2011*, Publikované R 24/2013 tr. Sbirka soudních rozhodnutí a stanovisek, 3/2013.

³³⁰ Porovnaj Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky z 15. 6. 2005, *sp. zn. 5 Tdo 735/2005*, publikované v Soubor trestních rozhodnutí NS, 16/2005, č. T 802.

³³¹ Porovnaj Uznesenie Vrchného súdu v Prahe z 28. 11. 2019, *sp. zn. 2 To 105/2019*, publikované pod číslom TR 2/2020, Trestněprávní revue, 2/2020, s. 117.

loži a tiež k inej sexuálnej praktike, alebo ak na taký čin zneužije jej bezbrannosť, a tieto sexuálne praktiky (zahŕňajúce súlož) strieda, kumuluje alebo ich vykonáva v bezprostrednej nadväznosti, ide o jednočinný súbeh trestných činov znásilnenia a **sexuálneho násilia** podľa § 200 Trestného zákona (R 119/2014).

Jednočinného súbehu trestného činu znásilnenia a **sexuálneho zneužívania** (§ 201 Trestného zákona) vykonaný formou súložu je vylúčený. Takéto konanie sa postihne ako trestný čin znásilnenia s použitím kvalifikovanej skutkovej podstaty – na chránenej osobe –, „dieťa“ (R 57/1980).

Ak páchatel' zneužije spánok ženy na súlož, alebo ak sa páchatel' pokúsi zneužiť spánok ženy na súlož, dopustí sa trestného činu znásilnenia, prípadne pokusu tohto trestného činu. Ak páchatel' počíta s tým, že sa žena včas zobudí, a zamýšľa využiť jej omyl spočívajúci v tom, že ho bude považovať za svojho manžela, nejde o trestný čin znásilnenia, ale o trestný čin **poškodzovania cudzích práv** podľa § 375 Trestného zákona, prípadne, ak žena včas omyl spozoruje a k súložu preto nedôjde, o pokus tohto trestného činu (R 36/1979).

Spáchanie trestného činu znásilnenia, môže mať po splnení ďalších podmienok uvedených v § 47 ods. 2 Trestného zákona za následok uloženie trestu odňatia slobody na **doživotie** v zmysle zásady „trikrát a dost“.

Neoznámenie trestného činu znásilnenia a **neprekazenie** tohto trestného činu trestného činu (§ 340 a 341 Trestného zákona) sú trestné.

Trestné stíhanie pre trestný čin znásilnenia sa a **premlčí** najskôr pätnásť rokov po tom, čo osoba, na ktorej bol spáchaný trestný čin dovŕšila osemnásť rok svojho veku (§ 87 ods. 5 TZ).

2.7 Znaky trestného činu sexuálneho násilia

2.7.1 Všeobecná charakteristika

Trestný čin sexuálneho násilia je rovnako ako trestný čin znásilnenia zločinom, dokonca v prípade právnej kvalifikácie podľa 3. a 4. odseku je obzvlášť závažným zločinom.

Uvedený trestný čin je v podmienkach Slovenskej republiky v porovnaní s trestným činom znásilnenia relatívne novým trestným činom. Do právneho poriadku bol doplnený novelou³³² v roku 2001 a postihuje násilné donútenie k orál-

³³² Zákon č. 253/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

nemu styku, análnemu styku alebo k iným sexuálnym praktikám. Podľa dôvodovej správy³³³ bolo dôvodom na zavedenie nového trestného činu, že násilné vynucovanie iných sexuálnych praktík ako súlože sa postihovalo ako trestný čin vydierania, čo nevyjadrovalo nebezpečnosť konania páchatel'a.

V policajných štatistikách sa trestný čin sexuálneho násillia sa rovnako ako trestný čin znásilnenia zaraďuje medzi mravnostnú kriminalitu. Z dostupných policajných štatistík vyplýva, že počet registrovaných trestných činov znásilnenia od účinnosti Trestného zákona v roku 2006 sa pohyboval na úrovni od 37 v roku 2012, po 103 v roku 2007. Objasnenosť, t. j. počet zistených páchatel'ov registrovanej kriminality trestného činu sexuálneho násillia, sa pohybovala od 66 % v roku 2007 po 76 % v rokoch 2015 a 2017. V ostatných šiestich rokoch sa pohybuje okolo 70 %. V porovnaní s trestným činom znásilnenia je to v priemere o 1/3 registrovaných prípadov menej s priemernou objasnenosťou o zhruba 10 % viac. Bližšie údaje sú v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka č. 2: Počet políciou registrovaných sexuálnych násillí a ich objasnenosť v SR

Rok	Sexuálne násillie		
	Zistené	Objasnené	Objasnenosť
2006	99	67	68 %
2007	103	68	66 %
2008	100	69	69 %
2009	85	62	73 %
2010	76	51	67 %
2011	83	55	66 %
2012	54	37	69 %
2013	68	41	60 %
2014	54	38	70 %
2015	75	57	76 %
2016	59	42	71 %
2017	87	66	76 %
2018	76	57	75 %

³³³ Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov č. 2525/2001, s. 22.

2. ZNÁSILNENIE A SEXUÁLNE NÁSILIE

2019	78	54	69 %
2020	59	42	71 %
2021	72	46	64 %

Zdroj: Ministerstvo vnútra SR

Trestný čin sexuálneho násillia niekedy býva spáchaný v **súbehu** s trestným činom znásillnenia, predovšetkým keď páchatel násillím alebo hrozbou bezprostredného násillia si vynucuje súlož a inú sexuálnu praktiku a tieto sexuálne praktiky (zahŕňajúce súlož) strieda, kumuluje alebo ich vykonáva v bezprostrednej nadväznosti.³³⁴

Pokiaľ ide o **obete** trestného činu sexuálneho násillia, prevažnú väčšinu tvoria obeť ženského pohlavia (v rozmedzí od 65 % – 75 % prípadov registrovanej kriminality), zvyšných 25 % – 35 % tvorili mužské obeť. Je zaujímavé, že z celkového počtu ženských obetí tvorili ženy do 18 rokov v priemere 40 % – 50 % registrovaných prípadov, v prípade mužských obetí to bolo v rozmedzí od 74 % až po 94 % registrovaných prípadov.

2.7.2 Objektívne znaky

Objektom trestného činu sexuálneho násillia je podobne ako pri trestnom čine znásillnenia sloboda rozhodovania sa o sexuálnom živote.

Objektívna stránka spočíva v konaní páchatel'a, ktorý:

- a) násillím alebo hrozbou bezprostredného násillia donúti iného k
 - **orálnemu styku** (*oral sex: fellatio* – orálny sex vykonávaný mužovi; *cunnilingus* – orálny sex vykonávaný žene),
 - **análnemu styku** (*anal intercourse, coitus analis*),
 - **k iným sexuálnym praktikám,**
- b) alebo na taký čin zneužije jeho bezbranosť.³³⁵

Skutková podstata trestného činu sexuálneho násillia je zložená skutková podstata – kumulatívna, pretože na spáchanie tohto trestného činu musí byť použité násillie (alebo hrozba bezprostredného násillia či využitie bezbrannosti)

³³⁴ Napr. Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 22. októbra 2013, *sp. zn. 2 Tdo 49/2013*, publikovaný pod číslom R 119/2014; rozsudok Okresného súdu Nové zámky z 10. januára 2019, *sp. zn. 2T/71/2018*; rozsudok Okresného súdu Bratislava III, z 11. júla 2019, *sp. zn. 3T/61/2019*.

³³⁵ Porovnaj IVOR, J. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť. 2.* vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 134.

a prostredníctvom tohto konania si páchatel' vynucuje uvedenú sexuálnu praktiku.³³⁶

Na rozdiel od trestného činu znásilnenia, ktoré spočíva v násilnom vynucovaní súložu, trestný čin sexuálneho násillia postihuje násilné, resp. hrozbou bezprostredného násillia vynucované iné formy sexuálnych praktík (okrem súložu). K násilliu, hrozbe bezprostredného násillia a využitiu bezbrannosti pozri výklad v kapitole 2.6.2.

Ak páchatel' v bezprostrednej nadväznosti prinúti poškodenú osobu k viacerým sexuálnym praktíkám (napríklad k orálnemu sexu a análnemu sexu), pôjde o jeden skutok (trestný čin sexuálneho násillia), nie o viacčinný rovnorodý súbeh trestných činov ani o dva čiastkové útoky takého pokračovacieho trestného činu, aj keď spôsob výkonu oboch sexuálnych praktík je odlišný. Ak páchatel' prinúti násillím alebo hrozbou bezprostredného násillia ženu k súložu a tiež k inej sexuálnej praktike, alebo ak na taký čin zneužije jej bezbrannosť, a tieto sexuálne praktiky (zahŕňajúce súlož) strieda, kumuluje alebo ich vykonáva v bezprostrednej nadväznosti, ide o jednočinný súbeh trestných činov znásilnenia podľa § 199 Trestného zákona a sexuálneho násillia podľa § 200 Trestného zákona (R 119/2014).

Treba zdôrazniť, že predmetná právna úprava v zmysle citovanej dôvodovej správy sa vzťahuje „iba“ na iné sexuálne praktiky ako súlož, a preto nepostihuje situácie, keď je muž násillím alebo hrozbou bezprostredného násillia donútený k súložu. V Slovenskej republike zostal aj naďalej v platnosti judikát R 48/1977, v zmysle ktorého ak niekto násillím, hrozbou násillia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy donúti **muža** k súložu so ženou, dopustí sa trestného činu **vydierania**.³³⁷

Iné sexuálne praktiky môžeme charakterizovať ako sexuálne aktivity porovnateľné so súložou či orálnym alebo análnym stykom z hľadiska intenzity zásahu do sexuálnej sféry.³³⁸ Môže ísť napr. tzv. „prstovanie“, „digitálnu penetráciu“³³⁹ či „fingering“ – t. j. zasúvanie prstov do pošvy ženy, resp. konečníka; zasúvanie penisu medzi stehná – tzv. „coitus inter femora“; zasúvanie penisu medzi ženské prsia – tzv. „coitus intra mammas“; dotýkanie sa ženských bradaviek penisom – tzv. „cinepimastria“; zasúvanie penisu pod pazuchu – tzv.

³³⁶ Porovnaj BURDA, E. – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 421.

³³⁷ Bližšie ZÁHORA, J. Trestný čin znásilnenia v historickom kontexte. In: *Trestněprávní revue* č. 1/2021, s. 57 a nasl.

³³⁸ Porovnaj BURDA, E. – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 423.

³³⁹ Porovnaj GRÍVNA, T. Trestné činy proti ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti v novom trestnom zákoníku. In: *Bulletin advokacie*, č. 10/2009, s. 67.

„*coitus in aksila*“;³⁴⁰ zasúvanie ruky do pošvy alebo konečníka tzv. „*fisting*“.³⁴¹ Môže ísť aj o situácie, že obeť je nútená k masturbácii inej osoby či sebaukájaniu – masturbácii – *onanismus, masturbatio* a pod.³⁴²

Na rozdiel od trestného činu znásilnenia, kde predmetom útoku môže byť výlučne žena, pri trestnom čine sexuálneho násillia predmetom útoku môže byť nielen osoba ženského pohlavia, ale aj muž, ale aj hermafrodit.³⁴³

2.7.3 Subjektívne znaky

Páchateľom môže byť ktorákoľvek trestne zodpovedná fyzická osoba (subjekt všeobecný).

Páchateľom trestného činu sexuálneho násillia môže byť aj **právnická osoba** (§ 3 TZPO). Trestný čin sexuálneho násillia bol do výpočtu trestných činov, za ktoré môže byť zodpovedná právnická osoba, zaradený najmä na základe čl. 3 Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii,³⁴⁴ čl. 26 Dohovoru Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním³⁴⁵ a čl. 5 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania.³⁴⁶

Spáchanie činu v spolupáchateľstve – spoločným konaním najmenej dvoch osôb naplňa znaky kvalifikovanej skutkovej podstaty zmysle § 200 ods. 2 písm. e) Trestného zákona. V tomto prípade každý zo spolupáchateľov nemusí naplniť všetky znaky trestného činu, stačí keď jeden zo spolupáchateľov naplní len časť konania (resp. jedno konanie) a druhý naplní zostávajúcu časť konania. Táto skutková podstata je naplnená až spojením jednotlivých čiastkových konaní (napr. jeden zo spolupáchateľov voči obeti použije násillie, resp. hrozbu bezprostredného

³⁴⁰ K výkladu uvedených pojmov pozri aj BIELSKI, M. Wykładnia znamion „*obcowanie płciowe*“ i „*inna czynność seksualna*“ w doktrynie i orzecznictwie sądowym. In: *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. Rok XII: 2008, numer 1, s. 220 a nasl.

³⁴¹ Porovnaj WARYLEWSKI, J. *Słownik seksualizmów* [online]. Dostupné na internete: <http://warylewski.com.pl/arche1/slow.htm>, [cit. 9. 10. 2021].

³⁴² Porovnaj BURDA, E. – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 423.

³⁴³ Porovnaj ŠÁMAL, P. – PŮRY, F. – RIZMAN, S. *Trestní zákon, 6. vydání*. Praha: 2004, s. 1410.

³⁴⁴ Ú. v. EÚ L 335, 17.12.2011, s. 1 – 14.

³⁴⁵ Oznámenie MZVaEZ SR č. 164/2016 Z. z.

³⁴⁶ Bližšie ZÁHORA, J. – ŠIMOVČEK, I. *Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Komentár*. 2. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2019, s. 60.

násilia a druhý zo spolupáchateľov vykonáva s takouto osobou análny styk, resp. iné sexuálne praktiky).

Subjektívna stránka trestného činu sexuálneho násilia vyžaduje úmyselné zavinenie. Preukázanie subjektívnej stránky najmä páchatel'ovho motívu alebo cieľa je dôležité na určenie správnej právnej kvalifikácie.³⁴⁷ Obmedzovanie osobnej slobody vykonané fyzickým útokom proti poškodenému, ak páchatel' slovnými výrokmi alebo inak dostatočne prejavil svoj konečný zámer vykonať orálny, análny sex alebo inú sexuálnu praktiku proti vôli poškodeného, môže byť posúdené ako príprava na zločin sexuálneho násilia podľa § 13 ods. 1, § 200 ods. 1 Trestného zákona alebo pokus tohto trestného činu podľa § 14 ods. 1 Trestného zákona (*mutatis mutandis* R 44/1964).

Ak by sa páchatel' vzhľadom na menšiu intenzitu odporu osoby, s ktorom má v úmysle vykonať sexuálnu praktiku domnieval, že ide o odpor predstieraný a že táto osoba s takouto praktikou súhlasí, išlo by o skutkový omyl negatívny, spočívajúci v tom, že páchatel' nevedel o okolnostiach napĺňajúcich znaky trestného činu. Zodpovednosť však nie je vylúčená, ak napadnutý vyvíja menší odpor vzhľadom na oneskorený vývoj osobnosti a tento stav je páchatel'ovi známy (*mutatis mutandis* R 63/1978).

2.7.4 Vzťah k iným ustanoveniam

Trestný čin sexuálneho násilia je v pomere špeciality k trestnému činu **vydierania** podľa § 189 Trestného zákona (*mutatis mutandis* ZSP 57/2000)

Jednočinný súbeh trestných činov **znásilnenia** podľa § 199 a sexuálneho násilia je za určitých podmienok možný. Ak páchatel' prinúti násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia ženu k súložiu a tiež k inej sexuálnej praktike, alebo ak na taký čin zneužije jej bezbrannosť a tieto sexuálne praktiky (zahŕňajúce súlož) strieda, kumuluje alebo ich vykonáva v bezprostrednej nadväznosti, ide o jednočinný súbeh trestných činov znásilnenia podľa § 199 Trestného zákona a sexuálneho násilia (R 119/2014).

Jednočinného súbehu trestného činu sexuálneho násilia a **sexuálneho zneužívania** (§ 201 Trestného zákona) vykonaného formou orálneho, análneho styku alebo inej sexuálnej praktiky, je vylúčený. Takéto konanie sa postihne ako trestný čin sexuálneho násilia s použitím kvalifikovanej skutkovej podstaty – na chránenej osobe – „dieťa“ (*per analogiam* R 57/1980).³⁴⁸

³⁴⁷ Porovnaj BURDA, E. – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 423.

³⁴⁸ Porovnaj HAMRANOVÁ, D. Problematika sexuálnych trestných činov v súčasnom právnom systéme. In: *Notitiae iudiciales Academiae collegii aedilium in Bratislava*, č. 2/2019, s. 81.

Spáchanie trestného činu sexuálneho násillia, môže mať po splnení ďalších podmienok uvedených v § 47 ods. 2 Trestného zákona za následok uloženie trestu odňatia slobody na **doživotie** v zmysle zásady „trikrát a dost“.

Neoznámenie trestného činu sexuálneho násillia a **neprekazenie** tohto trestného činu trestného činu (§ 340 a 341 Trestného zákona) sú trestné.

Trestné stíhanie pre trestný čin sexuálneho násillia sa a **premlčí** najskôr päťnásť rokov potom, čo osoba, na ktorej bol spáchaný trestný čin dovŕšila osemnásť rok svojho veku (§ 87 ods. 5 Trestného zákona).

2.8 Okolnosti podmieňujúce použitie vyššej trestnej sadzby

Medzi **okolnosti podmieňujúce použitie vyššej trestnej** sadzby patrí spáchanie činu závažnejším spôsobom konania, na chránenej osobe, z osobitného motívu na osobe vo výkone trestu odňatia slobody, spoločným konaním najmenej dvoch osôb, spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví alebo smrti, bezprostredné ohrozenia života dieťaťa či spáchanie činu za krízovej situácie.

2.8.1 Závažnejším spôsobom konania

Trestný čin je spáchaný so **zbraňou**, ak páchatel' alebo s jeho vedomím niektorý zo spolupáchatel'ov použije zbraň na útok, na prekonanie alebo zamedzenie odporu, alebo ju má na taký účel pri sebe. Zbraňou sa rozumie, ak z jednotlivého ustanovenia nevyplýva niečo iné, každá vec, ktorou možno urobiť útok proti telu dôraznejším. Z uvedeného vyplýva, že zbraňou sa rozumie len vec, ktorá bola použitá alebo ktorá bola určená na útok proti osobe, nie však na útok proti veci (R 33/1978). Trestný čin je spáchaný so zbraňou aj vtedy, ak páchatel' použije napodobeninu zbrane alebo ju má pri sebe s úmyslom, aby bola považovaná za pravú (§ 122 ods. 3 Trestného zákona). Zbraňou v zmysle tohto ustanovenia môže to byť akýkoľvek predmet, ktorý je vhodným prostriedkom na spôsobenie ujmy na tele a na zvýšenie útočnej schopnosti páchatel'a (R 20/1950). Použitie aerosolového rozprašovača so slzným plynom proti napadnutému v úmysle prekonať alebo zamedziť jeho odpor treba považovať za použitie zbrane v zmysle § 122 ods. 3 Trestného zákona (pozri R 22/1979).³⁴⁹

³⁴⁹ Porovnaj IVOR, J. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 23.

Aby bol trestný čin sexuálneho násillia spáchaný so zbraňou, musí byť zbraň alternatívne:³⁵⁰

- a) použitá na útok,
- b) použitá na prekonanie alebo zamedzenia odporu,
- c) fyzicky prítomná u páchatel'a na účel použitia na útok alebo prekonanie odporu.

Trestný čin je so zbraňou aj vtedy, ak ju páchatel' priamo na spáchanie trestného činu nepoužil, ale mal ju on alebo s jeho vedomím niektorý zo spolupáchatel'ov na tento účel pri sebe, aby ju podľa potreby použil na útok, na prekonanie alebo zamedzenie odporu. Trestný čin ale nie je spáchaný so zbraňou, hoci ju páchatel' alebo s jeho vedomím niektorý zo spolupáchatel'ov mal pri sebe, ale ju nepoužil a ani ju nezamýšľal použiť na útok či prekonanie alebo zamedzenie odporu (R 2/1999).

Podľa policajných štatistík boli v roku 2019 registrované tri znásilnenia so zbraňou, jeden registrovaný prípad sexuálneho násillia so zbraňou. V roku 2020 bolo registrované iba jedno znásilnenie so zbraňou. So zbraňou nebol registrovaný žiadny trestný čin sexuálneho násillia.

Páchanie trestného činu po dlhší čas. Dlhším časom sa rozumie časový úsek, ktorého dĺžka je ovplyvnená „intenzitou“ trestného činu. Všeobecne s univerzálnou platnosťou nemožno vymedziť, aký čas sa považuje za dlhší. Okolnosť páchania trestného činu dlhší čas pri trestnom čine znásilnenia a sexuálneho násillia prichádza do úvahy najmä pri pokračovacom trestnom čine (§ 122 ods. 10 TZ)

Spáchanie trestného činu **surovým alebo trýznivým spôsobom. Surovým spôsobom** sa rozumie útok s extrémne vysokou mierou brutality, ktorá sa podstatne vymyká z bežného rámca pri väčšine trestných činov tohto druhu. Nie je však nevyhnutné, aby tento útok zároveň vyvolával zvýšenú trýzeň poškodeného (porovnaj 1/1993). O **trýznivý spôsob** pôjde vtedy, keď je obeť vystavená bolestiam na hranici znesiteľnosti. V konkrétnom prípade môže dôjsť súčasne k naplneniu znakov surovým a trýznivým spôsobom alebo iba niektorého z nich. Na použitie tohto kvalifikačného znaku postačuje preukázanie jedného z nich.³⁵¹

Použitie osobitného kvalifikačného znaku závažnejším spôsobom konania podľa § 138 písm. d) Trestného zákona „**násillím, hrozbou bezprostredného násillia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy**“ pri trestnom čine znásilnenia a sexuálneho násillia neprichádza do úvahy, lebo v zmysle § 38 ods. 1 Trestného zákona na

³⁵⁰ Bližšie BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon: komentár. Všeobecná časť. I. diel*, Praha: C. H. Beck, 2010, s. 706.

³⁵¹ Porovnaj JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. aktualizované vydání – podle stavu k 1. 10. 2012. Praha: Leges, 2012, s.188.

okolnosť, ktorá je zákonným znakom trestného činu, nemožno prihliadnuť ako na okolnosť, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby. V trestnom práve platí zásada, že páchatel' môže byť za naplnenie určitého znaku skutkovej podstaty potrestaný iba raz.³⁵²

Spáchanie trestného činu využitím tiesne, neskúsenosti, odkázanosti alebo podriadenosti. Tieseň je stav vyvolaný nepriaznivými okolnosťami, v dôsledku čoho je poškodený obmedzený v slobode rozhodovania sa. **Stav tiesne** môže byť spôsobený osobnými pomermi (napr. citové rozrušenie pri nešťastnej láske), rodinnými pomermi (napr. rozpadom manželstva), majetkovými pomermi (napr. neschopnosť splácať úver) či inými pomermi (napr. pracovné problémy). **Neskúsenosť** je nedostatočná informovanosť obeť o okolnostiach, využitie ktorých umožnilo alebo podstatne uľahčilo spáchanie trestného činu. **Odkázanou osobou** sa na účely Trestného zákona rozumie osoba, ktorá je svojou výživou, výchovou, hmotným alebo iným zaopatrením alebo starostlivosťou odkázaná na páchatel'a (§ 127 ods. 9). **Odkázanosť** môže vyplývať z rodinných vzťahov, citových vzťahov, zo vzťahu žiaka k učiteľovi a pod. **Podriadenou osobou** je osoba, ktorá v dôsledku postavenia je osobne, pracovne, služobne alebo inak svojím postavením, pracovným zaradením, funkciou alebo hodnosťou podriadená páchatel'ovi a v dôsledku toho je povinná prijímať a plniť jeho pokyny, príkazy alebo rozkazy (§ 127 ods. 11 TZ). Podriadenosť vyplýva najmä z pracovného pomeru, zo štátnej služby policajtov, vojakov a pod. Podriadenosť môže byť aj v neformálnej skupine (podriadenosť členov partie voči jej vodcovi).³⁵³

Spáchanie činu organizovanou skupinou. Organizovaná skupina je charakterizovaná ako (§ 129 ods. 2 Trestného zákona):

- a) **spolčenie najmenej troch osôb** za účelom spáchania trestného činu,
- b) **s určitou del'bou určených úloh** medzi jednotlivými členmi skupiny,
- c) činnosť sa v dôsledku toho vyznačuje **plánovitosťou a koordinovanosťou**,
- d) **čo zvyšuje pravdepodobnosť úspešného spáchania trestného činu.**

Organizovaná skupina nemusí mať trvalejší charakter. Na to, aby takéto spolčenie malo charakter organizovanej skupiny sa nevyžaduje, aby jej členovia boli výslovne prijímaní za členov takejto skupiny alebo aby sa k nej výslovne hlásili. Stačí konkludentné konanie, t. j. ak sa páchatel' do skupiny fakticky zaradi a aktívne sa na jej činnosti podieľa. Zákon vyžaduje, aby išlo o spolčenie najmenej troch trestne zodpovedných osôb.

³⁵² Bližšie IVOR, J. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 422.

³⁵³ Porovnaj IVOR, J. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 29.

Spáchanie trestného činu na **viacerých osobách**. Viacerými osobami sa rozumejú najmenej tri osoby (§ 127 ods. 12 Trestného zákona). Ak je trestný čin znásilnenia (sexuálneho násillia) spáchaný na ujmu najmenej troch osôb, napríklad formou pokračovania v trestnej činnosti, je naplnený znak spáchania činu závažnejším spôsobom konania podľa § 138 písm. j) Trestného zákona, teda spáchanie činu na viacerých osobách (*Mutatis mutandis* R 13/2015).

2.8.2 Na chránenej osobe

Ustanovenie § 139 Trestného zákona spomedzi fyzických osôb vymedzuje tie **osoby, ktorým Trestný zákon poskytuje zvýšenú ochranu**, a to z hľadiska:³⁵⁴

- a) **veku** (dieťa, osoba vyššieho veku),
- b) **biologického či zdravotného stavu** (tehotná žena, chorá osoba),
- c) **vzťahu k páchatel'ovi** (blízka osoba, osoba odkázaná na páchatel'a),
- d) **postavenia poškodeného** (verejný činiteľ, svedok, znalec, tlmočník, zdravotnícky pracovník),
- e) **medzinárodných záväzkov** (osoba požívajúca ochranu podľa medzinárodného práva).

Na použitie osobitného kvalifikačného pojmu „na chránenej osobe“ sa vyžaduje, aby trestný čin bol spáchaný v súvislosti s postavením, stavom alebo vekom chránenej osoby (§ 139 ods. 2 Trestného zákona). Z uvedeného vyplýva, že zavinenie páchatel'a, pokiaľ ide o tento osobitný kvalifikačný pojem, musí zahŕňať aspoň nevedomú nedbanlivosť vo vzťahu k postaveniu, stavu alebo veku chránenej osoby [§ 18 písm. b) Trestného zákona]. V zmysle § 139 ods. 2 sa pri trestnom znásilnení (sexuálneho násillia) vyžaduje, aby páchatel' **vedel**, že poškodený je osobou vyššieho veku a aby túto okolnosť subjektívne **spájal** s menším odporom alebo slabšou odvetou poškodeného, umocnením účinku trestného činu voči poškodenému alebo inou okolnosťou, ktorá zakladá alebo podporuje rozhodnutie páchatel'a spáchať trestný čin. Taká subjektívna súvislosť, primeraná postaveniu alebo stavu chránenej osoby, sa vyžaduje aj pri kvalifikačnom použití ostatných ustanovení uvedených v § 139 ods. 1 Trestného zákona (R 117/2014).

Dieťaťom sa rozumie osoba mladšia ako osemnásť rokov (§ 127 ods. 1 TZ). Trestný zákon poskytuje dieťaťu osobitnú ochranu od narodenia až do dovŕšenia osemnásťročného veku. Okolnosť, že trestný čin znásilnenia (sexuálneho násillia) bol spáchaný na dieťaťi, je inou skutočnosťou v zmysle § 18 písm. b) Trestného zákona. Preto v prípade znásilnenia, resp. pokusu znásilnenia ženy – dieťaťa, ne-

³⁵⁴ Bližšie IVOR, J. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné 2. Osobitná časť*. Wolters Kluwer, Bratislava 2017, s. 26.

treba, aby páchatel' poznal vek poškodenej, stačí, že vzhľadom na okolnosti a na svoje osobné pomery ho poznať mal a mohol (R 57/1980).

Tehotnou ženou sa rozumie žena od počatia (oplodnenie vajíčka spermiou) do začiatku pôrodu. Pre aplikáciu tohto kvalifikačného znaku sa vyžaduje, aby páchatel' vedel, že žena je tehotná, alebo aj keď o tom páchatel' nevedel, hoci o tom vzhľadom na okolnosti a na svoje osobné pomery vedieť mal a mohol [§ 18 písm. b) Trestného zákona].

Blízkou osobou sa rozumie príbuzný v priamom rade, osvojiteľ, osvojenec, súrodeneц a manžel; iné osoby v rodinnom alebo obdobnom pomere sa pokladajú za navzájom blízke osoby len vtedy, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá právom pociťovala ako vlastnú ujmu. Blízkou osobou sa na účely trestných činov vydierania znásilnenia a sexuálneho násillia rozumie aj bývalý manžel, druh, bývalý druh, rodič spoločného dieťaťa, ako aj osoba, ktorá s páchatel'om žije alebo žila v spoločnej domácnosti (§ 127 ods. 4, 5 Trestného zákona).

Z hľadiska naplnenia zákonného pojmu „blízka osoba“ z okruhu „*iných osôb v rodinnom alebo obdobnom pomere*“, napríklad medzi švagrami, snúbencami, strýkom a synovcom, bratrancami, osobami vychovávanými v spoločnej domácnosti a pod. sa vždy musí dôsledne skúmať konkrétny citový vzťah medzi takýmito osobami s dôrazom na zistenie, či by ujmu, ktorú utrpela (resp. utrpí rozhodnutím súdu) jedna z nich, druhá právom pociťovala ako ujmu vlastnú (ZSP 11/2006).

Ujmu treba posudzovať nielen z hľadiska momentálnych vzťahov k obvinenému, ale aj s ohľadom na ďalšie, v konkrétnom prípade reálne existujúce a po dlhší čas trvajúce citové a rodinné, resp. rodinným vzťahom obdobné a pre rodinný život poškodeneho dôležité väzby a vzťahy, ktoré vo svojom súhrne majú podstatný význam na posúdenie uvedenej otázky (porovnaj R 11/1995).

Odkázanou osobou sa rozumie osoba, ktorá je odkázaná na páchatel'a (§ 127 ods. 9 Trestného zákona):

- a) svojou výživou,
- b) výchovou (napr. chovanec voči vychovávateľovi v detskom domove, resp. v profesionálnej rodine),
- c) hmotným alebo iným zaopatrením alebo starostlivosťou (napr. osvojiteľ a osvojenec, zvereneц a tréner).

Osobou **vyššieho veku** je osoba staršia ako šesťdesiat rokov (§ 127 ods. 3 Trestného zákona). V zmysle § 139 ods. 2 Trestného zákona možno spáchanie činu voči na osobe vyššieho veku považovať za okolnosť, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby len vtedy, ak páchatel' **vedel**, že poškodenej je osobou vyššieho veku a aby túto okolnosť subjektívne **spájal** s menším odporom alebo

slabšou odvetou poškodeného, umocnením účinku trestného činu voči poškodenému alebo inou okolnosťou, ktorá zakladá alebo podporuje rozhodnutie páchatel'a spáchať trestný čin (R 117/2014).

Chorou osobou sa rozumie osoba, ktorá v čase činu trpí fyzickou chorobou alebo duševnou chorobou, aj keď prechodnou, bez ohľadu na to, či je dočasne práceneschopná, ako aj osoba so zmenenou pracovnou schopnosťou, invalidná osoba alebo osoba s ťažkým zdravotným postihnutím, pričom intenzita takej choroby alebo postihnutia zodpovedá ťažkej ujme na zdraví (§ 127 ods. 6 Trestného zákona).

2.8.3 Z osobitného motívu

Osobitným motívom páchatel'a je pomsta ako reakcia na nejakú udalosť alebo okolnosť priamo súvisiacu s obeťou (páchatel' v krátkom čase po rozvode známsilní bývalú manželku, pretože sa s ním rozviedla). Ide o motivačný prvok, ktorý nie je generovaný racionálnou úvahou. Ide o emotívnu záležitosť, pocit potreby odplaty voči niekomu za niečo, zväčša za jeho predchádzajúce aktivity.

Spáchanie činu so **sexuálnym motívom** sa pri trestnom čine znásilnenia a sexuálneho násillia nepoužije vzhľadom na ustanovenie § 38 ods. 1 TZ, keďže tento sexuálny motív je znakom základnej skutkovej podstaty.

2.8.4 Na osobe vo výkone väzby alebo vo výkone trestu odňatia slobody

Predmetné ustanovenie poskytuje zvýšenú ochranu osobám, ktorých osobná sloboda bola obmedzená tým že boli vzaté do väzby,³⁵⁵ resp. nastúpili na výkon trestu odňatia slobody.³⁵⁶ Táto príťažujúca okolnosť vyjadruje zvýšený postih páchatel'a, ktorý násillím alebo hrozbou bezprostredného násillia donúti k súložiu, análnemu styku, orálnemu styku či inej sexuálnej praktike³⁵⁷ osobu, ktorá má z tohto hľadiska zníženú možnosť ochrany proti takémuto konaniu. Takýto čin môže spáchať jednak príslušník zabezpečujúci stráženie obvinených či odsúdených, či iný personál ústavu, ale aj spoluväzeň.³⁵⁸

³⁵⁵ Pozri zákon č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby.

³⁵⁶ Porovnaj zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

³⁵⁷ Porovnaj ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1843.

³⁵⁸ Napr. rozsudok Okresného súdu Košice II, *sp. zn. 4T/34/2018* z 20. decembra 2018.

2.8.5 Spoločným konaním najmenej dvoch osôb

Povinnosť považovať skutočnosť, že trestný čin znásilnenia a sexuálneho násillia bol spáchaný spoločným konaním viacerých osôb za prirážajúci vyplýva z čl. 9 písm. c) smernice 2011/93/EÚ.³⁵⁹ Ak je trestný čin znásilnenia, resp. sexuálneho násillia, spáchaný spoločným konaním dvoch a viacerých spolupáchateľov (§ 20 Trestného zákona), použije sa uvedená okolnosť podmieňujúca použitie vyššej trestnej sadzby. Trestný čin znásilnenia je charakterizovaný po objektívnej stránke dvoma konaniami (násillím, resp. hrozbou bezprostredného násillia a vykonaním súlože), a preto pre spolupáchateľstvo na tomto trestnom čine alebo jeho pokuse stačí, ak sa spolupáchateľ podieľal aspoň na jednom z uvedených konaní (R 17/1982).

2.8.6 Spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví

Ťažkú ujmu na zdraví zákonodarca vymedzuje v § 123 ods. 3 Trestného zákona dvoma kumulatívnymi podmienkami, t. j. **musí dôjsť k:**

1. **vážnej poruche zdravia alebo k vážnemu ochoreniu a**
2. **k niektorému z taxatívne uvedených následkov** (zmrzačenie, strata alebo podstatné zníženie pracovnej spôsobilosti, ochromenie údu, strata alebo podstatné oslabenie funkcie zmyslového ústrojenstva, poškodenie dôležitého orgánu, zohyzdenie, vyvolanie potratu alebo usmrtenie plodu, mučivé útrapy alebo porucha zdravia trvajúca dlhší čas).

Uvedený následok musí byť spôsobený konaním páchatel'a uvedeným v prvých odsekoch príslušných ustanovení. Ťažká ujma na zdraví ako ťažší následok môže byť spôsobená úmyselne, ale aj z nedbanlivosti [porovnaj § 18 písm. b) TZ].³⁶⁰

Páchateľ trestného činu znásilnenia je zodpovedný za ťažší následok vo forme ťažkej ujmy na zdraví aj vtedy, ak poškodená v dôsledku emočného šoku spôsobeného násillným konaním páchatel'a stratila orientáciu a pri úteku padla cez zábradlie do trojmetrovej hĺbky a utrpela poruchu zdravia trvajúcu dlhší čas. Ťažkou ujmovou na zdraví v zmysle § 123 ods. 3 písm. i) Trestného zákona môže byť aj **duševná porucha** trvajúca dlhší čas (R 51/1983).

³⁵⁹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV, Ú. v. EÚ L 335, 17.12.2011, s. 1 – 14.

³⁶⁰ Porovnaj BURDA, E. – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 419.

2.8.7 Bezprostredne ním ohrozí život dieťaťa

Povinnosť prísnejšie trestať sexuálne násilie, ak páchatel' zámerne alebo z neobanlivosti ohrozil život dieťaťa vyplýva z čl. 9 písm. f) smernice 2011/93/EÚ. Na rozdiel od následku smrti v dôsledku trestného činu znásilnenia či sexuálneho násillia tu smrť nenastáva, ale obeť je konaním páchatel'a ohrozená na živote.

2.8.8 Spôsobí ním smrť

Smrťou sa v zmysle § § 142 ods. 2 Trestného zákona rozumie biologická smrť mozgu (cerebrálna smrť). Podľa zaužívaných definícií, mozgová smrť nastane vtedy, ak sa preukáže izolované, nezvratné a trvalé poškodenie všetkých funkcií mozgu a mozgového kmeňa.³⁶¹

Smrť osoby sa spravidla preukazuje zákonným spôsobom, t. j. úradným zistením smrti, ktoré skonštatuje lekár, ktorý vykonal obhliadku a vystavil úmrtný list. Pravidlá na zisťovanie smrti sú upravené v § 43 zákona o zdravotnej starostlivosti.³⁶²

Na použitie okolnosti podmieňujúcej použitie vyššej trestnej sadzby – činom v ods. 1 spôsobí smrť sa vyžaduje výlučne zavinenie z neobanlivosti [porovnaj § 18 písm. b) TZ]. V prípade, ak páchatel' obeť úmyselne usmrtil **so sexuálnym motívom**, išlo by o trestný čin **vraždy**, resp. **úkladnej vraždy** s použitím okolnosti podmieňujúcej použitie vyššej trestnej sadzby – **osobitný motív** – **so sexuálnym motívom** [§ 140 písm. f) TZ].

2.8.9 Za krízovej situácie

Krízovou situáciou sa rozumie núdzový stav, výnimočný stav, vojnový stav alebo vojna (§ 134 ods. 2 Trestného zákona).³⁶³ Tento kvalifikačný znak sa nepoužije, ak trestný čin nebol spáchaný v súvislosti s vyhláseným núdzovým stavom alebo výnimočným stavom (§ 134 ods. 3 Trestného zákona).

³⁶¹ Porovnaj LACIAKOVÁ, L. – MORAVANSKÝ, N. Definícia smrti v trestnom zákone a význam konzistencie medicínskych pojmov v trestnom práve. In: Marková, V. (ed.). *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi: zborník príspevkov z interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2016, s. 173.

³⁶² Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

³⁶³ K jednotlivým pojmom bližšie pozri ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu.

2.9 Úvahy *de lege ferenda*

Počas historické vývoja trestný čin znásilnenia „prešiel dlhú cestu“, no zrejme ho v blízkej budúcnosti čakajú ďalšie zmeny. Vo všeobecnosti možno povedať, že právna úprava kriminality v sexuálnej oblasti bola liberalizovaná. Niektoré sexuálne správania, ktoré boli v minulosti zakázané a trestané trestnou sankciou napr. „smilstvo proti prírode“, t. j. homosexuálne styky či sexuálny styk so zvierat'om alebo cudzoložstvo, boli v západnej právnej kultúre dekriminalizované.

Na druhej strane sa zmeny dotkli aj prístupu k vymedzeniu znakov trestného činu znásilnenia. Po zmenách, ktoré boli vykonané v Európe v druhej polovici minulého storočia, týkajúce sa kriminalizácie *znásilnenia v manželstve*, v súčasnosti sa v jednotlivých európskych štátoch „prechádza“ od „tradičnej“ násilnej koncepcie znásilnenia (tzv. coercion-based model) ku koncepcie vykonania sexuálnej aktivity **bez súhlasu** druhej osoby (tzv. consent-based model). Viaceré zo zmien boli prijaté aj v nadväznosti na argumenty feministických hnutí, ktoré sa snažia o rozšírenie koncepcie znásilnenia, aby znaky trestného činu znásilnenia pokrývali okrem „tradičného“ donútenia k súložu násilím alebo hrozbou bezprostredného násillia či využitím bezbrannosti aj ďalšie znaky sexuálneho predátorstva a uľahčenie trestného stíhania a odsúdenia takýchto páchatel'ov.³⁶⁴

Mení sa aj skutočnosť, kto môže by znásilnený a kto môže byť páchatel'om znásilnenia. Tradičná koncepcia vychádza zo zásady, že obeťou znásilnenia môže byť iba osoba ženského pohlavia a páchatel'om muž, moderná koncepcia znásilnenia sa konštruuje ako „rodovo neutrálna“, t. j. obeťou znásilnenia môže byť rovnako žena, ako aj muž.

V nasledujúcom texte sa pokúsime predstaviť niekoľko návrhov na úpravu trestného činu znásilnenia či sexuálneho násillia. Niektoré z nich možno vnímať len ako teoretické úvahy, iné sa týkajú zásadných zmien predmetnej právnej úpravy.

2.9.1 Zmena názvu „Trestné činy proti ľudskej dôstojnosti“

Názov druhého dielu, druhej hlavy osobitnej časti Trestného zákona – „*Trestné činy proti ľudskej dôstojnosti*“, kde sú upravené trestné činy znásilnenia, sexuálneho násillia, sexuálneho zneužívania či súložu medzi príbuznými nekorešponduje s objektom trestných činov v tomto diele.

Pod pojmom **ľudská dôstojnosť** (lat. *dignitas*) môžeme rozumieť vyjadre-

³⁶⁴ Porovnaj ANDERSON, S., A. Conceptualizing Rape as Coerced Sex. In: *Ethics. An International Journal of Social, Political, and Legal Philosophy*. Vol. 127, No. 1/2016, s. 50.

nie predstavy o osobnostnej a sociálnej hodnote každého človeka. V prvom rade vyjadruje vzťah k sebe samému, vzťah k iným ľuďom, skupinám, minoritám a vzťah k spoločnosti. Ľudskú dôstojnosť možno chápať aj ako vzťah jedinca voči inému jedincovi v spoločenstve a mravom.³⁶⁵ Dôstojnosť jednotlivca sa niekedy chápe ako základ všetkých ľudských práv.³⁶⁶

Ľudská dôstojnosť ako subjektívne právo je zakotvená v čl. 19 Ústavy. Právo na ľudskú dôstojnosť, garantuje jednotlivcovi možnosť autonómneho sebaurčenia. Práve tým, že spoločnosť organizovaná vo forme štátu uznáva ľudskú dôstojnosť ako ideálnu, hodnotovú esenciu ľudského bytia, priznáva jej nositeľom autonómny morálny a právny status.³⁶⁷

Účel ochrany ľudskej dôstojnosti sa v práve vymedzuje ako ochrana pred zaobchádzaním, ktoré ponizuje dôstojnosť človeka ako ľudskej bytosti. Táto ochrana sa poskytuje predovšetkým prostredníctvom občianskeho a trestného práva, pričom v každom z týchto odvetví ide o orientáciu na ochranu pred inými formami ponížovania dôstojnosti človeka – v občianskom práve je základom ochrana pred urážkami, ohováraním a inými prejavmi znevažujúcimi jednotlivca. V trestnom práve dominuje ochrana ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti.³⁶⁸ Trestné činy zaradené v druhom diele druhej hlavy osobitnej časti Trestného zákona nechránia ľudskú dôstojnosť ako takú, ale iba dôstojnosť v jednej oblasti, a to sexuálna oblasť. Predmetom ochrany v tomto diele nie sú trestné činy chrániace „iné oblasti“ ľudskej dôstojnosti, ako je ochrana pred neoprávnenými zásahmi do práva na česť a dôstojnosť (napr. trestný čin ohovárania podľa § 373 Trestného zákona), zákaz mučenia (trestný čin mučenia a iné neľudského alebo krutého zaobchádzania podľa § 420 Trestného zákona), dôstojné zachádzanie s ľuďmi (napr. trestné činy genocídy podľa § 418 Trestného zákona, či neľudskosti podľa § 425 Trestného zákona).

Z uvedených dôvodov navrhujeme do názvu tohto dielu doplniť slovné spojenie „v **sexuálnej oblasti**“. Doplnenie uvedeného slovného spojenia by indikovalo, že ustanovenia upravené v tomto diele chránia iba ľudskú dôstojnosť v sexuálnej oblasti, lebo pojem ľudská dôstojnosť je bezpochyby širším pojmom a zahŕňa aj iné oblasti ako sexuálnu.³⁶⁹

³⁶⁵ Porovnaj SEILER, V. – SEILEROVÁ, B. *Ľudská dôstojnosť – axióma ľudských práv*. Bratislava: Vladimír Seiler, 2010, s. 19.

³⁶⁶ Bližšie HUSSEINI, F. – BARTOŇ, M. – KOKEŠ, M. – KOPA, M. a kol. *Listina základných práv a svobod. Komentár*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 73 a nasl.

³⁶⁷ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. decembra 2007, *sp. zn. I. ÚS 12/01*, uverejnený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 14/2008 Z. z.

³⁶⁸ Bližšie ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex 2012, s. 144.

³⁶⁹ Porovnaj GRÍVNA, T. Trestné činy proti ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti v novom trestnom zákoníku. In: *Bulletin advokacie*, č. 10/2009, s. 67.

Hoci jednotlivé aspekty ľudskej dôstojnosti sú chránené aj v iných hlavách Trestného zákona, za nesystematické považujeme skutočnosť, že niektoré trestné činy chrániace ľudskú dôstojnosť v sexuálnej oblasti sú zaradené v deviatej hlave osobitnej časti Trestného zákona. Ide predovšetkým o trestné činy kupliarstva (§ 367 Trestného zákona), výroby detskej pornografie (§ 368 Trestného zákona), rozširovania detskej pornografie (§ 369 Trestného zákona), prechovávaní detskej pornografie a účasti na detskom pornografickom predstavení (§ 370 Trestného zákona), ohrozovanie mravnosti (§ 371, 372 Trestného zákona) a podpory a propagácie sexuálnych patologických praktík (§ 372a Trestného zákona). Z hľadiska systematiky osobitnej časti Trestného zákona, kde v jednotlivých hlavách či dieloch sú zaradené trestné činy, ktoré majú rovnaký druhový objekt, by bolo vhodné, aby tieto trestné činy boli zaradené do spomínaného druhého dielu druhej hlavy osobitnej časti Trestného zákona vzhľadom na ich objekt, ktorým je ľudská dôstojnosť v sexuálnej oblasti.

2.9.2 Nekonsenzuálne znásilnenie

Ako už bolo naznačené vo viacerých častiach monografie, v jednotlivých európskych štátoch sa postupne prechádza sa od „tradičnej“ násilnej koncepcie znásilnenia ku koncepcii vykonania sexuálnej aktivity bez súhlasu druhej osoby. Koncepcia sexuálnej autonómie zohrala kľúčovú úlohu pri rozširovaní definície znásilnenia. Podľa tejto koncepcie jednotlivec má právo prijímať autonómne rozhodnutia o svojom sexuálnom živote. Zmeny v chápaní znakov trestného činu znásilnenia sú ovplyvňované aj prijatými normami medzinárodného práva, ako napr. rezolúciou o násilí voči ženám,³⁷⁰ odporúčaním o ochrane žien pred násilím,³⁷¹ odporúčaním o znásilnení žien vrátane znásilnení v manželstve³⁷² či Istanbulským dohovorom.³⁷³ Koncepcia znásilnenia ako porušenia sexuálnej autonómie bez slobodného súhlasu bola naznačená aj v judikatúre EŠLP.³⁷⁴

³⁷⁰ European Parliament's Resolution on Violence against Women (1986), *Ú. v. ES C 176, 14.7.1986, s. 73 – 83.*

³⁷¹ Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence (*Adopted by the Committee of Ministers on 30 April 2002 at the 794th meeting of the Ministers' Deputies*).

³⁷² Recommendation 1887 (2009), Rape of women, including marital rape, Parliamentary Assembly, *text adopted by the Assembly on 2 October 2009 (35th Sitting)*.

³⁷³ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. *Council of Europe Treaty Series – No. 210.*

³⁷⁴ Bližšie DOWDS, E. Towards a Contextual Definition of Rape: Consent, Coercion and Constructive Force. In: *Modern Law Review*, vol. 83, č. 1/2020, s. 35.

Citované **Odporúčanie o ochrane žien pred násilím** v čl. 35 odporúča člen-ským štátom „*trestať akýkoľvek sexuálny akt spáchaný na osobách, ktoré s tým nesúhlasia, aj keď nejavia známky odporu*“.³⁷⁵ Podľa dôvodovej správy³⁷⁶ text odporúčania nie je pre členské štáty obmedzujúci a ponecháva každému štátu kontrolu nad definovaním trestných činov v rámci vnútroštátneho práva. Odpo-rúčanie iba uvádza usmernenia alebo základné princípy, ktorých prispôsobenie národnému kontextu bude záležať na každom členskom štáte. Autori textu odpo-rúčania chceli napriek tomu zdôrazniť, že nedostatok fyzického odporu nemusí nevyhnutne znamenať súhlas. Strach alebo hrozba násilím môžu potlačiť akýkoľ-vek pokus odporu bez toho, aby existoval skutočný súhlas.

Istanbulský dohovor, ktorý Slovenská republika neratifikovala, vymedzuje **se-xuálne násilie vrátane znásilnenia** v čl. 36 takto:

- „1. Zmluvné strany prijímú potrebné legislatívne alebo iné opatrenia na zabez-pečenie toho, aby nasledujúce úmyselné konanie bolo ustanovené za trestné:
- a) *účasť na vaginálnom, análnom a orálnom preniknutí sexuálneho charakte-ru akoukoľvek časťou tela alebo akýmkoľvek predmetom do tela inej osoby bez jej súhlasu;*
 - b) *zapojenie sa do iných činností sexuálneho charakteru s osobou bez jej sú-hlasu;*
 - c) *prinútenie inej osoby zapojiť sa do činov sexuálneho charakteru s treťou osobou bez súhlasu tejto osoby.*
2. *Súhlas musí byť daný dobrovoľne ako následok slobodnej vôle osoby vyjadre-nej v súvislosti s danými okolnosťami.*“

Podobne aj v judikatúre ESĽP sa zdôrazňuje, že akýkoľvek rigidný prístup k stíhaniu sexuálnych trestných činov, ako je požadovanie dôkazu o fyzickom odpore, predstavuje riziko nepotrestania určitých prípadov znásilnenia, a tým ohrozuje účinnú ochranu sexuálnej autonómie jednotlivca. Súd konštatuje, že „*v súlade so súčasnými normami a trendmi v tejto oblasti a pozitívnych zá-väzkov členských štátov podľa článkov 3 a 8 Európskeho dohovoru, musí byť aj záväzok vyžadujúci účinné vyšetrowanie a potrestanie akéhokoľvek nekon-senzuálneho sexuálneho činu a to aj v prípade neexistencie fyzického odporu obete*“.³⁷⁷

³⁷⁵ „penalise any sexual act committed against **non-consenting** persons, even if they do not show signs of resistance“.

³⁷⁶ Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member States on the protec-tion of women against violence adopted on 30 April 2002 and Explanatory Memorandum.

³⁷⁷ Rozhodnutie vo veci M. C. v. Bulharsko, zo 4. decembra 2003, č. 39272/98, bod 163 a nasl.

ESLP aj v ďalšom prípade³⁷⁸ znova zopakoval, že akýkoľvek rigidný prístup k stíhaniu sexuálnych trestných činov, ako je vyžadovanie dôkazu fyzického odporu za každých okolností, môže viesť k tomu, že niektoré druhy znásilnenia nebudú potrestané, a tým bude ohrozená účinná ochrana sexuálnej autonómie jednotlivca. S ohľadom na pozitívny záväzok členských štátov podľa článkov 3 a 8 Európskeho dohovoru sa vyžaduje účinné stíhanie a potrestanie všetkých nekonsenzuálnych sexuálnych činov, a to aj bez fyzického odporu obeť.

Preto by bolo vhodné v Slovenskej republike začať odbornú diskusiu o nahradení súčasného znaku násilia či hrozby bezprostredného násilia pri trestných činoch znásilnenia a sexuálneho násilia znakom „proti vôli“, resp. „bez súhlasu“ obeť. Treba dospieť k dohode, akú formu má mať súhlas, či sa má vyžadovať súhlas výslovný alebo stačí konkludentný. Uvedomujeme si, že je to problematika veľmi citlivá, preto by takejto zmene mala predchádzať celospoločenská odborná diskusia, ktorá by vyústila do celospoločenského konsenzu. Skúsenosti z iných štátov ukazujú, že je to dlhá a náročná cesta. Neuvážené zmeny môžu spôsobiť množstvo problémov.

Za jeden z „unáhlených“ a neuvážených prístupov možno považovať „švédsky experiment“. Podľa štatistik kriminality má Švédsko dlhodobo jeden z najvyšších počtov registrovaných prípadov trestných činov znásilnenia v prepočte na počet obyvateľov v Európe. Podľa údajov z Eurostatu³⁷⁹ to za rok 2019 bolo 80 registrovaných prípadov na 100 000 obyvateľov. Len pre porovnanie, na Slovensku to bolo v uvedenom roku registrované iba 1,78 prípadu.

Švédske orgány sa rozhodli túto situáciu „radikálne“ riešiť a v roku 2018 vykonali legislatívne zmeny týkajúce sa trestného činu znásilnenia, tzv. **zákon o súhlase** (*samtyckeslagen*). Namiesto dovtedajšej požiadavky násilia, hrozby násilia alebo obzvlášť v zraniteľnej situácii, v ktorej sa obeť nachádzala podľa súčasnej právnej úpravy, stačí, ak je sexuálny styk vykonaný **bez súhlasu obeť**. Okrem tejto zmeny uvedený zákon zaviedol aj nový trestný čin – znásilnenie z nedbanlivosti. Tento trestný čin spácha páchatel', ktorý sa dopustí činu uvedeného v § 1 z hrubej nedbanlivosti (*grovt oaktsam*), ak ide o skutočnosť, že druhá osoba sa na sexuálnom akte **nezúčastňuje dobrovoľne**. Od nadobudnutia účinnosti uvedených právnych predpisov o znásilnení sa zásadným spôsobom zvýšil počet registrovaných prípadov znásilnenia. V prvom roku účinnosti tohoto zákona narástol počet odsúdených páchatel'ov znásilnení v porovnaní s rokom 2017 o 333 prípadov, čo je nárast o 75 percent. V roku 2019 bolo za-

³⁷⁸ Rozhodnutie vo veci E. B. v. Rumunsko, 19. marca 2019, č. 49089/10, bod 56 a nasl.

³⁷⁹ Recorded offences by offence category – police data [online]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/crime/data/database>, [cit. 6. 6. 2021].

znamenanych aj 12 prípadov znásilnenia z nedbanlivosti, ktoré boli ukončené odsudzujúcim rozsudkom.³⁸⁰

Hoci „švédsky experiment“ týkajúci sa znásilnenia z **nedbanlivosti** je v praxi len niečo viac ako dva roky, prvé skúsenosti naznačujú, že niekedy ide o veľmi špecifické až sporné prípady. Podľa správy Švédskej národnej rady pre prevenciu kriminality³⁸¹ sa uvedené legislatívne zmeny z roku 2018 zasiahli predovšetkým mladých ľudí, ktorí sa cez víkendové párty zúčastnili na sexuálnej aktivite, ktorú jedna strana následne cítila ako akt napadnutia. Niekedy to bol sexuálny styk, inokedy to bolo vyjadrenie záujmu bozkom, dotykom či iným spôsobom. V posudzovaných prípadoch sa nezriedka vyskytovali aj situácie, že sexuálny styk sa začal vzájomným konsenzom, ale následne sa stal nekonsenzuálnym, pretože počas sexuálneho styku jedna zo strán z nejakého dôvodu prestala súhlas vyjadrovať. Čo sa týka dokazovania, podľa citovanej správy v prípadoch, ktoré sa skončili odsúdením pre trestný čin znásilnenia z nedbanlivosti často neboli dostatočne preukázané všetky objektívne skutočnosti. Zo spomínaných 12 odsúdení z nedbanlivosti až v 9 prípadoch neboli vykonané ďalšie „podporné dôkazy“, okrem prípadov výpovedí osôb, ktoré síce neboli svedkovia uvedeného skutku, ale mali o ňom informácie od poškodenej strany (*tzv. svedectvo z druhej ruky – pozn. autorov*).

Z citovanej správy vyplýva, že najzásadnejšia kritika zmien prezentovaná právnikmi spočíva predovšetkým v tom, že je ťažké posúdiť, či poškodená strana sa na sexuálnej aktivite zúčastnila dobrovoľne, alebo nie. Zavedenie zákona o súhlase, z ktorého nie je celkom jasné, ktoré druhy sexuálnych interakcií sú trestné, viedlo k väčšej neistote v prípade, ak si bol obžalovaný vedomý skutočnosti, že poškodená strana sa dobrovoľne nezúčastňovala na sexuálnom akte a ako toto upovedomenie ovplyvnilo konanie obžalovaného.

Správa poukazuje aj na to, že pre súd bolo niekedy ťažké rozhodnúť, či obvinený 1) pochopil, že poškodená strana nebola ochotná participovať na sexuálnej aktivite, alebo že existuje veľké riziko, že to tak bolo a že obvinený bol ľahostajný k tomuto riziku (bezohľadný úmysel); 2) pochopil, že existuje riziko, že tomu tak mohlo byť (znásilnenie z nedbanlivosti); alebo 3) plne veril, že poškodená strana participovala na základe vlastnej slobodnej slobode a toto presvedčenie by mohlo byť považované za rozumné (nejde o trestný čin). Hlavným problémom bolo stanovenie presnej hranice medzi nedbanlivosťou a bezohľadným úmyslom. V niektorých prípadoch bolo tiež ťažké určiť, či si obžalovaný uvedomil,

³⁸⁰ *The new consent law in practice. An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape.* Brå report 2020:6. Stockholm: Swedish National Council for Crime Prevention, 2020, s. 4 a nasl.

³⁸¹ *Ibidem*, s. 5 a nasl.

že existuje riziko, že poškodená strana nechce participovať na sexuálnej aktivite, napríklad, keď dávala zmiešané – nejednoznačné signály.

2.9.3 Zlúčenie trestného činu znásilnenia a sexuálneho násillia do jedného trestného činu

Trestné činy znásilnenia a sexuálneho násillia majú z hľadiska objektívnej stránky podobný spôsob konania, t. j. vynucovanie si sexuálnej aktivity násillím, hrozbou bezprostredného násillia či využitím bezbrannosti obeť. Trestný čin sexuálneho násillia bol do Trestného zákona č. 140/1961 Zb. pridaný ako „doplňok“ k trestnému činu znásilnenia. Podľa dôvodovej správy bolo dôvodom na zavedenie nového trestného činu, že násillné vynucovanie iných sexuálnych praktík ako súlož, že uvedené konanie sa pred prijatím tejto novely postihovalo ako trestný čin vydierania, čo nevyjadrovalo nebezpečnosť konania páchatel'a.

Objektívna stránka uvedených trestných činov sa líši iba formou vykonania sexuálnej aktivity, t. j. pri znásilnení je to súlož a pri sexuálnom násillí je to orálny, análny styk alebo iná sexuálna praktika. Druhým rozdielnym znakom je, že predmetom útoku pri znásilnení môže byť iba žena, pri trestnom čine sexuálneho násillia to môže byť akákoľvek fyzická osoba. Identické sú aj trestné sadzby a okolnosti podmieňujúce použitie vyššej trestnej sadzby.

Nevidíme reálny dôvod na takéto „umelé“ rozdeľovanie trestných činov vykonávaných formou súložu či inej formy sexuálneho styku porovnateľného so súložou. Okrem iného to spôsobuje, že trestný čin znásilnenia býva niekedy spáchaný v **súbehu** s trestným činom sexuálneho zneužívania predovšetkým v situáciách, keď páchatel' násillím alebo hrozbou bezprostredného násillia si vynucuje súlož a inú sexuálnu praktiku a tieto sexuálne praktiky (zahŕňajúce súlož) strieda, kumuluje alebo ich vykonáva v bezprostrednej nadväznosti.³⁸²

Preto by sme navrhovali znaky takéhoto trestného činu takto: *„Kto násillím alebo hrozbou bezprostredného násillia donúti iného k súložu, orálnemu styku, análnemu styku alebo k iným sexuálnym praktikám porovnateľným so súložou alebo kto na taký čin zneužije jeho bezbrannosť, potrestá sa odňatím slobody na päť rokov až desať rokov.“*

³⁸² Napr. Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 22. októbra 2013, sp. zn. 2 Tdo 49/2013, publikovaný pod číslom R 119/2014; rozsudok Okresného súdu Nové zámky z 10. januára 2019, sp. zn. 2T/71/2018; rozsudok Okresného súdu Bratislava III, z 11. júla 2019, sp. zn. 3T/61/2019.

2.9.4 Doplnenie znaku vynucovania sexuálnej aktivity „hrozbou inej ťažkej ujmy“

Znásilnenie ako kontaktný trestný čin sa chápe ako skutok, ktorý v sebe zahŕňa tak prvky mravnostné, ako aj násilnej kriminality.³⁸³ Na rozdiel od trestného činu vydierania podľa § 189 ods. 1 TZ či iných trestných činov proti slobode, napr. hrubý nátlak podľa § 190, resp. § 191 TZ, obmedzovanie slobody vyznania podľa § 193 TZ, porušovanie slobody združovania a zhromažďovania podľa § 195 TZ, pri trestnom čine znásilnenia či sexuálneho násillia absentuje znak „**hrozbou inej ťažkej ujmy**“. Na okraj možno spomenúť, že napr. aj český trestný zákonník č. 40/2009 Sb. v § 185 ako jednu z foriem spáchania trestného činu znásilnenia uvádza aj donútenie hrozbou inej ťažkej ujmy.

Hrozbou inej ťažkej ujmy sa rozumie také konanie páchatel'a, ktoré môže viesť k ujme, napríklad na cti, dobrej povesti, v rodinnom živote, za situácie, keď sa ťažká ujma javí objektívne a keď ju napadnutý ako ťažkú ujmu pociťuje.³⁸⁴ Takouto ujmou môže byť aj začatie trestného stíhania v dôsledku oznámenia trestného činu, ktorým sa páchatel'a poškodenému vyhráza a núti ho tak konať, opomenúť alebo trpieť.³⁸⁵ Nie je rozhodujúce, či sa poškodený trestnej činnosti, ktorej oznámením sa hrozí dopustil alebo nie (porovnaj R 27/1982). Pri posudzovaní, či ide o inú ťažkú ujmu, treba prihliadať na osobné pomery napadaného, na jeho vyspelosť, skúsenosti, psychický stav a pod.³⁸⁶

Preto navrhujeme do trestného činu znásilnenia, resp. sexuálneho násillia doplniť ďalšiu formu donucovania k sexuálnej aktivite, a to „**hrozbou inej ťažkej ujmy**“. Ak by poškodená strana bola k takejto aktivite donútená hrozbou inej ťažkej ujmy, jej súhlas na sexuálnu aktivitu by nebol dobrovoľný. Znamená to, že ak by osoba bez použitia násillia alebo hrozby bezprostredného násillia, avšak hrozbou inej ťažkej ujmy donútila inú osobu k súloži, resp. inej sexuálnej aktivite, konečný dôsledok činu by bol rovnaký – teda nekonsenzuálneho sexuálna aktivita.³⁸⁷

³⁸³ Pozri VRÁBLOVÁ, L. Muž ako obeť konania zodpovedajúceho znásilneniu. In: *Acta Universitatis Tyrnaviensis – Iuridica: ročenka Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave. Právnická fakulta, 2018, s. 192.

³⁸⁴ Porovnaj IVOR, J. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 26.

³⁸⁵ Pozri KOCINA, J. Bezprávná výhrůžka, oprávnený nátlak a pohrůžka jiné těžké újmy. In: *Právní rozhledy*, č. 19/2010, s. 706 a nasl.

³⁸⁶ Bližšie ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1838.

³⁸⁷ Porovnaj VRÁBLOVÁ, L. Muž ako obeť konania zodpovedajúceho znásilneniu. In: *Acta Universitatis Tyrnaviensis – Iuridica: ročenka Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave. Právnická fakulta, 2018, s. 192.

2.9.5 Zmena názvu trestných činov a terminológie

Ak by došlo aj v našich podmienkach k potrebám zmeny chápania trestného činu znásilnenia a prechod od tzv. násilnej koncepcie znásilnenia, resp. sexuálneho násilia na tzv. koncepciu na základe absencie súhlasu, t. j. zo znásilnia či sexuálneho násilia by bol vypustený znak „*násilia alebo hrozby bezprostredného násilia*“, z etymologického hľadiska by názov trestného činu „znásilnenie“ stratil svoj zmysel, lebo práve tento názov vznikol od toho, že násilím bola vykonaná súlož či iná sexuálna aktivita. Preto by sme navrhovali, aby sa uvedené trestné činy označovali tak, ako sa postupne mení terminológia v jednotlivých štátoch, napr. na **sexuálny útok** – „*sexual assault*“.³⁸⁸ Trestný čin by mal byť rodovo neutrálny a malo by sa rozlišovať medzi „invazívnymi“ formami sexuálneho útoku, t. j. spojenými s vniknutím do „telesných otvorov“ tela, od menej závažných foriem sexuálneho obťažovania. Menej závažné formy by mali byť postihované ako trestný čin sexuálneho obťažovania.

2.9.6 Vymedzenie pojmu „iné sexuálne praktiky“

Kvôli rôznorodosti sexuálnych aktivít zákonodarca aby „pokryl“ všetky takéto sexuálne aktivity, pri trestnom čine sexuálneho násilia popri orálnom a análnom styku uvádza aj ďalšiu – možno povedať len rámcovo vymedzenú formu – **iné sexuálne praktiky**. Zákonodarca však uvedené slovné spojenie bližšie nedefinuje a ponecháva vymedzenia tohto pojmu na aplikačnú prax.

Ako už bolo uvedené, v odbornej literatúre sa za **iné sexuálne praktiky** považujú také sexuálne aktivity, ktoré sú porovnateľné so súložou či orálnym alebo análnym stykom z hľadiska intenzity zásahu do sexuálnej sféry. Môže ísť napr. tzv. „*fingering*“ – t. j. zasúvanie prstov do pošvy ženy, resp. konečníka; zasúvanie penisu medzi stehná; zasúvanie penisu medzi ženské prsia; dotýkanie sa ženských bradaviek penisom; zasúvanie penisu pod pazuchu; zasúvanie ruky do pošvy alebo konečníka, tzv. „*fisting*“. Môže ísť aj o situácie, že obeť je nútená k masturbácii inej osoby či sebaukájaniu – masturbácii a pod.³⁸⁹ Vzhľadom na nejednoznačný obsah tohto pojmu vznikajú u nás, ale aj v iných štátoch problémy s aplikáciou tohto znaku.³⁹⁰

³⁸⁸ Porovnaj ANDERSON, S. A. Conceptualizing Rape as Coerced Sex. In: *Ethics. An International Journal of Social, Political, and Legal Philosophy*. Vol. 127, No. 1/2016, s. 50.

³⁸⁹ Porovnaj BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 423.

³⁹⁰ Napr. BIELSKI, M. Wykładnia znamion „obcowanie płciowe“ i „inna czynność seksualna“ w doktrynie i orzecznictwie sądowym. In: *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*. Rok XII: 2008, numer 1, s. 220 a nasl.

Český zákonodarca sa s uvedeným „problémom“ vysporiadal tak, že pri trestnom čine znásilnenia rozlišuje medzi pohlavným stykom a na druhej strane súložou, resp. **pohlavným stykom porovnateľným so súložou**. Spáchanie znásilnenia súložou alebo pohlavným stykom porovnateľným so súložou český zákonodarca prísnejšie trestá – považuje to za okolnosť podmieňujúce použitie vyššej trestnej sadzby. Pohlavným stykom je akýkoľvek spôsob ukájania pohlavného pudu na tele inej osoby, bez ohľadu na jej pohlavie. Ide o široký pojem, ktorý zahŕňa konania vyvolané pohlavným pudom, ktorých podstatou je fyzický kontakt s druhou osobou, ktorý smeruje k ukojeniu sexuálneho pudu. Podľa českej aplikačnej praxe za takéto konanie možno považovať napr. ohmatávanie prs a zadnej časti tela ženy,³⁹¹ dotyky či bozkávanie na prsia.³⁹² Súlož je vymedzená obdobne ako v slovenskej trestnoprávnej náuke ako spojenie pohlavných orgánov muža a ženy.

Za **iný pohlavný styk vykonaný spôsobom porovnateľným so súložou** sa považuje taký styk, pri realizácii ktorého dochádza k situácii porovnateľnej s tou, aká nastáva pri súložii. Rozhodnou je teda zrovnateľnosť vykonania, a preto musí o taký pohlavný styk, pri ktorom dochádza k spojeniu pohlavných orgánov. Ak sa pri súložii predpokladá súčasné spojenie pohlavného orgánu muža a ženy, potom porovnateľnosť vzniká napr. za situácie, keď do pohlavného orgánu ženy nepreniká pohlavný úd muža, ale tato situácia je simulovaná iným mechanizmom, napr. jazykom, prstami či iným predmetom. O takéto prípady pôjde, napr. keď páchatel násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia prekoná odpor iného muža a donúti ho, aby strpel stimuláciu svojho pohlavného orgánu vloženého do úst páchatel'a,³⁹³ zasúvanie pohlavného orgánu muža do konečníka,³⁹⁴ hlboké vniknutie prstov do pošvy ženy³⁹⁵ či zasúvanie rôznych predmetov či častí tela do pošvy ženy.³⁹⁶

V Slovenskej republike nie je k uvedenému slovnému spojeniu až taká rozsiahla judikatúra ako v Českej republike. Za iné sexuálne praktiky súdy považujú vkladanie prstov do pošvy, zasúvanie policajného obušku do pošvy ženy (R 119/2014), chytanie za prsia, hladkanie po tele, vsúvanie prstov do vagíny, oblizovanie ženských prs a oblasti genitálií,³⁹⁷ obtieranie pohlavného údu o vagínu

³⁹¹ Napr. Rozsudok Vrchného súdu v Prahe zo dňa 9. 5. 2013, *sp. zn. 2 To 8/2013*.

³⁹² Napr. Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 20. 7. 2010, *sp. zn. 7 Tdo 841/2010*.

³⁹³ Napr. Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 13. 5. 2009, *sp. zn. 3 Tdo 535/2009, publikované pod č. R 25/2010 tr.*

³⁹⁴ Napr. Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 20. 7. 2010, *sp. zn. 7 Tdo 841/2010*.

³⁹⁵ Napr. Uznesenie Vrchného súdu v Prahe zo dňa 16. 4. 2015, *sp. zn. 2 To 17/2015*, Rozsudok Vrchného súdu v Prahe zo dňa 26. 7. 2018, *sp. zn. 2 To 42/2018*.

³⁹⁶ Porovnaj ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1836 a nasl.

³⁹⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 19. novembra 2020, *sp. zn. 4Tdo/54/2020*

poškodenej,³⁹⁸ vloženie penisu do úst poškodeného a vymočenie sa do úst, zasunutie prsta do konečníka poškodeného, vkladanie penisu do uší poškodeného,³⁹⁹ prinútenie ženy, aby stimulovala páchatel'ov pohlavný orgán rukou,⁴⁰⁰ dotýkanie sa pohlavného orgánu poškodenej cez bežecké nohavice otvorenou dlaňou – päťkrát šuchaním po celej dĺžke.⁴⁰¹

Vo viacerých európskych štátoch právne úpravy rozlišujú, či je sexuálna aktivita spojená s prístupom k telesným otvorom, alebo nie. V Anglicku a Walese sa rozlišuje medzi útokom s vniknutím (*assault by penetration*) a sexuálnym útokom (*sexual assault*). Trestný čin útoku s vniknutím spočíva v tom, že páchatel' bez súhlasu osoby úmyselne vnikne časťou tela alebo čímkoľvek iným do vagíny, análneho otvoru alebo do úst inej osoby a to vniknutie je sexuálne. Trestný čin sexuálneho útoku je úmyselné sexuálne sa dotýkanie inej osoby bez jej súhlasu. Podobne aj vo Francúzsku je znásilnenie definované ako čin sexuálneho vniknutia (*pénétration sexuelle*). V Španielsku za znásilnenie (*violación*) sa považuje sexuálne napadnutie, ktoré pozostáva z telesného prístupu (*acceso carnal*) k vaginálnym, análnym alebo orálnym otvorom alebo zavedením telesných končatín alebo predmetov do týchto otvorov.

Preto by sme navrhovali, aby sa pojem „iné sexuálne praktiky“ vymedzil presnejšie, resp. doplnil napr. ako v Českej republike – „**vykonané spôsobom porovnatel'ným so súložou**“. Treba, aby sa sexuálne praktiky spojené s vniknutím do telesných otvorov odčlenili od iného neinvazívneho „sexuálneho obťažovania“, napr. ohmatávanie prs, zadnej časti tela či vonkajších pohlavných orgánov. Takéto sexuálne obťažovanie by sa mohlo posudzovať ako miernejšie trestný čin, napr. **sexuálne obťažovanie**.

Skutočnosť, že právna úprava sexuálneho zneužívania nerozlišujem medzi „invazívnym“ násilím, t. j. násilím, pri ktorom páchatel' preniká do telesných otvorov obeť, a násilným sexuálnym obťažovaním, napr. násilným dotýkaním sa vonkajších pohlavných orgánov inej osoby cez odev, spôsobuje, že takéto prípady sa trestajú rovnakým spôsobom. Osobne považujeme za neprimerane prísny postih páchatel'a, ktorý násilím poškodenej cez bežecké nohavice sa dotýkal pohlavného orgánu otvorenou dlaňou päťkrát šuchaním. Za uvedené konanie s použitím zásady „trikrát a dost“ bol odsúdený na trest odňatia slobody.

³⁹⁸ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 12. júna 2019, sp. zn. 6Tdo/51/2018

³⁹⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 16. marca 2021, sp. zn. 4Tdo/45/2020.

⁴⁰⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 7. marca 2019, sp. zn. 5Tdo/11/2019.

⁴⁰¹ Rozsudok Okresného súdu Bratislava V, z 22. novembra 2018, sp. zn. 3T/72/2018, v spojitosti s uznesením Krajského súdu v Bratislave z 13. marca 2019, sp. zn. 1To/4/2019 a uznesením najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 10. februára 2021, sp. zn. 1Tdo/6/2020.

dy na doživotie.⁴⁰² Myslíme si, že v danom prípade bola takáto sankcia neprimerane prísna.

2.9.7 Trestná zodpovednosť právnických osôb aj pre trestný čin znásilnenia

Pri zavádzaní trestnej zodpovednosti právnických osôb sa v zásade uplatňujú dva modely. Prvým modelom je zodpovednosť právnických osôb za všetky trestné činy (tzv. *General criminal liability*), čo znamená, že právnická osoba je zodpovedná za všetky trestné činy, s výnimkou trestných činov, ktorých sa môže kvôli ich povahe dopustiť len fyzická osoba. Druhým variantom je model, pri ktorom je zodpovednosť právnických osôb limitovaná zodpovednosťou len za osobitne, taxatívne uvedené trestné činy (tzv. *Limited criminal liability*). Slovenský zákonodarca pri rozsahu kriminalizácie právnických osôb zvolil druhý model, t. j. právnická osoba je zodpovedná iba za taxatívne vymenované trestné činy vo forme tzv. „minimálneho modelu“, teda zodpovednosť právnických osôb bola pôvodne stanovená za taxatívne vymenované trestné činy, ktorých postih vyplýval z medzinárodných záväzkov.

Nastala dosť paradoxná situácia, že právnická osoba môže byť trestne zodpovedná za trestný čin sexuálneho násillia podľa § 200 TZ, ale nie za trestný čin znásilnenia podľa § 199 Trestného zákona, pričom ide o podobné trestné činy líšiacie sa len spôsobom vykonania sexuálnej aktivity.

So zaradením trestného činu znásilnenia medzi trestné činy, za ktoré by mohla byť trestne zodpovedná právnická osoba, sa neuvažovalo ani vo vládnom návrhu⁴⁰³ z roku 2005 či poslanceckom návrhu⁴⁰⁴ z roku 2006, či vládnom návrhu⁴⁰⁵ z roku 2006, lebo jeho zaradenie medzi trestné činy, za ktoré by mala byť právnická osoba trestne zodpovedná, sa dlho považovalo za absurdné.⁴⁰⁶

V zákone č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov nebol znova trestný čin znásilnenia zrejme

⁴⁰² Rozsudok Okresného súdu Bratislava V, z 22. novembra 2018, *sp. zn. 3T/72/2018*, v spojitosti s uznesením Krajského súdu v Bratislave z 13. marca 2019, *sp. zn. 1To/4/2019* a uznesením najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 10. februára 2021, *sp. zn. 1Tdo/6/2020*.

⁴⁰³ Vládný návrh – Trestný zákon, tretie volebné obdobie, parlamentná tlač č. 1061.

⁴⁰⁴ Návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, tretie volebné obdobie, parlamentná tlač č. 1523.

⁴⁰⁵ Vládný návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, tretie volebné obdobie, parlamentná tlač č. 1507.

⁴⁰⁶ Porovnaj JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizácie jednání právnických osob. In: *Bulletin advokacie*, č. 9/2014, s. 15.

z uvedeného dôvodu zaradený do výpočtu trestných činov, za ktoré môže byť právnická osoba trestne zodpovedná. Na druhej strane do výpočtu trestných činov bol zaradený trestný čin sexuálneho násillia z dôvodu plnenia záväzkov vyplývajúcich zo Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV (Ú. v. EÚ L 335, 17.12.2011, s. 1 – 14).⁴⁰⁷

Kvôli odstráneniu uvedeného nedostatku v TZPO navrhujeme, aby pri niekto-rej z následných novelizácií citovaného zákona bol trestný čin znásillenia zaradený medzi trestné činy, za ktoré môže byť trestne zodpovedná právnická osoba. Uvedomujeme si, že v praxi to zrejme nebude častý prípad, ale kvôli splneniu medzinárodných záväzkov, predovšetkým uvádzanej smernice 2011/93/EÚ či Dohovoru Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužíváním⁴⁰⁸ a čl. 5 smernice 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania,⁴⁰⁹ by takéto riešenie bolo namieste.

2.9.8 Legislatívne návrhy

V priebehu rokov 2021/2022 ministerstvo spravodlivosti predložilo do medzi-rezortného pripomienkového konania dva návrhy novely Trestného zákona, ktoré okrem iného, bez širšej celospoločenskej diskusie, komplexne menia koncepciu trestného činu znásillenia a navrhuje sa zlúčenia tejto skutkovej podstaty so súčasným trestným činom sexuálneho násillia podľa § 200 Trestného zákona.

Podľa dôvodovej správy **prvý legislatívny návrh**⁴¹⁰ sleduje cieľ, aby sexuálny styk akéhokoľvek druhu, ktorý bol vykonaný bez súhlasu zúčastnenej osoby, bol trestným činom. Navrhovaná úprava je podľa predkladateľa inšpirovaná aj Dohovorom Rady Európy o predchádzaní násilliu na ženách.⁴¹¹ Sexuálny styk by podľa predkladateľa mal za každých okolností prebiehať dobrovoľne.

⁴⁰⁷ Porovnaj Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, parlamentná tlač 1715, časť B. Osobitná časť, s. 2.

⁴⁰⁸ Oznámenie MZVaEZ SR č. 164/2016 Z. z.

⁴⁰⁹ Bližšie ZÁHORA, J. – ŠIMOVCĚK, I. *Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Komentár*. 2. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2019, s. 60.

⁴¹⁰ Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, dátum zverejnenia 30.11.2021, číslo legislatívneho procesu: LP/2021/744.

⁴¹¹ Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member states on the protection of women against violence (*Adopted by the Committee of Ministers on 30 April 2002 at the 794th meeting of the Ministers' Deputies*).

Z nášho hľadiska nepovažujeme navrhovaný názov trestného činu **znásilnenie a iné formy sexuálneho násillia** za vhodný. Ako už bolo uvedené, pri zmene koncepcie z násilného vykonania na nekonsenzuálny styk, z etymologického hľadiska by názov trestného činu „znásilnenie“ stratil svoj zmysel, lebo práve tento názov vznikol od toho, že násilím bola vykonaná súlož či iná sexuálna aktivita. Preto by sme navrhovali, aby sa uvedený trestné činy označovali tak, ako sa postupne mení terminológia v jednotlivých štátoch, napr. na **sexuálny útok** – „*sexual assault*“.⁴¹²

Najväčšou „slabinou“ novo navrhovanej koncepcie je samotných charakter súhlasu. Z hľadiska objektívnej stránky sa vyžaduje vykonanie súlože alebo akéhokoľvek iného sexuálneho styku na inej osobe **bez jej súhlasu**. Z textu zákona ani z dôvodovej správy nie je jasné, či musí ísť o výslovný súhlas alebo môže ísť aj o súhlas konkludentný v zmysle § 35 ods. 3 Občianskeho zákonníka č. 40/1964 Zb. v znení neskorších prepisov.

Citovaná civilistická úprava uvádza, že prejav vôle sa môže urobiť konaním alebo opomenutím; môže sa stať výslovné alebo iným spôsobom nevzbudzujúcim pochybnosti o tom, čo chcel účastník prejavíť. Výslovné právne úkony ako vyjadrovací prostriedok vôle predpokladajú ľudskú reč. Zásadne nezáleží na forme a spôsobe, ktorým sa táto reč reprodukuje. Výslovné právne úkony preto možno urobiť tak písomne, ako aj ústne. Za konkludentné právne úkony sa považujú všetky prejavy vôle, ktoré sa uskutočnili inak než výslovným spôsobom. Nemajú znaky slovného prejavu, avšak vôľa konajúceho je vyjadrená takým spôsobom, že nevznikajú žiadne pochybnosti o tom, že ide o prejav vôle a aký je jeho obsah. Tieto spôsoby sa vyabstrahovali zo spoločenskej a právnej praxe, a preto ide o vyjadrovacie prostriedky, ktorým by mal každý rozumieť (napr. prikývnutie hlavou, ktoré značí súhlas).

Osobitným problémom je vzťah **mlčania** a prejavu vôle. Mlčanie môže byť prejavom vôle len vtedy, keď z neho možno vyvodíť záver, že ide o prejav vôle určitého obsahu. Tým je mlčky urobený právny úkon podobný konkludentnému právnemu úkonu. Ak nemožno z mlčania zistiť prejav vôle určitého obsahu, nejde o právny úkon. Zásadne totiž neplatí, že „kto mlčí, ten svedčí“ („*qui tacet, consentire videtur*“).⁴¹³ Strach alebo hrozba násilím môžu potlačiť akýkoľvek pokus odporu bez toho, aby existoval skutočný súhlas. Dôvodová správa zdôrazňuje, že každá obeť reaguje na stresovú situáciu inak, zvyčajný tzv. *fight or flight* režim pri sexuálnom násilí, môže nahradiť paralýza a neschopnosť akokoľvek

⁴¹² Porovnaj ANDERSON, S. A. Conceptualizing Rape as Coerced Sex. In: *Ethics. An International Journal of Social, Political, and Legal Philosophy*. Vol. 127, No. 1/2016, s. 50.

⁴¹³ Bližšie VOJČÍK, P. a kol. *Občiansky zákonník. Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2010, komentár k § 35.

proti situácii brániť, a preto by sa nemalo pre trestnosť vyžadovať vynakladanie aktívneho odporu obeť.

Problematika „sexuálneho súhlasu“ (*sexual consent*) je veľmi zložitým problémom. V posledných rokoch prebiehajú v Európe diskusie na rôznych úrovniach – médiá, psychológia, právo či ďalšia odborná verejnosť. Je to predmetom skúmania viacerých vedeckých štúdií. Dokonca v časopise *Psychology & Sexuality* bolo problematike sexuálneho súhlasu venované samostatné monotematické číslo.⁴¹⁴ V odborných kruhoch nepanuje zhoda, či to musí byť súhlas výslovný alebo stačí súhlas konkludentný. V praxi sa vyskytujú prípady, že súhlas bol daný nejednoznačne, jedna zo strán dávala zmiešané – nejednoznačné signály, resp. jedna zo „strán“, ktorá pred aktom súhlas vyjadrila, počas sexuálneho aktu ho prestala vyjadrovať, čo spôsobovalo problémy pri právnom posúdení uvedených činov.

Anglický zákon o sexuálnom násilí⁴¹⁵ explicitne vymedzuje definíciu „**súhlasu**“ (čl. 74 cit. zákona) takto: „*osoba súhlasí, ak súhlasí s voľbou a má slobodu a schopnosť rozhodnúť sa pre túto voľbu.*“⁴¹⁶ Podľa Kompendia Korunného súdu⁴¹⁷ súhlas v niektorých situáciách môže byť daný s nadšením, kým v iných prípadoch je daný s neochotou, ale je to stále súhlas. Ak sa však osoba vzdá niečoho proti svojej slobodnej vôli, nie je to súhlas, ale podvolenie sa.

Niektorí odborníci, predovšetkým v štátoch, kde je trestný čin znásilnenia založený na absencii súhlasu, kvôli predchádzaniu novej následnej kriminalizácie odporúčajú písomný súhlas so sexuálnym stykom podpísaný obidvoma „stranami“ pred samotným aktom. Na internete je dostupných viacero „vzorov“ na vytvorenie takéhoto „súhlasu“.⁴¹⁸ Podľa uvedených odporúčaní takýto súhlas by mal obsahovať predovšetkým nasledujúce skutočnosti: označenie zmluvných strán, vyhlásenie strán, že majú viac ako 18 rokov, že nie sú pod vplyvom alkoholu, že netrpia žiadnou sexuálne prenosnou chorobou a že sa na sexuálnej aktivite

⁴¹⁴ Napr. WILLIS, M. Introduction to the special issue on sexual consent. In: *Psychology & Sexuality*, Volume 11, Issue 4/2020, s. 266 – 269, PIEMONTE, J. L. – GUSAKOVA, S. – NICHOLS, M. – CONLEY, T. D. Is consent sexy? Comparing evaluations of written erotica based on verbal sexual consent. In: *Psychology & Sexuality*, Volume 11, Issue 4/2020, s. 270 – 292, HOLMSTRÖM, H. – PLANTIN, L. – ELMERSTIG, E. Complexities of sexual consent: young people’s reasoning in a Swedish context. In: *Psychology & Sexuality*, Volume 11, Issue 4/2020, s. 342 – 357.

⁴¹⁵ Sexual Offences Act 2003.

⁴¹⁶ „...a person consents if he agrees by choice, and has the freedom and capacity to make that choice“.

⁴¹⁷ *The Crown Court Compendium Part I: Jury and Trial Management and Summing*. Up July 2020, kapitola 20, s. 10 a 20.

⁴¹⁸ Napr. <https://eforms.com/consent/sexual/>, <https://www.snopes.com/fact-check/sweden-consent-sex/>.

zúčastňujú dobrovoľne. Ďalej by mal uvedený súhlas obsahovať údaje o čase odkedy dokedy sa budú strany zúčastňovať na sexuálnej aktivite a samotná forma sexuálnej aktivity a forma používanej „ochrany“.

Myslíme si, že vhodnejšie terminológia ako „*bez jej súhlasu*“ by bola, že sa osoba na uvedenom čine „*nezúčastňuje dobrovoľne*“, ako to napr. upravuje švédsky Trestný zákon.⁴¹⁹ Citovaný zákon výslovne stanovuje, že pri posudzovaní, či je účasť dobrovoľná alebo nie, sa osobitná pozornosť venujte tomu, či bola dobrovoľnosť vyjadrená slovom, skutkom alebo nejakým iným spôsobom. Nemecká právna úprava používa slovné spojenie **proti zjavnej** (erkennbaren) **vôli** osoby (§ 177 ods. 1 StGB).

Ďalšou výhradou k navrhovanej právnej úprave je, že predkladateľ zvolil formu zloženej skutkovej podstaty s viacerými možnými formami spáchania činu, ktoré sú uvedené ako alíneý. Pre prehľadnosť by bolo vhodnejšie, keby jednotlivé formy boli v samostatných písmenách, ako to býva zvykom pri iných skutkových podstatách.

Zároveň predkladateľ do jedného ustanovenia „zlúčil“ všetky sexuálne aktivity, čo nepovažujeme za správne a nevyjadruje to rozdielnu závažnosť jednotlivých foriem. Na jednu úroveň kladie sexuálny akt s vniknutím „do jej tela“ s inými formami s účasťou iných sexuálnych praktikách, ktoré môžu byť neinvazívne sexuálne praktiky, napr. dotýkanie sa vonkajších pohlavných orgánov rukou, zasúvanie penisu medzi stehná, zasúvanie penisu medzi ženské prsia, dotýkanie sa ženských bradaviek penisom, zasúvanie penisu pod pazuchu a pod.

Zahraničné právne úpravy spravidla medzi týmito formami rozlišujú a sexuálny styk s vniknutím do tela obete prísnejšie trestajú. Napr. anglická právna úprava⁴²⁰ rozlišuje **útok s vniknutím** „*assault by penetration*“ a v čl. 3 **sexuálny útok** „*sexual assault*“, t. j. bez vniknutia do telesných otvorov obete. Z hľadiska trestných sadziieb je útok s vniknutím do telesných otvorov obete prísnejšie trestný. Podobne aj španielska právna úprava⁴²¹ rozlišuje medzi **sexuálnou agresiou** – „*agresión sexual*“ (čl. 178) bez prístupu k telesným otvorom. Ak sexuálne napadnutie pozostáva z telesného prístupu k vaginálnym, análnym alebo orálnym otvorom alebo zavedením telesných končatín alebo predmetov do týchto otvorov, páchatel' je zodpovedný za **znásilnenie** – „*violación*“ s prísnejšou trestnou sadzbou (čl. 179 cit. zákona).

Za nesystémový prvok považujeme skutočnosť, že zákonodarca doterajší znak spáchanie činu v ods. 1 „*násilím, hrozbou bezprostredného násillia alebo*

⁴¹⁹ Brottsbalk (1962:700).

⁴²⁰ Sexual Offences Act 2003.

⁴²¹ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal.

kto na taký čin zneužije bezbrannosť osoby“ v ods. 2 uvádza ako okolnosť podmieňujúcu použitie vyššej trestnej sadzby. Podľa dôvodovej správy vyššia trestná sadzba v prípade skutočného použitia násilia, jeho hrozby alebo v prípade využitia bezbrannosti obete zostane zachovaná v odseku 2 a oproti súčasnému nastaveniu nedochádza k zmene. Nesystémovosť vidíme v tom, že v ods. 3 písm. a) predkladateľ ponecháva doterajším znak „**závažnejším spôsobom konania**“, čo okrem iného znamená aj spáchanie činu „*násilím, hrozbou bezprostredného násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy*“ [§ 138 písm. d) Trestného zákona]. Čiže v tomto smere vidíme spáchanie činu násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia ako duplicitnú okolnosť podmieňujúcu použitie vyššej trestnej sadzby s rozdielnymi trestnými sadzbami.

Okrem uvedených nedostatkov predkladateľ a pozabudol na prepojenie novo navrhovaného trestného činu znásilnenia a iných foriem sexuálneho násilia s inými inštitútmi, predovšetkým všeobecnej časti Trestného zákona, napr. § 30 ods. 2, § 47 ods. 2, § 61 ods. 4, § 87 ods. 5, či § 127 ods. 5, kde sa navrhovaná zmena terminológie nepremieta a stále zostáva pôvodný názov trestného činu. V prípade vymedzenia blízkej osoby v § 127 ods. 5 sa uvedené ustanovenie kvôli „prečíslovaniu“ odsekov stáva neaplikovateľným.

Na druhej strane možno pozitívne hodnotiť, že sa tento trestný čin navrhuje zaradiť do zoznamu trestných činov, za ktoré môže byť zodpovedná právnická osoba.

Výsledkom takejto unáhlenej zmeny je aj množstvo zásadných pripomienok, ktoré boli vznesené.⁴²² K uvedenému návrhu bolo vznesených 605 pripomienok, z toho 398 zásadných. Na ilustráciu si dovoľím predložiť niektoré „zásadné“ pripomienky, ktoré boli k predmetnému ustanoveniu vznesené:

- *Považujeme za potrebné upozorniť, že sa legislatívne musíme vyhnúť tomu, aby sa táto oblasť stala zneužívanou oblasťou používanou v rozvodových konaniach, pretože práve tieto koncové štádiá partnerských vzťahov sú poznačené väčšou labilitou vzájomných súhlasov či nesúhlasov, mlčaním, sťažanou komunikáciou, zlým čítaním komunikačných signálov ako aj akceptovaním sa či neakceptovaním sa v sexuálnej oblasti (Aliancia za rodinu).*
- *Prvá alinea obsahuje neurčitý právny pojem – „bez jej súhlasu“ ako zákonný znak objektívnej stránky trestného činu (in concreto bude relevantný len nesúhlas prejavенý inou osobou výslovne verbálne alebo bude akceptovaný aj konkludentný nesúhlas prejavенý inou osobou); táto skutočnosť môže rele-*

⁴²² Vznesené pripomienky v rámci medzirezortného pripomienkového konania. Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

vaným spôsobom determinovať aplikačnú prax z hľadiska zisťovania a určovania podmienok na trestnú zodpovednosť osoby (Generálna prokuratúra Slovenskej republiky).

- *Zásadne žiadame v Čl. I bode 104 primerane upraviť znenie ustanovenia § 199 ods. 1 tak, aby boli rešpektované základné zásady tvorby práva, a to všeobecnosť, zrozumiteľnosť, určitosť a jasnosť právnych noriem a bola použitá už zaužívaná terminológia v Trestnom zákone, alebo alternatívne, zásadne žiadam doplniť ustanovenie § 122 Trestného zákona o definovanie pojmu „súhlas“ v spojitosti so skutkovou podstatou trestného činu znásilnenia (Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky).*

Druhý legislatívny návrh⁴²³ v podstate vychádza z prvého, pri trestnom čine znásilnenia a iných foriem sexuálneho násillia, až na menšie formulačné zmeny napr. „akýkoľvek iný sexuálny styk“ → „inú sexuálnu praktiku“ ide o identickú úpravu.

S vyššie uvádzanými výhradami vo vzťahu ku „sexuálnemu súhlasu“ sa predkladateľ pokúsil vysporiadať cez inštitút súhlasu poškodeného, kde sa do § 29 ods. 2 Trestného zákona na konci sa pripájajú tieto vety: **„Za súhlas sa považuje vážny, dobrovoľný a zrozumiteľne vyjadrený prejav vôle poškodeného, ak vzhľadom na okolnosti činu a svoje osobné pomery mohol taký súhlas prejaviť. Súhlas nemožno považovať za prejav, ak poškodený na konanie páchatel'a slovne alebo fyzicky nereagoval. Za súhlas pri trestnom čine znásilnenia a iných formách sexuálneho násillia podľa § 199 sa nepovažuje prejav vôle poškodeného, ktorý už urobil v súvislosti s predchádzajúcou súložou alebo inou sexuálnou praktikou.“** Dôvodová správa však uvádza, že „takýto súhlas môže byť vyjadrený výslovne aj konkludentne, komisívnym či omisívnym konaním subjektu“. Toto „vysvetlenie“ však „neguje“ vyššie uvedený legislatívny text: „Súhlas nemožno považovať za prejav, ak poškodený na konanie páchatel'a slovne alebo fyzicky nereagoval.“ Predkladateľ však v dôvodovej správe výslovne zdôrazňuje, že ak ide o prípady znásilnenia a sexuálneho násillia bez súhlasu, prístup členských krajín Európskej únie k definovaniu súhlasu nie je jednotný.

Hypoteticky môže nastať aj stav, že po schválení uvedeného legislatívneho návrhu sa zo sexuálneho styku ako najintímnejšej formy ľudského spolužitia sa stane „právny úkon“ s „formálnymi“ a „obsahovými“ náležitosťami. Niektorí odborníci, predovšetkým v štátoch, kde je trestný čin znásilnenia založený na absencii súhlasu, kvôli predchádzaniu nožnej následnej kriminalizácie, odporú-

⁴²³ Návrh zákona, ktorým sa mení a doplňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, dátum zverejnenia 07.09.2022, číslo legislatívneho procesu: LP/2022/511.

čajú písomný súhlas so sexuálnym stykom podpísaný obidvoma „stranami“ pred samotným aktom. Na internete je dostupných viacero „vzorov“ na vytvorenie takéhoto „súhlasu“.⁴²⁴

⁴²⁴ Napr. <https://eforms.com/consent/sexual/>, <https://www.snopes.com/fact-check/sweden-consent-sex/>.

3. SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANIE DETÍ

3.1 Úvod do problematiky

Sexuálne zneužívanie detí⁴²⁵ (v odbornej literatúre sa často označuje skratkou CSA, z angl. *child sexual abuse*) je nepochybne veľmi citlivou témou, pred ktorou si spoločnosť už jednoducho nemôže zatvárať oči. Isto sa totiž zhodneme na tom, že sexuálne zneužívanie patrí medzi najzávažnejšie sociálno-patologické javy súčasnej spoločnosti,⁴²⁶ a že v obetiach zanecháva ich zneužitie nesmierne hlbokú, spravidla až celoživotnú traumu.⁴²⁷

Fenomén sexuálneho zneužívania detí je preto dnes už nie náhodou predmetom multidisciplinárneho vedeckého záujmu, pričom výsledky vedeckého úsilia celosvetovo prinášajú množstvo poznatkov, ktoré majú pre aplikačnú prax značný význam. Oboznámenie sa s nimi môže totiž prispieť k zlepšeniu kvality vyšetrovania, vyvodzovaniu správnych záverov zo zhromaždených dôkazov, zníženiu rizika druhotnej viktimizácie obetí, stanoveniu primeraných trestov, ochranných opatrení, resp. povinností a obmedzení pre páchatel'ov.⁴²⁸

⁴²⁵ Deti sú všeobecne najviac zraniteľnou skupinou voči sexuálnej viktimizácii. Najčastejšie sa pritom obeťou sexuálneho zneužívania stávajú deti ženského pohlavia vo veku 10 až 12 rokov. K tomu pozri KLIMEK, L. a kol. *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 363. Dieťaťom sa rozumie všeobecne v zmysle ustanovenia § 127 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej aj TZ alebo Trestný zákon) osoba mladšia ako osemnásť rokov, ak zákon neuvádza inak. Treba však aspoň v úvode podotknúť, že v súčasnom slovenskom trestnom práve je v zmysle § 201, § 201a, resp. 201b TZ pred sexuálnym zneužívaním chránené len dieťa do dovŕšenia 15. roku veku, kým v prípade sexuálneho zneužívania podľa ustanovenia § 202 TZ sa poskytuje ochrana deťom vo veku 15 až 18 rokov, ktoré už teda môžu samé rozhodovať o svojom pohlavnom živote, avšak v danom prípade by boli vystavené osobitnému okruhu páchatel'ov, ktorý zákon presne vymedzuje, a ktorí v danom prípade zneužijú ich vzťah alebo postavenie k dieťaťu (napr. rodič, učiteľ, lekár, kňaz) s cieľom sexuálne ich zneužiť.

⁴²⁶ Už v úvode podotýkame, že TČ sexuálneho zneužívania je v zmysle ustanovenia § 201 až 202 TZ dlhodobo štatisticky najčastejším sexuálnym trestným činom v SR, a to s pomerne veľkým náskokom pred TČ znásilnenia (§ 199 TZ) a sexuálneho násillia (§ 200 TZ). Konkuruje mu len rozširovanie detskej pornografie (§ 369 TZ).

⁴²⁷ K tomu pozri bližšie napr. KARKOŠKOVÁ, S. *Obete sexuálneho zneužívania detí medzi nami*. Veľký Šariš – Kanaš: Ascend, 2014, 351 s.

⁴²⁸ KARKOŠKOVÁ, S. *Sexuálne zneužívanie detí vo svetle výskumných poznatkov*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2021, s. 9.

Svetová zdravotnícka organizácia a Medzinárodná spoločnosť pre prevenciu zneužívania a zanedbávania detí definuje sexuálne zneužívanie ako zahrnutie dieťaťa do sexuálnej aktivity, či už zo strany dospelých alebo iných detí, majúcich pozíciu zodpovednosti, dôvery a moci nad dieťaťom, ktorej dieťa plne nerozumie, nemôže k nej dať informovaný súhlas, alebo na ktorú dieťa nie je ešte vývinovo pripravené, alebo ktorá inak porušuje zákony a sociálne zákazy spoločnosti.⁴²⁹

Je nesporné, že sexuálne zneužívanie detí **zahŕňa dnes širokú škálu aktívít sexuálnej povahy**, ktoré sa môžu odohrávať jednorazovo alebo opakovane a dlhodobo, neraz aj v časovom rozpätí niekoľkých rokov. Sexuálne zneužívanie pritom zahŕňa akékoľvek neprístojné vystavovanie dieťaťa sexuálnemu kontaktu, či už vo forme fyzického (kontaktného) zneužívania (vykonávaného buď aktívnym konaním páchatel'a, ktorý súloží s dieťaťom, dotýka sa jeho pohlavných orgánov atď., alebo aktívnym konaním dieťaťa, ktoré sa napr. dotýka pohlavných orgánov páchatel'a), alebo virtuálneho (bezkontaktného) zneužívania (napr. online kontaktovanie dieťaťa s úmyslom sexuálne ho zneužiť, navrhnutie stretnutia za týmto účelom, vystavovanie dieťaťa pornografickým záznamom, opakované bezkontaktné útoky exhibicionistu, a podobne).⁴³⁰

Páchatel'om môže byť prakticky ktokoľvek, kto sa dostal do takéhoto kontaktu s dieťaťom, resp. komu bolo zverené do starostlivosti, napr. rodič, príbuzný, priateľ, odborný, resp. dobrovoľný pracovník s deťmi a mládežou alebo aj celkom cudzia osoba. Vždy pritom pôjde o násilie na dieťaťi, a to bez ohľadu na to, či páchatel' presadzuje svoje sexuálne záujmy fyzickým atakom na dieťa alebo jeho psychickým zastrášaním či odmeňovaním, prípadne iným zvyhodňovaním (napr. poskytnutím odmeny za vytvorenie pornografického zobrazenia),⁴³¹ alebo pôjde o sexuálny kontakt z obojstrannej „lásky“ v rámci citového vzťahu medzi páchatel'om a poškodeným/poškodenou, a teda bez použitia násillia, či dokonca na výslovnú žiadosť zneužitej maloletej osoby.⁴³² Základná premisa slovenského zákonodarcu v zmysle ustanovenia § 201, 201a, resp. 201b TZ totiž vychádza z toho, že deti mladšie ako pätnásť rokov musia byť absolútne chráne-

⁴²⁹ BUTCHART, A. a kol. *Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence*. Geneva: World Health Organisation and International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect, 2006, s. 10.

⁴³⁰ ŠAMKO, P. *Výklad znakov skutkovej podstaty trestných činov sexuálneho zneužívania a výroby detskej pornografie* [online]. Dostupné na internete: <http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a143-vyklad-znakov-skutkovej-podstaty-trestnych-cinov-sexualneho-zneužívania-a-vyroby-detskej-pornografie>, [cit. 26. 9. 2022].

⁴³¹ KLIMEK, L. a kol. *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 364.

⁴³² BURDA, E. – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2011, s. 426.

né pred všetkými útokmi na ich sexuálnu nedotknuteľnosť,⁴³³ a to vzhľadom na ich správny ďalší mravný a fyzický vývoj.⁴³⁴ V prípade sexuálneho zneužívania podľa § 202 TZ sa ochrana poskytuje v zákonom stanovených prípadoch až do dovŕšenia 18. roku veku dieťaťa.⁴³⁵

Napriek tomu však ide o trestné činy s **vysokou latenciou**, pričom príčin je viacero. Veľmi často si totiž obeť, najmä vo veľmi nízkom veku, ani neuvedomujú, že niekto (a často ich blízka osoba) s ich telom manipuluje tak, že sa to prieči dobrým mravom.⁴³⁶ Pri maloletých obetiach ešte v detskom veku sa tak zneužívanie nemá ako dostať na povrch, ak páchatel postupoval obozretné. Trestné oznámenie prakticky nemá kto podať. Obete o svojom zneužití dokážu hovoriť často až v puberte, keď si začínajú uvedomovať sexualitu, resp. až v dospelosti, ak teda vôbec. Hanba a možno dlhoročný strach, v ktorom obeť žili, postupne si uvedomujú čo sa okolo nich deje, často totálne demoralizujú ich odhodlanie vec riešiť. Aj to je možno príčina, prečo v prieskume sexuálneho správania na Slovensku uviedlo zážitok sexuálneho zneužívania vo veku 6-15 rokov len 1 % mužov a 3,1 % žien.⁴³⁷ Domnievame sa, že reálne čísla budú zrejme vyššie.

Častým aplikačným problémom býva v predmetnej oblasti aj to, že ak vôbec dôjde k obvineniu, to je založené len na výpovedi maloletej obeť⁴³⁸ a pri nedostatku iných dôkazov treba skúmať vierohodnosť predmetnej výpovede maloleteho/maloletej.⁴³⁹ Veľmi častým javom býva aj to, že dospelávajúci jedinci majú

⁴³³ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár. 5. aktualizované vydanie*. Žilina: Eurokódex, 2020, s. 412.

⁴³⁴ STIFFEL, H. – TOMAN, P. – SAMÁŠ, O. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Druhé, prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 443.

⁴³⁵ K podrobnej analýze slovenskej právnej úpravy pozri kap. 3.3 tejto monografie.

⁴³⁶ PROKEINOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 8.

⁴³⁷ Pre porovnanie, v Českej republike bolo podľa prieskumu v detskom veku sexuálne zneužitých 4% chlapcov a 7 % dievčat. K tomu pozri bližšie HERETIK, A. *Forenzná psychológia*. 4. vydanie. Bratislava: Lindení, 2019, s. 328 – 329.

⁴³⁸ K uvedeným problémom aplikačnej praxe pozri napr. FEDOROVIČOVÁ, I. K problematike vierohodnosti výsledkov výsluchu obvineného pri dokazovaní trestných činov sexuálneho zneužívania detí a zverených osôb. In: *Acta Facultatis Iuridicae Universitas Comeniana*, roč. XXXIX, 2020, č. 1, s. 72 – 83; FEDOROVIČOVÁ, I. Domová prehliadka ako významný zdroj informácií pri objasňovaní a vyšetrovaní sexuálnej trestnej činnosti. In: *Acta Facultatis Iuridicae Universitas Comeniana*, roč. XXXIX, 2020, č. 2, s. 22 – 39; PROKEINOVÁ, M. Vyfabulované obvinenia zo sexuálneho zneužívania dieťaťa. In: *Justičná revue*, roč. 70, 2018, č. 4, s. 462 – 465; KARKOŠKOVÁ, S. – MIKULÁŠKOVÁ, G. Rámce a roviny krivých obvinení zo sexuálneho zneužívania detí. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*, roč. XXVI, 2018, č. 3, s. 419 – 452.

⁴³⁹ K tomu pozri napr. ČÍRTKOVÁ, L. Spolehlivosť psychologických indicií při podezření na sexuální zneužívání. In: *Kriminalistika*, roč. XXXVIII, 2015, č. 2, s. 103 – 111; KARKOŠKO-

pohlavný styk dobrovoľne, hoci to nijako nezabavuje trestne zodpovedného páchatel'a jeho trestnej zodpovednosti, a tak tu zdanlivo ani nie je dôvod podávať trestné oznámenie. O sexuálnom zneužívaní detí tak v spoločnosti vznikajú početné mýty, ktoré vážnosť tejto kriminality významne popierajú.⁴⁴⁰

Cieľom tejto kapitoly je preto poskytnúť komplexnú hmotnoprávnú analýzu nielen slovenskej trestnoprávnej úpravy sexuálneho zneužívania aj s jej historickým vývojom, ale poukázať aj na viaceré existujúce problémy našej právnej úpravy a aplikačnej praxe v predmetnej oblasti, ku ktorým poskytneme aj viaceré návrhy *de lege ferenda*. Dôležitou súčasťou kapitoly bude, samozrejme, aj komparácia slovenskej právnej úpravy s vybranými úpravami sexuálneho zneužívania v Českej republike, Maďarsku, Rakúsku, Nemecku, Švajčiarsku a Taliansku. Napokon je našou snahou poskytnúť aj stručnú kriminologickú analýzu páchania a postihovania sexuálneho zneužívania v SR v posledných desiatich rokoch, t. j. od roku 2012 až po rok 2021, vychádzajúc predovšetkým zo štatistík Ministerstva vnútra SR, Generálnej prokuratúry SR a Ministerstva spravodlivosti SR.

3.2 K historickému vývoju zákonnej úpravy sexuálneho zneužívania

3.2.1 Krátky exkurz do antického Grécka a Ríma

Hoci prvé právne zmienky o sexuálnym zneužívaním detí máme zachované už z Chamurapího zákonníka, čiže približne z obdobia 1700 rokov pred Kristom,⁴⁴¹ o doslova „kultúre“ rôznorodých foriem sexuálneho zneužívania maloletých nájdeme zrejme najviac zmienok v **antickom Grécku**. Súčasný americký historik Andrew Lear, ktorého výskum sa zameriava na sexualitu v starogréckej

VÁ, S. *Sexuálne zneužívanie detí vo svetle výskumných poznatkov*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2021, s. 37 – 40, resp. s. 109 – 151; BOUKALOVÁ, H. – GILLERNOVÁ, I. a kol. *Kapitoly z forenzní psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum, Univerzita Karlova, 2020, s. 46.

⁴⁴⁰ K tomu pozri napr. KARKOŠKOVÁ, S. Mýty o zneužívaní detí ako výzva pre prevenciu. In: *Sociálna prevencia*, 2016, č. 1, s. 14 – 15.

⁴⁴¹ Je v ňom prikázané, aby muž, ktorý počal dieťa so svojou dcérou, bol hodený za brány mesta. K incestným vzťahom v rámci rodiny sú poznatky aj zo starovekého Egypta a hovorí o nich aj Starý zákon, ktorý ich výslovne odsudzuje v 3. knihe Mojžišovej (Lv 18, 6-18). K histórii sexuálneho zneužívania v starovekých civilizáciách pozri bližšie napr. PÖTHE, P. *Sexuální zneužívání dítěte v rodině*. In: WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání: Pachatelé a oběti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 82 – 83, resp. SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2014, 448 s.

poézii a umení, opisuje vo viacerých svojich dielach sexuálne vzťahy medzi dospelými mužmi v postavení milovníkov (*erastai*) a chlapcami v postavení milovaných (*eromenoi*), ktoré boli nielenže tolerované, ale dokonca žiaduce, keďže prípadná absencia staršieho milovníka mala negatívny vplyv na povest' chlapca. Išlo o tzv. *pederastiu*, teda lásku dospelého muža k dospievajúcemu chlapcovi, pričom cieľom takéhoto vzťahu bolo svojimi skúsenosťami a formovaním hlavne naučiť mladých chlapcov čestným hodnotám a logickému mysleniu, ktoré im pomôžu pripraviť sa na dospelosť. Dospelý milenc bol muž starší ako dvadsať rokov a považoval sa za plnohodnotného občana. Naopak, mladší chlapec, teda milovaný, mal mať iba dvanásť alebo trinásť až sedemnášť rokov. Obe strany však mali byť vo vzťahu rovnocenné. Koncepty takýchto vzťahov sa pritom nielenže nepovažovali za úchylku, ale dokonca ich dôverne môžeme poznať aj z antického umenia, keďže sú zobrazované na mnohých, predovšetkým krétskych, antických vázových maľbách.⁴⁴² O predmetnej *pederastickej* praxi pohlavných stykov medzi dospelými mužmi a chlapcami, nájdeme však početné dôkazy aj na umeleckých dielach z antickej Théry (dnes Santorini), Atén, Sparty, atď.⁴⁴³ O praxi v antickej Sparte píše aj grécky filozof a historik Plutarchos: „*Chlapci sa v Sparte pridružovali k starším mužom, ktorí im venovali viac pozornosti, chodievali za nimi do gymnasií, sledovali ich, keď medzi sebou zápasili a tak si ich vybrali... Milovníci sa s chlapcami delili o obidvoje: o slávu i o jej opak. Rozpráva sa, že jedného dňa istý chlapec vyslovil neslušné slová a náčelník za to potrestal jeho milovníka... Žiarlivosť bola medzi nimi neznámym javom. Ba skôr sa stávalo, že muži, ktorí sa zaľúbili do toho istého chlapca, uzatvárali priateľstvo milovníkov a neprestajne sa usilovali, aby svojho spoločného obľúbenca urobili čo najlepší.*“⁴⁴⁴ Je pritom zaujímavé, že obdobná prax vo vzťahu k dievčatám bola však v antickom Grécku už úplne vylúčená.⁴⁴⁵

V antickom Ríme platili vo vzťahu k deťom odlišné princípy správania. Na rozdiel od antického Grécka bola totiž základnou cnosťou mládeže tzv. *pudicitia*, teda princíp telesnej čistoty a nedotknuteľnosti, ktorá bola dokonca aj sakrálne uctievaná. A aj sa keď kult mravnej čistoty postupne v rímskej ríši na prelome letopočtov prakticky úplne vytratil, Rimania nikdy neholdovali vyššie opísaným

⁴⁴² K tomu pozri bližšie LEAR, A. *Ancient Pederasty: an Introduction*. [online]. Dostupné na internete: https://www.academia.edu/6347593/Ancient_Pederasty_an_introduction, [cit. 10. 10. 2022].

⁴⁴³ K tomu tiež pozri SERGENT, B. *L'Homosexualité initiatique dans l'Europe ancienne*. Paríž: Payot, 1986, 297 s.

⁴⁴⁴ PLUTARCHOS. *Životopisy slávnych Grékov a Rimanov*. Prvý zväzok. Bratislava: Kalligram, 2008, s. 108 – 109.

⁴⁴⁵ BRTKO, R. *Filozofickoprávne východiská prirodzeného práva v klasickej a justiniánskej období rímskeho práva*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2013, s. 43.

gréckym praktikám, ktoré rímska spoločnosť vôbec nevnímala kladne.⁴⁴⁶ Ako uvádza Beleš s Gregorom, prínos rímskej kultúry možno identifikovať práve v oblasti prvotných snáh o zabezpečenie mravnej čistoty detí, pričom uvádzajú viaceré konkrétne príklady.⁴⁴⁷ Medzi nimi aj rodinnú legislatívu cisára Augusta, a to osobitne vo forme *lex Iulia de adulteriis*, teda zákona o trestaní cudzoložstva, ktorý zaviedol aj skutkovú podstatu trestajúcu nemanželský pohlavný styk s panou, resp. akoukoľvek nevydatou ženou, a teda aj nedospelým dievčaťom (tzv. *stuprum*).⁴⁴⁸ Pohlavný styk medzi mužmi bol sankcionovaný už podľa *lex Scantinia* majetkovými sankciami, pričom primárne bol tento zákon určený práve na potieranie pederastie s maloletými chlapcami podľa gréckeho vzoru. Legislatíva cisára Augusta však po novom stíhala homosexuálne styky prísnejšie na princípe vyššie už opísanej skutkovej podstaty *supra*, chrániacej pred nemanželským pohlavným stykom primárne nedospelé dievčatá. Ak navyše došlo k suloži alebo iným sexuálnym praktikám donútením obete bez ohľadu na pohlavie, páchatel' bol trestaný podľa *lex Iulia de vi*, teda zákona o násilí.⁴⁴⁹

Je však nesporné, že myšlienka fyzickej a mravnej integrity dieťaťa ako trestnoprávne chránenej hodnoty sa dostáva do popredia predovšetkým až v legislatíve 20. storočia, aj keď osobitne pod vplyvom doktríny Katolíckej cirkvi⁴⁵⁰ v stredovekých európskych právnych poriadkoch nájdeme aj trestanie nemanželského pohlavného styku v prípade, ak boli obeťami dievčatá a smilstva proti prirodzenosti, ak šlo o pohlavný styk muža s chlapcom. Približne od 18. storočia dochádza aj k zákonnému vymedzeniu vekovej hranice stanovujúcej sexuálny kontakt za trestný. Spočiatku bol však minimálny vek pre legálny sex stanovený veľmi nízko a pohyboval sa v rozmedzí dovŕšeného desiateho až dvanásteho roku

⁴⁴⁶ WILLIAMS, A. C. *Roman Homosexuality: Ideologies of Masculinity in Classical Antiquity*. New York: Oxford University Press, 1999, s. 107 a nasl.

⁴⁴⁷ BELEŠ, A. – GREGOR, M. Vývoj právnej úpravy sexuálneho zneužívania v Československu. In: *Historia et Theoria Iuris*. Vedecký časopis Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, venujúci sa právnym dejinám, právnej teórii a príbuzným oblastiam, 2018, roč. 10, č. 2, s. 9 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/HTI_2018-2.pdf, [cit. 10. 10. 2022].

⁴⁴⁸ K tomu pozri REBRO, K. Cisár Augustus – zákonodarca. In: *Právny obzor*, 1941, roč. 24, č. 2, s. 119.

⁴⁴⁹ GREGOR, M. *Rímsky štát a právo za vlády cisára Augusta*. Praha: Leges, 2018, s. 119, resp. s. 125 – 126.

⁴⁵⁰ Katechizmus Katolíckej cirkvi, bod 2389: „*K incestu možno priradiť pohlavné zneužívania páchané dospelými na deťoch alebo na dospievajúcich zverených ich opatere. V takom prípade sa previnenie znásobuje tým, že ide o pohoršlivý skutok proti fyzickej a morálnej neporušiteľnosti mladých, ktorí tým ostanú poznačení na celý život, a o zneuctenie výchovnej zodpovednosti.*“ K súčasnej kánonickoprávnej úprave problematiky sexuálneho zneužívania maloletých pozri napr. POPOVIČ, J. Reedícia noriem o najťažších deliktoch a delikty proti mravom a predpisy trestného zákona Slovenskej republiky. In: *Studia theologica*, 2021, roč. 23, č. 2, s. 171 – 191.

veku. Zvýšenie nastalo začiatkom 20. storočia, keď sa vo väčšine európskych krajín táto hranica zvýšila na trinásť rokov. Tieto hranice sa však zo začiatku týkali takmer výlučne len dievčat, až následne sa začala ochrana vzťahovať aj na heterosexuálne styky s maloletými chlapcami. Homosexuálny pohlavný styk bol spravidla trestný bez ohľadu na vek.⁴⁵¹

3.2.2 Právna úprava sexuálneho zneužívania v prvej Československej republike na českých územiach

Ako je všeobecne známe, po vzniku prvej Československej republiky v roku 1918 platili na jej území zákony ešte z obdobia Rakúsko-Uhorska, keď zákonom č. 11/1918 Sb. z. a n. recipovala na českých, moravských a sliezskych územiach platné právne predpisy rakúskej časti monarchie, a na Slovensku a Podkarpatskej Rusi uhorské predpisy. Medzi nimi tak aj rakúsky Trestný zákonník č. 117/1852 ř. z. o zločinoch, prečinoch a priestupkoch (ďalej len rakúsky TZ 1852), resp. uhorský zákonný článok V/1878 Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch (ďalej len uhorský TZ 1878), čím sa v 1. ČSR prakticky uplatňoval stav právneho dualizmu.

Rakúsky TZ 1852 obsahoval trestné činy, ktoré je možné najviac prirovnať k tomu, čo dnes chápeme sexuálnym zneužívaním, v štrnástej hlave I. dielu pod názvom „*O násilném smilstvu, zprznění a jiných těžkých případech smilstva*“.

Prvým, ktorý je potrebné uviesť, bol **TČ násilného smilstva** (obdoba dnešného TČ znásilnenia), ktorý bol upravený v § 125 až 127 rakúskeho TZ 1852, a poskytoval ochranu pred násilnou mimomanželskou súložou pre všetky ženy bez ohľadu na ich vek. Pre účely sexuálneho zneužívania je pritom smerodajné predovšetkým ustanovenie § 127 TZ 1852,⁴⁵² ktorým sa ako násilné smilstvo stihala aj mimomanželská súlož vykonaná s osobou mladšou ako štrnásť rokov (hoci aj dobrovoľne⁴⁵³) alebo s osobou bezbrannou alebo v bezvedomí, ak páchatel sám za týmto účelom nevyvolal takúto bezbrannosť alebo bezvedomie obete (inak by sa postupovalo podľa § 125 TZ 1852, hoci s rovnakými trestnými sadzbami). Ako to však vyplýva z dikcie predmetného ustanovenia § 127 rakúskeho TZ 1852,

⁴⁵¹ MITLÖHNER, M. Právní aspekty sexuálního zneužívání. In: WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání: Pachatelé a oběti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2000, s. 18 – 19.

⁴⁵² § 127 rakúskeho TZ 1852: „*Mimomanželská soulož, předsevzatá s osobou ženskou, která bez příčinění pachatelova jest bezbranná nebo bez sebe, anebo, která ještě nedokonala čtrnáctý rok věku svého, budiž též pokládána za smilstvo násilné a potrestána buď podle § 126.*“

⁴⁵³ Vážného sbírka rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu československé republiky ve věcech trestních 3426 tr. (ďalej len „Vážný“), rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Zm II 470/28 z 22. 3. 1929 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4393>, [cit. 11. 10. 2022].

obeťou sexuálneho zneužívania vo forme mimomanželskej súlož mohla byť len žena a páchatelom mohol byť len muž, čo opakovane vyvolávalo aplikačné problémy.⁴⁵⁴ Absolútna ochrana pred sexuálnym zneužívaním vo forme mimomanželskej súlož sa tak poskytovala týmto ustanovením len dievčatám do dovŕšenia 14. roku veku, resp. aj dievčatám vo vyššom veku, ak by *ad hoc* boli voči páchatelovi bezbranné alebo v bezvedomí. Na dokonanie tohto TČ však postačovalo, ak páchatelovo konanie voči obeti smerovalo k vykonaniu súlož, aj keď k spojeniu pohlavných orgánov vlastne ani nedošlo, napr. preto, lebo pohlavné orgány obeť vzhľadom na jej nízky vek neboli ešte usposobené na vykonanie súlož,⁴⁵⁵ a už vôbec sa nevyžadovalo pohlavné uspokojenie páchatela.⁴⁵⁶ Za tento úmyselný trestný čin násilného smilstva bolo pritom možné uložiť trest vo forme ťažkého žalára na päť až desať rokov, a v prípade závažnej ujmy na zdraví alebo živote obeť na desať až dvadsať rokov, a ak bola spôsobená smrť, tak až na doživotie. To všetko bez ohľadu na to, či išlo o násilnú mimomanželskú súlož s dospelou ženou, prípadne s využitím jej bezbrannosti, alebo či išlo o sexuálne zneužitie vo forme mimomanželskej súlož so ženou mladšou než štrnásť rokov.

Druhým trestným činom v systematike štrnástej hlavy I. dielu rakúskeho TZ 1852 bol TČ *zprznění*, upravený v § 128 rakúskeho TZ 1852, ktorého skutková podstata postihovala všetky ostatné formy pohlavného zneužitia osoby inej než súlož, ak išlo o osoby mladšie než štrnásť rokov, no tu sa už ochrana poskytovala bez rozdielu pohlavia chlapcom aj dievčatám, resp. aj osobám po dovŕšení štrnásteho roku veku, ak boli v stave bezbrannosti alebo v bezvedomí.⁴⁵⁷ Trestný čin *zprznění* bol tak v zmysle § 128 rakúskeho TZ 1852 vo vzťahu subsidiarity k vyššie uvedenému závažnejšiemu TČ násilného smilstva podľa § 125 až 127 TZ 1852. V prípade TČ *zprznění* je dôraz potrebné položiť v prvom rade práve na výraz „*pohlavné*

⁴⁵⁴ Napr. ak by trestne zodpovedná žena vykonala súlož s chlapcom mladším ako štrnásť rokov, nebolo by možné ju stíhať. Ako uvidíme nižšie, trestnoprávny postih ženy voči chlapcovi by prichádzal do úvahy len vtedy, ak by sa páchatelka dopustila pohlavného zneužitia okrem súlož aj iným spôsobom, resp. ak konanie páchatelky k takému zneužitiu aspoň smerovalo.

⁴⁵⁵ Vážný 1259 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr II 357/23 z 1. septembra 1923 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4334>, [cit. 11. 10. 2022].

⁴⁵⁶ K tomu pozri Vážný 863 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr I 1189/21 z 27. mája 1922 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4370>, [cit. 11. 10. 2022].

⁴⁵⁷ § 128 rakúskeho TZ 1852: „*Kdo pro ukojení chlípných choutek svých hocha nebo děvčete, jimž není ještě čtrnácte let, anebo osoby nějaké, která jest bezbrannou nebo bez sebe pohlavně zneužije jiným způsobem, nežli tím, který uveden v § 127, dopustí se, ač není-li čin ten zločinem v § 129 lit. b) uvedeným, zločinu zprznění a potrestán buď těžkým žalářem od jednoho až do pěti let, jsou-li okolnosti velmi přitěžující, až do deseti let, a má-li to za následek zlo některé v § 126 naznačené, až do dvaceti let.*“ [online]. Dostupné na internete: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjyguzf6mjrg4xgi2lmgfwpq3brgqwt>, [cit. 11. 10. 2022].

zneužitie iným spôsobom“, na ktorý sa výlučne vzťahuje predmetné ustanovenie § 128 TZ 1852. Pod tento tzv. „iný spôsob“ bolo pritom možné zahrnúť na základe judikatúry všetky iné sexuálne praktiky než súlož, najmä orálny a análny styk, masturbáciu, dotyky na pohlavných orgánoch, a to aj cez spodnú bielizeň, dotyky na prsiach atď.⁴⁵⁸ Inak povedané, išlo o akýkoľvek fyzický kontakt mimo samotnej súlož, ktorý je však zneužitím tela dieťaťa alebo osoby v stave bezbrannosti alebo v bezvedomí, ktorý môže trvať aj krátko, pričom ale nejde o náhodný kontakt, ale o taký, ktorý smeruje k uspokojeniu „*chlipných choutek*“ páchatel'a, ako doslova uvádza znenie tohto ustanovenia, o čom môže svedčiť aj skutočnosť, že bol páchatel' pohlavne vzrušený,⁴⁵⁹ resp. že v tom nachádzal „*smyslný požitek*“.⁴⁶⁰ Keďže išlo o úmyselný TČ, páchatel' musel konať s úmyslom podráždiť svoju pohlavnú zmyselnosť. Následne je tiež potrebné vyzdvihnúť, že z ustanovenia § 128 rakúskeho TZ 1852 už síce vyplýva absolútna ochrana pred pohlavným zneužitím pre všetky osoby mladšie ako štrnásť rokov, ale len ak išlo o tzv. inú formu pohlavného zneužitia, t. j. mimo súlož. Zákon chránil rovnakým spôsobom aj osoby po dovŕšení 14. roku veku, ak boli bezbranné, čiže ak neboli spôsobilé prejavíť svoju vôľu, resp. ak absolútne neboli spôsobilé sa brániť a prejavíť odpor, alebo jednoducho ak len neboli pri vedomí, pričom však páchatel'ovým úmyslom musí byť pokrytá potom aj tá skutočnosť, že osoba sa nachádzala v stave bezbrannosti.⁴⁶¹ Pri týchto osobách bezbranných alebo v bezvedomí mal potom súhlas obete význam len vtedy, ak bol daný vopred, kým súhlas obete mladšej ako štrnásť rokov bol absolútne právne irelevantný.⁴⁶²

Homosexuálne praktiky, a teda aj homosexuálne pohlavné zneužitie, trestal rakúsky TZ 1852 prostredníctvom TČ *smilstva proti prírode*, ktorý bol upravený

⁴⁵⁸ Judikatúra však pod sprznenie nezahrňovala napr. nadvihnutie sukne, ak nebol vykonaný ďalší kontakt, avšak siahnutie pod sukňu už tejto kvalifikácii podliehalo. K tomu pozri Vážný 1622 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr I 751/23 z 3. mája 1924 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4324>, [cit. 2022-10-10], resp. Vážný 4151 tr. rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Zm I 468/30 z 24. apríla 1931 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4402>, [cit. 11. 10. 2022].

⁴⁵⁹ Vážný 316 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr I 409/20 z 30. decembra 1920 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4386>, [cit. 12. 10. 2022].

⁴⁶⁰ Vážný 2443 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Zm I 420/26 z 20. júla 1926 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4322>, [cit. 12. 10. 2022].

⁴⁶¹ K tomu pozri Vážný 3740 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Zm II 228/29 z 21. januára 1929. [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4366>, [cit. 12. 10. 2022].

⁴⁶² BELEŠ, A. – GREGOR, M. Vývoj právnej úpravy sexuálneho zneužívania v Československu. In: *Historia et Theoria Iuris*. Vedecký časopis Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, venujúci sa právnym dejinám, právnej teórii a príbuzným oblastiam, 2018, roč. 10, č. 2, s. 11 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/HTI_2018-2.pdf, [cit. 12. 10. 2022].

v § 129 písm. b) rakúskeho TZ 1852,⁴⁶³ a bolo vo vzťahu subsidiarity k TČ zprznění, hoci výška trestu vo forme ťažkého žalára bola prakticky totožná. Jednočinný súbeh týchto TČ bol preto vylúčený.⁴⁶⁴ Najvyšší súd ČSR pritom definoval smilstvo proti prírode pomerne široko ako akékoľvek „použitie tela“ osoby rovnakého pohlavia, hoci aj oblečeného, na účel uspokojenia pohlavnej žiadostivosti páchatel'a.⁴⁶⁵ Smilstvom proti prírode tak treba chápať súlož a aj iné formy sexuálneho zneužitia (tak napr. aj vzájomnú masturbáciu).⁴⁶⁶

Napokon musíme v kontexte našej problematiky uviesť ešte TČ *svedení ke smilstvu*, ktorý bol upravený v § 132 rakúskeho TZ 1852.⁴⁶⁷ Ním sa postihovalo zvedenie osoby, ktorá bola zverená pod dohľad alebo výchovu páchatel'a, k smilnému činu. Zvedením sa pritom rozumelo iniciatívne pohnutie osoby k smilnému činu, inak povedané, ide o proaktívne konanie páchatel'a s cieľom pôsobiť na vôľu druhého dostatočne na to, aby sa páchatel'ovi podrobila a vykonala taký smilný čin, ktorý by inak obeť nevykonala.⁴⁶⁸ Prostredníctvom tohto ustanovenia tak bola chránená každá osoba zverená pod dohľad alebo výchovu páchatel'a, a to bez stanovenia hornej hranice veku chránenej osoby. Samotné zverenie pod dohľad si pritom nevyžadovalo formálny právny úkon, stačilo, ak bola osoba odovzdaná páchatel'ovi, aby na ňu napr. dával pozor. Zverená pod dohľad tak mohla byť aj mladistvá nevlastná dcéra, ktorá žila v domácnosti otčima.⁴⁶⁹ Trestom za tento čin bol opäť ťažký žalár od jedného do piatich rokov, pričom súbeh tohto trestného činu s TČ *zprznění* nebol vylúčený, pretože predmetný TČ *svedení ke smilstvu* nezahŕňal už priamo aj akt pohlavného zneužitia, teda skutkové podstaty sa nekryli.⁴⁷⁰

⁴⁶³ § 129 rakúskeho TZ 1852: „*Jako zločiny trestají se též další způsoby smilstva: I. smilstvo proti přírodě, to jest:*

a) se zvířaty;

b) s osobami téhož pohlaví.“

⁴⁶⁴ K tomu pozri Vážný 2094 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Zm I 401/25 z 18. septembra 1925 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4360>, [cit. 12. 10. 2022].

⁴⁶⁵ Vážný 395 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr II 265/20 Zm II 518/25 z 12. marca 1921 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4328>, [cit. 12. 10. 2022].

⁴⁶⁶ Porovnaj Vážný 2321 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Zm II 518/25 z 19. marca 1926 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4322>, [cit. 12. 10. 2022].

⁴⁶⁷ § 132 rakúskeho TZ 1852: „*Svedení, jimž někdo osobu svěřenou jeho dohledu nebo vychování nebo vyučování přiměje k vykonání nebo dopuštění smilného činu.“*

⁴⁶⁸ Vážný 2714 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Zm I 786/26 z 26. marca 1927 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4314>, [cit. 12. 10. 2022].

⁴⁶⁹ Vážný 84 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr I 326/19 zo 4. októbra 1919 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4386>, [cit. 12. 10. 2022].

⁴⁷⁰ BELEŠ, A. – GREGOR, M. Vývoj právnej úpravy sexuálneho zneužívania v Československu.

3.2.3 Právna úprava sexuálneho zneužívania v prvej Československej republike na území Slovenska

Na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi ostal v zmysle už vyššie uvedené právného dualizmu v platnosti uhorský TZ 1878, pričom mal do určitej miery odlišnú koncepciu postihu sexuálneho zneužívania maloletých v porovnaní s rakúskym TZ 1852, platným na českých, moravských a sliezskych územiach 1. ČSR. Mravnostné trestné činy boli upravené v štrnásťtej hlave II. dielu **uhorského TZ 1878** pod názvom „*Zločiny a prečiny proti cudnosti*“.

Hneď prvým trestným činom v systematike predmetnej hlavy bol **TČ násilnej súdože** (obdoba dnešného TČ znásilnenia) upravený v § 232 uhorského TZ 1878,⁴⁷¹ ktorý podobne ako rakúska právna úprava chránil síce všetky ženy, ale opäť iba pred mimomanželskou súdožou, ak tá bola spáchaná násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia či zneužitím bezbrannosti ženy. V základnej skutkovej podstate sa ukladal trest odňatia slobody až na desať rokov. Tu teda zásadný rozdiel medzi právnymi úpravami nebol a možno ich hodnotiť ako porovnateľné.

Na rozdiel od rakúskej právnej úpravy však tá uhorská poskytovala ochranu ženám aj pred inými násilnými formami mimomanželského sexuálneho správania, než súdož, a to bez ohľadu na ich vek. V takýchto prípadoch sa skutok kvalifikoval ako **TČ násilia proti cudnosti** (obdoba dnešného TČ sexuálneho násilia, ibaže hmotným predmetom útoku tu mohla byť len žena), a v zmysle ustanovenia § 233 uhorského TZ 1878⁴⁷² sa v základnej skutkovej podstate ukladal trest odňatia slobody do piatich rokov odňatia slobody. Tento trestný čin bol tak subsidiárny voči vyššie uvedenému TČ násilnej súdože. Tresty odňatia slobody sa v zmysle ustanovenia § 235 ods. 2 uhorského TZ 1878 zdvojnásobili pri oboch trestných činoch, ak bola páchatelom násilnej súdože alebo násilia proti cudnosti

In: *Historia et Theoria Iuris*. Vedecký časopis Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, venujúci sa právnym dejinám, právnej teórii a príbuzným oblastiam, 2018, roč. 10, č. 2, s. 14 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/HTI_2018-2.pdf, [cit. 12. 10. 2022].

⁴⁷¹ § 232 uhorského TZ 1878: „*Zločinu násilnej súdože sa dopúšťa a potrestá sa trestnicou do desať rokov, kto:*

1. *násilím alebo hrozbou násilia núti ženu k mimomanželskej súdoži alebo*

2. *kto zneužije bezvedomie ženy alebo takého jej stavu, v ktorom nemôže prejaviť svoju vôľu alebo sa brániť pred mimomanželskou súdožou, bez rozdielu, či tento stav sám spôsobil alebo nie.*“

⁴⁷² § 233 uhorského TZ 1878: „*Zločinu násilia proti cudnosti sa dopúšťa a potrestá sa trestnicou do päť rokov ten, kto ženu donúti násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia k mimomanželskej necudnosti alebo kto na taký čin zneužije jej bezbrannosť alebo bezvedomie uvedené v druhom bode § 232, pokiaľ jeho skutok nezakladá vážnejší zločin.*“

osoba poverená poručníctvom, opatrovníctvom, vyučovaním, výchovou, dozom, liečením alebo starostlivosťou o obeť.

Vzhľadom na uvedené preto pôsobí až paradoxne ustanovenie § 236 uhorského TZ 1878, v ktorom je upravený **TČ sprznenia**,⁴⁷³ a v ktorom badať zásadne rozdielne koncepcie sprznenia v trestných kódexoch platných v 1. ČSR. V protiklade s rakúskou úpravou sprznenie v uhorskom ponímaní totižto chránilo výlučne iba dievča, ktoré muselo byť navyše počestné a mladšie ako štrnásť rokov, a aj to len pred vykonaním súložie, bez postihovania ostatných spôsobov pohlavného zneužitia, pričom páchatelom sprznenia v uhorskom TZ mohol byť len muž. Trestom bolo odňatie slobody do päť rokov, a ak bola týmto činom spôsobená smrť obeti, v zmysle § 237 uhorského TZ 1878 bolo treba uložiť doživotný trest odňatia slobody. To zaiste muselo vyvolávať početné aplikačné problémy, veď ak by sa žena dopustila zneužitia chlapca, napr. formou orálneho styku alebo inej sexuálnej praktiky s maloletým chlapcom, na rozdiel od rakúskej právnej úpravy nebolo by ju možné trestne stíhať za sprznenie. Rovnako by nebolo možné stíhať muža, na rozdiel od rakúskej právnej úpravy v TZ 1852, ktorý by sa dopustil súložie s dievčaťom, ktoré síce ešte nedovršilo štrnásť rok veku, ale už nebola pannou. A takisto by nebolo možné stíhať na rozdiel od rakúskej právnej úpravy ani muža, ktorý by sa voči dievčaťu, ktoré ešte nedovršilo štrnásť rok veku, dopustil iných sexuálnych praktík než súložie. V tomto smere bola teda rakúska právna úprava sprznenia neporovnateľne komplexnejšia, keďže poskytovala ochranu pred pohlavným zneužitím, s výnimkou súložie, tak chlapcom ako aj dievčatám, ak ešte nedovršili štrnásť rok veku, pričom páchatelom mohol byť muž aj žena.

Zaujímavosťou uhorskej právnej úpravy v tomto smere je tiež tá skutočnosť, že tak TČ sprznenia, ako aj TČ násilnej súložie a TČ násilia proti cudnosti, stíhali sa v zmysle § 238 uhorského TZ 1878 len na návrh poškodenej bez uplatnenia zásady legality zo strany štátneho zástupcu, až na určité výnimky upravené v § 239 (napr. ak bola v dôsledku trestného činu obeti spôsobená smrť). V prípade týchto mravnostných trestných činov išlo teda o návrhové, súkromnožalovacie delikty. Zaujímavým sa javí aj ustanovenie § 240 uhorského TZ 1878, ktoré zakotvovalo osobitný spôsob zániku trestnosti týchto troch trestných činov, ak páchatel s poškodenou uzavrel manželstvo ešte pred vyhlásením odsudzujúceho rozsudku súdu prvého stupňa. Rakúsky TZ 1852 takéto ustanovenia neobsahoval.

Podobne však ako rakúsky TZ, aj ten uhorský kriminalizoval homosexuálne praktiky prostredníctvom osobitného **TČ smilstva proti prírode**, ktorý bol upra-

⁴⁷³ § 236 uhorského TZ 1878: „Muž, ktorý súloží s počestným dievčaťom, ktoré nedovršilo štrnásť rok svojho veku, dopúšťa sa zločinu sprznenia, a potresce sa trestnicou do päť rokov.“

vený v § 241 a 242 uhorského TZ 1878.⁴⁷⁴ Na rozdiel od rakúskej právnej úpravy však boli v uhorskom práve trestné len homosexuálne praktiky medzi mužmi, ako to vyplýva z dikcie § 241 uhorského TZ 1878, a to bez ohľadu na ich vek. Vekom trestnej zodpovednosti sa na základe § 1 ods. 1 zákona č. 48/1931 Sb. o trestním soudnictví nad mládeží určil vek štrnásť rokov, čiže v prípade styku dvoch osôb mužského pohlavia sa voči osobe staršej ako štrnásť rokov vyvodzovala trestná zodpovednosť a osoba mladšia ako štrnásť rokov zostala chránená a beztrestná.⁴⁷⁵ Uhorská právna úprava platná na slovenských územiach 1. ČSR tak spôsobovala aj v tomto smere dozaista aplikačné problémy, keď nielenže nepostihovala zneužitie chlapca ženou, ako sme to uviedli už vyššie pri TČ sprznenia, ale v zmysle dikcie § 241 a 242 uhorského TZ 1878 neumožňovala ani zneužitie dievčaťa ženou. Smilstvo medzi ženami bolo trestné iba v prípade TČ krvismilstva podľa § 243 a 244 uhorského TZ 1878. Ten však, na rozdiel od súčasnej právnej úpravy, postihoval aj vykonanie iných sexuálnych praktík, nielen súlože medzi príbuznými v priamom rade alebo so súrodencom.

V kontexte ochrany maloletých pred sexuálnym zneužívaním možno napokon uviesť ešte **TČ zvädzania na smilstvo**, upravený v § 247 uhorského TZ 1878, ktorého sa dopustí rodič, ktorý zvedol svoju manželskú alebo nemanželskú dcéru na súlož s iným alebo ktorý zvedol svoje manželské alebo nemanželské dieťa na pohlavné smilstvo proti prírode s iným (teda na smilstvo medzi mužmi, resp. na smilstvo človeka so zvieratom). Tým istým trestom trestnice do 5 rokov sa potrestal i ten, kto zvedol na taký čin osobu zverenú do jeho poručníctva, opatrovníctva, výchovy, vyučovania alebo dozoru.

3.2.4 Snahy o unifikáciu trestného práva v 1. Československej republike

Právny dualizmus, ktorý sa uplatňoval v 1. ČSR, trápil aj oblasť trestného práva a vyššie zmienené rozdielne koncepcie postihu sexuálneho zneužívania platné v Čechách a na Slovensku. Snahy o unifikáciu trestného práva možno vidieť

⁴⁷⁴ § 241 uhorského TZ 1878: „Smilstvo medzi mužmi a smilstvo človeka so zvieratom je prečinom smilstva proti prírode a potresce sa väzením do jedného roka“. § 242 uhorského TZ 1878: „Smilstvo proti prírode je zločinom a potresce sa žalárom do päť rokov, ak bolo spáchané medzi mužmi násilím alebo hrozbou násilia, a ak bola spôsobená činom smrt' poškodeného, potresce sa páchateľ doživotnou trestnicou.“

⁴⁷⁵ BELEŠ, A. – GREGOR, M. Vývoj právnej úpravy sexuálneho zneužívania v Československu. In: *Historia et Theoria Iuris*. Vedecký časopis Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, venujúci sa právnym dejinám, právnej teórii a príbuzným oblastiam, 2018, roč. 10, č. 2, s. 16 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/HTI_2018-2.pdf, [cit. 13. 10. 2022].

už v roku 1921, keď akademici vypracovali osnovu Všeobecnej časti Trestného zákona, ktorá bola neskôr včlenená do tzv. profesorskej Osnovy z roku 1926.⁴⁷⁶

Koncept problematiky pohlavného zneužívania podľa **Osnovy 1926** sa vyznačoval tým, že TČ zprznění mal stratiť ochrannú funkciu vo vzťahu k maloletým a mal byť obmedzený len na postihovanie smilného konania, kde páchatel' zneužíval bezbrannosť svojej obete, hoci tento stav sám nevyvolal, inak by naďalej išlo o násilné smilstvo. Naproti tomu predmetná Osnova z roku 1926 počítala so zvýšením hranice legálneho sexu na šesťnásť rokov, pričom návrh zavádzal viacstupeňovú ochranu detí a mladistvých voči sexuálnym útokom s tromi vekovými kategóriami mladistvých, a to mladších ako 16 rokov, osôb mladších ako 18 rokov, resp. osôb neplnoletých, t. j. do dovŕšenia 24 rokov veku. Okrem toho Osnova z roku 1926 mala v kontexte ochrany maloletých za cieľ zaviesť novú skutkovú podstatu **TČ smilného jednání**,⁴⁷⁷ pričom okrem samotného fyzického kontaktu páchatel'a a osoby mladšej ako 16 rokov, kde mala byť trestná súlož aj iné smilné konanie, vyvolávala trestnoprávne konzekvencie tiež akákoľvek forma nahovárania takejto osoby na „*smilné jednání*“, ktorým Osnova 1926 chápala „*mimomanželskú súlož a každé iné necudné správanie vykonané osobou iného, resp. rovnakého pohlavia pre uspokojenie alebo väčšie podráždenie pohlavného pudu*“.⁴⁷⁸

V prípade osôb, ktoré už dovŕšili 16. rok veku, no ešte nedovŕšili 18 rokov, tzv. smilné konanie bolo trestné, iba ak išlo o páchatel'a rovnakého pohlavia ako jeho obeť.⁴⁷⁹ Ako to vyplýva z dikcie § 261 ods. 1 Osnovy 1926, tento trestný čin mal teda len subsidiárnu povahu voči skutkovej podstate zneužitia osoby mladšej ako 16 rokov, pričom predmetná Osnova inak generálne vylúčila kriminalizáciu homosexuality. Jej predkladatelia však boli presvedčení, že mládež do 18 rokov

⁴⁷⁶ Ďalej aj Osnova 1926. K tomu pozri bližšie JABLONICKÝ, T. Pokus o reformu československého trestného práva – Osnova trestného zákona z let 1921 – 1926. In: *Právněhistorické studie*, 2013, roč. 43, s. 84 – 96. [online]. Dostupné na internete: https://karolinum.cz/data/clanek/1130/PHS_43.84-96.pdf, [cit. 13. 10. 2022].

⁴⁷⁷ § 258 ods. 1 Osnovy 1926: „*Kdo zneužije osoby mladší šestnácti let ke smilnému jednání s ní, trestá se žalářem od šesti měsíců do tří let nebo vězením od tří měsíců do tří let.*“ Znenie § 258 ods. 2 Osnovy 1926: „*Stejně se trestá, kdo zneužije osoby mladší šestnácti let k tomu, aby vykonal před ní smilné jednání.*“

⁴⁷⁸ K tomu pozri bližšie BELEŠ, A. – GREGOR, M. Vývoj právnej úpravy sexuálneho zneužívania v Československu. In: *Historia et Theoria Iuris*. Vedecký časopis Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, venujúci sa právnym dejinám, právnej teórii a príbuzným oblastiam, 2018, roč. 10, č. 2, s. 16 – 22. [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/HTI_2018-2.pdf, [cit. 13. 10. 2022].

⁴⁷⁹ § 261 ods. 1 Osnovy 1926: „*Kdo vykoná smilné jednání s osobou mladší osmnácti let téhož pohlaví, kdo svádí takovou osobu ke smilnému jednání s ní, trestá sa, není li čin trestný podľa § 258, žalářem od jednoho měsíce do tří let nebo vězením od čtrnácti dnů do tří let.*“

je zvlášť zraniteľná entita, ktorá môže k týmto sklonom prejaviť menšiu mieru odolnosti, a preto je v záujme spoločnosti chrániť mládež pred homosexualitou až do dovŕšenia 18. roku veku.

Napokon sa mala poskytovať osobitná ochrana pred už uvedeným tzv. *smilným jednaním* aj zvereným osobám, a to vo dvoch prípadoch. Prvým prípadom boli nepľnoletí do 24 rokov, ktorým sa poskytovala ochrana pred sexuálnym zneužívaním voči tým, ktorí boli poverení ich výchovou, vzdelávaním či výkonom starostlivosti o nich, kde chránenou osobou mohlo byť najmä nevlastné či prijaté dieťa, poručenec, opatrovanec, ale aj žiak a učeň, pričom ak by išlo o zneužitie vlastných potomkov, takéto konanie sa kvalifikovalo ako súlož medzi príbuznými. V druhom prípade sa ochrana poskytovala osobám mladším ako 18 rokov pred smilným konaním zo strany všetkých zamestnancov detských domovov, polepšovni, nemocníc, väzníc a ďalších ústavov sociálneho typu, vrátane aj ich vlastníkov, kde bola takáto osoba umiestnená.

Po tom, čo nebola schválená predmetná Osnova z roku 1926, bol o desať rokov neskôr vypracovaný „úradnícky“ návrh nového spoločného československého trestného zákona (ďalej aj Osnova 1937), ktorá však nebola schválená pre následné dejinné udalosti a rozpad 1. Československej republiky. Koncept **Osnovy z roku 1937** naďalej počítal s **TČ zprznění**, ktorý bol upravený v § 324 a 325 Osnovy 1937, pričom na rozdiel od Osnovy 1926 postihoval každého, kto vykoná zneužitie formou „*smilného jednaní*“ nielen na bezbrannej osobe, ktorá nedokáže rozpoznať význam takéhoto konania pre duševnú chorobu, slabomyseľnosť alebo poruchu vedomia, ale mal postihovať aj tých, ktorí smilne konali voči osobám mladším ako štrnásť rokov. Osnova 1937 zároveň v porovnaní s rakúskym TZ 1852 upustila od rozdielnej právnej kvalifikácie vykonania súložu a vykonania iných sexuálnych praktík, resp. v porovnaní s uhorským TZ 1878 upustila aj od rozdielnej kvalifikácie na základe pohlavia zneužitej osoby. Okrem toho mala za cieľ zaviesť aj TČ *zneužití osoby mladší než šestnáct let* podľa § 330 a 331 Osnovy 1937.

Koncept Osnovy 1937 tak v princípe kumuloval v TČ zprznění znaky sexuálneho zneužívania a znásilnenia, resp. sexuálneho násillia v dnešnej koncepcii slovenského trestného práva, keďže mal postihovať vykonanie súložu alebo iných sexuálnych praktík na bezbrannej osobe (§ 324 Osnovy 1937), čo samo osebe nepatrí medzi znaky TČ sexuálneho zneužívania, no zároveň aj na osobe mladšej ako 14 rokov (§ 325 Osnovy 1937), čím sa teda hranica legálneho sexu mala opäť znížiť v porovnaní s Osnovou 1926. Naďalej sa vyžadovala úmyselná forma zavinenia, pričom úmyslom museli byť pokryté všetky znaky skutkovej podstaty TČ, vrátane veku chránenej osoby. Ak bolo vykonané na osobe mladšej ako 14 rokov súlož, trestom bol žalár vo výmere dvoch až desiatich rokov, ak bolo vykonané smilné konanie okrem súložu, sadzba mala byť znížená na jeden

až päť rokov. Pri spôsobení ťažkého poškodenia tela alebo zdravia, potratu alebo nebezpečenstva nákazy pohlavnou chorobou, zvyšovala sa trestná sadzba na päť až pätnásť rokov. Najprísnejší trest žalára, ktorý bolo možné uložiť na základe kvalifikovanej skutkovej podstaty, sa zvyšoval na desať až dvadsať rokov, ak bola spôsobená smrť poškodeného. Beleš s Gregorom v tejto súvislosti dokonca poukazujú aj na súdobé úvahy prof. Alberta Miloty, bývalého rektora Univerzity Komenského v Bratislave a neskôr profesora Karlovej univerzity v Prahe, aby sa v budúcnosti dôsledne zvažilo, či by nový trestný zákon nemal obsahovať aj trest sterilizácie (ba istú formu kastrácie) pre trestných činov násilného smilstva, prznenia detí, vražd na základe sexuálneho motívu, ako aj notorických alkoholikov s kriminálnou minulosťou.⁴⁸⁰ Za zavedenie kastrácie pre zločincov s chorobne vystupňovaným pohlavným pudom charakteristickým ťažkou perverznosťou a sadizmom, prihováral sa aj sudca a senátny prezident Najvyššieho súdu ČSR Vilém Herrnritt, odvolávajúc sa najmä na vysokú mieru recidívy u mnohých takýchto páchatel'ov ihneď po prepustení z výkonu trestu.⁴⁸¹

Veková hranica absolútnej ochrany pre pohlavným zneužitím Osnova 1937 stanovila na štrnásť rokov predovšetkým preto, lebo v európskych podmienkach dospieva mládež pohlavne práve v tomto veku, do štrnástich rokov sa preto presumovala fyzická a psychická nezrelosť na sexuálne správanie, čo zdôrazňovala aj súdobá judikatúra z čias 1. ČSR.⁴⁸² Okrem toho dôvodová správa argumentovala aj tým, že keďže vek 14 rokov je rozhodujúcim vekom na ukončenie povinnej školskej dochádzky, aj páchatel', ak mal vedomosť o školskej dochádzke svojej obete, musel si byť vedomý, že jej obeť je chránená zákonom a vykonanie súložie alebo iných sexuálnych praktík s obeťou je trestnoprávne sankcionované.

Ako sme to už načrtli aj vyššie, Osnova 1937 počítala aj s **TČ zneužití osoby mladší než šestnáct let** podľa § 330 a 331 predmetnej Osnovy. Podľa prvej skutkovej podstaty sa postihoval ten, kto pohlavne zneužil osobu mladšiu ako šestnáť rokov iného pohlavia, aby s páchatel'om vykonala *smilné jednaní*, resp. aby na sebe strpela takéto páchatel'ovo konanie, prípadne ju k tomu zvädzal. Iniciatíva na vykonanie činu teda mala vychádzať od páchatel'a nie od obete. Predmetná kvali-

⁴⁸⁰ BELEŠ, A. – GREGOR, M. Vývoj právnej úpravy sexuálneho zneužívania v Československu. In: *Historia et Theoria Iuris*. Vedecký časopis Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, venujúci sa právnym dejinám, právnej teórii a príbuzným oblastiam, 2018, roč. 10, č. 2, s. 20 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/HTI_2018-2.pdf, [cit. 13. 10. 2022].

⁴⁸¹ HERRNRITT, V. Několik poznámek k otázce sterilisace. In: *Pocta k sedmdesátým narozeninám univ. prof. Dr. Augusta Miřičky*, Sborník věd právních a státních Československé společnosti pro právo trestní, 1933, roč. XXXIII, s. 126 – 127.

⁴⁸² K tomu pozri Vážný 1230 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr II 213/22 z 9. júna 1923. [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4334>, [cit. 13. 10. 2022].

fikácia sa pomerne často využívala subsidiárne vtedy, keď nebolo možné skutok kvalifikovať ako TČ zprznění podľa § 324 a 325 Osnovy 1937, keďže sa páchatel'ovi nepodarilo preukázať aj úmysel zahŕňajúci práve tú skutočnosť, že osoba bola mladšia než štrnásť rokov, resp. ak páchatel' ešte len zvädzal osobu mladšiu ako štrnásť rokov, avšak k samotnému aktu nedošlo. Vzhľadom na predmetnú subsidiaritu bol vylúčený nielen jednočinný súbeh TČ sprznenia a TČ zneužitia osoby mladšej ako šesťnásť rokov, ale nižšie boli aj tresty, pričom sa umožňovalo uloženie tuhého väzenia vo výmere jeden mesiac až šesť mesiacov. Druhá skutková podstata TČ zneužitia osoby mladšej ako šesťnásť rokov postihovala napokon páchatel'a, ktorý pohol osobu mladšiu ako šesťnásť rokov rovnakého alebo opačného pohlavia, aby pred ním vykonala „*soulož, smilstvo alebo neducné jednaní*“. V tomto prípade sa počítalo s trestom tuhého väzenia od jedného mesiaca do jedného roka. Osnova 1937 tak kriminalizovala na jednej strane situáciu, keď páchatel' sledoval súlož alebo iné sexuálne praktiky obete, resp. na druhej strane keď obeť sledovala súlož alebo iné sexuálne praktiky páchatel'a. Vzhľadom na to, že TČ zprznění tieto formy konania nepostihoval, išlo opäť o subsidiárny postih akéhosi „predpolia“ voči sprzneniu, ktorého aplikácia bola preto vylúčená.

Vzhľadom na dikciu TČ zneužití osoby mladší než šesťnásť let treba uviesť, že ak by konanie smerovalo voči osobe rovnakého pohlavia, skutok by bolo treba kvalifikovať ako TČ *smilstva s osobou téhož pohlaví* podľa § 335 Osnovy 1937 ako prísnejšie trestný. Zo systematiky Osnovy 1937 možno napokon vyzdvihnúť v kontexte ochrany maloletých pred sexuálnym zneužívaním aj TČ *smilstva so zverenou osobou*, ktorý bol upravený v § 332 Osnovy 1937, pričom chránil neploleté osoby do dovŕšenia 24. roku veku pred smilným konaním páchatel'a, ktorému bola zverená výchova, vyučovanie, starostlivosť a dozor.

3.2.5 Právna úprava podľa Trestného zákona z roku 1950

Trestné právo hmotné bolo v podmienkach Československa napokon rekodifikované a unifikované až **zákonom č. 86/1950 Sb. Trestný zákon** (ďalej aj TZ 1950), ktorý sa stal účinným od 1. augusta 1950. Trestné činy proti slobode a dôstojnosti človeka boli obsiahnuté v siedmej hlave osobitnej časti TZ 1950, pričom dôstojnosť človeka bola chránená osobitne v II. diely tejto hlavy.

Nový TZ 1950 zaviedol významné koncepčné zmeny postihu sexuálneho zneužívania. Pojem *zprznění/sprznenie* bol nahradený pojmom *pohlavné zneužitie*, ktorého právnu úpravu bolo možné nájsť v § 239 a 240 TZ 1950. V porovnaní s recipovanými predpismi o Osnovami 1926 a 1937 sa predmetná nová právna úprava vyznačovala zjednodušením a zovšeobecnením znakov skutkovej podstaty skúmaného TČ, ako aj systematiky trestných činov proti dôstojnosti človeka

ako takej. Nasledujúce ustanovenie § 241 TZ 1950 zakotvovalo TČ pohlavného styku s osobou toho istého pohlavia, čím sa nadviazalo na kriminalizáciu homosexuálnych stykov ešte z prvej republiky. Pritiažujúcou okolnosťou pritom bol v zmysle ustanovenia § 241 ods. 2 TZ 1950 pohlavný styk s osobou toho istého pohlavia, ak išlo o osobu mladšiu než osemnásť rokov. Na rozdiel od staršej právnej úpravy, resp. úpravy podľa Osnovy 1937 bol však súbeh TČ pohlavného zneužitia a TČ pohlavného styku s osobou toho istého pohlavia možný.⁴⁸³

Nová skutková podstata TČ *pohlavného zneužitia*, obsiahnutá v § 239 TZ 1950,⁴⁸⁴ obsahovala všeobecný subjekt, teda páchatel'om mohla byť ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba, a už nielen muž, ako to bolo v uhorskom TZ 1878 platnom dovtedy na území Slovenska. Veková hranica trestnej zodpovednosti bola v zmysle § 10 TZ 1950 stanovená od dosiahnutia pätnásteho roku veku. Na druhej strane absolútna ochrana pred akoukoľvek formou sexuálneho zneužitia sa poskytovala každej osobe mladšej ako pätnásť rokov, teda rovnako dievčatám aj chlapcom, a to opäť na rozdiel od uhorskej právnej úpravy, ktorá chránila len dievčatá do dovŕšenia štrnásteho roku veku, a aj to len „počestné“, navyše výlučne pred súložou, čiže bez postihovania ostatných foriem pohlavného zneužitia. Nový TZ 1950 tak postihoval akýkoľvek zásah do intímnej sféry osoby mladšej ako pätnásť rokov, čiže rovnako vykonanie súložu, ako aj iný spôsob pohlavného zneužitia, čo nadviazovalo na právnu úpravu podľa rakúskeho TZ 1852. Za iný spôsob pohlavného zneužitia, aj keď tento pojem nebol v TZ 1950 definovaný, považoval sa naďalej v zmysle judikatúry orálny styk, análny styk, masturbácia, ohmatávanie pohlavných orgánov, prs, stehien atď., ak je taký kontakt možné považovať za sexuálne zneužitie, teda nejde o náhodný dotyk alebo napr. kontakt smerujúci k zdravotnému alebo hygienickému ošetreniu tela.⁴⁸⁵

⁴⁸³ BELEŠ, A. – GREGOR, M. Vývoj právnej úpravy sexuálneho zneužívania v Československu. In: *Historia et Theoria Iuris*. Vedecký časopis Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, venujúci sa právnym dejinám, právnej teórii a príbuzným oblastiam, 2018, roč. 10, č. 2, s. 23 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/HTI_2018-2.pdf, [cit. 13. 10. 2022].

⁴⁸⁴ § 239 TZ 1950: „(1) Kto vykoná súlož s osobou mladšou než pätnásť rokov, alebo kto takú osobu ináč pohlavne zneužije, potresce sa odňatím slobody na jeden až desať rokov.
(2) Odňatím slobody na desať až dvadsať rokov sa páchatel' potresce,
a) ak má čin uvedený v odseku 1 za následok ťažkú ujmu na zdraví, alebo
b) ak je tu iná obzvlášť pritiažujúca okolnosť.
(3) Doživotným odňatím slobody sa páchatel' potresce, ak má čin uvedený v odseku 1 za následok smrť.“

⁴⁸⁵ K tomu pozri rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 21. februára 1957, sp. zn. 1 Tz 3/57 (R 34/1957): „Jestliže se pachatel dotýká osoby mladší než patnáct let, aby se pohlavně vydráždil (ukojil nebo jinak uspokojil), jde o jiné zneužití takové osoby ve smyslu § 239 odst. 1 alin. 2 tr. zák., i když k pohlavnímu vydráždění nakonec nedošlo.“

Okolnosti, ktoré viedli zákonodarcu k zvýšeniu vekovej hranice absolútnej ochrany zo štrnásť na pätnásť rokov, z dôvodovej správy nevyplývajú. Beleš s Gregorom sa domnievajú, že to malo zrejme súvis so stanovením deväťročnej povinnej školskej dochádzky v základných školách prvého a druhého stupňa, ktorá sa začínala po dovŕšení šiesteho roku veku v súlade s § 13 ods. 1 zákona č. 95/1948 Zb. o základní úpravě jednotného školství (školský zákon) v znení neskorších predpisov, čím si TZ 1950 do určitej miery osvojil koncept Osnovy 1937, ktorá taktiež poukazovala na súvis vekovej hranice absolútnej ochrany s povinnou školskou dochádzkou, ktorá však bola v 1. ČSR len do štrnástich rokov.⁴⁸⁶ Možno preto konštatovať, že hranica absolútnej ochrany pred sexuálnym zneužívaním sa v zmysle novej právnej úpravy TZ 1950 viazala na povinnosť deväťročnej dochádzky na základné školy prvého a druhého stupňa, z čoho vyplýva, že už sama vedomosť páchatel'a o navštevovaní základnej školy obeťou mohla implikovať jeho úmysel zneužiť obeť podliehajúcu absolútnej ochrane pred akoukoľvek formou sexuálneho kontaktu. Československo tak zaviedlo na rozdiel od väčšiny socialistických krajín vyššiu hranicu legálneho sexu.⁴⁸⁷

Druhá základná skutková podstata **TČ pohlavného zneužitia** bola obsiahnutá v **§ 240 TZ 1950**,⁴⁸⁸ a zabezpečovala ochranu osôb až do dovŕšenia osemnásteho roku veku, ak išlo o osobu zverenú do páchatel'ovho dozoru a páchatel' zneužíval jej závislosť. Oba tieto znaky pritom museli byť v zmysle judikatúry naplnené kumulatívne,⁴⁸⁹ čiže súd musel obligatórne skúmať, či páchatel' zneužil závislosť

⁴⁸⁶ BELEŠ, A. – GREGOR, M. Vývoj právnej úpravy sexuálneho zneužívania v Československu. In: *Historia et Theoria Iuris*. Vedecký časopis Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, venujúci sa právnym dejinám, právnej teórii a príbuzným oblastiam, 2018, roč. 10, č. 2, s. 24 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/HTI_2018-2.pdf, [cit. 13. 10. 2022].

⁴⁸⁷ Napr. v Bulharsku, Rumunsku, NDR a v Maďarsku bol minimálny vek stanovený na 14 rokov, v Poľsku na 15. Zaujímavá bola v tomto smere právna úprava v ZSSR, keďže v zmysle čl. 119 TZ ZSSR 1960 sa poskytovala ochrana každej mladistej osobe, ktorá ešte nedosiahla pohlavnú zrelosť a osobitne sa trestalo, ak na takejto osobe páchatel' ukončil svoje pohlavné väšne zvlášť zvráteným spôsobom. Ako sa však prakticky zisťovala *ad hoc* pohlavná zrelosť obeť, nie je autorom známe. K tomu pozri bližšie JANDA, V. K postihu trestného činu pohlavného zneužívania. In: *Socialistická zákonnosť*. Časopis pro právní praxi, 1975, roč. 23, č. 2, s. 90–91.

⁴⁸⁸ § 240 TZ 1950: „Kto osobu mladšiu než osemnásť rokov alebo osobu sverenú jeho dozoru pohne k mimomanželskej súložii, zneužívajúc jej závislosť, alebo kto takú osobu, zneužívajúc jej závislosť, ináč pohlavne zneužije, potresce sa odňatím slobody na jeden až päť rokov.“

⁴⁸⁹ K tomu pozri rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR zo 14. septembra 1956, *sp. zn. I Tz 281/1956* (R 90/1956): „K naplnění skutkové podstaty trestního činu pohlavního zneužití podle § 240 tr; zák. musí být splněn jak znak tohoto trestního činu, že jde o osobu svěřenou dozoru pachatele, tak i znak, že pachatel zneužil její závislosti. Ze skutečnosti, že šlo o osobu svěřenou dozoru pachatele, nelze bez dalšího dovodit, že šlo též o zneužití závislosti takové osoby. Soud musí proto tento znak vždy zvlášť zjišťovat.“

zverenej osoby, čo jednak daný čin uľahčilo, no zároveň to zvýšilo jeho závažnosť. Zverenie do páchatel'ovho dozoru, čiže právo a zároveň aj povinnosť páchatel'a bdieť nad danou osobou, nemuselo spočívať podľa judikatúry iba v právnom pomere medzi páchatel'om a obeťou,⁴⁹⁰ postačoval aj faktický stav dominancie,⁴⁹¹ ktorý bol rozhodujúci na vytvorenie vzťahu osobnej závislosti.

Možno napokon ešte dodať, že v prípade pohlavného zneužívania v zmysle skutkovej podstaty podľa § 239 TZ 1950, došlo v porovnaní s TČ *zprznění* v § 128 rakúskeho TZ 1852 k zostreniu penalizácie. Najprísnejší trest za pohlavné zneužitie, a to doživotný trest odňatia slobody v prípade spôsobenia smrti pohlavným zneužitím (§ 239 ods. 3 TZ 1950), bol však neskôr zákonom č. 63/1956 Zb. zmenený na trest odňatia slobody na pätnásť až dvadsaťpäť rokov s účinnosťou od 1. januára 1957. Zároveň TZ 1950 zaviedol aj jednotný systém verejnej žaloby zo strany prokuratúry, takže sa definitívne zrušilo stíhanie pohlavného zneužívania ako návrhového deliktu na základe súkromnej žaloby aplikovaného ešte v právnej úprave uhorského TZ 1878, ktorý dovtedy platil na slovenských územiach ČSR.

3.2.6 Právna úprava podľa Trestného zákona z roku 1961

K ďalšej rekonštrukcii trestného práva hmotného prišlo **zákonom č. 140/1961 Zb. Trestný zákon** (ďalej TZ 1961), ktorý sa stal účinným od 1. januára 1962. **TČ pohlavného zneužívania** bol upravený v § 242 a 243 TZ 1961 a tvoril súčasť druhého oddielu (TČ proti ľudskej dôstojnosti) ôsmej hlavy (TČ proti slobode a ľudskej dôstojnosti) osobitnej časti Trestného zákona 1961.

Systematika právnej úpravy TČ pohlavného zneužívania v TZ 1961 zostala zachovaná ešte z TZ 1950, takže obdobne nachádzame dve základné skutkové podstaty podľa § 242 a 243 TZ 1961.⁴⁹² Obe základné skutkové podstaty pri-

⁴⁹⁰ Rozhodnutie Krajského súdu v Liberci z 11. júna 1952, *sp. zn. 4 Tk 142/1952* (R 47/1953).

⁴⁹¹ K tomu pozri Vážný 1547 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR, *sp. zn. Kr I 647/23* zo 14. marca 1924. [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4324>, [cit. 13. 10. 2022].

⁴⁹² § 242 TZ 1961:

- „(1) Kto vykoná súlož s osobou mladšou ako pätnásť rokov alebo kto takú osobu iným spôsobom pohlavne zneužije, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až osem rokov.
 (2) Odňatím slobody na dva roky až desať rokov sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 na osobe zverenej jeho dozoru, zneužívajúc jej závislosť.
 (3) Odňatím slobody na päť až dvanásť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 ťažkú ujmu na zdraví.
 (4) Odňatím slobody na desať až pätnásť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 smrť.“

tom zostali zachované aj z hľadiska obligatórných znakov. Absolútna ochrana bola naďalej poskytovaná osobám mladším ako pätnásť rokov bez ohľadu na pohlavie, pohlavnú zrelosť a sexuálne skúsenosti, a to pred všetkými formami pohlavného zneužitia, či už vo forme súložie alebo inými spôsobmi, bez ohľadu na prípadný súhlas zneužitej osoby, ktorý by tak mal vplyv len pri posudzovaní závažnosti činu.⁴⁹³ Veková hranica ochrany zostala zachovaná aj v prípade osoby zverenej do páchatel'ovho dozoru na úrovni osemnástich rokov. Veková hranica trestnej zodpovednosti zostala v zmysle § 11 TZ 1961 stanovená od dosiahnutia pätnásteho roku veku. Určité korekcie boli uskutočnené len v prípade trestných sadziieb, keď sa v základnej skutkovej podstate § 242 TZ 1961 znížila trestná sadzba na jeden až osem rokov, čím sa mierne depenalizovalo predmetné konanie v porovnaní s TZ 1950, kde bola horná hranica trestu odňatia slobody až desať rokov. Avšak ešte väčšiu mieru zníženia trestných sadziieb možno vidieť v prípade kvalifikovaných skutkových podstát v ods. 3 a 4 § 242 TZ 1961. Zaviedla sa zároveň nová kvalifikovaná skutková podstata, a to v podobe ods. 2 § 242 TZ 1961, ktorá postihovala páchatel'a pohlavného zneužívania, ak sa takéhoto konania dopustil na zverenej osobe zneužívajúc jej závislosť a vypustil sa znak inej obzvlášť priťažujúcej okolnosti, ktorý beztak trpel nedostatkom určitosti. K zníženiu trestnej sadzby prišlo aj v prípade druhej základnej skutkovej podstaty, ktorá bola obsiahnutá v § 243 TZ 1961.

Zaujímavý a nie celkom pozitívny vývojový trend pritom začal v praxi 60. a 70. rokov v tom smere, že sa začal klásť oveľa väčší dôraz na spáchanie pohlavného zneužívania súložou, pričom v prípade iných spôsobov sa vnímala typová závažnosť ako oveľa menšia, na základe čoho sa odborná verejnosť čoraz častejšie prihovárala za vytvorenie dvoch skutkových podstát pohlavného zneužívania, kde by sa prostredníctvom trestnej sadzby jasne odlišila súlož od ostatných praktík s ustanovením miernejšieho trestu.⁴⁹⁴ Sám zákonodarca v dôvodovej správe k TZ 1961 totiž zdôrazňoval, že „*jako pohlavní zneužívaní podľa § 242 se postihne vedle súložie s osobou mladší 15 let jiné závažné pohlavní zneužití takové osoby*“, preto pri menej závažných prípadoch súdy apelovali na skúmanie naplnenia materiálnych podmienok TČ. Najvyšší súd ČSSR dokonca zdôrazňoval, že naplnenie týchto podmienok je potrebné náležite skúmať „*zejména tehdy, jestliže pachatel a poškozená si jsou věkově blízcí a existuje mezi nimi vzájemný citový vztah*“, a to aj vtedy,

§ 243 TZ 1961: „*Kto zneužívajúc závislosť osoby mladšej ako osemnásť rokov alebo osoby zverenej jeho dozoru pohne ju k mimomanželskej súložii, alebo kto takú osobu, zneužívajúc jej závislosť, iným spôsobom pohlavne zneužije, potrese sa odňatím slobody až na dva roky.*“

⁴⁹³ K tomu pozri KRUPAUER, J. § 242. In: BREIER, Š. a kol. *Trestný zákon. Komentár*. Prvé vydanie. Bratislava: Osveta, 1964, s. 830.

⁴⁹⁴ K tomu pozri HLADIL, V. Ze zasedání legislativní sekce pro trestní právo. In: *Socialistická zákonnost: časopis pro právní prax*, 1975, roč. 23, č. 5, s. 294.

ak „*pachatelovo jednání sice formálně již naplňuje zákonný znak, jiným způsobem pohlavně zneužije, jde však o počínání nepřilíš intenzivní (např. ohmatávání prsou přes oděv apod.)*. Jestliže půjde v podobných případech o pachatele mladistvého, musí soudy pečlivě hodnotit všechny rozhodné skutečnosti, neboť není možno vyloučit, že za výše uvedených okolností bude stupeň nebezpečnosti činu pro společnost malý ve smyslu zák. ustanovení § 75 tr. zák. a mladistvý proto nebude trestně odpovědný“.⁴⁹⁵ Aj vo vtedajšej odbornej literatúre sa objavili názory, ktoré poukazovali na to, že dozrievajúca mládež sama medzi sebou bežne praktizuje určité sexuálne druhy správania ako ohmatávanie a bozkávanie sa, pričom nemožno vylúčiť, že k narušeniu fyzickej integrity chránenej osoby došlo len zo zvedavosti alebo zo vzájomného citového vzťahu.⁴⁹⁶ A aj keď sa v súdnej praxi skutočnosť, že páchateľ zneužíval obeť iným spôsobom ako súložou, nepokladala za okolnosť, ktorá by bola dôvodom na aplikáciu mimoriadneho zníženia trestu,⁴⁹⁷ aplikačná prax predsa začala byť čoraz tolerantnejšia pri hodnotení a sankcionovaní TČ pohlavného zneužívania a nedostatočne zohľadňovala jeho nebezpečnosť pre spoločnosť.⁴⁹⁸ Socialistická právna veda si dlhodobo uvedomovala, že súdy hodnotia TČ pohlavného zneužívania na jednej strane príliš zmierlivo a na druhej strane neúmerne prísne, pričom konkrétne okolnosti prípadu nereflektujú vždy plnou váhou. Predseda Najvyššieho súdu ČSSR, Dr. Urválek, v tejto súvislosti formuloval svoj názor, že „*prísnyimi trestami treba postihovať najmä páchateľov, ktorí zneužívajú deti, nie navzájom sa spoznávajúcu mládež*“.⁴⁹⁹ Začiatkom osemdesiatych rokov však už

⁴⁹⁵ Zovšeobecňujúci materiál Nejvyššího soudu ČSSR z 19. januára 1982, č. Tpjf 158/80 (R 17/1982) [online]. Dostupné tiež v skrátenej verzii pod názvom „*Zhodnocení poznatků o soudní praxi při rozhodování o trestných činech proti lidské důstojnosti podle oddílu druhého hlavy osmé zvláštní části trestního zákona*“ na internete: <https://www.aspi.cz/products/law-Text/4/2532/1/2>, [cit. 14. 10. 2022].

⁴⁹⁶ JANDA, V. K postihu trestného činu pohlavného zneužívania. In: *Socialistická zákonost: časopis pro právní praxi*, 1975, roč. 23, č. 2, s. 94.

⁴⁹⁷ K tomu pozri rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR z 23. novembra 1965, sp. zn. 3 Tz 49/65 (R 5/1966): „*U trestního činu pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1 tr. zák. nelze výjimečné okolnosti případu ve smyslu § 40 odst. 1 tr. zák. spatřovat v tom, že pachatel osobu mladší 15 let pohlavně zneužíval jiným způsobem než souloží.*“

⁴⁹⁸ Pre ilustráciu možno uviesť, že v sedemdesiatych rokoch uplynulého storočia predstavoval podiel počtu odsúdených za TČ pohlavného zneužívania podľa § 242 až 243 TZ 1961 len okolo 1,63 % zo všetkých odsúdených vo vtedajšom ČSSR (pre porovnanie, v roku 2021 to bolo okolo 1 % zo všetkých odsúdených v SR). Čo však môže pôsobiť prekvapujúco, je miera odsúdených na nepodmienečné tresty odňatia slobody za pohlavné zneužívanie, ktorá dosahovala len niečo vyše 40 %, vo väčšine prípadov sa tak ukladali podmienené tresty (pre porovnanie, v roku 2021 sa nepodmienečné tresty odňatia slobody uložili odsúdeným za predmetnú trestnú činnosť v SR až v takmer 70 % prípadov).

⁴⁹⁹ Diskusní příspěvek předsedy Nejvyššího soudu dr. Urválka na celostátní poradě 24. – 26. 4. 1961. In: *Socialistická zákonost: časopis pro právní praxi*, 1961, roč. 9, č. 6, s. 337.

vtedajší československí kriminológovia začali čoraz hlasnejšie upozorňovať aj na vysokú mieru latencie pohlavného zneužívania, keď dieťa tají pred svojimi rodičmi či školou svoju sexuálnu skúsenosť z ostychu, alebo naopak, keď pohlavne dozrievajúca mládež nemá záujem o veci hovoriť preto, lebo sa necíti byť poškodenou a sexuálnu aktivitu sama preferuje, prípadne keď pohlavné zneužívanie zatajujú samotní rodičia, ktorí sa obávajú, že by tým utrpela dobrá povesť ich rodiny.⁵⁰⁰

V kontexte ochrany mladistvých sa možno napokon zmieniť ešte o **TČ Pohlavného styku s osobou toho istého pohlavia**, ktorý bol upravený v § 244 TZ 1961.⁵⁰¹ Rozsah trestnej represie voči homosexuálnym stykom bol v porovnaní s TZ 1950 prostredníctvom tohto ustanovenia významne zúžený, medzi iným už len na prípady styku s osobou mladšou ako osemnásť rokov, ak páchatel sám už osemnásť rokov dovŕšil. Aj týmto ustanovením tak bola poskytnutá určitá forma ochrany mladistvým osobám, čo reflektovala aj vtedajšia veda trestného práva, podľa ktorej bol primárnym objektom tohto trestného činu zdravý mravný vývoj mladistvých.⁵⁰²

3.2.7 Právna úprava po páde totalitného režimu a prijatie Trestného zákona z roku 2005

Po páde totalitného režimu v roku 1989 do zániku Československej federatívnej republiky v decembri 1992 legislatívne zmeny v otázke právnej úpravy pohlavného zneužívania neboli realizované. Zákonom č. 175/1990 Zb., ktorým sa menil a dopĺňal Trestný zákon, však bola vypustená ochrana osôb mladších ako osemnásť rokov pred homosexuálnymi stykmi podľa 244 TZ 1961, resp. predmetný TČ *Pohlavného styku s osobou toho istého pohlavia* sa úplne vypustil.

Stabilita právnej úpravy pohlavného zneužívania ostala v zásade zachovaná aj po rozpade ČSFR, pričom prevzatý TZ 1961 platil s početnými novelami ďalších 17 rokov v ČR a 13 rokov v SR. V našich podmienkach sa ustanovenia § 242 a 243 slovenského TZ 1961 stali predmetom novelizácie iba raz, keď zákonodar-

⁵⁰⁰ MITLÖHNER, M. K některým příčinám sexuálních trestních činů. In: *Socialistická zákonnost: časopis pro právní praxi*, 1981, roč. 29, č. 10, s. 602 a s. 606.

⁵⁰¹ § 244 TZ 1961:

„(1) Kto sa po dovŕšení osemnásteho roku svojho veku pohlavne stýka s osobou toho istého pohlavia mladšou ako osemnásť rokov, alebo kto sa pohlavne stýka s osobou toho istého pohlavia zneužívajúc jej závislosť, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Rovnako sa potresce, kto

a) za pohlavný styk s osobou toho istého pohlavia prijme alebo poskytne odplatu, alebo

b) pohlavným stykom s osobou toho istého pohlavia budí verejné pohoršenie.“

⁵⁰² DOLENSKÝ, A. – HATALA, V. – KUDLÍK, A. – NOVOTNÝ, O. – SOLNAŘ, V. *Československé trestné právo. Zväzok II: Osobitná časť*. Bratislava: Osveta, 1964, s. 224.

ca pristúpil k zmene názvu predmetného TČ z pohlavného zneužívania na TČ *sexuálneho zneužívania* a následne sa slovo „pohlavne“ nahradilo aj v skutkových podstatách § 242 a § 243 TZ slovom „sexuálne“. Okrem toho zákonodarca rozšíril aj kvalifikovanú skutkovú podstatu v ods. 2 o ochranu blízkych osôb a osôb v starostlivosti a výchove páchatel'a. Stalo sa tak zákonom č. 421/2002 Z. z., ktorým sa menil a dopĺňal Trestný zákon 1961. Zákonodarca v dôvodovej správe k predmetnému zákonu túto zmenu názvu zdôvodňoval jednak tým, že sexuálne zneužívanie je širším pojmom, avšak bez ďalšieho vysvetlenia, a za druhé tým, že pojem sexuálne zneužívanie je odborným termínom používaným v psychológii.

Posledné rekodifikačné snahy trestného práva hmotného v SR boli zavŕšené prijatím **zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov** (ďalej aj TZ 2005), ktorý úplne zrušil TZ 1961 aj so všetkými jeho novelami, ktoré ho spravili už neprehľadným.⁵⁰³ Rekodifikovaný Trestný zákon, účinný od 1. januára 2006, používa názov trestného činu „Sexuálne zneužívanie“ a tento trestný čin zaradil do druhého dielu (TČ proti ľudskej dôstojnosti) druhej hlavy osobitnej časti TZ (Trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti). V čase prijatia rekodifikovaného TZ 2005 bol TČ sexuálneho zneužívania upravený v dvoch paragrafových ustanoveniach, a to v § 201 a § 202 TZ 2005.⁵⁰⁴ Rekodifikácia z roku 2005 sa pritom v zásade vyznačuje z hľadiska právnej úpravy sexuálneho zneužívania zachovaním kontinuity v jej podstatných črtách právnej úpravy TZ

⁵⁰³ PROKEINOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2021, s. 13.

⁵⁰⁴ § 201 vyhláseného TZ 2005: „Kto vykoná súlož s osobou mladšou ako pätnásť rokov alebo kto takú osobu iným spôsobom sexuálne zneužije, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.

(2) Odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) závažnejším spôsobom konania,
b) na chránenej osobe, alebo
c) z osobitného motívu.

(3) Odňatím slobody na dvanásť rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví.

(4) Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a spôsobí ním smrť, alebo
b) za krízovej situácie.“

§ 202 vyhláseného TZ 2005: „(1) Kto osobu mladšiu ako osemnásť rokov pohne k mimomanželskej súložii alebo ju iným spôsobom sexuálne zneužije,

a) ak takou osobou je osoba zverená do jeho starostlivosti alebo pod jeho dozor alebo odkázaná osoba, alebo

b) za odmenu, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na dva roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 na osobe mladšej ako osemnásť rokov, ktorá bola k takému konaniu donútená z poslušnosti, nátlakom alebo hrozbou.“

1961. Naďalej zostali zachované veková hranica absolútnej ochrany pred sexuálnymi aktivitami na úrovni pätnástich rokov, v objektívnej stránke rozlišovanie medzi súložou a iným spôsobom sexuálneho zneužívania, systematické rozdelenie na dve základné skutkové podstaty TČ garantujúce ochranu jednak detí do pätnástich rokov a taktiež zverených osôb do osemnástich rokov.⁵⁰⁵ Zo zmien treba uviesť predovšetkým plošné zvýšenie trestných sadziieb v základnej skutkovej podstate z jeden až osem rokov v TZ 1961 na tri roky až desať rokov v TZ 2005.

K významnej zmene právnej úpravy skutkových podstát TČ sexuálneho zneužívania v TZ 2005 došlo následne zákonom č. 204/2013 Z. z. s účinnosťou od 1. augusta 2013, ktorým sa transponovala *Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii*.⁵⁰⁶ Táto novela nielenže zmenila definíciu dieťaťa, ktorým treba v zmysle § 127 ods. 1 TZ *de lege lata* rozumieť osobu mladšiu ako osemnásť rokov, ak TZ neustanovuje inak, ale zaviedla, definovala, resp. rozšírila aj pojmy „*detská prostitúcia*“ (§ 132 ods. 2 TZ) a „*detská pornografia*“ (§ 132 ods. 4 TZ) a „*detské pornografické predstavenie*“ (§ 132 ods. 5 TZ). Okrem toho sa predmetnou novelou doplnili aj dve nové základné skutkové podstaty TČ sexuálneho zneužívania, a to v podobe § 201a TZ, resp. § 201b TZ,⁵⁰⁷ a významne sa zmenilo aj znenie § 202 TZ.⁵⁰⁸ Pri porov-

⁵⁰⁵ BELEŠ, A. – GREGOR, M. Vývoj právnej úpravy sexuálneho zneužívania v Československu. In: *Historia et Theoria Iuris*. Vedecký časopis Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, venujúci sa právnym dejinám, právnej teórii a príbuzným oblastiam, 2018, roč. 10, č. 2, s. 31 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/HTI_2018-2.pdf, [cit. 14. 10. 2022].

⁵⁰⁶ *Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV* (Ú. v. EÚ L 335, 17. 12. 2011). Ďalej aj ako „*Smernica 2011/93/EÚ o boji proti sexuálnemu zneužívaniu detí*“. K jej analýze a dopadom pozri bližšie napr. KLIMEK, L. Boj proti sexuálnemu vykorisťovaniu a sexuálnemu zneužívaniu detí a proti detskej pornografii (analýza novej právnej úpravy na úrovni EÚ). In: *Justičná revue*, roč. 64, 2012, č. 12, s. 1461 – 1475, resp. KLIMEK, L. – ZÁHORA, J. – HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európskych súvislostiach*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 272 – 288.

⁵⁰⁷ „§ 201a TZ 2005 s účinnosťou od 1. augusta 2013: „*Kto prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby navrhne dieťaťu mladšiemu ako pätnásť rokov osobné stretnutie v úmysle spáchať na ňom trestný čin sexuálneho zneužívania alebo trestný čin výroby detskej pornografie, pričom sám nie je dieťaťom, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.*“

§ 201b TZ 2005 s účinnosťou od 1. augusta 2013: „*Kto zneužije dieťa mladšie ako pätnásť rokov v úmysle vyvolania sexuálneho uspokojenia jeho účasťou na sexuálnych aktivitách alebo sexuálnom zneužití, hoci sa na nich takéto dieťa nemusí priamo zúčastňovať, alebo kto umožní také jeho zneužitie, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.*“

⁵⁰⁸ § 202 TZ 2005 s účinnosťou od 1. augusta 2013:

„(1) *Kto pohne dieťa k mimomanželskej súložii alebo ho iným spôsobom sexuálne zneužije, ak a) je takéto dieťa zverené do jeho starostlivosti alebo pod jeho dozor alebo odkázaná osoba,*

nani pôvodného a novelizovaného § 202 TZ si možno všimnúť, že pojem „*osoba mladšia ako osemnásť rokov*“ bol nahradený pojmom „*dieťa*“, resp. že v ods. 1 písm. b) bol zrušený pojem „*za odmenu*“ a bol nahradený slovným spojením „*ide o detskú prostitúciu*“. Okrem toho novelou pribudlo do znenia odseku 1 nové písm. c), čím došlo k rozšíreniu skutkovej podstaty TČ sexuálneho zneužívania. V kvalifikovanej skutkovej podstate potom došlo k zjednodušeniu jej znenia, pretože na jej naplnenie sa už vyžadovalo len použitie nátlaku na spáchanie trestného činu. Predmetná novelizácia však nebola dôsledná a spôsobuje viaceré aplikačné problémy, o ktorých sa zmienime ďalej.

Chronologicky zatiaľ posledná novela TZ 2005, ktorá sa dotkla aj problematiky TČ sexuálneho zneužívania, bola uskutočnená zákonom č. 312/2020 Z. z., a to s účinnosťou od 1. augusta 2021. Touto novelou pribudli v § 201 TZ dva kvalifikačné znaky, a to konkrétne v odseku 2 nové písm. d) a v odseku 3 nové písm. b). Novými kvalifikačnými znakmi tak sú: spáchanie činu spoločným konaním najmenej dvoch osôb, resp. bezprostredné ohrozenie života dieťaťa spôsobené páchatelom sexuálneho zneužívania. Predmetná novela sa taktiež dotkla aj § 201b TZ, keďže do neho pribudla úplne nová kvalifikovaná skutková podstata s kvalifikačným znakom – spáchanie činu spoločným konaním najmenej dvoch osôb. Na základe novely č. 312/2020 Z. z. došlo napokon aj k rozšíreniu § 202 TZ, pretože v odseku 2 pribudol nový kvalifikačný znak pod písm. b), a to spáchanie činu spoločným konaním najmenej dvoch osôb, resp. taktiež pribudol úplne nový odsek 3 s kvalifikačným znakom, ktorý spočíva v bezprostrednom ohrození života zneužitého dieťaťa páchatelom.

3.3 Trestný čin sexuálneho zneužívania v Trestnom zákone *de lege lata*

Trestný čin sexuálneho zneužívania je upravený v druhom diele druhej hlavy osobitnej časti Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. *de lege lata* medzi trestnými činmi proti ľudskej dôstojnosti. Predmetný trestný čin je upravený v štyroch paragrafových ustanoveniach – § 201, § 201a, § 201b, resp. § 202 TZ.

Pokiaľ ide o závažnosť činu, možno konštatovať, že v prípade sexuálneho

b) ide o detskú prostitúciu, alebo

c) zneužije uznané postavenie, ktoré vyplýva z dôvery, authority alebo vplyvu na dieťa, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na dva roky až osem rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 použitím nátlaku.“

zneužívania podľa § 201 ods. 1 a ods. 2 TZ pôjde vždy o zločin, podľa ods. 3 a ods. 4 dokonca o obzvlášť závažný zločin. To znamená, že v prípade sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ bude trestným aj neoznámenie tohto trestného činu v zmysle § 340 TZ, keďže ide o zločiny, na ktoré zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou najmenej desať rokov. Rovnako bude v prípade sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ trestným aj neprekazenie tohto trestného činu v zmysle § 341 TZ. Zároveň podotýkame, že na TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 2 až 4 TZ sa vzťahuje aj zásada trikrát a dosť (§ 47 ods. 2 TZ).

Prípady sexuálneho zneužívania podľa § 201a, resp. § 201b TZ, ako aj v prípade § 202 ods. 1 TZ, budú prečinom, kým sexuálne zneužívanie podľa § 202 ods. 2 až 3 TZ bude zločinom.

Dôvod, pre ktorý to zdôrazňujeme, spočíva v tom, že na prečiny sa môže vzťahovať tzv. materiálny korektív, ktorý je upravený v § 10 ods. 2 TZ, ako aj v § 95 ods. 2 TZ, ak ide o mladistvých páchatel'ov. Zmyslom materiálneho korektívu je nepovažovať určité protiprávne konanie za prečin vzhľadom na nedostatočnú mieru jeho závažnosti. V prípade dospelých páchatel'ov pritom v zmysle § 10 ods. 2 TZ nepôjde o prečin, ak „*vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatel'a je jeho závažnosť nepatrná*“. V prípade mladistvých páchatel'ov treba zasa vychádzať z § 95 ods. 2 TZ, ktorý stanovuje, že „*prečin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone, nie je trestným činom, ak ho spáchal mladistvý a ak je jeho závažnosť malá*“. Orgány činné v trestnom konaní a súdy musia preto v prípade prečinov obligatórne posudzovať materiálny korektív, a ak ho uplatnia, nebude možné pristúpiť k žiadnemu druhu trestu, keďže niet za čo trestať. Podotýkame však, že ani v takýchto prípadoch nie je vylúčené uloženie ochranného opatrenia (napr. ochranného sexuologického liečenia či detencie), pretože ochranné opatrenie je možné v zmysle § 35 ods. 3 TZ uložiť aj páchatel'ovi činu inak trestného, ak je to nevyhnutné na ochranu spoločnosti pred páchaním nových trestných činov. Netreba totiž zabúdať na to, že v prípade sexuálneho zneužívania ide o veľmi citlivý druh kriminality, ktorý zvonku aj za zdanlivo malicherných okolností môže zanechať celoživotné traumy u obetí. Zároveň však nikdy nezabúdajme ani na to, že trestné právo nie je len odplatou, ale malo by pomáhať formovať a presadzovať morálne hodnoty a princípy v každej spoločnosti.⁵⁰⁹

V zmysle ustanovenia § 87 ods. 5 TZ možno v kontexte TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 až 202 TZ tiež uviesť, že trestné stíhanie sa s účinnosťou od

⁵⁰⁹ K tomu pozri bližšie FEDOROVÍČOVÁ, I. Účel trestu a jeho význam vo vzťahu k skutkovej podstate trestného činu sexuálneho zneužívania. In: ČENTÉŠ, J. – KURILOVSKÁ, L. – HAN-GÁČOVÁ, N. a kol. *Sankcie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s. 88.

1. augusta 2013 premlčí najskôr pätnásť rokov potom, čo osoba, na ktorej bolo sexuálne zneužívanie spáchané, dovŕšila osemnásť rok svojho veku. Dovtedy bola od spáchania činu podľa § 201 TZ premlčacia doba 20 rokov.

3.3.1 Sexuálne zneužívanie podľa § 201 TZ – znaky základnej skutkovej podstaty s dôrazom na objektívnu stránku

Základná skutková podstata trestného činu sexuálneho zneužívania v zmysle uvedeného ustanovenia § 201 TZ je obsiahnutá v ods. 1: „*Kto vykoná súlož s osobou mladšou ako pätnásť rokov alebo kto takú osobu iným spôsobom sexuálne zneužije, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.*“

Z uvedeného ustanovenia vyplýva, že už v tejto základnej skutkovej podstate pôjde o zločin, keďže horná hranica trestnej sadzby prevyšuje päť rokov a je to úmyselný trestný čin (§ 11 ods. 1 TZ), a ako sme sa o tom už zmienili aj vyššie. Tento trestný čin môže pritom spáchať okrem fyzickej osoby aj právnická osoba (§ 3 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb v znení neskorších predpisov).

Objektom trestného činu sexuálneho zneužívania je záujem spoločnosti na riadnom mravnom a telesnom vývoji osôb mladších ako pätnásť rokov, a to bez ohľadu na ich pohlavie a pohlavnú zrelosť⁵¹⁰ a ich absolútna nedotknuteľnosť v sexuálnej sfére.⁵¹¹ Predmetom útoku je tak v SR osoba, ktorá je mladšia ako pätnásť rokov, čo tiež znamená, že hranica legálneho pohlavného styku v akejkoľvek forme je tak v SR týmto ustanovením viazaná na dovŕšenie pätnásteho roku veku.⁵¹²⁵¹³ Smerodajným bude vždy skutočný vek, pretože ak by išlo napr.

⁵¹⁰ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 340.

⁵¹¹ STIFFEL, H. – TOMAN, P. – SAMÁŠ, O. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Druhé, prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 443.

⁵¹² Osobou mladšou ako pätnásť rokov je osoba do dňa predchádzajúceho jej pätnástym narodeninám (§ 136 TZ).

⁵¹³ V tejto súvislosti je možné pre zaujímavosť uviesť, že zákonom povolená veková hranica pre pohlavný styk sa v európskych krajinách pohybuje od 13 do 17 rokov, pričom polovica krajín má hranicu 14 rokov a menej. V Španielsku je táto hranica najnižšia, a to 13 rokov, kým napr. v Maďarsku, Rakúsku, Nemecku, Taliansku, Bulharsku, Srbsku, Čiernej Hore dosahuje hranica legálneho pohlavného styku 14 rokov, v Českej republike, Francúzsku, Švédsku, Chorvátsku, Slovinsku, Rumunsku či Grécku je hranica legálneho sexu stanovená na 15 rokov. Táto hranica je následne stanovená na dosiahnutie 16 rokov napr. vo Švajčiarsku, Belgicku, Holandsku, Nórsku, Fínsku, Veľkej Británii, Rusku a na Ukrajine. V Írsku je hranica stanovená na 17 rokov a na Malte a v Turecku dokonca až na 18 rokov. K tomu pozri bližšie HULLOVÁ, M. Sexuálne zneužívanie detí ako spoločenský fenomén. In: *Notitiae Iudiciales Academiae Collegii Aedilium in Bratislava*, roč. 1, 2015, č. 1, s. 52.

o osobu s mentálnym postihom, ktorá je síce dospelá, ale rozumovo je na úrovni osemročného dieťaťa, nemožno ju považovať za maloletú osobu.⁵¹⁴ Ak teda jednotlivец realizuje svoje sexuálne aktivity s osobou mladšou ako 15 rokov, dostáva sa do rozporu s Trestným zákonom, bez ohľadu na to, či pôjde o heterosexuálne alebo homosexuálne aktivity. Osoby do dovŕšenia pätnásteho roku veku sú chránené aj vtedy, ak už mali v minulosti pohlavný styk či sami boli iniciátormi sexuálneho zneužitia.⁵¹⁵ Rovnako je irelevantné, či bol aktívnejší páchatel' alebo poškodený, prípadne či ku skutku došlo na základe citového vzťahu alebo náklonnosti medzi páchatel'om a obeťou.⁵¹⁶ Ak by vek obete nebol známy, v zmysle ustanovenia § 2 ods. 1 písm. c) bod 1 zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov, platí vyvrátiteľná domnienka, že ak existuje dôvod domnievať sa, že daná osoba je dieťaťom, považuje sa za dieťa, až kým sa nepreukáže opak. Ak obeť teda tvrdí, že je dieťaťom, pričom jej vek nie je možné zistiť z rodného listu alebo dokladu totožnosti a existuje tu pochybnosť o jej veku, je povinná podrobiť sa lekárskeму vyšetreniu na určenie jej veku.⁵¹⁷

Objektívna stránka je v tomto prípade formulovaná alternatívne. Páchatel' sa uvedeného trestného činu teda dopustí buď tak, že:

⁵¹⁴ PROKEINOVÁ, M. Predmet útoku pri trestných činoch proti ľudskej dôstojnosti. In: *Bulletin slovenskej advokácie*, 2021, roč. XXVII, č. 11, s. 21.

⁵¹⁵ BURDA, E. – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol.. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2011, s. 426. Páchatelia neraz v rámci svojej obhajoby argumentujú tým, že všetko prebiehalo dobrovoľne alebo že maloletý/á sama iniciovala konanie a páchatel'a zvädzala. K tomu pozri napr. ŠAMIN, S. Aktuálne trendy v páchaní sexuálne motivovaných trestných činov so zameraním na maloleté osoby. In: *Vedecká konferencia doktorandov na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. Zborník príspevkov z 2. ročníka Vedeckej konferencie doktorandov na Akadémii Policajného zboru v Bratislave*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2019, s. 308.

⁵¹⁶ PROKEINOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 26. Pohlavný styk motivovaný vzájomným citovým vzťahom mladistvého páchatel'a a dieťaťa vo veku blízkom k dovŕšeniu jeho 15. roku veku by však mal osobitne citlivo posudzovať OČTK a sudy. K tomu pozri napr. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentár*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1675. Inak povedané, tieto okolnosti treba hodnotiť pri posudzovaní povahy a závažnosti spáchaného trestného činu v rámci ukladania trestu. K tomu pozri Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 30. apríla 2013, *sp. zn. 3 Tdo 275/2013* [online]. Dostupné na internete: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/3-tdo-275-2013> [cit. 15. 10. 2022].

V mnohých zahraničných právnych úpravách je pomerne často dokonca dekriminalizované alebo aspoň depenalizované také zneužitie, ku ktorému došlo v rámci citového vzťahu medzi páchatel'om a obeťou, ak bol páchatel' sám ešte dieťaťom, prípadne ak je medzi nimi malý vekový rozdiel do 3 – 4 rokov, atď. K tomu pozri analýzu vybraných právnych úprav v kapitole 3.5, ako aj diskusiu k špecifickému návrhu *de lege ferenda* v kapitole 3.3.6.

⁵¹⁷ ZÁHORA, J. *Zákon o obetiach trestných činov. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s. 71.

- a) *vykoná súlož s osobou mladšou ako 15 rokov, pričom súložou sa rozumie spojenie pohlavných orgánov muža a ženy tak, aby došlo aspoň k čiastočnému vniknutiu pohlavného orgánu muža do pošvy ženy.*⁵¹⁸ Tým je trestný čin dokonaný. Nevyžaduje sa porušenie panenskej blany, rovnako je irelevantné, či sa páchatel' pohlavne uspokojil, stačí, že konal v snahe svojej pohlavnej vzrušenie akýmkoľvek spôsobom uspokojiť.⁵¹⁹ Je však dôležité zdôrazniť, že súlož musí byť dobrovoľná, t.j. bez známk násillia, hrozby bezprostredného násillia alebo bez zneužitia bezbrannosti obete.⁵²⁰ Zároveň však treba opätovne poukázať aj na tú skutočnosť, že aj keby maloletá osoba mladšia ako pätnásť rokov súhlasila s konaním páchatel'a, a teda so súložou, prípadne s akoukoľvek inou formou sexuálneho zneužitia, jej súhlas nemožno pri tomto trestnom čine chápať ako okolnosť vylučujúcu protiprávnosť činu v zmysle § 29 TZ. Toto tvrdenie možno vyvodíť z objektu skutkovej podstaty trestného činu sexuálneho zneužívania, pretože na ochrane riadneho mravného a telesného vývoja maloletých má záujem celá spoločnosť a predmetné nemorálne konanie preto jednoducho neprípúšťa.⁵²¹ Možno ešte dodať, že v praxi výrazne prevyšujú práve skutky, ktoré boli spáchané súložou,⁵²² a pomerne časté sú prípady, keď je vykonávaná medzi jedincami v pubertálnom veku.⁵²³
- b) *alebo ak takú osobu iným spôsobom sexuálne zneužije, čím sa rozumejú intenzívnejšie zásahy do pohlavnej sféry poškodených mimo samotnej súlo-*

⁵¹⁸ Rt 6/1984.

⁵¹⁹ R 31/1964. K tomu pozri tiež bližšie ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár*. 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2020, s. 408.

⁵²⁰ PROKEINOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívania detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 26.

⁵²¹ K tomu pozri § 29 ods. 3 TZ. V tejto súvislosti možno tiež uviesť aj to, že je rovnako vylúčená aj možnosť použitia okolnosti vylučujúcej protiprávnosť činu – plnenie úlohy agenta. K tomu pozri § 30 TZ.

⁵²² PROKEINOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívania detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 44.

⁵²³ V tejto súvislosti možno uviesť aj konkrétne judikáty. Prvým je rozsudok Okresného súdu Kežmarok z 13. augusta 2020, *sp. zn. 7 T 77/2020*, ktorým bol mladistvý obžalovaný uznaný za vinného zo skutku spáchanom tak, že v rómskej osade dobrovoľne a po vzájomnej dohode s maloletou prvýkrát vykonal súlož v bytovke na schodisku a potom opakovane vykonával súlož na tom istom mieste alebo na lúke za rómskou osadou v rôznych časových intervaloch a rôznych dňoch viackrát do týždňa, a to i napriek tomu, že vedel pred prvým pohlavným stykom s maloletou, že má iba trinásť rokov, a teda nedovršila pätnásť rok veku života. Podobným prípadom je rozsudok Okresného súdu Lučenec z 28. júla 2020, *sp. zn. 2 T 80/2020*, ktorým bol mladistvý obžalovaný uznaný za vinného zo zločinu sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 TZ na tom skutkovom základe, že v rodinnom dome a na iných miestach najmenej tridsaťkrát súložil s maloletou napriek tomu, že vedel, že nedovršila pätnásť rok svojho veku. K tomu pozri aj diskusiu k špecifickému návrhu *de lege ferenda* v kap. 3.3.6.

že,⁵²⁴ predovšetkým vo forme orálneho či análneho styku, ale sem treba tiež zaradiť prakticky akékoľvek iné sexuálne praktiky, ako napr. dotýkanie sa pohlavných orgánov,⁵²⁵ ohmatávanie pohlavných orgánov alebo prsníkov, masturbácia, zasúvanie prstov alebo predmetov do ženského pohlavného ústrojenstva,⁵²⁶ vkladanie cudzích predmetov do análneho otvoru, kontakt pohlavného orgánu alebo análneho otvoru s predmetom vyvolávajúcim vzrušenie ovládaným inou osobou (napr. vibrátor), bozkávanie prirodzenia, bozkávanie prs dievčaťa, vsúvanie pohlavného údu medzi prsia dievčaťa alebo medzi stehná obeť, erotické masáže, sadomasochistické a iné sexuálne praktiky atď.,⁵²⁷ ktoré však musia vždy úmyselne smerovať k vzrušeniu páchatel'a.⁵²⁸ Iným spôsobom sexuálneho zneužitia bude aj cielené ohmatávanie poškodeného cez odev na prirodzení.⁵²⁹ Avšak jednorazové letmé dotyky cez odev už nebude možné hodnotiť ako pohlavné zneužívanie.⁵³⁰ Opäť pritom zdôrazňujeme, že aj pri týchto prípadoch iného spôsobu sexuálneho zneužitia dochádza k zneužitiu bez známok násilia, hrozby bezprostredného násilia alebo bez zneužitia bezbrannosti obeť, teda na báze dobrovoľnosti. Naplnenie uvedeného zákonného znaku však spočíva nielen v aktívnej činnosti páchatel'a, ale dochádza k nemu aj pri aktívnom konaní poškodenej osoby

⁵²⁴ Iný spôsob sexuálneho zneužitia však nutne nemusí spočívať v tak intenzívnom zásahu do pohlavnej sféry poškodeného, akým je vykonanie súložie. K tomu pozri Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 20. mája 2009, *sp. zn. 3Tdo 550/2009* [online]. Dostupné na internete: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/3-tdo-550-2009>, [cit. 15. 10. 2022], resp. Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30. apríla 2013, *sp. zn. 3Tdo 275/2013* [online]. Dostupné na internete: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/3-tdo-275-2013> [cit. 15. 10. 2022].

⁵²⁵ Ak sa napr. dotýka páchatel' svojím pohlavným údom ženského ústrojenstva poškodenej bez toho, aby došlo k spojeniu pohlavných orgánov, čin nebude len pokusom k súložiu podľa § 201 TZ, ale dokonaným TČ, a to práve iným spôsobom, než súložou, keďže už samotným takýmto konaním páchatel'a došlo k sexuálnemu zneužitiu.

⁵²⁶ Z aplikácie praxe možno v tejto súvislosti uviesť trestný rozkaz Okresného súdu Vranov nad Topľou z 30. novembra 2020, *sp. zn. 13 T 98/2020*, ktorý uznal za vinného obvineného K. C. za to, že v presne nezistený deň v mesiaci november 2019 vo večerných hodinách v izbe rodinného domu vložil prsty do vagíny maloletej Z. A., a takýmto spôsobom ju sexuálne uspokojoval, a to aj napriek tomu, že vedel o tom, že maloletá v tom čase nedovršila pätnásť rok svojho veku. Týmto skutkom obvinený spáchal zločin sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 TZ.

⁵²⁷ K tomu pozri bližšie JUSTIČNÁ AKADEMIA SR. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb*. Prednáška konaná 4. februára 2019 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Sexualne_zneužívanie_deti.pdf, s. 2. [cit. 15. 10. 2022].

⁵²⁸ STIFFEL, H. – TOMAN, P. – SAMÁŠ, O. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Druhé, prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 443.

⁵²⁹ K tomu pozri Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 13. apríla 2016, *sp. zn. 8Tdo 402/2016* [online]. Dostupné na internete: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/8-tdo-402-2016>, [cit. 15. 10. 2022].

⁵³⁰ R 17/1982.

(napr. keď páchateľ dovolí ohmatávanie vlastného pohlavného údu bez toho, že by sám vyvíjal akúkoľvek inú aktivitu).⁵³¹ Za sexuálne zneužívanie sa však považuje nielen neprístojné vystavovanie dieťaťa akémukoľvek sexuálnemu kontaktu vo forme fyzického (kontaktného) zneužívania (vykonávaného buď aktívnym konaním páchatel'a, ktorý súloží s dieťaťom, dotýka sa jeho pohlavných orgánov⁵³² atď., alebo aktívnym konaním dieťaťa, ktoré sa napr. dotýka pohlavných orgánov páchatel'a), ale aj tzv. bezkontaktné zneužívanie (napr. online sexuálne zneužívanie prostredníctvom webkamery, vo forme vystavovania dieťaťa pornografickým záznamom, opakované bezkontaktné útoky exhibicionistu a podobne).⁵³³

V tomto smere teda nie je rozdiel, akým konaním došlo k pohlavnému zneužitiu, súlož aj iné spôsoby sexuálneho zneužívania kladie zákon na rovnakú úroveň.⁵³⁴ V literatúre sa preto často používa aj súborný pojem „pohlavný styk“, ktorý možno definovať ako akýkoľvek spôsob ukájania pohlavných pudov na tele inej osoby.⁵³⁵ Avšak vzhľadom na to, že v intenzite jednotlivých prípadov môže byť značný rozdiel, treba venovať náležitú pozornosť povahe a závažnosti spáchaného trestného činu, aby v rámci pomerne značného rozpätia trestnej sadzby trestu odňatia slobody bol stanovený primeraný trest. Zároveň možno dodať, že v rámci § 201 TZ nie je vylúčená ani kumulácia oboch foriem konaní pri jednom skutku.⁵³⁶ Opätovne však zdôrazňujeme, že tak súlož, ako aj iné spôsoby sexuál-

⁵³¹ BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2011, s. 426.

⁵³² Ako príklad aktívneho konania páchatel'a smerom k dieťaťu z aplikačnej praxe možno uviesť trestný rozkaz Okresného súdu Košice-okolie z 11. decembra 2020, *sp. zn. 5 T 125/2020*, ktorým bol obvinený uznaný za vinného zo zločinu sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 TZ na tom skutkovom základe, že v rodinnom dome sexuálne zneužil maloletého tak, že na ňom opakovane vykonával orálny sex a iné sexuálne aktivity, a to napriek tomu, že mal vedomosť, že maloletý nedovršil pätnásť rok svojho veku.

⁵³³ ŠAMKO, P. *Výklad znakov skutkovej podstaty trestných činov sexuálneho zneužívania a výroby detskej pornografie.* [online]. Dostupné na internete: <http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a143-vyklad-znakov-skutkovej-podstaty-trestnych-cinov-sexualneho-zneužívania-a-vyroby-detskej-pornografie>, [cit. 15. 10. 2022].

⁵³⁴ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár.* 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2020, s. 412.

⁵³⁵ STRĚMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok.* 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 340. K tomu pozri aj uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 21. októbra 2015, *sp. zn. 8 Tdo 1228/2015*.

⁵³⁶ Príkladom je rozhodnutie Okresného súdu v Poprade, ktorý vydal trestný rozkaz z 5. novembra 2020, *sp. zn. 8 T 73/2020*. Ku skutku došlo tak, že v presne nezistenom dni v mesiaci júl 2019 v čase okolo 22.00 hod. sa obvinený N. G. stretol s maloletou K. G. v blízkosti základnej školy, kde si maloletá pvzájomnej dohode ľahla na zem, obvinený jej vyzliekol tričko, nohavice, nohavičky a podprsenku a opakovane jej vsúval prsty do vagíny a následne s ňou vykonal aj súlož, a to napriek tomu, že vedel, že maloletá ešte nedovršila pätnásť rok veku. Podľa súdu teda

neho zneužitia musia byť obojstranne bez násilia, hrozby bezprostredným násilím alebo zneužitia bezbrannosti. Inak povedané, musí ísť o dobrovoľnú súlož alebo inú formu pohlavného zneužitia, s ktorou maloletá osoba do dovŕšenia 15. roku svojho veku súhlasí, alebo dokonca sama páchatel'a k takejto aktivite nabáda. Pri použití násilia alebo hrozby násilím by už totiž bolo treba konanie páchatel'a kvalifikovať ako TČ znásilnenia alebo TČ sexuálneho násilia, ktorého by sa páchatel' dopustil na chránenej osobe (§ 139 ods. 1 písm. a) TZ) a postupovalo by sa podľa kvalifikovaných skutkových podstatí (§ 199 ods. 2 písm. b) TZ, resp. § 200 ods. 2 písm. b) TZ). Z hľadiska využitia bezbrannosti maloletej osoby páchatel'om je zasa potrebné poukázať na to, že maloletý musí byť aspoň čiastočne schopný uvedomiť si dôvody, ktoré by mali viesť k tomu, aby odporoval vymáhanému pohlavnému styku zo strany páchatel'a.⁵³⁷ V opačnom prípade by šlo zo strany páchatel'a o využitie bezbrannosti maloletého, a teda opäť o naplnenie skutkovej podstaty znásilnenia alebo sexuálneho násilia, nie sexuálneho zneužívania.⁵³⁸ V tomto kontexte možno uviesť napr. tú konkrétnu situáciu, ak by dieťa malo len veľmi nízky vek a vôbec by nechápalo charakter a cieľ páchatel'ovho konania a v dôsledku toho by nekládlo odpor, a práve tým by bolo zneužitie bezbranné dieťa.⁵³⁹ Maloletý musí byť teda natoľko fyzicky a duševne vyspelý, aby bol schopný pochopiť konanie páchatel'a a svoj prípadný nesúhlas s týmto konaním dať dostatočne zreteľne najavo.⁵⁴⁰ Obdobne by nešlo o dobrovoľné podvolenie sa poškodenej osoby, ale o zneužitie jej bezbrannosti, ak by napr. páchatel' vedome spáchal útok voči poškodenej maloletej osobe za okolností, že tá prakticky nemôže klásť odpor vzhľadom na svoju nízku fyzickú či duševnú vyspelosť, najmä ak k zneužitiu príde napr. na odľahlom mieste.⁵⁴¹

Subjekt predmetnej skutkovej podstaty § 201 TZ je všeobecný, páchatel'om teda môže byť ktorákoľvek trestne zodpovedná fyzická osoba, muž aj žena, ale rovnako aj právnická osoba, ako sme sa už o tom zmienili vyššie. Významným špecifikom tohto ustanovenia je však to, že trestná zodpovednosť páchatel'a – fyzickej osoby, vzniká v zmysle § 22 ods. 2 TZ až dovŕšením pätnásteho roku

obvinený vykonal súlož s osobou mladšou ako pätnásť rokov a takú osobu aj iným spôsobom sexuálne zneužil, čím spáchal zločin sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 TZ.

⁵³⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 618.

⁵³⁸ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 12. decembra 2019, *sp. zn. 15 Tdo 1154/2019* [online]. Dostupné na internete: <https://sbirka.n soud.cz/sbirka/5796/> [cit. 18. 10. 2022].

⁵³⁹ PROKEINOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 28.

⁵⁴⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 19. júna 2019, *sp. zn. 3 Tdo 457/2019* [online]. Dostupné na internete: <http://kraken.slv.cz/3Tdo457/2019> [cit. 18. 10. 2022].

⁵⁴¹ K tomu pozri rozsudok Vrchného súdu v Olomouci z 20. októbra 2004, *sp. zn. 5 To 100/2004* (R 42/2006).

veku, čo sa počíta od začiatku nasledujúceho dňa dosiahnutia tejto vekovej hranice.⁵⁴² To je zásadný rozdiel oproti všetkým ostatným trestným činom, keďže veková hranica vzniku trestnej zodpovednosti je na Slovensku v zmysle § 22 ods. 1 TZ vo všeobecnosti stanovená od štrnásteho roku veku.⁵⁴³ Páchateľom môže byť pritom muž aj žena, pričom je logické, že pri sexuálnom zneužití vo forme súdože musí byť páchatel' opačného pohlavia ako zneužitá osoba, pri inom spôsobe sexuálneho zneužitia môže ísť aj o rovnaké pohlavia.⁵⁴⁴ Zároveň podotýkame, že sexuálna preferencia páchatel'a nie je rozhodujúca, čiže nemusí ísť o osobu trpiacu sexuálnou deviáciou (pedofiliou),⁵⁴⁵ a nezáleží ani na tom, či je

⁵⁴² Ak napr. chlapec v deň svojich pätnástych narodenín vykoná súdož na dievčati mladšom ako pätnásť rokov (samozrejme, bez použitia násilia alebo hrozby násilia alebo bez zneužitia jej bezbrannosti), nespácha trestný čin sexuálneho zneužívania v zmysle § 201 ods. 1 TZ, pretože ešte nie je trestne zodpovedný.

⁵⁴³ Výnimku predstavuje ešte spáchanie sexuálneho zneužívania prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby podľa § 201a TZ, kde trestná zodpovednosť páchatel'a vzniká až dovŕšením 18. roku veku.

⁵⁴⁴ BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2011, s. 427.

⁵⁴⁵ Pedofília je deviácia, pre ktorú je typická sexuálna orientácia na nezrelé osoby. Definovaná je ako fantazírovanie alebo napĺňanie činov sexuálnej aktivity s predpubertálnym dieťaťom. Podľa Medzinárodnej klasifikácie chorôb patrí pedofília pod poruchy voľby sexuálneho objektu. Pedofil je teda človek, u ktorého sú objektom sexuálneho záujmu deti, pričom jeho orientácia môže byť heterosexuálne aj homosexuálne zameraná. Sexuálna orientácia teda spravidla ani nie je prioritným aspektom pre pedofila, dôležitejší je pre neho vek sexuálneho objektu. Pedofila spravidla priťahujú deti v predpubertálnom veku, u ktorých sa ešte nevyvinuli sekundárne pohlavné znaky, spravidla do 13 rokov. Preto treba pedofiliu odlišovať od tzv. *hebefílie* a *efebofílie*, ktoré sú príznačné sexuálnou posadnutosťou postpubescentami alebo deťmi v neskorej fáze dospievania. Prof. Heretik v tomto kontexte uvádza, že u obetí detského predpubertálneho veku majú nápadne vysoký podiel deviantní páchatelia-muži vyššieho veku (tretina nad 50 rokov). Viac ako 2/3 z nich pritom nemajú pravidelné heterosexuálne styky. Pri samotnom čine ide najčastejšie o nekoitálne aktivity, hladkanie, obchytávanie, expozíciu genitálu, prípadne s masturbáciou páchatel'a. Na druhej strane skupina páchatel'ov pohlavného zneužitia obetí pubertálneho veku je veľmi rôznorodá, od málo starších a už trestne zodpovedných vrstovníkov až po pseudopedagogické zneužitie podstatne staršou autoritou (učiteľom, vychovávateľom). Špeciálnou skupinou páchatel'ov sú homosexuáli zameraní na chlapcov pubertálneho veku – tzv. *efebofili*. Podobne i páchatelia zneužitia pubertálnych dievčat – *neanidofili* – sa vzrušujú najmä neskúsenosťou a pasivitou objektov. K tomu pozri HERETIK, A. *Forenzná psychológia*. 4. vydanie. Bratislava: Lindeni, 2019, s. 328. K uvedenému je tiež nutné dodať tú skutočnosť, že vo väčšine prípadov zneužívania detí nejde o pedofilov podľa definície, ktorú sme si uviedli vyššie, ale o tzv. sexuálnych predátorov. Podľa výskumu Kešíckého a kol. z roku 2017 spĺňalo totiž iba 16,4 % páchatel'ov diagnostické kritériá pre pedofiliu. Sexuálny predátor je pritom zväčša osoba, ktorá je napríklad závislá od alkoholu, trpí demenciou, má zníženú mentálnu kapacitu alebo trpí určitou psychiatrickou poruchou, pričom dieťa nemusí byť spravidla jeho primárnym sexuálnym záujmom – tieto osoby majú často úplne normálne sexuálne vnímanie, avšak ich duševný stav im bráni v tom, aby dokázali nadviazať normálny kontakt s dospelou

páchateľ heterosexuál alebo homosexuál.⁵⁴⁶ Dospelá osoba, ktorá prejaví sexuálny záujem o dieťa, nemusí teda automaticky trpieť pedofilnou deviáciou. Ak sa však vyskytne takýto prípad, na základe klinického diagnostikovania sa zisťuje, či daná osoba trpí predmetnou poruchou, alebo nie. Prípadný pozitívny nález by mal potom odôvodňovať použitie § 36 písm. c) TZ ako poľahčujúcej okolnosti, na základe ktorej bol trestný čin spáchaný v spojitosti s negatívnymi dôsledkami páchatel'ovej choroby.⁵⁴⁷

Napokon ak ide o **subjektívnu stránku**, vyžaduje sa úmyselné zavinenie, pričom postačuje aj nepriamy (eventuálny) úmysel,⁵⁴⁸ teda v zmysle § 15 písm. b) TZ, ak páchatel' vedel, že svojím konaním môže spôsobiť porušenie alebo ohrozenie Trestným zákonom chráneného záujmu, a pre prípad, že ho spôsobí, bol s tým uzrozumený. Úmysel sa však musí vzťahovať aj na vek poškodenej osoby.⁵⁴⁹ V prípade, ak páchatel' nevie, že svojím činom pácha trestnú činnosť, koná v tzv. *negatívnom právnom omyle* a tento fakt ho nezbavuje trestnej zodpovednosti, pretože neznanosť zákona neospravedlňuje. Zásadne iná však bude z hľadiska aplikačnej praxe situácia, keď páchatel' vykoná napr. súlož s osobou mladšou ako 15 rokov v dôsledku uvedenia do omylu v otázke veku maloletej obete a na základe falošného ubezpečenia o jej vyššom veku alebo napr. keď na základe inak už fyziologicky vyspelého javu poškodenej páchatel' nemá dôvod pochybovať o pravdivosti jej tvrdenia. V tomto prípade ide totiž o situáciu tzv. *negatívneho skutkového omylu*, pretože páchatel' sa mylne domnieva, že neexistuje skutočnosť, ktorú vyžaduje skutková podstata trestného činu, teda že poškodená už dovŕšila vek pre legálny sex. Voči takémuto páchatel'ovi nemôže byť vyvedená trestná zodpovednosť práve pre absenciu úmyselného zavinenia spôsobenej

ženou. K tomu pozri bližšie KEŠICKÝ, D. a kol. *Foreznopsychologické aspekty sexuálneho zneužívania detí. Záverečná správa výskumného projektu január 2013 – október 2017*. Bratislava: eSlovensko Bratislava, o. z., 2017, 84 s.

⁵⁴⁶ JUSTIČNÁ AKADÉMIA SR. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb*. Prednáška konaná 4. februára 2019 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Sexualne_zneužívania_deti.pdf, s. 4. [cit. 18. 10. 2022].

⁵⁴⁷ PROKEJNOVÁ, M. Obete pedofílie. In: *Ústavnoprávne, zákonné a kriminologické atribúty o obetiach trestných činov*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2018. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2018, s. 161 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/bpf_2018_new/Zbornik_BPF2018_sekcia_1.pdf [cit. 18. 10. 2022].

⁵⁴⁸ PROKEJNOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 29. K tomu pozri aj § 15 TZ.

⁵⁴⁹ MAŠEANYOVÁ, D. – SZABOVÁ, E. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. 4. vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 328.

uvedením do omylu.⁵⁵⁰ Naproti tomu napokon stojí tzv. *pozitívny skutkový omyl*, keď sa páchatel' mylne domnieva, že existuje skutočnosť, ktorá naplnia znaky skutkovej podstaty trestného činu, hoci takáto skutočnosť neexistuje. V kontexte sexuálneho zneužívania k tomuto prichádza v praxi vtedy, keď napr. páchatel' vykoná súlož s osobou, o ktorej sa mylne domnieval, že je mladšia ako pätnásť rokov, hoci v skutočnosti už tento vek dovŕšila. Páchatel' sa teda chcel dopustiť sexuálneho zneužívania, ale vzhľadom na nespôsobilý predmet útoku nemohol predmetný trestný čin dokončiť. Páchatel' bude za daný zločin v zmysle § 201 ods. 1 TZ trestne zodpovedný v štádiu pokusu podľa § 14 ods. 1 TZ.⁵⁵¹

Zo znenia ustanovenia § 201 ods. 1 TZ vyplýva trestná sadzba trestu odňatia slobody v rozpätí troch až desiatich rokov. Na základe toho, že horná hranica trestnej sadzby prevyšuje päť rokov a je to úmyselný trestný čin, ide v zmysle § 11 ods. 1 TZ z hľadiska jeho závažnosti o zločin, ako sme sa o tom už vyššie zmienili. Trest odňatia slobody je, samozrejme, najprísnejším trestom, avšak nemusí sa v tomto prípade ukladať vždy nepodmienečne. Vychádzajúc z ustanovenia § 51 ods. 1 TZ, súd môže podmienečne odložiť výkon trestu odňatia slobody neprevyšujúceho tri roky, ak páchatel'ovi zároveň uloží probačný dohľad nad jeho správaním v skúšobnej dobe, a ak vzhľadom na osobu páchatel'a, najmä s prihliadnutím na jeho doterajší život a prostredie, v ktorom žije a pracuje, a na okolnosti prípadu má dôvodne za to, že na zabezpečenie ochrany spoločnosti a nápravu páchatel'a výkon trestu odňatia slobody nie je nevyhnutný. Ak by teda súd uložil páchatel'ovi za trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 TZ trest odňatia slobody vo výške troch rokov, môže mu ho podmienečne odložiť s probačným dohľadom za splnenia vyššie uvedených podmienok. Prokeinová pritom v tejto súvislosti uvádza, že v súdnej praxi dominujú práve skutky s právnou kvalifikáciou podľa § 201 ods. 1 TZ s jednoduchým popisom, že obžalovaný X. Y. mal v určitom čase na určitom mieste pohlavný styk s maloletou Y. Z., a to aj napriek tomu, že vedel, že tá nedovŕšila 15. rok svojho veku. Týmto svojím konaním teda vykonal súlož s osobou mladšou ako pätnásť rokov, čím spáchal zločin sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 TZ.⁵⁵² Pri prezeraní viacerých súdnych spisov nachádzame tiež použitý aj § 117 ods. 1 TZ, čo znamená, že páchatel'mi sú pomerne často mladistvé osoby. Aj pri pohľade na nižšie spracované štatistiky možno vidieť, že súdy v rozhodujúcej miere ukladajú odsúdeným

⁵⁵⁰ PROKEINOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 29.

⁵⁵¹ MENCEROVÁ, I. – TOBIÁŠOVÁ, L. – TURAYOVÁ, Y. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 2. aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín: Heuréka, 2015, s. 178 – 179.

⁵⁵² PROKEINOVÁ, M. Nezrovnalosť v zákone v otázke veku v súvislosti s trestným činom sexuálneho zneužívania. In: *Justičná revue*, roč. 72, 2020, č. 2, s. 228.

prvopáchateľom za TČ sexuálneho zneužívania podľa ustanovenia § 201 ods. 1 TZ práve podmienené tresty odňatia slobody s probačným dohľadom, a to až v 81 % prípadov v rokoch 2018 až 2021 (nepodmienené tresty odňatia slobody boli za sexuálne zneužívanie podľa § 201 ods. 1 TZ uložené len v necelých 17 % prípadov).⁵⁵³

Okrem toho môže súd v zmysle § 51 ods. 3 a 4 TZ páchatel'ovi uložiť aj určité obmedzenia alebo povinnosti, ako napr. zákaz kontaktovať sa s určenou osobou v akejkoľvek forme vrátane kontaktovania prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby alebo inými obdobnými prostriedkami, zákaz priblíženia sa k určenej osobe na vzdialenosť menšiu ako 5 metrov, zákaz zdržiavať sa v blízkosti obydlia určenej osoby alebo v určenom mieste, kde sa takáto osoba zdržuje, alebo ktoré navštevuje, povinnosť podrobiť sa v skúšobnej dobe psychoterapii alebo zúčastniť sa na psychologickom poradenstve. Súd tiež môže nariadiť kontrolu dodržiavania nariadených obmedzení či povinností elektronickým monitoringom odsúdeného.⁵⁵⁴ V prípade sexuálnych trestných činov môže byť účelné aj uloženie ochranného opatrenia ako sankcie vo forme ochranného (sexuologického) liečenia, ktoré môže byť uložené súčasne s trestom.⁵⁵⁵ Ak je páchatel'ovi uložený nepodmienený trest odňatia slobody, v takom prípade sa výkon ochranného liečenia spravidla začína hneď po nástupe výkonu trestu v ústave na výkon trestu. Ak dĺžka výkonu trestu odňatia slobody nepostačí na splnenie účelu ochranného liečenia, súd môže rozhodnúť o jeho pokračovaní v liečebnom alebo ambulantnom zariadení. Ďalším ochranným opatrením, ktoré by prichádzalo do úvahy v kontexte sexuálneho zneužívania, je detencia. Jej účelom je v zmysle § 82 ods. 1 TZ osobitným liečebným režimom a dôslednou izoláciou od spoločnosti zabrániť páchatel'ovi v ďalšom páchaní trestných činov a činov inak trestných, pričom pobyt páchatel'a v detenčnom ústave trvá dovtedy, kým ochranu spoločnosti pred páchatel'om nemožno zabezpečiť miernejšími prostriedkami. Na Slovensku bol však zatiaľ zriadený len jediný detenčný ústav, a to od roku 2022 v Hronovciach s kapacitou 75 pacientov.⁵⁵⁶

⁵⁵³ K tomu pozri tiež správu Analytického centra Ministerstva spravodlivosti SR z roku 2022 o rozhodovaní súdov v prípade trestných činov sexuálneho násillia v rokoch 2018 – 2021 [online]. Dostupné na internete: https://web.ac-mssr.sk/wpcontent/uploads/2022/analyzy_komentare/08_2022_tc_nasilia/20220825_Komenta%CC%81r_trestn%C3%A9_%C4%8Diny_sexu%C3%A1lného_n%C3%A1silia_vPE.pdf, [cit. 18. 10. 2022].

⁵⁵⁴ PROKEJNOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 30.

⁵⁵⁵ JUSTIČNÁ AKADEMIA SR. *Poznámky k sexuálnemu zneužívaniu*. Prednáška konaná 4. februára 2020 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Kolcunova_Sexualne_zneužívanie.pdf, s. 39 [cit. 22. 10. 2022].

⁵⁵⁶ Oficiálna stránka Detenčného ústavu v Hronovciach je dostupná [online] na adrese: <https://www.duh.sk/>, [cit. 22. 10. 2022].

3.3.2 Sexuálne zneužívanie podľa § 201 TZ – znaky kvalifikovaných skutkových podstat

Kvalifikované skutkové podstaty TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ nachádzame v ustanoveniach ods. 2 až ods. 4. Podstata kvalifikačných znakov pritom spočíva v tom, že ide o znaky zostrujúce typovú závažnosť základnej skutkovej podstaty trestného činu, ktoré keď pristúpia k základnej skutkovej podstate, spolu s ňou vytvoria kvalifikovanú skutkovú podstatu, v ktorej je obsiahnutá vyššia trestná sadzba než v základnej skutkovej podstate trestného činu.⁵⁵⁷ Celkový zmysel týchto znakov je najmä v tom, že ich pristúpenie k základnej skutkovej podstate zvyšuje závažnosť daného skutku, a preto je namieste prísnejšie potrestanie páchatel'a, ak uvedený znak naplní. Páchatel'ovi zločinu sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 2 TZ bude tak možné uložiť trest odňatia slobody na sedem až dvanásť rokov, kým v prípade naplnenia kvalifikačných znakov uvedených v § 201 ods. 3 sa trestná sadzba zvyšuje už na dvanásť až pätnásť rokov, a teda pôjde už o obzvlášť závažný zločin, a napokon, za podmienok uvedených v poslednej kvalifikovanej skutkovej podstate § 201 ods. 4 TZ, bude možné páchatel'ovi obzvlášť závažného trestného činu sexuálneho zneužívania uložiť trest odňatia slobody na pätnásť až dvadsať rokov.

Prvá kvalifikovaná skutková podstata je upravená v ustanovení § 201 ods. 2 TZ a zahŕňa tieto alternatívne kvalifikačné pojmy:

- a) závažnejší spôsob konania;
- b) čin spáchaný na chránenej osobe;
- c) z osobitného motívu;
- d) spoločné konanie najmenej dvoch osôb.

Ad a) Pokiaľ ide o **závažnejší spôsob konania**, tu v zmysle § 138 písm. b) TZ prichádza do úvahy v kontexte sexuálneho zneužívania predovšetkým páchanie trestného činu „*po dlhší čas*“. Hoci v súčasnosti nie je legislatívne presne vymedzené, čo sa pod týmto pojmom rozumie, v prípade použitia tohto kvalifikačného pojmu bude potrebné vždy posudzovať jednak dĺžku páchania trestného činu, jeho intenzitu a charakter samotnej trestnej činnosti.⁵⁵⁸ Všeobecne sa za dlhší čas považuje 6 mesiacov.⁵⁵⁹ Domnievame sa však, že aj keď pôjde síce o kratšie

⁵⁵⁷ BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár – I. diel.* 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1032.

⁵⁵⁸ STRĚMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok.* 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 341.

⁵⁵⁹ JUSTIČNÁ AKADÉMIA SR. *Poznámky k sexuálnemu zneužívaniu.* Prednáška konaná 4. februára 2020 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Kolcunova_Sexualne_zneuzivanie.pdf, s. 20 [cit. 22. 10. 2022].

obdobie, v dĺžke napr. 2 – 3 mesiace, ale páchatel' počas tohto obdobia sexuálne zneužívanie vykonával prakticky denne, bude to možné považovať za konanie, ktoré napĺňa kvalifikačný pojem „po dlhší čas“.

Závažnejší spôsob konania vo forme „*násilia alebo hrozby bezprostredného násilia alebo inej ťažkej ujmy*“ v zmysle § 138 písm. d) TZ je pri sexuálnom zneužívaní bezpredmetný.⁵⁶⁰ Už sme sa viackrát zmienili, že ak by sa páchatel' správal násilným spôsobom voči osobe mladšej ako pätnásť rokov, aby ju donútil k súloži, je to potrebné kvalifikovať ako znásilnenie podľa § 199 ods. 1 a 2 písm. b) s poukazom na § 139 písm. a) TZ, keďže ide o dieťa, resp. ak páchatel' takto obeť donúti k inému spôsobu sexuálneho zneužitia, vtedy sa jeho konanie kvalifikuje ako sexuálne násilie podľa § 200 ods. 1 a 2 písm. b), a to opäť s poukazom na § 139 písm. a) TZ, keďže ide o dieťa.

Do úvahy však prichádza kvalifikačný pojem „*využitie tiesne, neskúsenosti, odkázanosti alebo podriadenosti*“, ktorý je uvedený v § 138 písm. g) TZ. Ten sa použije napríklad vtedy, keď páchatel' mal vedomosť o tom, že maloletý nebol vývojovo a osobnostne na úrovni svojho biologického veku, a preto bol pre obvineného pre svoju nezrelosť, dôverčivosť a ovplyvniteľnosť ľahko prístupnou obeťou.⁵⁶¹ *Neskúsenosť* je tak spravidla sprievodným javom nízkeho veku a ide o stav, keď osoba nevie dostatočne posúdiť vzniknutú situáciu, keďže jej chýbajú potrebné vedomosti získané učením a skúsenosti získané vlastným empirickým poznaním. Neskúsenosť však treba posudzovať vždy individuálne. U osoby nízkeho veku sa žiadne vedomosti či skúsenosti nepredpokladajú, u detí nízkeho veku sa teda rátať so znakom neskúsenosti nebude, keďže takéto dieťa nemohlo ešte nikde nadobudnúť vedomosti o sexualite a neskúsenosť je vnímaná ako súčasť nízkeho veku dieťaťa. Inak to však môže byť u dieťaťa vyššieho veku, napr. od 13 do 15 rokov, ktoré vedomosti a skúsenosti nadobúdajú napr. počas výučby sexuálnej výchovy v škole alebo aj nežiaducim spôsobom v rámci prvých vlastných sexuálnych zážitkov, a podobne. Takéto dieťa by vo všeobecnosti už nebolo vhodné považovať za dieťa neskúsené. Práve preto za neskúsené treba v tomto smere považovať podľa súdnej praxe spravidla deti vo veku od 7 do 13 rokov, aj keď opäť zdôrazňujeme, že je to veľmi individuálne a treba vychádzať zo psychologického znaleckého dokazovania poškodených.⁵⁶² Veľmi často dochádza k sexuál-

⁵⁶⁰ K tomu pozri aj rozsudok Najvyššieho súdu SR z 22. januára 2014, *sp. zn. 3 Tdo 55/2013* [online]. Dostupné na internete: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a636-trestny-cin-vydierania-suhrn-judika> [cit. 22. 10. 2022].

⁵⁶¹ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár*. 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2020, s. 286.

⁵⁶² JUSTIČNÁ AKADEMIA SR. *Poznámky k sexuálnemu zneužívaníu*. Prednáška konaná 4. februára 2020 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Kolcunova_Sexualne_zneužívania.pdf, s. 23 [cit. 22. 10. 2022].

nemu zneužívaniu aj využitím odkázanosti dieťaťa. Pokiaľ ide o *odkázanosť* ako závažnejší spôsob konania, odkázanou osobou rozumieme v zmysle § 127 ods. 9 TZ osobu, ktorá je výchovou, výživou, hmotným alebo iným zaopatrením alebo starostlivosťou odkázaná na páchatel'a, čiže páchatel' má v danom prípade právo a povinnosť dozerať na predmetné dieťa. V takýchto prípadoch ide predovšetkým o vzťah rodičov a detí, a to aj nevlastných, keďže za takú osobu sa považuje aj manžel alebo druh, ktorý nie je rodičom dieťaťa, ale žije s ním v spoločnej domácnosti,⁵⁶³ taktiež o vzťah opatrovníka voči osobe pozbavenej svojprávnosťou, ale týka sa aj vychovávateľov alebo učiteľov voči chovancom a žiakom, vedúceho mládežníckeho oddielu, ktorému rodičia zverili žiakov základnej školy, trénerov a ich zverencov atď.⁵⁶⁴ Nemusi pritom ísť o odkázanosť z právneho pomeru určeného zákonom, ale stačí aj faktický pomer závislosti.⁵⁶⁵ Ide teda o stav, v ktorom sa dieťa mladšie ako pätnásť rokov nemôže slobodne rozhodovať, pretože je v určitom smere odkázaná na páchatel'a alebo je mu podriadená a páchatel' tento nedostatok úplnej slobody rozhodovania využíva na realizáciu svojich zámerov.⁵⁶⁶ Ak by tejto odkázanosti nebolo, poškodená osoba by sa mu nepodriadila.⁵⁶⁷ Možno však dodať, že odkázanosť nie je možné odvodzovať od ojedinelého konania páchatel'a, napr. pri sporadickom zverení dieťaťa do výchovy páchatel'a,⁵⁶⁸ a uvedený znak spravidla nebude naplnený ani pri milostnom vzťahu učiteľ'a a žiačky, a preto pôjde iba o trestný čin podľa § 201 ods. 1 TZ.⁵⁶⁹ Rovnako nepôjde o zneužitie odkázanosti, ak napr. poškodená osoba počas konania páchatel'a spí.⁵⁷⁰

⁵⁶³ R 28/1985.

⁵⁶⁴ STIFFEL, H. – TOMAN, P. – SAMÁŠ, O. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Druhé, prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 444.

⁵⁶⁵ K tomu pozri Rt 47/1953. Tu práve išlo o prípad druha matky dieťaťa, ktoré bolo síce samostatne zárobkovo činné, ale bolo vychovávané druhom svojej matky.

⁵⁶⁶ Z aplikačnej praxe tu možno uviesť rozsudok Okresného súdu Michalovce z 18. augusta 2020, *sp. zn. 26 T 20/2020*. Obvinený využil podriadenosť maloletej, keď ako pomocný vychovávateľ v nočných hodinách v miestnosti pre vychovávateľov najmenej jedenkrát vykonal s chovankyňou pohlavný styk s jej súhlasom, a to napriek tomu, že mal vedomosť o tom, že menovaná nedovršila vek pätnásť rokov. Obvinený týmto skutkom vykonal súlož s osobou mladšou ako pätnásť rokov a taký čin spáchal závažnejším spôsobom konania, čím spáchal zločin sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 a ods. 2 písm. a) TZ s poukazom na § 138 písm. g) TZ.

⁵⁶⁷ JUSTIČNÁ AKADÉMIA SR. *Poznámky k sexuálnemu zneužívaniu*. Prednáška konaná 4. februára 2020 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Kolcunova_Sexualne_zneuzivanie.pdf, s. 27 [cit. 22. 10. 2022].

⁵⁶⁸ R 17/1982, s. 241. Situácia by však bola zásadne odlišná, ak napr. rodičia opätovne zverujú dieťa útleho veku dozoru babysitterky alebo inej osoby, na ktorú si dieťa zvyklo ako na kamaráta svojich rodičov, ak by takáto osoba zneužila vzniknutú závislosť dieťaťa. K tomu pozri R 3/1981.

⁵⁶⁹ STIFFEL, H. – TOMAN, P. – SAMÁŠ, O. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Druhé, prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 444.

⁵⁷⁰ Rt 17/1982, s. 126.

Závažnejším spôsobom konania sa rozumie aj spáchanie trestného činu „porušením dôležitej povinnosti vyplývajúcej z páchatel'ovho zamestnania, postavenia alebo funkcie alebo uloženej mu podľa zákona“ v zmysle ustanovenia § 138 písm. h) TZ, čo v kontexte sexuálneho zneužívania prichádza do úvahy najčastejšie v spojitosti s lekárom. Napríklad keď ide dievča mladšie ako pätnásť rokov na gynekologickú prehliadku a páchatel' zasunie svoj pohlavný orgán do pošvy pacientky alebo ju inak sexuálne zneužije v príkrom rozpore s obvyklými spôsobmi vyšetrenia za účelom vlastného sexuálneho uspokojenia. Ide teda o porušenie takých dôležitých povinností, ktoré pre páchatel'a vyplývajú z jeho pôsobnosti v pracovnom alebo funkčnom zaradení, pričom povinnosti môžu vyplývať nielen zo zákona, ale na základe zákona aj z iného všeobecne záväzného právneho predpisu. Blažek však poukazuje na to, že hoci odborná literatúra aj judikatúra si dávajú záležať na tom, aby definovali, čo sa rozumie zamestnaním, postavením, funkciou, ako aj na tom, čo sa rozumie porušením „dôležitej“ povinnosti, v určitých prípadoch sa môže javiť sporné, či sú tieto znaky skutočne kumulatívne naplnené.⁵⁷¹ Konkrétne analyzuje, či postavenie učiteľ'a alebo cirkevnej osoby poverenej výchovnou alebo pastoračnou činnosťou spĺňa podmienky osoby v „zamestnaní, postavení alebo funkcii“ a či môže dôjsť v prípade sexuálneho styku medzi týmito osobami a ich zverencami k porušeniu nejakej „dôležitej“ povinnosti, ktorá vyplýva z ich zamestnania, postavenia alebo funkcie. Podľa Blažeka je v prípade spáchania trestného činu sexuálneho zneužívania učiteľ'om, vychovávateľ'om či kňazom aplikácia kvalifikačného znaku podľa § 138 písm. h) TZ sporná, a v zmysle zásady *in dubio pro reo* by sa preto podľa neho tento kvalifikačný znak nemal v sporných prípadoch aplikovať. Samotná okolnosť, že poškodená osoba je maloletá, nemôže mať totiž podľa neho vplyv na posúdenie „porušenia dôležitej povinnosti“, pretože *de iure* v každej profesii existuje povinnosť „nenadväzovať sexuálne kontakty s osobami, ktoré nedosiahli vek 15 rokov“, a aj keď páchatel'ovi postavenie farára umožní nadviazať kontakt s konkrétnou poškodenou, *de facto* nemá vplyv na zvýšenie závažnosti následku trestného činu. Následok totiž pre poškodenú v konečnom dôsledku nie je rozdielny, či páchatel' je v postavení farára alebo vykonáva inú profesiu, pri ktorej má možnosť iným spôsobom nadviazať kontakt s maloletou (napr. ako učiteľ').⁵⁷² Svoje tvrdenie autor podopiera aj rozhodovacou činnosťou súdov, konkrétne o rozsudok Okresného súdu v Nitre zo dňa 12. januára 2015, *sp. zn. 4T 50/2014*. Podľa opisu skutku Pavol K., farár v Nevidzanoch, takmer rok osobne alebo prostredníctvom telefonických hovorov a textových SMS správ prejavoval svoju náklon-

⁵⁷¹ K tomu pozri bližšie BLAŽEK, R. Sexuálne zneužívanie spáchané pri výkone určitých povolání. In: *Justičná revue*, 2018, roč. 70, č. 12, s. 1393 – 1402.

⁵⁷² *Ibidem*, s. 1401.

nosť vtedy 11-ročnej poškodenej a pozýval ju do svojej blízkosti, pričom keď za ním na jeho naliehanie prišla, opakovane sa jej dotýkal cez oblečenie na bokoch, stehnách, zadku a prsiach, snažiac sa jej rozopnúť mikinu, vyzliecť tričko, pričom ju bozkával tzv. francúzskymi bozkami a po týchto konaniach ju nabádal najmenej jedenkrát, aby o veci mlčala. Okresný súd v Nitre síce konštatoval, že obvinený kňaz vystupoval vo vzťahu k 11-ročnej poškodenej ako jej farár, čo mu umožnilo a uľahčilo spáchanie trestného činu, teda k spáchaniu trestného činu došlo v priamej príčinnej súvislosti s porušovaním povinností duchovného, a aj keď súd rovnako konštatoval, že postavenie farára mu v danom prípade prinieslo výhodu v podobe zastierania tejto činnosti jeho pastoračným poslaním, tak napriek tomu súd neaplikoval predmetný kvalifikačný znak podľa § 138 písm. h) TZ a farára odsúdil za zločin sexuálneho zneužívania iba podľa základnej skutkovej podstaty, teda podľa § 201 ods. 1 TZ. V súdnom konaní totiž nebola jednoznačne špecifikovaná žiadna konkrétna povinnosť vyplývajúca z postavenia, zamestnania alebo funkcie obvineného alebo vyplývajúca mu zo zákona tak, ako to predpokladá ustanovenie § 138 písm. h) TZ. Podľa súdu to, že mal faktickú výhodu vyplývajúcu z jeho postavenia kňaza, to ešte nemožno automaticky stožňovať s „porušením dôležitej povinnosti“. Keďže prokurátor ani poškodený nenavrhli počas trestného konania vykonať dôkazy, či došlo alebo nedošlo k porušeniu dôležitej povinnosti obvineného, vyplývajúcej z jeho zamestnania alebo postavenia, a dokazovanie tak v tomto smere nebolo vykonané, potom súd musel vec rozhodnúť bez prihliadnutia na tento kvalifikačný znak.⁵⁷³ Z nášho pohľadu však nie je vylúčené, že aplikačná prax do budúcnosti prikróčí k tomu, že tento znak bude predsa len zohľadňovať.

Ad b) Druhým kvalifikačným znakom je v zmysle ustanovenia § 201 ods. 2 písm. b) TZ spáchanie sexuálneho zneužívania **na chránenej osobe**, ktorú bližšie charakterizuje § 139 ods. 1 písm. a) až j) TZ. V tejto súvislosti zdôrazňujeme, že nakoľko ide o znak zakladajúci tzv. kvalifikovanú skutkovú podstatu trestného činu, je nevyhnutné ho nielen vyjadriť v skutkovej vete výrokovej časti, ale ho aj náležite odôvodniť v odôvodnení rozhodnutia. Samozrejme, ak trestný čin nebol spáchaný v súvislosti s postavením, stavom alebo vekom chránenej osoby, tento kvalifikačný znak sa nepoužije.

⁵⁷³ K tomu pozri aj PROKEINOVÁ, M. In dubio pro reo vo vzťahu k trestnému činu sexuálneho zneužívania. In: *Zákonnosť a prípustnosť dôkazov v trestnom konaní*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2019. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2019, s. 235 – 240 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF_2019/ZBORNIK_sekcia_2__Trestne_pravo_FINAL_FINAL.pdf [cit. 23. 10. 2022].

Za chránenú osobu sa považuje v zmysle § 139 ods. 1 písm. a) TZ aj *dieťa*, avšak pri trestnom čine sexuálneho zneužívania nemožno tento pojem v rámci kvalifikovanej skutkovej podstaty § 201 ods. 1 a 2 písm. b) TZ aplikovať preto, že *dieťa*, resp. osoba mladšia ako pätnásť rokov je už súčasťou základnej skutkovej podstaty § 201 ods. 1 TZ.

Naopak, v praxi sa pomerne nezriedka stáva, že obeťami sexuálneho zneužívania sú *blízke osoby* páchatel'a, ktoré sú chránenými osobami v zmysle § 139 ods. 1 písm. c) TZ.⁵⁷⁴ Blízkou osobou sa potom v zmysle § 127 ods. 4 TZ rozumie príbuzný v priamom pokolení, osvojiteľ, osvojenec, súrodenec a manžel; iné osoby v rodinnom alebo obdobnom pomere sa pokladajú za navzájom blízke osoby len vtedy, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá právom pociťovala ako vlastnú ujmu. Blízkou osobou sa však na účely trestného činu sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 2 TZ rozumie v zmysle ustanovenia § 127 ods. 5 TZ ešte aj bývalý manžel, druh, bývalý druh, rodič spoločného dieťaťa a osoba, ktorá je vo vzťahu k nim blízkou osobou podľa § 127 ods. 4 TZ, ako aj osoba, ktorá s páchatel'om žije alebo žila v spoločnej domácnosti.

Chránenou osobou, ktorá je pomerne často objektom sexuálneho zneužívania, je tiež *odkázaná osoba* v zmysle § 139 ods. 1 písm. d) TZ. O odkázanej osobe, ktorú definuje § 127 ods. 9 TZ ako osobu, ktorá svojou výživou, výchovou, hmotným alebo iným zaopatrením alebo starostlivosťou je odkázaná na páchatel'a, sme sa zmienili už vyššie. Tu by sme sa preto radi skôr pozastavili nad otázkou, ako postupovať, ak sa ustáli v trestnom konaní znak odkázanosti poškodenej osoby od páchatel'a v súvislosti s páchaním trestnej činnosti, a teda zároveň ide aj o odkázanú osobu. Treba aplikovať všetky osobitné kvalifikačné znaky, a teda závažnejší spôsob konania (využitím odkázanosti – § 138 písm. g) TZ) a aj spáchanie činu na chránenej osobe (odkázanej – § 139 ods. 1 písm. d) TZ), aj keď sa prekrývajú? Najvyšší súd SR dal v tejto súvislosti nasledovné vysvetlenie: „*Ak je jednočinný súbeh dvoch alebo viacerých trestných činov podľa znakov ich základných skutkových podstát možný, avšak tá istá okolnosť podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby duplicitne, bude táto okolnosť v rámci súbežnej kvalifikácie*

⁵⁷⁴ Z aplikačnej praxe tu možno uviesť rozsudok Okresného súdu Trebišov z 9. apríla 2020, *sp. zn. 3 T 28/2020*, ktorým bol obžalovaný uznaný za vinného, pretože v dňoch 26. a 27. septembra 2019 v byte bytového domu sexuálne zneužíval svoju maloletú dcéru takým spôsobom, že počas spánku jej ohmatával prsia a zadok a rukou sa jej snažil stiahnuť nohavice, na čo sa maloletá zobudila, pričom lekársnym vyšetrením neboli u maloletej zistené žiadne poranenie ani viditeľné príznaky násilia. Obžalovaný však skutok vykonal aj napriek tomu, že ako otec vedel o veku svojej maloletej dcéry, ktorá v tom čase ešte nedovršila pätnásť rok svojho veku. Týmto skutkom obžalovaný iným spôsobom sexuálne zneužil osobu mladšiu ako pätnásť rokov a tento čin spáchal na chránenej osobe (blízkej osobe), čím spáchal zločin sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 a ods. 2 písm. b) TZ s poukazom na § 139 ods. 1 písm. c) TZ

činu použitá ako okolnosť, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby len pri aplikácii toho ustanovenia osobitnej časti Trestného zákona, ktorého kvalifikovanej skutkovej podstate zodpovedá vyššia trestná sadzba oproti inej konkurujúcej sadzbe, resp. ustanoveniu. Keďže ide o ten istý čin (skutok) a tú istú skutkovú okolnosť, výška trestnej sadzby bude určujúcim kritériom vzťahu špeciality, ktorý determinuje výber právnej kvalifikácie trestného činu.“⁵⁷⁵

Ad c) Tretím kvalifikačným znakom je v zmysle ustanovenia § 201 ods. 2 písm. c) TZ spáchanie sexuálneho zneužívania **z osobitného motívu**, ktorý je bližšie uvedený v § 140 písm. a) až f) TZ. V prípade trestného činu sexuálneho zneužívania sa však nepoužije osobitný motív vo forme sexuálneho motívu podľa § 140 písm. f) TZ, pretože už samotná podstata trestného činu sexuálneho zneužívania má v sebe zahrnutý sexuálny motív.

Ad d) Posledným, štvrtým kvalifikačným znakom je v zmysle ustanovenia § 201 ods. 2 písm. d) TZ spáchanie sexuálneho zneužívania **spoločným konaním najmenej dvoch osôb**. Pri sexuálnych trestných činoch totiž nie je výnimkou, že na ich páchaní sa podieľa viac ako jeden páchatel'. Doplnenie tohto kvalifikačného znaku sa uskutočnilo zákonom č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov,⁵⁷⁶ aby si SR splnila povinnosť vykonať potrebné opatrenia za účelom úplnej transpozície smernice 2011/93/EÚ o boji proti sexuálnemu zneužívaniu, konkrétne čl. 9 tejto smernice.

Druhú kvalifikovanú skutkovú podstatu TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ nájdeme v ustanovení § 201 ods. 3 TZ, pričom v tomto prípade pôjde už o obzvlášť závažný zločin, ktorého sa páchatel' dopustí, ak činom alternatívne:

- a) spôsobí ťažkú ujmu na zdraví, alebo
- b) bezprostredne ohrozi života dieťaťa.

Ad a) Uvedené ustanovenie § 201 ods. 3 písm. a) TZ postihuje prípady, keď páchatel' sexuálnym zneužitím **spôsobí ťažkú ujmu na zdraví** detskej obeti zneužívania, ktorá ešte nedovŕšila pätnásť rok svojho veku, pričom tento ťažší následok môže byť spôsobený úmyselne alebo z nedbanlivosti.⁵⁷⁷ Ťažkou ujmu na zdraví sa pritom v zmysle § 123 ods. 3 a ods. 4 TZ rozumie vážna porucha zdra-

⁵⁷⁵ Stanovisko trestnoprávneho kolégia NS SR č. 116/2012 z 12. decembra 2011 (Rt 116/2012) [online]. Dostupné na internete: https://www.nsud.sk/data/files/1025_stanoviska_rozhodnutia_2_2015.pdf [cit. 23. 10. 2022].

⁵⁷⁶ K tomu pozri tiež Dôvodovú správu k zákonu o zaistení majetku [online]. Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/dovodova-sprava/dovodova-sprava-k-zakonu-c-312-2020-z-z.htm> [cit. 23. 10. 2022].

⁵⁷⁷ BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2011, s. 427.

via alebo vážne ochorenie, ktorou je zmrzačenie, strata alebo podstatné zníženie pracovnej spôsobilosti, ochromenie údu, strata alebo podstatné oslabenie funkcie zmyslového ústrojenstva, poškodenie dôležitého orgánu, zošyzenie, vyvolanie potratu alebo usmrtenie plodu, mučivé útrapy alebo porucha zdravia trvajúca dlhší čas, ktorá si objektívne vyžiadala liečenie, prípadne pracovnú neschopnosť, v trvaní najmenej štyridsaťdva kalendárnych dní, počas ktorých závažne ovplyvňovala obvyklý spôsob života poškodeného.⁵⁷⁸ V kontexte sexuálneho zneužívania tak pomerne často prichádza najmä k rôznym kožným odreninám, k pomliaždeninám a krvným podliatinám, k tržným ranám, k otrasu mozgu či k disharmonickému vývoju osobnosti a posttraumatickej stresovej poruche, ktorá je z medicínskeho hľadiska kvalifikovaná ako ťažká ujma na zdraví. Prejavuje sa napr. znovuprežívaním obťažovania formou flešov spojených s intenzívnym strachom, pocitmi bezmocnosti a hrôzy, nočnými morami, búrlivými afektívnymi reakciami doprevádzanými plačom, silným potením, dýchavičnosťou, pocitmi úzkosti, depresiou spojenou často aj so sebaobviňovaním za vzniknutý stav.⁵⁷⁹ V takýchto prípadoch sa, samozrejme, vyžaduje znalecký posudok z odvetvia psychiatrie, ktorý musí obsahovať popis konkrétnych prejavov posttraumatickej stresovej poruchy s uvedením skutočností, v „*jakých sférach života poškodeného se tato porucha projevila a po jakou dobu a v jaké intenzitě ho omezila v obvyklém způsobu života. Takto musí být zadavatelem znalecký úkol vymezen. Nestačí jen znalcovo konstatování, že v důsledku jednání obviněného tato posttraumatická stresová porucha u poškozeného nastala. Jen při zodpovězení těchto otázek lze totiž rozhodnout, zda se tato posttraumatická stresová porucha projevila jako vážná porucha zdraví*“.⁵⁸⁰ Inak povedané, v znaleckom posudku nestačí iba zistenie o pretrvávajúcej posttraumatickej poruche po relatívne dlhý čas, ale je nutné tiež konštatovať, že predstavuje veľmi citeľnú ujmu v obvyklom spôsobe života obeť, napr. že jej bráni v plnení školskej dochádzky, v rodinných vzťahoch a priateľských kontaktoch atď.⁵⁸¹

Ad b) Ustanovenie § 201 ods. 3 písm. b) TZ postihuje prípady, keď páchatel sexuálnym zneužitím **bezprostredne ohrozí život dieťaťa**. Uvedené ustanove-

⁵⁷⁸ K tomu pozri bližšie napr. ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Velký komentár. 5. aktualizované vydanie*. Žilina: Eurokódex, 2020, s. 242 – 246.

⁵⁷⁹ JUSTIČNÁ AKADÉMIA SR. *Poznámky k sexuálnemu zneužívaniu*. Prednáška konaná 4. februára 2020 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Kolcunova_Sexualne_zneužívania.pdf, s. 30 [cit. 23. 10. 2022].

⁵⁸⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 27. marca 2018, *sp. zn. 6 Tdo 320/2018* [online]. Dostupné na internete: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/6-tdo-320-2018> [cit. 23. 10. 2022].

⁵⁸¹ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 19. júla 2017, *sp. zn. 8 Tdo 751/2017* [online]. Dostupné na internete: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/358739/158/2/usneseni-rt-c-8-tdo-751-2017-tezke-ublizeni-na-zdravi> [cit. 23. 10. 2022].

nie postihuje také konanie páchatel'a, ktorým síce dieťaťu neublíži na zdraví, ale jeho konanie bude bezprostredne ohrozovať život dieťaťa. Konkrétne môžeme uviesť napr. situáciu, keď by páchatel' vykonával súlož s dieťaťom na parapete okna, z ktorého je reálna hrozba, že vypadne.⁵⁸² Predmetný kvalifikačný pojem pritom zákonodarca implementoval v rámci novelizácie Trestného zákona prostredníctvom zákona č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov,⁵⁸³ aby si SR splnila povinnosť vykonať potrebné opatrenia za účelom úplnej transpozície smernice 2011/93/EÚ o boji proti sexuálnemu zneužívaniu, konkrétne čl. 9 tejto smernice.

Tretiu kvalifikovanú skutkovú podstatu TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ nájdeme v ustanovení § 201 ods. 4 TZ, pričom aj v tomto prípade pôjde o obzvlášť závažný zločin, ktorého sa páchatel' dopustí, ak sexuálnym zneužívaním alternatívne:

- c) spôsobí smrť, alebo
- d) ak sa ho dopustí za krízovej situácie.

Ad a) Ustanovenie § 201 ods. 4 písm. a) TZ postihuje prípady, keď páchatel' sexuálnym zneužitím **spôsobí smrť** detskej obeti zneužívania, ktorá ešte nedovršila pätnásť rok svojho veku. Smrťou sa rozumie v zmysle § 142 ods. 2 TZ biologická smrť mozgu, čiže tzv. cerebrálna smrť, ktorou sa rozumie smrteľný stav, z ktorého je už vylúčený návrat do života, a to na rozdiel od tzv. klinickej smrti, ktorá je len prejavom zástavy vitálnych funkcií, avšak ich obnova je za súčasného stavu lekárskej vedy prípadne ešte možná.⁵⁸⁴ Treba pritom zdôrazniť, že spôsobenie smrti pri sexuálnom zneužívaní môže byť zavinené výlučne z neobanlivosti. Ak by totiž smrť bola spôsobená páchatel'om úmyselne, išlo by o súbeh trestného činu úkladnej vraždy podľa § 144 TZ alebo vraždy podľa § 145 TZ s trestným činom sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ.⁵⁸⁵

Ad b) Ustanovenie § 201 ods. 4 písm. b) TZ postihuje napokon prípady, keď sa páchatel' dopustí sexuálneho zneužívania **za krízovej situácie**. Tou sa v zmysle § 134 ods. 2 TZ rozumie núdzový stav, výnimočný stav, vojnový stav alebo

⁵⁸² STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 343.

⁵⁸³ K tomu pozri tiež Dôvodovú správu k zákonu o zaistení majetku [online]. Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/dovodova-sprava/dovodova-sprava-k-zakonu-c-312-2020-z-z.htm> [cit. 23. 10. 2022].

⁵⁸⁴ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár*. 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2020, s. 292.

⁵⁸⁵ BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2011, s. 428.

vojna. Tieto pojmy potom na účely Trestného zákona definuje ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojen, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov. Podotýkame záverom, že v zmysle § 134 ods. 3 TZ sa tento kvalifikačný znak logicky nepoužije, ak trestný čin sexuálneho zneužívania nebol spáchaný v súvislosti s vyhláseným núdzovým stavom alebo výnimočným stavom.

3.3.3 Sexuálne zneužívanie podľa § 201a TZ

Ustanovenie § 201a TZ pozostáva len zo základnej skutkovej podstaty v nasledujúcom znení: „*Kto prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby navrhne dieťaťu mladšiemu ako pätnásť rokov osobné stretnutie v úmysle spáchať na ňom trestný čin sexuálneho zneužívania alebo trestný čin výroby detskej pornografie, pričom sám nie je dieťaťom, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.*“

V tomto prípade ide o tzv. kontaktovanie detí prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby⁵⁸⁶ za účelom ich sexuálneho zneužívania, ktorého sa môže dopustiť fyzická aj právnická osoba.⁵⁸⁷ Z predmetného ustanovenia tiež vyplýva, že tento trestný čin je prečinom.⁵⁸⁸ Ide pritom o pomerne nové ustanovenie, ktoré

⁵⁸⁶ Tento pojem bol implementovaný do slovenskej právnej úpravy transpozíciou čl. 2 písm. c) smernice Európskeho parlamentu a Rady 2002/21/ES zo 7. marca 2002 o spoločnom regulačnom rámci pre elektronické komunikačné siete a služby. Nie je však definovaný v rámci výkladových pojmov v piatej hlave Všeobecnej časti TZ, a preto bolo potrebné ešte donedávna vychádzať zo zákona č. 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách v znení neskorších predpisov. Definíciu elektronickej komunikačnej služby bolo možné nájsť v ustanovení § 3 ods. 1, definíciu elektronickej komunikačnej siete v § 2 ods. 1 predmetného zákona. V tejto súvislosti je však potrebné konštatovať, že predmetné definície spôsobovali dlhodobu aplikačné problémy, keďže sa z nich nedalo jednoznačne vyvodiť, čo všetko mohlo patriť pod ich obsah. K tomu pozri bližšie BLAŽEK, R. Detská pornografia na internete a možnosti boja proti nej. In: HULLOVÁ, M. (eds.). *Mravnostná kriminalita ako spoločenský fenomén a možnosti jej kontroly. Zborník vedeckých štúdií a odborných článkov z medzinárodnej virtuálnej vedeckej konferencie*. Bratislava 2015, s. 31–32. Európska únia preto 11. decembra 2018 prijala novú smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2018/1972/EÚ, ktorou sa stanovuje európsky kódex elektronických komunikácií. Predmetná smernica bola transponovaná do nášho právneho poriadku zákonom č. 452/2021 o elektronických komunikáciách v znení neskorších predpisov. Výklad pojmov je možné nájsť predovšetkým v ustanovení § 2 tohto zákona. K tomu pozrie bližšie aj dôvodovú správu k predmetnému zákonu, dostupnú [online] na internete: <https://www.najpravo.sk/dovodove-spravy/rok-2021/dovodova-sprava-k-zakonu-c-452-2021-z-z.html>, [cit. 25. 11. 2022]..

⁵⁸⁷ § 3 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb v znení neskorších predpisov.

⁵⁸⁸ § 10 ods. 1 písm. b) TZ.

bolo do vnútroštátneho právneho poriadku včlenené novelou Trestného zákona prostredníctvom zákona č. 204/2013 Z. z. s účinnosťou od 1. augusta 2013, a to ako požiadavka čl. 6 smernice 2011/93/EÚ o sexuálnom zneužívaní a vykorisťovaní detí a detskej pornografii^{589, 590} a čl. 23 Dohovoru Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním z roku 2007.⁵⁹¹ Treba však dodať, že transpozícia predmetnej Smernice a Dohovoru podľa viacerých autorov neprebehla optimálne,⁵⁹² k čomu sa ešte viackrát vyjadríme nižšie.

⁵⁸⁹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV (Ú. v. EÚ L 335, 17. 12. 2011). Podľa článku 6 tejto smernice členské štáty prijímú opatrenia potrebné na zabezpečenie toho, aby sa návrh dospelej osoby uskutočnený pomocou informačných a komunikačných technológií na stretnutie s dieťaťom, ktoré nedosiahlo vek, v ktorom je spôsobilé dať súhlas na pohlavný styk, s cieľom spáchať niektorý z trestných činov uvedených v článku 3 ods. 4 a článku 5 ods. 6 tejto smernice, ak po tomto návrhu nasledovali faktické činy vedúce k takému stretnutiu, trestal odňatím slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej jeden rok.

⁵⁹⁰ K analýze predmetnej smernice a jej potenciálnym dôsledkom pozri KLIMEK, L. Boj proti sexuálnemu vykorisťovaniu a sexuálnemu zneužívaniu detí a proti detskej pornografii (analýza novej právnej úpravy na úrovni EÚ). In: *Justičná revue*, roč. 64, 2012, č. 12, s. 1461 – 1475.

⁵⁹¹ Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním, Lanzarote 25. október 2007. Slovenská republika ho ratifikovala 1. marca 2016. Podľa článku 23 dohovoru každá zmluvná strana prijme potrebné legislatívne a iné opatrenia, aby postihovala ako trestný čin úmyselný návrh dospelej osoby stretnúť sa s dieťaťom, ktoré nedosiahlo vek podľa článku 18 ods. 2 tohto dohovoru, prostredníctvom informačných a komunikačných technológií s cieľom spáchať na ňom trestný čin uvedený v článku 18 ods. 1 písm. a) alebo článku 20 ods. 1 písm. a), ak po tomto návrhu nasledovali skutočné úkony vedúce k takému stretnutiu. Predmetný Lanzarotský dohovor je pritom prvým medzinárodným dokumentom, ktorý zakotvuje skutkové podstaty všetkých trestných činov, ktoré sú spojené s rôznymi formami sexuálneho zneužívania detí. K tomu pozri bližšie ČENTĚŠ, J. – KOLCUNOVÁ, M. Maloletý ako obeť sexuálneho deliktu. In: *Obete kriminality – Victims of Crime*. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie na tému Obete kriminality. Bratislava: Eurokódex, 2010, s. 85 – 97, resp. KARKOŠKOVÁ, S. *Sexuálne zneužívanie detí vo svetle výskumných poznatkov*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2021, s. 28 – 29.

⁵⁹² Kriticky sa vyjadrujú napr. KLIMEK, L. – ZÁHORA, J. – HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európskych súvislostiach*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 273; rovnako BELEŠ, A. Sexuálne zneužívanie z komparatívneho pohľadu. In: *Trestní právo*, 2019, roč. 23, č. 2, s. 11; FEDOROVÍČOVÁ, I. Pandémia – Kyberpriestor – Sexuálne zneužívanie. In: *Kybernetická kriminalita v čase krízy*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej online konferencie Bratislavské právnické fórum 2021. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, s. 50 – 57 [online], resp. HAMRANOVÁ, D. Aplikčné problémy v oblasti trestného postihu páchatel'ov sexuálneho zneužívania detí cez internet. In: *Kybernetická kriminalita v čase krízy*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej online konferencie Bratislavské právnické fórum 2021. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, s. 58 – 65 [online] Dostupné https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF/2021/Zbornik_BPF_2021_Sekcia_12_Trestne_pravo_kriminologia_a_kriminalistika_FINAL.pdf, [cit. 25. 10. 2022], a ďalší.

V každom prípade je cieľom tohto ustanovenia kriminalizácia „predpolia“, teda konania, ktoré predchádza sexuálnemu zneužitiu (alebo výrobe detskej pornografie), keď konanie páchatel'a sa nachádza v štádiu prípravy na tieto TC a aplikuje sa, ak sexuálne zneužitie nedospelo do štádia pokusu, ale konanie sa obmedzilo len na kontaktovanie dieťaťa v rámci elektronickej komunikácie.⁵⁹³ Ustanovenie § 201a TZ je tak vo vzťahu špeciality k § 201 ods. 1 TZ.

Objektom tohto trestného činu je ochrana mravného a telesného vývoja detí mladších ako pätnásť rokov pred ich zneužívaním. Hmotným predmetom útoku je dieťa mladšie ako pätnásť rokov,⁵⁹⁴ a to bez ohľadu na pohlavie dieťaťa či jeho pohlavnú zrelosť alebo akékoľvek predchádzajúce sexuálne skúsenosti.⁵⁹⁵ Opäť je tu platná premisa, že osoba pred dovŕšením pätnásteho roku veku nie je spôsobilá dať súhlas na sexuálne aktivity. Preto je tiež vylúčené použitie okolností vylučujúcej protiprávnosť – súhlas poškodeného podľa § 29 TZ.⁵⁹⁶

Objektívna stránka spočíva v navrhnutí osobného stretnutia prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby dieťaťu mladšiemu ako 15 rokov, aby mohol byť na ňom spáchaný trestný čin sexuálneho zneužívania alebo trestný čin výroby detskej pornografie.⁵⁹⁷ Predmetná skutková podstata tak reflektuje na nový fenomén súvisiaci s rozvojom informačných technológií, ktorých obeťou sú veľmi často práve deti, pričom postihuje tzv. *kybergrooming*, teda konanie spočívajúce v nadväzovaní nedovolených kontaktov s dieťaťom mladším ako pätnásť rokov prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby,⁵⁹⁸ a to spravidla cez

⁵⁹³ BELEŠ, A. Sexuálne zneužívanie z komparatívneho pohľadu. In: *Trestní právo*, 2019, roč. 23, č. 2, s. 11.

⁵⁹⁴ V porovnaní s § 201 TZ si možno všimnúť nejednotnosť v pojmoch, keďže toto ustanovenie operuje s termínom „osoba mladšia ako pätnásť rokov“, kým ustanovenia § 201a, § 201b aj § 202 TZ pracujú s pojmom „dieťa“. Žiadalo by sa preto zjednotiť uvedenú terminológiu, pričom sa nám javí vhodnejším pojem „dieťa“, ktorý je nielen príznačný pre tento trestný čin, ale takmer každý si pod sexuálnym zneužívaním vybaví na strane obete práve dieťa.

⁵⁹⁵ PROKEJNOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 32.

⁵⁹⁶ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 349.

⁵⁹⁷ Trestný čin výroby detskej pornografie je upravený v § 368 TZ. Detskou pornografiou sa pri tom v zmysle § 132 ods. 4 TZ rozumie zobrazenie skutočnej alebo predstieranej súlože, iného spôsobu pohlavného styku alebo iného obdobného sexuálneho styku s dieťaťom alebo osobou vyzerajúcou ako dieťa alebo zobrazenie obnažených častí tela dieťaťa alebo osoby vyzerajúcej ako dieťa určené na sexuálne účely.

⁵⁹⁸ Pojem *kybergrooming* (angl. *cybergrooming*) vznikol spojením anglických výrazov „*groom*“ (pripraviť sa, upraviť sa) a „*cyber*“ (počítačový). Samotný grooming determinuje, že ide o proces, ktorý spočíva v zámernom vytváraní dôverného vzťahu obvykle dospelého človeka k dieťaťu s úmyslom mať následne sexuálny kontakt (vylákание na schôdzku), a cyber zase naznačuje, že prostredím, v ktorom sa daný proces realizuje, je zásadne virtuálny priestor.

rôzne synchronne i asynchronne komunikačné platformy, ako sú sociálne siete a aplikácie umožňujúce komunikáciu v rovnakom čase (napr. Skype, Facebook, Instagram, Tik-Tok, Twitter, MySpace atď.) alebo bez odozvy v reálnom čase (napr. prostredníctvom rôznych diskusných fór, e-mailom, vo forme SMS alebo MMS, a podobne). Na kybergrooming pritom treba nazerať ako na systematický proces, v ktorom páchatel' vo virtuálnom priestore cez elektronickú komunikáciu, spravidla prostredníctvom falošného alebo pozmeneného profilu, vydávajúc sa často za rovesníka obeť, cielene manipuluje a získava dôveru dieťaťa a spoliehajúc sa na to, že deti sú na sociálnych sieťach v komunite rovesníkov a kamarátov bez kontroly rodičov či dospelých. Osoba groomera sa uchýľuje k elektronickej komunikácii preto, aby zostala v anonymite a mohla dlhodobo až do zmanipulovania a získania dôvery dieťaťa zatajovať svoj skutočný úmysel, a to stretnúť sa s dieťaťom a následne ho sexuálne zneužiť alebo dieťa zneužiť na detskú pornografiu.⁵⁹⁹ Latencia tejto trestnej činnosti je preto mimoriadne vysoká, a ak nedôjde k reálnym stretnutiam a fyzickému kontaktu medzi páchatel'om a obeťou, tak k jej odhaleniu spravidla prichádza len v tom prípade, že sa samotná detská obeť zdôverí o uvedenom probléme rodičom, učiteľom alebo kamarátom, inak je zachytenie takejto trestnej komunikácie v internetovom prostredí prakticky takmer nemožné.⁶⁰⁰

Uvedený trestný čin možno teda spáchať výlučne prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby, pričom elektronická komunikácia páchatel'a smeruje priamo k tomu, aby sa s maloletým mladším než pätnásť rokov osobne stretol v úmysle ho následne sexuálne zneužiť alebo na ňom spáchať trestný čin výroby detskej pornografie. Iniciatíva teda musí prísť zo strany páchatel'a,⁶⁰¹ čo vyplýva už zo samotnej dikcie predmetného ustanovenia „*Kto prostredníctvom... navrhne...*“.

⁵⁹⁹ K profilu kybergroomerov v SR pozri bližšie napr. ĽORKO, J. – TARABOVÁ, N. Kybergrooming a jeho trestnoprávne a kriminologické aspekty. In: *Kybernetická kriminalita v čase krízy*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej online konferencie Bratislavské právnické fórum 2021. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, s. 110 – 120 [online]. Dostupné https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF/2021/Zbornik_BPF_2021_Sekcia_12_Trestne_pravo_kriminologia_a_kriminalistika_FINAL.pdf, [cit. 25. 10. 2022].

⁶⁰⁰ K tomu pozri bližšie BLAŽEK, R. Aktuálne trendy v počítačovej kriminalite. In: *Kybernetická kriminalita v čase krízy*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej online konferencie Bratislavské právnické fórum 2021. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, s. 95 – 104 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF/2021/Zbornik_BPF_2021_Sekcia_12_Trestne_pravo_kriminologia_a_kriminalistika_FINAL.pdf, [cit. 25. 10. 2022].

⁶⁰¹ PROKEINOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 35. Dieťa na správu ani nemusí odpovedať.

Prvým z problémov, ktorými trpí slovenská právna úprava sexuálneho zneužívania podľa § 201a TZ, je to, že kým Smernica v čl. 6 a aj Dohovor v čl. 23 vyžadujú, aby po návrhu nasledovali aj faktické činy páchatel'a vedúce k takémuto stretnutiu (napr. nasadenie páchatel'a do motorového vozidla alebo použitie prostriedku hromadnej dopravy, bicykla či pešej chôdze s cieľom prísť na dohodnuté miesto, zakúpenie lístka pre dieťa, aby prišlo za páchatel'om atď.), tak uvedená podmienka v znení § 201a TZ úplne absentuje. To znamená, že na spáchanie trestného činu sexuálneho zneužívania v zmysle § 201a TZ úplne postačí vyhľadať na internete dieťa mladšie ako pätnásť rokov a odoslať mu správu s návrhom na osobné stretnutie s úmyslom spáchať na ňom sexuálne zneužívanie alebo výrobu detskej pornografie. Slovenská právna úprava tak požiadavky Smernice 2011/93/EÚ o sexuálnom zneužívaní a vykorisťovaní detí a detskej pornografii, ako aj Dohovoru o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním, vníma veľmi rozširujúco v dôsledku legislatívnej nedôslednosti nášho zákonodarcu.⁶⁰² Treba si uvedomiť, že cieľom Smernice vo všeobecnosti je zabezpečiť trestnosť určitých skutkov, a ak trestnoprávny kódex danej krajiny už obsahuje ustanovenie postihujúce takéto skutky, netreba konštruovať nové, osobitné ustanovenia. Slovenský zákonodarca však akoby pri transpozícii Smernice nezážil možnosť kvalifikovania uvedeného konania ako TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ vo vývinovom štádiu prípravy, keďže ide už v jeho základnej skutkovej podstate o zločin a príprava na zločin je trestná podľa § 13 TZ.⁶⁰³ Je pritom evidentné, že lákaním detí k sexuálnym praktikám si páchatel' úmyselne vytvára podmienky pre spáchanie zločinu. Náš zákonodarca však toto v predmetnom prípade nerešpektuje a zbytočne vytvoril ustanovenie, ktoré sa aplikuje, ak sexuálne zneužitie nedospelo do štádia pokusu, ale konanie sa obmedzilo len na

⁶⁰² KLIMEK, L. – ZÁHORA, J. – HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európskych súvislostiach*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 275. V tejto súvislosti možno uviesť napr. právnu úpravu Spojeného kráľovstva upravujúcu obdobný trestný čin v ustanovení § 16 zákona o sexuálnych trestných činoch z roku 2003 – *Sexual Offences Act 2003*, podľa ktorého dôjde k dokonaniu trestného činu až vo chvíli, keď sa páchatel' s obeťou naozaj stretne, teda ak páchatel' vycestuje za obeťou alebo obeť vycestuje za páchatel'om. Naproti tomu napr. francúzska právna úprava postihuje páchatel'a kybergroomingu obdobne ako v SR, a teda už za vykonanie sexuálneho návrhu osobe mladšej ako pätnásť rokov za využitia elektronických komunikačných zariadení, avšak v prípade, že v dôsledku tohto návrhu skutočne aj dôjde k osobnému stretnutiu páchatel'a a dieťaťa, súd môže uložiť vyšší trest. Avšak už žiadosť o pornografické snímky od dieťaťa je zasa samostatným trestným činom napr. v Španielsku.

⁶⁰³ Inak je to napr. v Rakúskej republike či Nemeckej spolkovej republike, kde je trestné len štádium pokusu trestného činu. V Poľskej republike sa príprava na trestný čin trestá len pri tých trestných činoch, u ktorých to trestný kódex výslovne pripúšťa. V Českej republike je zasa trestná príprava iba na obzvlášť závažné zločiny. Týmto krajinám tak nič nebránilo, aby čl. 6 ods. 1 Smernice prevzali do svojich právnych poriadkov ako samostatný trestný čin a jeho obsah si prispôbili svojej trestnoprávnej politike.

kontaktovanie dieťaťa v rámci elektronickej komunikácie. Paradoxnou sa preto javí skutočnosť, že ak by sa elektronické kontaktovanie kvalifikovalo ako príprava na sexuálne zneužívanie podľa § 201 ods. 1 TZ, uplatnila by sa podstatne vyššia trestná sadzba ako v prípade aplikácie subsidiárneho ustanovenia § 201a TZ, ktorým mali byť naplnené požiadavky čl. 6 Smernice a čl. 23 Dohovoru.⁶⁰⁴

K dokonaniu tohto trestného činu v našom právnom poriadku podľa § 201a TZ teda príde už samotným návrhom páchatel'a na osobné stretnutie s dieťaťom mladším ako pätnásť rokov s úmyslom spáchať na ňom trestný čin sexuálneho zneužívania alebo trestný čin výroby detskej pornografie.⁶⁰⁵ Osobné stretnutie s obeťou sa teda ani nemusí uskutočniť, dieťa na návrh dokonca ani nemusí nutne odpovedať, úplne postačí, že ho páchatel' odoslal. Ako sme to už uviedli vyššie, komunikácia medzi páchatel'om a obeťou spočíva napr. v e-mailovej, SMS, MMS či inej elektronickej komunikácii prostredníctvom rôznych sociálnych sietí a aplikácií. Páchatel' pritom často vystupuje pod falošnou identitou a bez vyvolania podozrenia. Následne si vytipuje dieťa, pred ktorým sa prezentuje ako chápaný rovesník, ktorý chce pomôcť dieťaťu s jeho problémami. Dieťa zároveň presvedča, aby o ich vzťahu nikomu nehovorilo, aby si ich komunikáciu vymazalo so zdôraznením, že ide o dôverný vzťah.⁶⁰⁶ Postupne manipuluje dieťa tak, aby bolo presvedčené, že ich vzájomný vzťah je jedinečný a plný porozumenia. Túto falošnú predstavu dieťaťa môže páchatel' ešte viac upevňovať napr. dobíjaním kreditu mobilného telefónu, zakúpením počítačovej hry alebo inými výhodami. Od dieťaťa postupne vyláka osobné informácie, rozhovory začne viesť k intímnym témam, začne požadovať od dieťaťa fotografie alebo videá so sexuálnym podtónom a otvorene o týchto témach hovoriť. Dieťa, aby si uchránilo tento „výnimočný“ vzťah, začne postupne čoraz viac plniť požiadavky páchatel'a, klamať rodičom o trávení voľného času atď. Keď napokon páchatel' nadobudne istotu

⁶⁰⁴ BELEŠ, A. Sexuálne zneužívanie z komparatívneho pohľadu. In: *Trestní právo*, 2019, roč. 23, č. 2, s. 11.

⁶⁰⁵ V tejto súvislosti možno uviesť rozsudok Okresného súdu vo Veľkom Krtíši zo 4. októbra 2018, *sp. zn. 3 T 15/2018*. Obžalovaný kontaktoval maloletú prostredníctvom sociálnej siete a formou SMS správ, hoci vedel, že má len trinásť rokov a dožadoval sa osobného stretnutia s cieľom vykonať análny a orálny styk, a taktiež skupinový sex, pričom maloletej aj opisoval sexuálne praktiky, ktoré chcel vykonať. Maloletá mu odpisovala v obdobnom motíve, ale k osobnému stretnutiu neprišlo. Súd predmetný skutok kvalifikoval ako prečin sexuálneho zneužívania podľa § 201a TZ a prečin ohrozovania mravnej výchovy mládeže podľa § 211 ods. 1 písm. b) TZ, pretože obžalovaný umožnil maloletej viesť záhaľčivý alebo nemravný život. Súd tu teda jednoznačne akceptoval predčasnú dokonanosť sexuálneho zneužívania podľa § 201a TZ.

⁶⁰⁶ K tomu pozri bližšie HAJDÚKOVÁ, T. – BACIGÁL, I. Využitie virtuálnej komunikácie cez internet ako prostriedok ku sexuálnemu zneužívaniu detí. In: HULLOVÁ M. (eds.). *Mravnostná kriminalita ako spoločenský fenomén a možnosti jej kontroly. Zborník z medzinárodnej virtuálnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2015, s. 222.

vo vzťahu s dieťaťom, navrhne mu osobné stretnutie spravidla na opustenom mieste alebo ho zavolá priamo k sebe domov. Ak dieťa súhlasí, dôjde k reálnemu stretnutiu a následne spravidla k zneužitiu dieťaťa. Ak sa dieťa zdráha, páchatel' začne vyvíjať nátlak, aby tak dieťa spravilo z lásky k nemu, prípadne za odmenu. Ak napokon nezaberie ani tento prístup, páchatel' sa začne dieťaťu rovno vyhrážať, že zverejní jeho intímne fotografie na internete a prezradí ho rodičom alebo kamarátom. Dieťa môže byť takto zneužívané opakovane a dlhodobo bez prezradenia.⁶⁰⁷ Sexuálne zneužívanie sa totiž väčšinou nestane, ale deje sa dlhodobo.⁶⁰⁸

Tu je však na mieste opätovne podrobiť predmetné znenie § 201a nášho TZ kritike, keďže z hľadiska formulácie objektívnej stránky tohto trestného činu nám nie je jasné, prečo sa postihuje kontaktovanie výlučne prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby. Ak teda páchatel' kontaktuje dieťa iným spôsobom, napr. osobne, prostredníctvom inej osoby či zanechaním odkazu na papieri, trestnosť by podľa § 201a TZ bola vylúčená a do úvahy by beztak prichádzala kvalifikácia skutku ako prípravy na zločin sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 TZ, no v tom prípade opäť s podstatne prísnejšími trestnými sadzbami. Vzorom právnej úpravy *de lege ferenda* by nám preto v tomto smere mohlo byť napr. znenie § 193b českého TZ č. 40/2009 Sb. Česká transpozícia totiž vo viacerých smeroch dokonca prevyšuje nároky samotnej Smernice o boji proti sexuálnemu zneužívaniu detí.⁶⁰⁹

Ďalšiu nezrovnalosť možno vidieť aj v tom, že trestný čin výroby detskej pornografie podľa § 368 Trestného zákona poskytuje ochranu každému dieťaťu, t. j. nielen osobe mladšej ako pätnásť rokov, ale aj osobe do veku osemnásť rokov. Zákonodarca teda chráni všetky osoby mladšie ako osemnásť rokov pred výrobou detskej pornografie, ale nechráni osoby po dovŕšení pätnásteho roku veku pred nadväzovaním nedovolených kontaktov s nimi za účelom výroby detskej pornografie prostredníctvom ustanovenia § 201a Trestného zákona.⁶¹⁰ Ak budeme vychádzať zo správnosti našich právnych úvah opísaných vyššie, potom platí, že nadväzovanie kontaktov páchatel'a s osobou staršou ako pätnásť rokov, ale mladšou ako osemnásť rokov spojených s návrhom na ich osobné stretnutie za účelom výroby detskej pornografie, bude možné právne kvalifikovať ako prípravu na zločin výroby detskej pornografie podľa § 13 ods. 1 k § 368 TZ.

⁶⁰⁷ PROKEINOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 36.

⁶⁰⁸ KLIMEK, L. a kol. *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 362.

⁶⁰⁹ K tomu pozri ďalej komparáciu českej a slovenskej právnej úpravy.

⁶¹⁰ JUSTIČNÁ AKADÉMIA SR. *Poznámky k sexuálnemu zneužívaniu*. Prednáška konaná 4. februára 2020 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Kolcunova_Sexualne_zneuzivanie.pdf, s. 50 [cit. 25. 10. 2022].

Subjekt tohto trestného činu je síce všeobecný, ale trestná zodpovednosť nastupuje až dovŕšením osemnásteho roku veku osoby, a to vzhľadom na dikciu samotného ustanovenia § 201a TZ „*Kto..., pričom sám nie je dieťaťom*“. Dieťaťom sa pritom v zmysle § 127 ods. 1 TZ rozumie osoba mladšia ako 18 rokov. Takto zrejme ďalším nedopatrením slovenského zákonodarcu⁶¹¹ sa zaviedol tretí okamih nástupu trestnej zodpovednosti u fyzických osôb v našom trestnom práve,⁶¹² pričom sám zákonodarcu túto výnimku dokonca zabudol začleniť aj do ustanovenia § 22 ods. 2 TZ o veku ako okolnosti vylučujúcej trestnú zodpovednosť.⁶¹³ Z nášho pohľadu nezmyselné naviazanie vzniku trestnej zodpovednosti pri tomto trestnom čine podľa § 201a TZ na dosiahnutie veku až osemnástich rokov, prináša potom so sebou zákonite ďalšie páľčivé aplikačné problémy. Napr. ak by sa protiprávneho konania podľa § 201a TZ dopustila osoba staršia ako pätnásť rokov, ale mladšia ako osemnásť rokov, nemôže byť trestne zodpovedná za predmetný prečin sexuálneho zneužívania podľa § 201a TZ, do úvahy však prichádza trestná zodpovednosť za prípravu na zločin sexuálneho zneužívania v zmysle § 13 ods. 1 k § 201 ods. 1 TZ, prípadne za prípravu na zločin výroby detskej pornografie podľa § 13 ods. 1 k § 368 ods. 1 TZ. Podľa § 13 ods. 2 TZ je pritom príprava na zločin trestná podľa trestnej sadzby ustanovenej za zločin, ku ktorému smerovala, čo v prípade sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 TZ znamená trestnú sadzbu trestu odňatia slobody na tri roky až desať rokov. Problém potom spočíva v tom, že na takéhoto mladistvého páchatel'a by sa vzťahoval prísnejší trestný postih za to isté konanie ako na dospelého, u ktorého takéto konanie podlieha § 201a TZ s trestnou sadzbou trestu odňatia slobody len na šesť mesiacov až tri roky.⁶¹⁴ Fedorovičová preto navrhuje vypustenie formulácie špecifikujúcej subjekt daného trestného činu „*príčom sám nie je dieťaťom*“, a do ustanovenia § 22 ods. 2 TZ, upravujúceho okolnosť vylučujúcu trestnú zodpovednosť z hľadiska veku vo vzťahu k trestnému činu sexuálneho zneužívania, vsunúť okrem § 201 aj § 201a TZ, čo by znamenalo, že trestne zodpovedným u oboch trestných činov

⁶¹¹ V dôvodovej správe k zákonu č. 204/2013 Z. z., ktorá zaviedla ustanovenie § 201a TZ, nie je uvedený relevantný dôvod zavedenia trestnoprávneho postihu len dospeljej osoby, výklad sa obmedzil len na to, že „*páchatel' mladší ako osemnásť rokov nie je dostatočne zrelý posúdiť význam takéhoto svojho konania*“.

⁶¹² Vznik trestnej zodpovednosti je v zmysle § 22 ods. 1 TZ stanovený v SR na dovŕšenie štrnásteho roku veku. Výnimku predstavuje v zmysle ustanovenia § 22 ods. 2 TZ len TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ, kde trestná zodpovednosť vzniká až dovŕšením pätnásteho roku veku páchatel'a, ako sme sa o tom už opakovane zmienili vyššie.

⁶¹³ Ku kritike tohto stavu pozri bližšie napr. PROKEINOVÁ, M. Nezrovnalosť v zákone v otázke veku v súvislosti s trestným činom sexuálneho zneužívania. In: *Justičná revue*, roč. 72, 2020, č. 2, s. 227 – 230.

⁶¹⁴ ČENTĚŠ, J. – KOLCUNOVÁ, M. Kybergrooming v slovenskom Trestnom zákone. In: *Státní zastupitelství*, 2020, č. 1, s. 21.

sexuálneho zneužívania by bol ten, kto v čase spáchania trestného činu dovŕšil vek pätnásť rokov. Dikcia ustanovenia § 22 ods. 2 TZ by potom mohla znieť takto: „*Pre trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201 a § 201a nie je trestne zodpovedný ten, kto v čase spáchania činu nedovŕšil pätnásť rok svojho veku.*“⁶¹⁵

Subjektívna stránka si vyžaduje aj v tomto prípade úmyselné zavinenie, ku ktorému musí obligatórne pristúpiť aj pohnútka páchatel'a smerujúca k spáchaniu trestného činu sexuálneho zneužívania alebo trestného činu výroby detskej pornografie na dieťaťi mladšom ako pätnásť rokov. Ak by táto pohnútka u páchatel'a absentovala, nemožno voči nemu vyvodiť trestnú zodpovednosť.⁶¹⁶ Ešte raz pripomíname, že vzhľadom na dikciu skutkovej podstaty § 201a TZ, k dokonaniu trestného činu v tomto prípade príde aj vtedy, ak sa napokon páchatel' a obeť ani nestretnú, keďže trestný čin je dokonaný už samotným návrhom páchatel'a, ktorý smeroval k tomu, aby mohol obeť sexuálne zneužiť alebo využiť na výrobu detskej pornografie. Ide o tzv. predčasne dokonaný trestný čin.⁶¹⁷ Ak by na prípadnom osobnom stretnutí skutočne došlo k pohlavnému alebo inému sexuálnemu styku, aplikuje sa už § 201 TZ.⁶¹⁸

3.3.4 Sexuálne zneužívanie podľa § 201b TZ

V tomto prípade ide o formu sexuálneho zneužívania dieťaťa pri účasti na sexuálnych aktivitách alebo sexuálnom zneužití, ktorá bola zaradená do nášho TZ tým istým zákonom č. 204/2013 Z. z., ktorým sa mení Trestný zákon a Trestný poriadok, ako aj vyššie už analyzované ustanovenie § 201a TZ. Touto novelou TZ, účinnou od 1. augusta 2013, sa transponovala okrem iného už viackrát zmienená smernica 2011/93/EÚ o boji proti sexuálnemu zneužívaniu detí, ktorej čl. 3 zaväzuje členské štáty trestne stíhať zapríčinenie toho, že dieťa, ktoré ešte nedo-

⁶¹⁵ FEDOROVÍČOVÁ, I. Pandémia – Kyberpriestor – Sexuálne zneužívanie. In: *Kybernetická kriminalita v čase krízy*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej online konferencie Bratislavské právnické fórum 2021. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, s. 54 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF/2021/Zbornik_BPF_2021_Sekcia_12_Trestne_pravo_kriminologia_a_kriminalistika_FINAL.pdf, [cit. 28. 10. 2022].

⁶¹⁶ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 350.

⁶¹⁷ JUSTIČNÁ AKADEMIA SR. *Poznámky k sexuálnemu zneužívaniu*. Prednáška konaná 4. februára 2020 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Kolcunova_Sexualne_zneužívania.pdf, s. 49 [cit. 28. 10. 2022].

⁶¹⁸ NĚMCOVÁ, M. *Sexuálne zneužívanie detí na internete a jeho nárast s príchodom pandémie* [online]. Dostupné na internete: <https://www.pravnenoviny.sk/sexualne-zneužívania-deti-na-internete-a-jeho-narast-s-prichodom-pandemie>, [cit. 28. 10. 2022].

siahlo vek spôsobilosti dať súhlas na sexuálne aktivity, sa stane na sexuálne účely svedkom sexuálnych aktivít, hoci sa na nich toto dieťa nemusí priamo zúčastňovať. Uvedené ustanovenie pritom trestnoprávne postihuje aj sprostredkovanie takejto činnosti. Rovnako tu treba opätovne uviesť aj Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním, ktorý v čl. 22 zaväzuje zmluvné strany Dohovoru postihovať ako trestný čin úmyselné spôsobenie toho, že dieťa ktoré nedosiahlo vek stanovený pre legálny sex, bolo svedkom sexuálneho zneužívania alebo sexuálneho konania, a to aj vtedy, ak sa na ňom nezúčastnilo. Trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201b TZ je pritom vo vzťahu špeciality k sexuálnemu zneužívaniu podľa § 201 TZ.

Základná skutková podstata § 201b ods. 1 TZ znie takto: „*Kto zneužije dieťa mladšie ako pätnásť rokov v úmysle vyvolania sexuálneho uspokojenia jeho účasťou na sexuálnych aktivitách alebo sexuálnom zneužití, hoci sa na nich takéto dieťa nemusí priamo zúčastňovať, alebo kto umožní také jeho zneužitie, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.*“⁶¹⁹

Objektom tohto ustanovenia je opäť absolútna ochrana mravného a telesného vývoja detí mladších ako pätnásť rokov, bez ohľadu na ich pohlavie a pohlavnú zrelosť či predchádzajúce sexuálne skúsenosti. Hmotným predmetom útoku je teda dieťa mladšie ako pätnásť rokov. Opäť taktiež platí, že nie je možné v rámci tohto trestného činu využiť okolnosť vylučujúcu protiprávnosť činu – súhlas poškodeného podľa § 29 TZ.

Objektívna stránka spočíva v konaní páchatel'a, ktorý na určité sexuálne aktivity zneužije dieťa mladšie ako pätnásť rokov alebo tieto aktivity sprostredkuje. Zneužitie sa prejavuje prostredníctvom účasti dieťaťa na sexuálnych aktivitách alebo sexuálnom zneužití, hoci sa na nich takéto dieťa priamo ani nemusí zúčastňovať.⁶²⁰ V rámci objektívnej stránky totiž môže dochádzať k sexuálnym aktivitám alebo sexuálnemu zneužívaniu aj prostredníctvom technických prostriedkov, bez bezprostrednej fyzickej prítomnosti dieťaťa.⁶²¹ Vychádzajúc zo súd-

⁶¹⁹ Kvalifikovanú skutkovú podstatu nájdeme v odseku 2 predmetného § 201b TZ, pričom kvalifikačným znakom je spoločné konanie najmenej dvoch osôb. Pri sexuálnych trestných činoch totiž nie je výnimkou, že na páchaní sa podieľa viac ako jeden páchatel'. Doplnenie tohto kvalifikačného znaku sa uskutočnilo zákonom č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov, aby si SR splnila povinnosť vykonať potrebné opatrenia za účelom úplnej transpozície smernice 2011/93/EÚ o boji proti sexuálnemu zneužívaniu. K tomu pozri bližšie výklad k § 201 ods. 2 písm. d) TZ vyššie.

⁶²⁰ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 351.

⁶²¹ PROKEINOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 39.

nych rozhodnutí pritom išlo o prípady, keď páchatel' v prítomnosti a pred zrakmi maloletých chodil po byte obnažený, onanoval pred nimi, aby sa uspokojil, volal ich, aby ho oholili na intímnych miestach, pýtal sa na ich dovtedajšie sexuálne aktivity a navrhoval im ďalšie, pričom mal vedomosť, že tieto deti ešte nedovŕšili pätnásť rok svojho veku. Obvinený takto zneužil deti mladšie ako pätnásť rokov v úmysle vyvolania sexuálneho uspokojenia ich účasťou na sexuálnych aktivitách, čím spáchal predmetný prečin sexuálneho zneužívania podľa § 201b TZ.⁶²² V inom prípade uznal súd podľa tohto ustanovenia za vinného páchatel'a, ktorý ponúkol finančnú odmenu svojej maloletej vnučke za to, že sa budú vzájomne dotýkať intímnych častí tiel, potom si stiahol pred ňou nohavice a slipy, ukazoval maloletej svoj pohlavný úd a onanoval pred ňou.⁶²³

Vychádzajúc z dikcie ustanovenia § 201b ods. 1 TZ žiada sa zdôrazniť aj to, že trestnej zodpovednosti podlieha rovnako ten, kto inému vedome umožní zneužitie dieťaťa mladšieho ako pätnásť rokov, ako to vyplýva z dikcie ustanovenia § 201b ods. 1 TZ. Zákonodarca spojením „*kto umožní také jeho zneužitie*“ mal v danom prípade na mysli to, že je trestným aj umožnenie toho, aby sa dieťa, ktoré ešte nedovŕšilo pätnásť rok svojho veku, zúčastnilo sa na sexuálnych aktivitách ako svedok. V tomto význame sa za umožnenie zneužitia dieťaťa považuje konanie páchatel'a, ktorý zanedbaním svojich povinností (rodičovských alebo iných povinností plynúcich zo zákona), pasívnym konaním alebo opomenutím umožní zneužitie dieťaťa na výrobu detskej pornografie. Tento postoj páchatel'a (rodiča, učiteľa, vychovávateľa) však musí mať vždy formu úmyselného zavinenia (pomoc povýšená na dokonaný trestný čin).⁶²⁴

Stojí však za zváženie, či predmetné ustanovenie nie je zmätočné a navyše aj nadbytočné, resp. či by konania, ktoré majú byť postihované skúmaným ustanovením § 201b TZ, nebolo možné kvalifikovať už podľa § 201 ods. 1 TZ. Účelom smernice aj dohovoru bola kriminalizácia konania, ktoré má za následok to, že dieťa sa stane svedkom sexuálnych aktivít alebo sexuálneho zneužitia. Tradičný výklad v právnej vede aj judikatúre poukazuje síce na to, že zneužitie v úzkom zmysle slova sa musí odohrať prostredníctvom fyzického kontaktu s dieťaťom, na druhej strane aj úmyselné vystavenie dieťaťa pohľadu na sexuálne akty, ak úmysel páchatel'a smeruje k vlastnému uspokojeniu, je formou sexuálneho zneužitia, teda jeho iným spôsobom. Na základe toho napr. Beleš oprávnene polemizuje, že predmetné ustanovenie § 201b TZ javí sa byť naozaj nadbytočným,

⁶²² Trestný rozkaz Okresného súdu Skalica z 21. mája 2019, *sp. zn. 6 T 24/2019*.

⁶²³ Rozsudok Okresného súdu Rožňava z 3. apríla 2019, *sp. zn. 15 T 29/2019*.

⁶²⁴ JUSTIČNÁ AKADÉMIA SR. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb*. Prednáška konaná 4. februára 2019 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Sexualne_zneužívania_deti.pdf, s. 35. [cit. 28. 10. 2022].

keďže zabezpečuje kriminalizáciu konania, ktorého postih už bol aj pred novelou TZ č. 204/2013 zaručený iným ustanovením, a to § 201 TZ.⁶²⁵ Išlo by potom o obdobnú situáciu ako v prípade § 201a TZ. Inak by sa, samozrejme, javila situácia, ak by účelom ustanovenia mala byť kriminalizácia vystavenia dieťaťu a tomu, aby sa stalo svedkom sexuálnych aktivít alebo sexuálneho zneužitia iba z nedbanlivosti. To však evidentne nebolo cieľom zákonodarcu.

Subjekt je opäť aj v tomto prípade všeobecný, čiže páchatelom sexuálneho zneužívania v zmysle § 201b TZ môže byť ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba. Avšak na rozdiel od sexuálneho zneužívania podľa § 201, resp. § 201a TZ, v rámci tohto trestného činu zákonodarcu neobmedzil trestnú zodpovednosť z hľadiska veku páchatel'a (opäť zrejme nedopatrením), na základe čoho Turay konštatuje, že trestného činu sexuálneho zneužívania podľa § 201b TZ sa môže dopustiť už aj osoba, ktorá dovŕšila štrnásť rokov.⁶²⁶

Zákonodarcovi tak musíme opäť vytknúť chybu, keďže vznik trestnej zodpovednosti by sa mal aj na § 201b TZ vzťahovať až dovŕšením pätnásteho roku veku páchatel'a, obdobne ako to § 22 ods. 2 TZ stanovuje pre sexuálne zneužívanie podľa § 201 TZ, a to v nadväznosti na predmet útoku. Prokejinová, Laciak, Mencerová a ďalší sa preto domnievajú, že vznik trestnej zodpovednosti nastáva pri sexuálnom zneužívaní podľa § 201b TZ dovŕšením pätnásteho roku veku. Ide teda o zjavný rozpor § 22 TZ s § 201a, resp. § 201b TZ.⁶²⁷ Od účinnosti doplnených dvoch základných skutkových podstát trestného činu sexuálneho zneužívania v podobe § 201a, resp. § 201b TZ boli prijaté viaceré novely Trestného zákona, na základe čoho bolo možné niektorou z nich už dávno pristúpiť k náprave tohto stavu. Mencerová preto navrhuje v rovine *de lege ferenda*, aby text § 22 ods. 2 TZ znel nasledujúco: „*Pre trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201 a § 201b nie je trestne zodpovedný, kto v čase spáchania činu nedovŕšil pätnásť rok svojho veku. Pre trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201a nie je trestne zodpovedný, kto v čase spáchania činu nedovŕšil osemnásť rok svojho veku.*“⁶²⁸

⁶²⁵ BELEŠ, A. Sexuálne zneužívanie z komparatívneho pohľadu. In: *Trestní právo*, 2019, roč. 23, č. 2, s. 11.

⁶²⁶ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 352.

⁶²⁷ K tomu pozri bližšie PROKEJNOVÁ, M. Nezrovnalosť v zákone v otázke veku v súvislosti s trestným činom sexuálneho zneužívania. In: *Justičná revue*, roč. 72, 2020, č. 2, s. 229.

⁶²⁸ MENCEROVÁ, I. Legislatívne nedostatky transpozície Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ. In: JELÍNEK, J. – IVOR, J. (eds.). *Trestní právo Evropské unie a jeho vliv na právní řád České republiky a Slovenské republiky*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference pořádané dne 22. dubna 2015 v Praze. Praha: Leges, 2015, s. 309.

Klimek navyše dodáva, že zákonodarca nezjednotil ani terminológiu pri vymedzení predmetu ochrany v § 201 TZ na jednej strane, a na strane druhej v § 201a TZ, resp. § 201b TZ. Kým v prípade § 201 TZ nachádzame termín „osoba mladšia ako pätnásť rokov“, v prípade § 201a TZ a § 201b TZ nachádzame termín „dieťa mladšie ako pätnásť rokov“. Uvedené je v rozpore s požiadavkou presnosti právneho predpisu,⁶²⁹ pričom daná nepresnosť sa týka ustanovení bezprostredne nasledujúcich za sebou.⁶³⁰

Páchateľom však môže byť v zmysle § 3 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb opäť aj právnická osoba.

Subjektívna stránka je totožná, ako to bolo aj v ustanovení § 201a TZ. Okrem úmyslu páchatel'a musí byť obligatórne prítomná aj pohnútka smerujúca k vyvolaniu sexuálneho uspokojenia páchatel'a vplyvom účasti na sexuálnych aktivitách dieťaťa mladšieho ako pätnásť rokov alebo na sexuálnom zneužití, pričom sa takéto dieťa ani nemusí na nich priamo zúčastňovať z dôvodu využitia technických prostriedkov. Trestný čin bude dokonaný aj v tom prípade, keď nedôjde k sexuálnemu uspokojeniu páchatel'a, vyžaduje sa len to, že k tomu smeroval jeho úmysel.⁶³¹ Tento znak je však nevyhnutné preukázať, ak totiž nebude naplnený úmysel vyvolania sexuálneho uspokojenia, nepôjde o tento trestný čin.⁶³² Na naplnenie skutkovej podstaty pritom postačuje aj jednorazové konanie páchatel'a.⁶³³

3.3.5 Sexuálne zneužívanie podľa § 202 TZ

Trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 202 TZ sa skladá z jednej základnej skutkovej podstaty, upravenej v ods. 1, kde pôjde o prečin, a dvoch kvalifikovaných skutkových podstatách upravených v § 202 ods. 2 až 3 TZ, v ktorých pôjde už o zločin.

⁶²⁹ K tomu pozri nálezh Ústavného súdu SR z 11 marca 1999, *sp. zn. PL. ÚS 15/98*.

⁶³⁰ KLIMEK, L. – ZÁHORA, J. – HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európskych súvislostiach*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 288.

⁶³¹ PROKEJNOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 40.

⁶³² Ak by napr. v škole spolužiak navrhol, aby sa pred ním jeho maloletí spolužiaci navzájom orálne uspokojovali, čo by si zároveň aj natáčal, avšak len s tým úmyslom, aby to poslal ďalej, išlo by o výrobu detskej pornografie, nie o sexuálne zneužívanie. K tomu pozri JUSTIČNÁ AKADÉMIA SR. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb*. Prednáška konaná 4. februára 2019 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Sexualne_zneužívania_deti.pdf, s. 34. [cit. 28. 10. 2022].

⁶³³ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár*. 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2020, s. 414.

Základná skutková podstata sexuálneho zneužívania podľa § 202 ods. 1 TZ znie nasledovne: „*Kto pohne dieťa k mimomanželskej súloži alebo ho iným spôsobom sexuálne zneužije, ak*

- a) *je takéto dieťa zverené do jeho starostlivosti alebo pod jeho dozor alebo odkázaná osoba,*
- b) *ide o detskú prostitúciu, alebo*
- c) *zneužije uznané postavenie, ktoré vyplýva z dôvery, autority alebo vplyvu na dieťa, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.“*

Toto ustanovenie chráni z hľadiska **objektu** na jednej strane opäť záujem spoločnosti na riadnom mravnom a telesnom vývoji detí, ako aj pri vyššie analyzovaných prípadoch sexuálneho zneužívania, zároveň je to už však aj ochrana pre útokmi, pri ktorých páchatel' zneužíva závislosť takýchto osôb.⁶³⁴ Možno tak konštatovať, že objektom je v tomto prípade už aj sloboda rozhodovania v sexuálnych vzťahoch osôb, ktoré inak už dosiahli vek pre legálny pohlavný styk.⁶³⁵ Rozdiel je teda oproti vyššie analyzovaným prípadom sexuálneho zneužívania predovšetkým v hmotnom predmete útoku, keďže ustanovenie § 202 TZ chráni deti staršie ako pätnásť rokov, teda tie, ktoré už dosiahli vek pre legálny sex, a to až do dovŕšenia ich plnoletosti, teda osemnásteho roku veku, bez ohľadu na ich pohlavie a pohlavnú zrelosť či predchádzajúce sexuálne skúsenosti.⁶³⁶

Objektívna stránka spočíva v pohnutí dieťaťa vo veku pätnásť rokov až do dovŕšenia osemnásteho roku veku k mimomanželskej súloži alebo k inému spôsobu sexuálneho zneužívania⁶³⁷ a zároveň musí byť splnená jedna z alternatívnych podmienok uvedených v § 202 ods. 1 písm. a) až c) TZ, teda že skutok bol spáchaný vymedzeným okruhom osôb, ktoré zneužili závislosť dieťaťa od páchatel'a, alebo ak by sa zneužitie použilo na účely detskej prostitúcie.⁶³⁸

⁶³⁴ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 354.

⁶³⁵ STIFFEL, H. – TOMAN, P. – SAMÁŠ, O. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Druhé, prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 446.

⁶³⁶ BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2011, s. 430. Dieťa mladšie ako 15 rokov je chránené ustanovením § 201 TZ.

⁶³⁷ Výnimku teda predstavujú manželské sexuálne styky s osobou, ktorá sice ešte nedovŕšila 18. rok veku, ale na základe súhlasu súdu po dovŕšení 16. roku veku už žije v manželstve s danou osobou v zmysle § 11 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine v znení neskorších predpisov.

⁶³⁸ V zmysle § 132 ods. 2 TZ sa detskou prostitúciou rozumie uspokojovanie sexuálnych potrieb iného súložou, iným spôsobom pohlavného styku alebo iným obdobným sexuálnym stykom s dieťaťom za odmenu alebo jej príslub, bez ohľadu na to, či táto odmena alebo jej príslub boli poskytnuté dieťaťu alebo tretej osobe.

Zo znenia § 202 ods. 1 TZ „*Kto pohne dieťa...*“ taktiež vyplýva, že iniciatíva musí prísť opäť od páchatel'a a preukázanie jeho iniciatívy bude vecou dokazovania.⁶³⁹ Pohnutím pritom treba rozumieť vyvolanie túžby dieťaťa alebo vyvolanie rozhodnutia dieťaťa vykonať mimomanželskú súlož.⁶⁴⁰ Pohnutie, samozrejme, nemôže byť založené na násilí alebo hrozbách a nemôže v sebe obsahovať ani žiadne iné prvky agresivity. Spravidla tak ide o rôzne formy prehovárania, žiadania atď., ktoré poškodená osoba už nemôže nevnímať.⁶⁴¹ Ak bude teda iniciátorom súlože alebo iného spôsobu sexuálneho zneužitia sama poškodená osoba, nebude naplnená predmetná skutková podstata.⁶⁴²

Zo znenia skutkovej podstaty taktiež vyplýva, že páchatel'om sexuálneho zneužívania podľa § 202 TZ môžu byť len také zákonom vymedzené osoby, ktoré zneužijú svoje osobitné postavenie a vzťah, ktorý majú k poškodenému dieťaťu, aby ho pohli k súložu alebo ho iným spôsobom sexuálne zneužili, hoci v ostatných prípadoch už dieťa môže vykonávať sexuálne aktivity *lege artis*, keďže dosiahlo zákonom požadovaný vek pätnástich rokov. Konanie páchatel'a teda bude v prípadoch, na ktoré sa vzťahuje § 202 TZ trestným preto, lebo na dosiahnutie súložu alebo inej formy sexuálneho konania zneužíva páchatel' práve svoje osobitné postavenie, vďaka ktorému je dieťa pod jeho dozorom alebo v jeho starostlivosti, resp. je závislé od páchatel'a, prípadne ak páchatel' zneužije postavenie, vďaka ktorému požíva dôveru, autoritu alebo vplyv na dieťa, a tým je obmedzená sloboda rozhodovania dieťaťa. Práve tento nedostatok úplnej slobody rozhodovania páchatel' využíva na realizáciu svojich zámerov.⁶⁴³

Subjektom tak môže byť v rámci uvedeného *písm. a)* len páchatel', ktorému bolo dieťa zverené do jeho starostlivosti, a tým je závislé od páchatel'a výživou, opaterou, a uspokojovaním jeho osobných potrieb (čo je najmä vzťah rodičov a detí), resp. páchatel', ktorý má dieťa pod dozorom (najmä učiteľ, vychovávateľ, tréner, manžel, ktorý nie je rodičom dieťaťa, ale žije s ním v spoločnej domácnosti atď.) alebo páchatel', na ktorého je dieťa odkázané finančne alebo poskytnutím bývania, pričom dieťa nemusí byť súčasne zverené do jeho starostlivosti alebo

⁶³⁹ PROKEINOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, s. 41.

⁶⁴⁰ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 354.

⁶⁴¹ JUSTIČNÁ AKADEMIA SR. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb*. Prednáška konaná 4. februára 2019 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Sexualne_zneužívania_deti.pdf, s. 36. [cit. 30. 10. 2022].

⁶⁴² BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2011, s. 430.

⁶⁴³ R 17/1982.

dozoru.⁶⁴⁴ V prípade *písm. b)* je páchatel'om ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba, keďže ide o pohnutie dieťaťa po dovŕšení 15. roku veku do dosiahnutia 18. roku veku k detskej prostitúcii.⁶⁴⁵ V prípade poslednej alternatívnej podmienky uvedenej pod *písm. c)* môže byť páchatel'om len ten, kto zneužije postavenie, ktoré vyplýva z dôvery, autority alebo vplyvu na dieťa. Ide o osoby, ktorým dieťa na základe ich postavenia dôveruje, ktoré sú pre neho autoritou alebo majú na neho vplyv (napr. kňaz, lekár, psychológ).⁶⁴⁶ Je to teda pomerne široká skupina ľudí, vždy je preto potrebné posúdenie *ad hoc*. Páchatel' by bol napr. beztrestný vtedy, ak by sexuálne aktivity vykonávali v rámci milostného vzťahu tréner a jeho pätnásťročná zverenkyňa, pričom aj ona od začiatku takto vnímala tento vzťah a bola ho schopná takto posúdiť vzhľadom na svoj vek a úroveň rozumovej a mravnej vyspelosti. Nebude to však napr. v prípade poškodenej, ktorá svojho trénera vnímala len ako autoritu a práve preto sa podriad'ovala jeho zneužívaniu, hoci sa neskôr v dôsledku trestnej činnosti obvineného vyvinul medzi nimi milostný pomer.⁶⁴⁷

Pokiaľ ide o **subjektívnu stránku**, vyžaduje sa rovnako úmyselné zavinenie, pričom úmysel sa musí aj tu vzťahovať taktiež na vek obete.

Pokiaľ ide o **kvalifikované skutkové podstaty**, v § 202 ods. 2 TZ sú alternatívne uvedené dva kvalifikačné znaky, ktoré zvyšujú závažnosť činu, a to nátlak

⁶⁴⁴ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár*. 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2020, s. 415.

⁶⁴⁵ Z aplikáciej praxe možno v tomto prípade uviesť napr. rozsudok Okresného súdu Veľký Krtíš z 18. júna 2018, *sp. zn. 10 T 23/2018*, ktorým bol obžalovaný uznaný za vinného za to, že v máji 2017 sa prostredníctvom internetového portálu skontaktoval s maloletou a po vzájomnej komunikácii sa s ňou dohodol na spoločnom stretnutí vo večerných hodinách, vzal ju do svojho auta, odviezol ju k lesu, a tu s ňou mal po vzájomnej dohode a predchádzajúcom súhlase maloletej poškodenej pohlavný styk, za ktorý jej zaplatil 15,-€. Toto sa zopakovalo aj pri ďalšom stretnutí, pričom obžalovaný takto konal napriek vedomosti, že v danom čase mala maloletá podľa jej vyjadrenia a zverejnených informácií na svojom profile fyzický vek sedemnásť rokov. Týmto skutkom obžalovaný pohl dieťa k mimomanželskej súložii, pričom išlo o detskú prostitúciu, a tak sa dopustil prečinu sexuálneho zneužívania podľa § 202 ods. 1 písm. b) TZ s poukazom na § 132 ods. 2 TZ.

⁶⁴⁶ V tomto kontexte je možné uviesť napr. trestný rozkaz Okresného súdu Malacky z 25. júna 2019, *sp. zn. 1 T 46/2019*, ktorým bola uznaná za vinnú obvinená Mgr. B. U, ktorá počas trvania pracovného pomeru, keď pracovala na pozícii psychológa a mala na starosti psychologické poradenstvo s chovancami zariadenia, vykonala opakovane, minimálne päťkrát súlož s chovancom zariadenia v terapeuticknej miestnosti a v kancelárii centra. Obvinená pohla dieťa k mimomanželskej súložii tým, že zneužila uznané postavenie, ktoré vyplýva z dôvery, autority a vplyvu na dieťa, čím spáchala prečin sexuálneho zneužívania podľa § 202 ods. 1 písm. c) TZ.

⁶⁴⁷ K tomu pozri Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26. januára 2007, *sp. zn. 11 Tdo 759/2006* [online]. Dostupné na internete: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/11-tdo-759-2006> [cit. 2022-18-09].

a spoločné konanie najmenej dvoch osôb. O nátlak pôjde v zmysle § 122 ods. 8 TZ vtedy, ak páchatel' použije na spáchanie TČ psychické násilie proti inému, avšak menšie, než je hrozba bezprostredného násilia.⁶⁴⁸ Nátlak tak treba dôrazne odlišovať od násilia, ktorým sa v zmysle § 122 ods. 7 TZ rozumie fyzické násilie proti telesnej integrite inej osoby, alebo ak je trestný čin spáchaný na osobe, ktorú páchatel' uviedol do stavu bezbrannosti ľst'ou, alebo ak páchatel' použil násilie proti veci iného.

Druhú kvalifikovanú skutkovú podstatu nachádzame napokon v § 202 ods. 3 TZ, kde je kvalifikačným znakom bezprostredné ohrozenie života dieťaťa pri spáchaní trestného činu sexuálneho zneužívania.⁶⁴⁹ Uvedené ustanovenie postihuje také konanie páchatel'a, ktorým síce dieťaťu neublíži na zdraví, ale jeho konanie bude bezprostredne ohrozovať život dieťaťa. Konkrétne môžeme uviesť napr. situáciu, keď by páchatel' vykonával súlož s dieťaťom na parapete okna, z ktorého je reálna hrozba, že vypadne.⁶⁵⁰ Predmetný kvalifikačný pojem pritom zákonodarca implementoval v rámci novelizácie Trestného zákona prostredníctvom zákona č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov,⁶⁵¹ aby si SR splnila povinnosť vykonať potrebné opatrenia za účelom úplnej transpozície smernice 2011/93/EÚ o boji proti sexuálnemu zneužívaniu, konkrétne čl. 9 tejto smernice.

3.3.6 Vzájomný vzťah trestného činu sexuálneho zneužívania podľa §§ 201 až 202 TZ a iných trestných činov (vzťah k iným ustanoveniam)

Už sme sa vyššie viackrát zmienili, že ak by sa páchatel' správal násilným spôsobom voči dievčaťu mladšiemu ako pätnásť rokov v zmysle § 122 ods. 7 TZ,⁶⁵² aby ju donútil k súložu, treba to kvalifikovať ako **znásilnenie** podľa § 199

⁶⁴⁸ JUSTIČNÁ AKADÉMIA SR. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb*. Prednáška konaná 4. februára 2019 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Sexualne_zneuzivanie_deti.pdf, s. 36. [cit. 30. 10. 2022].

⁶⁴⁹ K tomu tiež pozri bližšie

⁶⁵⁰ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 343.

⁶⁵¹ K tomu pozri tiež Dôvodovú správu k zákonu o zaistení majetku [online]. Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/dovodova-sprava/dovodova-sprava-k-zakonu-c-312-2020-z-z.htm> [cit. 30. 10. 2022].

⁶⁵² § 122 ods. 7 TZ: „*Trestný čin je spáchaný násilím, ak páchatel' použije na jeho spáchanie fyzické násilie proti telesnej integrite inej osoby alebo ak je spáchaný na osobe, ktorú páchatel' uviedol do stavu bezbrannosti ľst'ou, alebo ak páchatel' použil násilie proti veci iného.*“ O znásilnenie, resp. sexuálne násilie pôjde aj vtedy, ak došlo k zneužitiu bezbrannosti obete páchatel'om, t. j. k situácii, ak je obeť bez pričinenia páchatel'a v takom stave, v ktorom nie je schopná vzhľadom na okolnosti prejavíť svoju vôľu, ak ide o pohlavný styk s páchatel'om, prípadne nie

ods. 1 a 2 písm. b) s poukazom na § 139 písm. a) TZ, keďže ide o dieťa, resp. ak páchatel' takto obeť mladšiu ako pätnásť rokov donúti k inému spôsobu sexuálneho zneužitia, vtedy sa jeho konanie kvalifikuje ako **sexuálne násilie** podľa § 200 ods. 1 a 2 písm. b), a to opäť s poukazom na § 139 písm. a) TZ, keďže ide o dieťa.⁶⁵³ Platí teda, že *jednočinný súbeh* je vylúčený medzi § 199 a § 201 TZ, resp. § 200 a § 201 TZ. Podobne je to aj vo vzťahu k § 202 TZ, ak by išlo

je schopná klásť odpor voči jeho konaniu, a páchatel' to využije. Konkrétne môže ísť o stav bezvedomia obeť napr. v dôsledku choroby, mdloby či požitia návykových látok, taktiež ak síce obeť nie je v bezvedomí, ale pôsobením návykovej látky nemôže hodnotiť situáciu, v ktorej má byť jej stav zneužitý k pohlavnému styku, alebo ak pôjde o spútanú osobu, resp. osobu, ktorá sa nemôže brániť pre svoju fyzickú neschopnosť, osobu trpiacu duševnou poruchou, pre ktorú nechápe význam páchatel'ovho konania, osobu v hlbokom spánku a najčastejšie pôjde o osobu, ktorá je vzhľadom na detský vek tak nedostatočne vyspelá, že nie je schopná posúdiť význam odporu proti vynucovanej súložii alebo inej forme sexuálneho styku. To, samozrejme, neplatí, ak je osoba síce maloletá, ale je natoľko fyzicky a duševne vyspelá, že je schopná pochopiť konanie páchatel'a a svoj prípadný nesúhlas s týmto konaním dať dostatočne zreteľne najavo, ako sme sa o tom už vyššie zmienili. K tomu tiež pozri napr. uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 28. februára 2017, *sp. zn. 4 Tdo 170/2017*. Súdny vyhodnotil spánok maloletého ako bezbrannosť, ktorú v odôvodnení podrobne rozviedli. Išlo o situáciu, keď páchatel' využil spánok maloletého a cez spĺpy mu zvieral pohlavný úd, a pritom sám masturboval až do ejakulácie [online]. Dostupné na internete: <https://www.zakonyprolidí.cz/judikat/ns-cr/4-tdo-170-2017> [cit. 30. 10. 2022].

⁶⁵³ K tomu možno uviesť aj rozsudok Okresného súdu v Trnave zo 14. mája 2007, *sp. zn. 1T 88/2006*, ktorým súd uznal obvineného za vinného podľa § 200 ods. 2 TZ s použitím § 36 písm. j), § 38 ods. 2, ods. 3 a § 41 ods. 2 TZ a uložil mu úhrnný trest odňatia slobody v trvaní trinásť rokov a šesť mesiacov a taktiež mu súd uložil ochranné sexuologické liečenie ambulantnou formou podľa § 73 ods. 2 TZ. Išlo o prípad, keď 6. mája 2006 vo večerných hodinách páchatel' vylákal pod zámienkou odnesenia papierových škatúľ do pivnice poškodenú 12-ročnú maloletú, ktorá bola v tom čase u neho v byte na návšteve aj s rodičmi, pričom po príchode do pivnice uzamkol pivničné dvere a maloletú poškodenú chytil za ruky, aby neutiekla, a keď sa bránila a snažila sa ujsť, chytil ju pevne za ruky, pritlačil ich k jej telu a zozadu jej stiahol nohavice a prstom jej opakovane vnikal do konečníka a následne jej vnikal do konečníka aj svojím pohlavným údom a vykonal s ňou počas piatich minút análny styk, pričom ho vyrušil buchot výťahových dverí a od ďalšieho konania upustil a odomkol, pričom poškodená neutrpela žiadne zranenie. Následne v presne nezistený deň koncom mesiaca máj 2006 v byte tejto rodiny, kde bol aj so svojou manželkou na návšteve, vošiel do detskej izby tej istej maloletej 12-ročnej poškodenej pod zámienkou, že sa s ňou ide hrať na počítači, pričom ako k nej pristúpil, zozadu jej chytil pravou rukou ústa, aby nekričala, hodil ju na posteľ dole bruchom a pritlačil jej hlavu o vankúš, stiahol jej tepláky a spodné nohavičky, chytil ju medzi nohami v oblasti pohlavných orgánov a análneho otvoru a následne do nej opakovane vnikal zozadu do konečníka svojím pohlavným údom a vykonal s ňou počas asi 20 sekúnd análny styk, keď ho vyrušil buchot v kuchyni a od svojho ďalšieho konania upustil, pričom maloletá poškodená neutrpela zranenia. Ešte neskôr, 1. júla 2006, počas návštevy u tejto rodiny vošiel do kúpeľne v čase, keď sa tam nachádzala poškodená maloletá 12-ročná a chytil ju medzi nohami v oblasti pohlavných orgánov aj napriek tomu, že sa bránila a po tom čo odišla do detskej izby spať, otočil sa vyťahol z nohavíc svoj pohlavný úd a ten jej cez otvorené dvere ukazoval.

o znásilnenie dievčaťa vo veku od pätnásť do osemnásť rokov, resp. o použitie sexuálne násilie k osobe v uvedenom veku od pätnásť do osemnásť rokov.⁶⁵⁴ Jednočinný súbeh týchto trestných činov však nie je vylúčený absolútne, a do úvahy by prichádzal, ak v bezprostrednej časovej súvislosti páchatel', napr. po súhlase poškodenej najprv s ňou vykoná súlož a následne s použitím násilia či hrozby bezprostredného násilia aj iné sexuálne praktiky, s ktorými poškodená pôvodne nesúhlasila. V tomto prípade totiž ide jeden o skutok, keďže ide o „homogénne“ konanie páchatel'a, ktorý však napĺňa znaky viacerých trestných činov, pričom objekt je rovnaký (a to ochrana detí pred ich sexuálnou nedotknuteľnosťou) a v tomto prípade neprichádza do úvahy navyše ani subsidiarita, ani špecialita.⁶⁵⁵

Na druhej strane do úvahy taktiež prichádza možnosť *viacčinného, resp. reálneho súbehu* znásilnenia a sexuálneho zneužívania, a to ak páchatel', ktorý koná voči poškodenej mladšej ako 15 rokov spôsobom zakladajúcim znaky TČ sexuálneho zneužívania inou formou než súložou a v priebehu tohto konania sa rozhodne, že ju násilím donúti k súložu s iným páchatel'om a tento zámer uskutoční. V takom prípade napĺňa znaky TČ podľa sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 TZ a TČ znásilnenia podľa § 199 ods.1 a ods. 2 písm. b) TZ vo viacčinnom súbehu. Konanie, ktorým páchatel' napĺňa znásilnenie, totiž nemá znaky sexuálneho zneužívania, ale len účasti formou pomoci, takže toto konanie a konanie, ktorého sa dopustil predtým, nie sú ani sčasti totožné a nemôžu preto tvoriť jeden celok.⁶⁵⁶

Taktiež je možný súbeh sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ a **vydierania** podľa § 189 TZ.⁶⁵⁷ Ak napr. páchatel' pri sexuálnom zneužití použije voči poškodenej osobe hrozbu násilia alebo inej ťažkej ujmy, dopúšťa sa súčasne aj vydierania.⁶⁵⁸

Ak páchatel' spácha trestný čin sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ alebo § 202 TZ formou súložu s príbuzným v priamom rade alebo súrodencom, dopustí

⁶⁵⁴ JUSTIČNÁ AKADEMIA SR. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb*. Prednáška konaná 4. februára 2019 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Sexualne_zneužívania_deti.pdf, s. 46. [cit. 30. 10. 2022].

⁶⁵⁵ *Ibidem*, s. 48.

⁶⁵⁶ Rt 31/1992.

⁶⁵⁷ Rt 17/1982.

⁶⁵⁸ Uvedené je možné demonštrovať aj na uznesení Najvyššieho súdu ČR zo dňa 24. marca 2005, *sp. zn. 5 Tdo 251/2005*. Páchatel' sa vyhrážal maloletej a jej priateľovi prezradením ich vzájomných sexuálnych aktivít, ktoré videl, ak mu maloletá neposkytne rovnaké možnosti ako jej priateľovi, čím ju donútil k tomu, že po súhlase priateľa, vykonal na nej súlož, hoci maloletá plakala, a neskôr aj orálny styk, a aj potom sa oboj vyhrážal, že ak jeho konanie nikomu prezradia, oboch zabije, pričom maloletá navyše utrpela aj posttraumatickú stresovú poruchu.

sa tohto trestného činu v jednočinnom súbehu s trestným činom **súlože medzi príbuznými** podľa § 203 TZ.⁶⁵⁹

V praxi je pomerne častým taktiež jednočinný súbeh sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ až 202 TZ s TČ **výroby detskej pornografie** podľa § 368 TZ.

Taktiež je možný jednočinný súbeh sexuálneho zneužívania podľa § 201 až § 202 TZ s TČ **ohrozovania mravnej výchovy mládeže** podľa § 211 TZ.⁶⁶⁰ Skutok páchatel'a, ktorý sa dopúšťa sexuálneho zneužívania, je totiž nutné vždy hodnotiť i z toho hľadiska, či súčasne nenaplnuje znaky ohrozovania mravnej výchovy mládeže.⁶⁶¹ Naplnenie znaku zvädzania však bude vždy ad hoc záležať na viacerých kritériách (napr. vek poškodenej, doba pôsobenia konania páchatel'a, charakter jeho správania atď.).⁶⁶²

Napokon sa treba dotknúť aj prípadného súbehu jednotlivých prípadov sexuálneho zneužívania podľa § 201 až 202 TZ navzájom. V tejto súvislosti je pomerne známym judikát potvrdzujúci len **viacčinný, resp. reálny súbeh sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ a § 202 TZ**, v zmysle ktorého konanie obvineného, ktorý pohne osobu mladšiu ako pätnásť rokov zverenú do jeho starostlivosti alebo pod jeho dozor, k opätovným súložiam a v tomto konaní pokračuje i po dosiahnutí pätnásteho roku jej veku, naplnia znaky trestných činov sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 TZ, ods. 2 TZ a § 202 TZ v reálnom súbehu.⁶⁶³ Nepôjde pritom o faktickú konzumpciu a nejde ani o pokračovanie v trestnom čine. Ide o dva skutky, ktorých skutkový základ je časovo oddelený a každý z nich naplnia znaky iného trestného činu. Objekty sú totiž podľa Kolcunovej rozdielne, keďže pri § 201 TZ je ním zdravý mravný vývoj detí a pri § 202 TZ je objektom sloboda rozhodovania v pohlavných vzťahoch.⁶⁶⁴

⁶⁵⁹ Rt 17/1982; Rt 54/1988.

⁶⁶⁰ R 38/2005.

⁶⁶¹ JUSTIČNÁ AKADÉMIA SR. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb*. Prednáška konaná 4. februára 2019 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Sexualne_zneužívania_deti.pdf, s. 55. [cit. 30. 10. 2022].

⁶⁶² Toto možno demonštrovať aj dvomi konkrétnymi súdnymi kvalifikáciami. V prvom prípade obvinený prinútil svoju maloletú dcéru k siedmim súložiam. Poškodená bola počas tohto obdobia vo veku 12 až 14 rokov, chápala zmysel konania páchatel'a, reagovala naň odmietavo, a teda bola na takom stupni duševného vývoja, že konanie páchatel'a i vzhľadom na dobu jeho trvania, bolo spôsobilé na poškodenú pôsobiť a nepriaznivo ju ovplyvniť v oblasti mravnej výchovy tak, aby si osvojila nežiaduce návyky, čím bola vydaná do nebezpečenstva spustnutia (Rt 64/1978). V inom prípade však už súd konštatoval, že ak páchatel' násilím núti 12-ročnú dcéru, aby trpela jeho sexuálne správanie a sama ho opätovkala, pričom ju pritom fyzicky a psychicky týral, tak takéto konanie páchatel'a nemožno vzhľadom na všetky okolnosti prípadu považovať za zvädzanie k nemravnému životu (Rt 47/1992).

⁶⁶³ R 25/1980-I.

⁶⁶⁴ JUSTIČNÁ AKADÉMIA SR. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb*. Prednáška konaná

Na záver treba opätovne skonštatovať, že jednočinný **súbeh trestných činov sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ a trestného činu sexuálneho zneužívania podľa § 201a TZ, resp. § 201b TZ** je vylúčený, a to pre už vyššiu zmienenu špecialitu.

3.3.7 Diskusia k špecifickému návrhu *de lege ferenda*

V rámci analýzy našej právnej úpravy vyššie sme už poukázali na viaceré špecifické nedostatky našej právnej úpravy, ako aj na aplikačné problémy, ktoré to v praxi vyvoláva, vrátane možných riešení *de lege ferenda*. Dotýkali sa predovšetkým ustanovení § 201a, resp. § 201b TZ, ktoré v mnohých aspektoch pôsobia zmätočne až nadbytočne. V ďalšom kontexte by sme sa preto radi zaoberali návrhom, ktorý v súvislosti s právnou úpravou TČ sexuálneho zneužívania vo vzťahu k § 201 TZ formuloval *pro futuro* Surmánek.⁶⁶⁵

Ten modeluje v praxi reálne často sa vyskytujúcu situáciu, keď orgány činné v trestnom konaní vyšetrojú skutok, ktorého sa dopustil mladistvý na osobe mladšej ako pätnásť rokov, ktorá však už dovŕšila štrnásť rok veku a s ktorou má mladistvý páchatel' citový vzťah, ktorý prerástol aj do sexuálnej roviny. Podľa Surmánka by bolo za takejto situácie na mieste zohľadniť tú skutočnosť, že za posledné roky došlo k reálnemu poklesu vekovej hranice, pri ktorej začínajú maloletí sexuálne žiť, čo je nesporný spoločenský fakt. Svoj podiel viny na tom má aj spoločnosť, v ktorej dochádza k uvoľňovaniu sexuálnych noriem správania sa a k čoraz väčšej liberalizácii sexuálnej morálky, najmä pod vplyvom masovo-komunikačných technológií, filmov a hier. Treba si uvedomiť, že mnohé zlé rozhodnutia mladistvých, ktoré pramenia z mladíckej nerozvážnosti a majú neraz až trestnoprávnu dohru, môžu im pokaziť celý budúci osobný a profesionálny život i kariérny postup. Za istých okolností by samotný trestný postih v zmysle platnej právnej úpravy nemusel pôsobiť spravodlivo z titulu svojej neprimeranosti voči konkrétnym okolnostiam daného prípadu.

Surmánek preto navrhuje pre vyššie naznačené prípady vytvorenie novej, a to privilegovanej skutkovej podstaty, a jej text formuluje *de lege ferenda* takto: „*Mladistvý, ktorý vykoná súlož s osobou vo veku od štrnásť do pätnásť rokov, alebo ktorý takú osobu iným spôsobom sexuálne zneužije, pričom tak učiní na zá-*

4. februára 2019 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Sexualne_zneužívania_deti.pdf, s. 54. [cit. 30. 10. 2022].

⁶⁶⁵ K tomu pozri bližšie SURMÁNEK, E. *Sexuálne zneužívania uskutočnené mladistvými – úvahy de lege ferenda* [online]. Dostupné na internete: <https://www.ulpianus.sk/blog/sexualne-zneužívania-uskutocnovane-mladistvymi-de-lege-ferenda>, [cit. 30. 10. 2022].

klade citového vzťahu k tejto osobe alebo na základe súhlasu tejto osoby, potrestá sa odňatím slobody na osemnásť mesiacov až päť rokov.“

Objektom takéhoto ustanovenia by mala byť ochrana mravného a telesného vývoja osoby vo veku od štrnásť do pätnásť rokov života za súčasného rešpektovania jej pohlavnej zrelosti a jej citového vzťahu alebo súhlasu v oblasti jej sexuality. Objektívna stránka je vyjadrená alternatívne, a to vykonaním súlože s osobou vo veku od štrnásť do pätnásť rokov (hmotný predmet útoku), alebo iným spôsobom sexuálneho zneužitia, pričom pre oboje alternatívy je charakteristické, že k nim došlo buď na základe citového vzťahu medzi subjektom a hmotným predmetom útoku, alebo na základe súhlasu hmotného predmetu útoku. Subjekt je konkrétny, páchatel'om môže byť jedine mladistvý vo veku od pätnásť do osemnásť rokov, ktorý uskutočnil konanie charakterizované objektívnou stránkou a ktorý bol s hmotným predmetom útoku v citovom vzťahu alebo konal na základe súhlasu hmotného predmetu útoku. Tu je nevyhnutné zdôrazniť, že tak ako na základnú skutkovú podstatu, aj na túto privilegovanú skutkovú podstatu by sa malo vzťahovať ustanovenie § 22 ods. 2 TZ o stanovení trestnej zodpovednosti až od pätnásteho roku veku páchatel'a. Napokon, pokiaľ ide o subjektívnu stránku, tá sa vyznačuje úmyselným zavinením, ktoré sa musí vzťahovať aj na to, že hmotný predmet útoku musí byť osoba vo veku od štrnásť do pätnásť rokov.

Stanovenie trestnej sadzby trestu odňatia slobody od osemnástich mesiacov do päť rokov nie je podľa Surmánka samoúčelné. Keďže by v danom prípade išlo o prečin,⁶⁶⁶ pre mladistvého by tak v dôsledku miernejšieho druhu trestného činu nastala výhodnejšia situácia. V prípade nevyhnutnosti uloženia trestu odňatia slobody by sa zvýšila pravdepodobnosť uloženia podmieneného trestu odňatia slobody, prípadne aj s probačným dohľadom, a to na úkor nepodmienečnej formy výkonu tohto trestu, čo by bolo v súlade s výchovným účelom trestu u mladistvého, ako aj v súlade s výnimočnosťou ukladania nepodmienečného trestu odňatia slobody podľa § 117 ods. 2 TZ. Zároveň by sa rozšíril katalóg uplatniteľných trestov, pretože okrem trestu odňatia slobody by prichádzal do úvahy aj trest povinnej práce podľa § 54 TZ, prípadne teoreticky aj peňažný trest podľa 56 ods. 2 TZ (resp. § 114 TZ). Taktiež by bolo možné nepotrestať mladistvého páchatel'a, pretože by sa sprístupnila možnosť upustiť od potrestania podľa § 98 a § 99 TZ, resp. podmiennečne upustiť od potrestania podľa § 101 TZ. Vykonaním uloženého trestu povinnej práce alebo peňažného trestu, ako aj upustením od potrestania by sa zároveň zmiernili následky právoplatného odsúdenia za trestný čin, pretože k zahladeniu odsúdenia by v zmysle § 121 ods. 4) a ods. 6) TZ došlo už vyko-

⁶⁶⁶ V zmysle § 10 ods. 1 písm. b) TZ prečinom je aj úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou päť rokov.

naním uložených trestov, resp. v zmysle § 100 TZ právoplatnosťou rozhodnutia, ktorým sa upúšťa od potrestania mladistvého.

Napokon medzi výhody Surmánkom navrhovanej novej privilegovanej skutkovej podstaty TČ sexuálneho zneužívania možno zaradiť aj to, že už v štádiu prípravného konania, ako aj v štádiu konania pred súdom by bolo možné širšie uskutočniť niektoré odklony v trestnom konaní, a to konkrétne podmienené zastavenie trestného stíhania podľa § 216 a nasl. Trestného poriadku,⁶⁶⁷ ako aj uzatvoriť zmier a zastaviť trestné stíhanie podľa § 220 a nasl. TP. Avšak zrejme najzásadnejšou zmenou oproti platnej právnej úprave by bola potreba skúmania aj materiálneho znaku trestného činu, a to jeho závažnosti, ktorá sa pre vznik trestnej zodpovednosti v prípade mladistvého páchatel'a v zmysle ustanovenia § 95 ods. 2 TZ vyžaduje väčšia ako malá. V tejto súvislosti treba poznamenať, že „skutočnosť, že prečin bol spáchaný mladistvým ako osobou bez dostatočných životných skúseností, ktorej dospievanie je sprevádzané zmenami celej osobnosti, má pre určovanie stupňa závažnosti mimoriadny význam. Stupeň rozumového vývoja a malé životné skúsenosti mladistvého môžu podstatne ovplyvniť hodnotenie pohnútky činu“.⁶⁶⁸

S argumentáciou Surmánka možno do veľkej miery súhlasiť. Zákonodarca by mal skutočne v nadväznosti na učenie o právnom štáte veľmi starostlivo zvážiť, ktoré skutky treba kriminalizovať, a následne aj to, do akej miery treba tieto skutky penalizovať, či skôr depenalizovať. Uvedený autorov návrh má jednoznačne tendenciu k depenalizácii trestného práva vo vzťahu k mladistvému, hoci za súčasného rešpektovania potreby ochrany objektu predmetnej privilegovanej skutkovej podstaty. Viedol by zároveň k napĺňaniu zásady, ktorá by mala platiť osobitne pri trestných konaniach proti mladistvým, ktoré by sa mali vyznačovať cieľom čo najmenej trestať a čo najviac vychovávať, pričom ak je nutné trestať, tak aj trestom vychovávať a polepšovať. Možno dodať, že v súčasnej Európe existuje viacero hnutí, ktoré chcú dosiahnuť zníženie vekovej hranice legálneho sexuálneho života, argumentujúc už naznačenou akceleráciou biologického a psychologického vývinu súčasnej mládeže a nízkou spoločenskou nebezpečnosťou sexu so súhlasom maloletej „obete“. Odporcovia takejto liberalizácie však poukazujú na fakt, že predčasná iniciácia sexuálneho života zmení psychosexuálne prežívanie na celý život a jeho hlavným rizikom je konzumný a polygamný prístup k sexu.⁶⁶⁹ Tento názor je nepochybne do veľkej miery tiež na mieste.

⁶⁶⁷ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj TP).

⁶⁶⁸ BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2011, s. 613. K tomu pozri aj pozri tiež R 16/1982.

⁶⁶⁹ HERETIK, A. *Forenzná psychológia.* 4. vydanie. Bratislava: Lindeni, 2019, s. 328.

3.4 Stručná kriminologická analýza páchania a postihovania sexuálneho zneužívania SR

Tabuľka č. 1: Vývoj počtu registrovaných TČ sexuálneho zneužívania v SR v r. 2012-2021

2012	482 TČ (84 % objasnenosť)	–	–	13 TČ (85 % objasnenosť)
2013	476 TČ (80 % objasnenosť)	–	–	4 TČ (25 % objasnenosť)
2014	530 TČ (85 % objasnenosť)	–	–	8 TČ (50 % objasnenosť)
2015	456 TČ (85 % objasnenosť)	–	–	13 TČ (92 % objasnenosť)
2016	500 TČ (83 % objasnenosť)	5 TČ (20 % objasnenosť)	2 TČ (100 % objasnenosť)	6 TČ (50 % objasnenosť)
2017	486 TČ (77 % objasnenosť)	11 TČ (73 % objasnenosť)	6 TČ (17 % objasnenosť)	14 TČ (57 % objasnenosť)
2018	457 TČ (79 % objasnenosť)	15 TČ (40 % objasnenosť)	8 TČ (38 % objasnenosť)	11 TČ (82 % objasnenosť)
2019	494 TČ (80 % objasnenosť)	13 TČ (46 % objasnenosť)	8 TČ (75 % objasnenosť)	3 TČ (33 % objasnenosť)
2020	446 TČ (73 % objasnenosť)	13 TČ (54 % objasnenosť)	7 TČ (29 % objasnenosť)	2 TČ (0 % objasnenosť)
2021	403 TČ (75 % objasnenosť)	7 TČ (86 % objasnenosť)	3 TČ (33 % objasnenosť)	9 TČ (44 % objasnenosť)

Zdroj: Štatistiky kriminality MV SR⁶⁷⁰

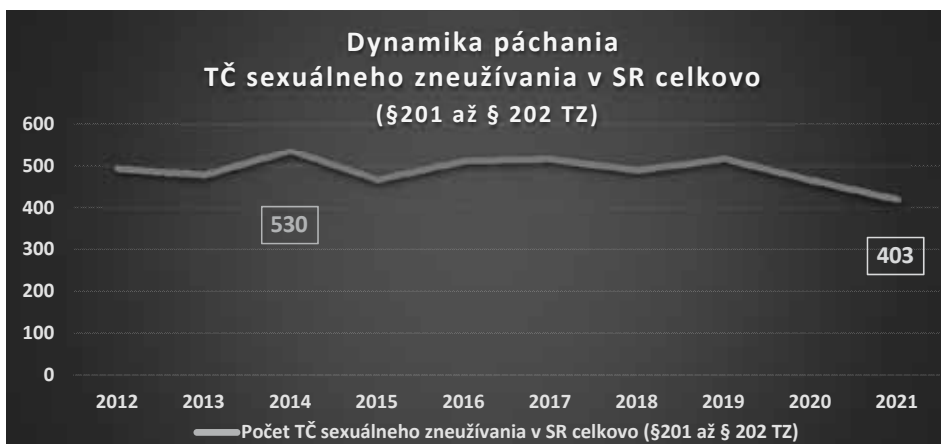
Tabuľka č. 2: Miera objasnenosti TČ sexuálneho zneužívania v SR v rokoch 2012 – 2021 a jeho podiel na mravnostnej a celkovej kriminalite v SR

2012	84 %	59 %	0,55 %
2013	80 %	60 %	0,53 %
2014	85 %	63 %	0,66 %
2015	85 %	57 %	0,64 %

⁶⁷⁰ Štatistiky kriminality v Slovenskej republike [online]. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml> [cit. 2. 9. 2022].

TRESTNÉ ČINY PROTI ĽUDSKEJ DÔSTOJNOSTI V SEXUÁLNEJ OBLASTI

2016	82 %	54 %	0,70 %
2017	76 %	48 %	0,78 %
2018	77 %	44 %	0,79 %
2019	78 %	47 %	0,88 %
2020	72 %	42 %	0,86 %
2021	74 %	44 %	0,83 %

Graf č. 1: Dynamika páchania TČ sexuálneho zneužívania celkovo v SR rokoch 2012 – 2021

Graf č. 2: Vývoj miery objasnenosti TČ sexuálneho zneužívania celkovo v SR r. 2012 – 2021

Zdroj: Štatistiky kriminality MV SR

Komentár k tabuľkám č. 1 – 2, resp. ku grafom č. 1 – 2:

Zo štatistík kriminality Ministerstva vnútra SR za roky 2012 až 2021 je evidentné, že dynamika páchania TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ má u nás mierne klesajúcu tendenciu. Za sledované obdobie rokov 2012 až 2021 došlo k poklesu registrovaných TČ sexuálneho zneužívania o vyše 16 % (v r. 2012 bolo registrovaných 482 TČ, v roku 2021 ich bolo 403), aj keď vývojový trend vykazuje medziročne takmer pravidelne kolísavé hodnoty a trvalo klesajúce čísla predmetných činov máme stabilne len za posledné tri kalendárne roky. Pokles registrovaných TČ sexuálneho zneužívania podľa § 202 TZ má za sledované obdobie dokonca ešte pozitívnejší vývojový trend, keď došlo k poklesu až o takmer 31 % (v r. 2012 bolo registrovaných 13 TČ, v roku 2021 už len 9 TČ). Úplne iné vývojové trendy však zaznamenávame pri páchaní sexuálneho zneužívania prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby v zmysle § 201a TZ, resp. v prípade sexuálneho zneužívania dieťaťa pri účasti na sexuálnych aktivitách alebo sexuálnom zneužití v zmysle § 201b TZ, kde v oboch prípadoch došlo k pomerne výraznému nárastu registrovanej trestnej činnosti.

Taktiež z uvedených dát MV SR možno konštatovať, že za sledované obdobie rokov 2012 až 2021 bolo v SR ročne registrovaných v priemere 473 TČ sexuálneho zneužívania v zmysle § 201 TZ, takmer 11 TČ sexuálneho zneužívania prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby v zmysle § 201a TZ, takmer 6 TČ sexuálneho zneužívania dieťaťa pri účasti na sexuálnych aktivitách alebo sexuálnom zneužití v zmysle § 201b TZ, a napokon ročne v priemere viac ako 8 TČ sexuálnych zneužití v zmysle § 202 TZ. Celkovo to za predmetné obdobie rokov 2012 až 2021 znamená 4730 registrovaných TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ, 44 registrovaných TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201a TZ, 34 registrovaných TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201b TZ a 83 registrovaných TČ sexuálneho zneužívania podľa § 202 TZ. To súhrnne znamená 4 911 registrovaných TČ sexuálneho zneužívania za uplynulých 10 rokov. Je pritom nepochybné, že skutočná kriminalita bude omnoho vyššia.

Veľmi zaujímavé závery možno vyvodiť aj z vývoja miery objasnenosti predmetnej kriminality. Za sledované obdobie rokov 2012 až 2021 totiž objasnenosť TČ sexuálneho zneužívania klesla o takmer 12 % (kým v r. 2012 dosiahla objasnenosť až 84 %, v r. 2021 sa už pohybuje len okolo 74 %). Pomerne nižšia objasnenosť je pritom predovšetkým v prípadoch TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201b TZ, resp. § 202 TZ. Celkovo je však možné konštatovať, že objasnenosť TČ sexuálneho zneužívania dosahuje trvalo vyššie hodnoty, ako je objasnenosť mravnostnej kriminality. Kým totiž v prípade mravnostnej kriminality celkovo sa v sledovanom období pohybovala objasnenosť v priemere okolo 68 %, objasnenosť sexuálneho zneužívania dosahovalo hodnoty v priemere okolo 79 %. Objas-

nenosť sexuálneho zneužívania pritom vykazuje ešte lepšie hodnoty v porovnaní s objasnenosťou celkovej kriminality v SR, ktorá v sledovanom období rokov 2012 až 2021 dosahovala len okolo 57 %.

Zaujímavým sa nám následne javí aj dlhodobý a pomerne masívny pokles podielu TČ sexuálneho zneužívania na mravnostnej kriminalite. Kým v období rokov 2012 – 2014 dosahoval tento podiel až okolo 60 %, v súčasnosti dosahuje už len okolo 44 %. Ide teda o pokles podielu sexuálneho zneužívania na mravnostnej kriminalite v SR celkovo až o takmer 27 %. Stále však ide v súčasnosti o najčastejší mravnostný trestný čin v SR s miernym nárastom pred TČ rozširovania detskej pornografie podľa § 369 TZ (v r. 2021 bolo registrovaných 422 sexuálnych zneužívaní, resp. 211 TČ rozširovania detskej pornografie).

Napriek vyššie uvedenému je však potrebné tiež upozorniť na dlhodobý nárast podielu TČ sexuálneho zneužívania na celkovej kriminalite v SR. Kým v roku 2012 dosahoval tento podiel len 0,55 % (z 90 351 registrovaných TČ v SR celkovo bolo 495 TČ sexuálneho zneužívania), v roku 2021 už tento podiel dosiahol 0,83 % (celkovo bolo v SR registrovaných 50 915 TČ, z toho 422 sexuálnych zneužívaní), pričom v predpandemickom období atakoval tento podiel až takmer 0,9 %. V posledných 10 rokoch ide teda o nárast podielu sexuálneho zneužívania na celkovej kriminalite v SR o takmer 51 %. To tiež znamená, že celková registrovaná kriminalita v SR za poslednú dekádu klesá výrazne rýchlejším tempom (pokles až o 44 %), než počet registrovaných TČ sexuálneho zneužívania (pokles len o 16 %).

Tabuľka č. 3: Zloženie obetí sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ v SR v r. 2012 – 2021

	2012	2021
Sex. zneužívanie spáchané na deťoch do 6 rokov:	16 (objasnenosť 56 %) (zloženie podľa pohlavia: chlapci: 6; dievčatá: 10)	20 (objasnenosť 50 %) (zloženie podľa pohlavia: chlapci: 6; dievčatá: 14)
Sex. zneužívanie spáchané na deťoch vo veku 7 – 13 rokov:	169 (objasnenosť 84 %) (zloženie podľa pohlavia: chlapci: 28; dievčatá: 141)	151 (objasnenosť 75 %) (zloženie podľa pohlavia: chlapci: 40; dievčatá: 111)
Sex. zneužívanie spáchané na deťoch vo veku 14 – 18 rokov	266 (objasnenosť 89 %) (zloženie podľa pohlavia: chlapci: 30; dievčatá: 236)	221 (objasnenosť 79 %) (zloženie podľa pohlavia: chlapci: 29; dievčatá: 192)

Tabuľka č. 4: Zloženie páchatel'ov sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ v SR r. 2012 – 2021

	2012	2021
Stíhané a vyšetrované osoby	424	342
Z toho dospelí:	170 (z toho 6x rodič)	135 (8x rodič; 4x starý rodič)
Mladiství:	233 (55 %)	183 (54 %)
Maloletí:	21 (5 %)	24 (7 %)

Zdroj: Štatistiky kriminality MV SR

Komentár k tabuľkám č. 3 – 4:

V uvedených tabuľkách demonštrujeme porovnanie údajov zo začiatku a z konca sledovaného obdobia, teda z rokov 2012 a 2021, a to o obetiach sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ v SR, resp. o zložení stíhaných a vyšetrovaných osôb za predmetnú trestnú činnosť.

Z uvedeného je zrejme, že najviac registrovaných obetí sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ je vo veku 14 až 18 rokov, pričom až vyše 50 – 60 % registrovaných sexuálnych zneužívaní sa deje práve obetiam v tejto vekovej kategórii. Druhou najpočetnejšou kategóriou sú detské obeť vo veku 7 až 13 rokov (okolo 40 %). Zároveň možno konštatovať, že v prípade sexuálnych zneužívaní, ktorých obeťami sú deti vo veku 14 až 18 rokov, výrazne stúpa objasnenosť týchto skutkov, ktorá dosahuje 80 – 90 %. Naopak, objasnenosť markantne klesá so znižujúcim sa vekom obetí, keď pri obetiach sexuálneho zneužívania do 6 rokov dosahuje miera objasnenosti už len 50 – 60 %.

Z uvedených dát je tiež zrejme, že obeťami sexuálneho zneužívania v SR sa v prevažnej miere stávajú dievčatá, pričom chlapci podľa dostupných údajov MV SR predstavujú len asi 10 – 20 % obetí. Ich zastúpenie však narastá v prípadoch, ak sa obeťami zneužívania stali deti do 6 rokov.

Napokon, pokiaľ ide o zloženie stíhaných a vyšetrovaných osôb za TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ, asi polovicu páchatel'ov tvoria mladiství. Zároveň možno konštatovať, že v sledovanom období poslednej dekády postupne prichádza k miernemu poklesu zastúpenia vyšetrovaných a stíhaných mladistvých aj maloletých za predmetný trestný čin.

Tabuľka č. 5: Vývoj počtu odsúdených za TČ sexuálneho zneužívania v SR v r. 2018 až 2021

	§ 201 TZ	§ 201a TZ	§ 201b TZ	§ 202 TZ
2018	290 muži: 287 (99 %) ženy: 3 (1 %) mladiství: 125 (43 %) recidivisti: 57 (20 %)	5 muži: 5 (100 %) ženy: 0 mladiství: 0 recidivisti: 1 (20 %)	2 muži: 2 (100 %) ženy: 0 mladiství: 1 (50 %) recidivisti: 0	15 muži: 15 (100 %) ženy: 0 mladiství: 0 recidivisti: 1 (7 %)
2019	259 muži: 251 (97 %) ženy: 8 (3 %) mladiství: 103 (40 %) recidivisti: 57 (22 %)	8 muži: 8 (100 %) ženy: 0 mladiství: 0 recidivisti: 2 (20 %)	5 muži: 5 (100 %) ženy: 0 mladiství: 0 recidivisti: 1 (20 %)	10 muži: 9 (90 %) ženy: 1 (10 %) mladiství: 0 recidivisti: 3 (30 %)
2020	224 muži: 219 (98 %) ženy: 5 (2 %) mladiství: 85 (38 %) recidivisti: 28 (13 %)	6 muži: 6 (100 %) ženy: 0 mladiství: 0 recidivisti: 2 (33 %)	3 muži: 3 (100 %) ženy: 0 mladiství: 0 recidivisti: 0	1 muži: 1 (100 %) ženy: 0 mladiství: 0 recidivisti: 1 (100 %)
2021	226 muži: 220 (97 %) ženy: 6 (3 %) mladiství: 107 (47 %) recidivisti: 46 (20 %)	10 muži: 10 (100 %) ženy: 0 mladiství: 0 recidivisti: 2 (20 %)	2 muži: 2 (100 %) ženy: 0 mladiství: 0 recidivisti: 0	3 muži: 3 (100 %) ženy: 0 mladiství: 0 recidivisti: 2 (67 %)
Celkom	999 muži: 977 (98 %) ženy: 22 (2 %) mladiství: 420 (42 %) recidivisti: 188 (19 %)	29 muži: 29 (100 %) ženy: 0 mladiství: 0 recidivisti: 7 (24 %)	12 muži: 12 (100 %) ženy: 0 mladiství: 1 (8 %) recidivisti: 1 (8 %)	29 muži: 28 (97 %) ženy: 1 (3 %) mladiství: 0 recidivisti: 7 (24 %)

Zdroj: Štatistické ročenky Ministerstva spravodlivosti SR⁶⁷¹

Komentár k tabuľke č. 5:

Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti SR publikovalo v auguste 2022 pomerne rozsiahlu štúdiu o rozhodovaní súdov o trestných činoch sexuálneho násillia v rokoch 2018 až 2021.⁶⁷² V kontexte TČ sexuálneho zneužívania

⁶⁷¹ Štatistické ročenky Analytického centra Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky [online]. Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum-mssr/> [cit. 2. 9. 2022].

⁶⁷² NOVÁKOVÁ, K. – PODOLÁKOVÁ, L. – HOREHÁJOVÁ, B. (eds.). *Trestné činy sexuálneho násillia*. Bratislava: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti SR [online]. Dostupné na internete: https://web.ac-mssr.sk/wp-content/uploads/2022/analyzy_komentare/08_2022_tc_nasilnia/20220825_Komenta%CC%81r_trestn%C3%A9_%C4%8Diny_sexu%C3%A1lneho_n%C3%A1silnia_vPE.pdf [cit. 2. 9. 2022].

z predmetnej štúdie vyplýva, že za posledné štyri štatisticky kompletne spracované kalendárne roky⁶⁷³ bolo na Slovensku za TČ sexuálneho zneužívania (§ 201 až 202 TZ) odsúdených celkovo 1 069 osôb.

Napriek tomu, že spracované obdobie štyroch rokov je nepochybne príliš krátkym časom na vyvodenie akýchkoľvek relevantných vývojových tendencií, pri pohľade na vývoj počtu odsúdených za TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ v rokoch 2018 až 2021 možno predsa len konštatovať, že postupne klesá ich počet. Zdá sa, že to korešponduje aj s vývojovými tendenciami naznačenými vyššie v dátach MV SR a GP SR. Za Ministerstvom spravodlivosti SR spracované posledné 4 kalendárne roky tak došlo k poklesu odsúdených za TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ o 22 % (r. 2018 – 290 odsúdených, r. 2021 – 226 odsúdených). Celkovo bolo pritom v rokoch 2018 až 2021 odsúdených za predmetný trestný čin 999 páchatel'ov. Ešte pozitívnejšiu vývojovú tendenciu naznačuje počet odsúdených za TČ sexuálneho zneužívania podľa § 202 TZ, kde došlo k poklesu až o 80 % (r. 2018 – 15 odsúdených, r. 2021 – 3 odsúdení). Opačnú vývojovú tendenciu naznačuje však počet odsúdených za TČ sexuálneho zneužívania prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby v zmysle § 201a TZ, kde došlo v sledovanom období k nárastu počtu odsúdených až o 100 % (r. 2018 – 5 odsúdení, r. 2021 – 10 odsúdení). Napokon pokiaľ ide o poslednú formu sexuálneho zneužívania detí, a to pri účasti na sexuálnych aktivitách alebo sexuálnom zneužití podľa § 201b TZ, tu zaznamenávame určitú stagnáciu počtu odsúdených v rokoch 2018 až 2021.

Pri pohľade na pohlavie odsúdených možno konštatovať, že muži predstavovali v rokoch 2018 až 2021 drvivú väčšinu všetkých páchatel'ov odsúdených za TČ sexuálneho zneužívania v zmysle § 201 až 202 TZ, a to až takmer 98 % (z 1069 odsúdených bolo až 1 046 mužov a iba 23 žien).

Pokiaľ ide o vek odsúdených, z dát MS SR vyplýva, že z celkového počtu odsúdených za TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ bol v sledovanom období rokov 2018 až 2021 pomer mladistvých z celkového počtu odsúdených až 42 %. Pre mladý dospelý vek je totiž typická práve mravnostná, násilná a drogová kriminalita a v tomto veku vrcholí sexuálna aktivita u človeka. Podľa štúdie MS SR v prípade trestného činu sexuálneho zneužívania prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby (§ 201a TZ), najviac odsúdených bolo vo veku 36 až 50 rokov (45 %).⁶⁷⁴ To je výrazne vyššia veková kategória, ako je vekový

⁶⁷³ Ministerstvo spravodlivosti SR pred rokom 2018 nezverejňovalo osobitne štatistiky odsúdených za TČ sexuálneho zneužívania.

⁶⁷⁴ NOVÁKOVÁ, K. – PODOLÁKOVÁ, L. – HOREHÁJOVÁ, B. (eds.). *Trestné činy sexuálneho násillia*. Bratislava: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti SR [online]. Dostupné na internete: https://web.ac-mssr.sk/wp-content/uploads/2022/analyzy_komentare/08_2022_tc_

priemer odsúdených za sexuálne trestné činy celkovo (18 – 25 rokov). Jedným z možných vysvetlení je, že páchatelia tohto typu sexuálneho trestného činu sa spravidla vyznačujú niekoľkými sociálno-psychologickými nedostatkami, akými sú nízke sebavedomie a problematické budovanie vzťahov, čo im spôsobuje výrazné komplikácie pri nadväzovaní medziľudských kontaktov. Jedným z následkov je vyhľadávanie kontaktu cez online platformy práve s mladistvými, pretože tí páchatel'ov nezastrašujú do rovnakej miery ako interakcie s dospelými v reálnom svete. Heretik uvádza, že u obetí detského predpubertálneho veku bývajú páchatel'mi väčšinou hetero- či homosexuálni pedofili s nápadne vysokým zastúpením páchatel'ov vyššieho veku (tretina nad 50 rokov), pričom viac ako 2/3 z nich nemajú pravidelné heterosexuálne styky a vzrušujú sa najmä neskúsenosťou a pasivitou objektov. Pri samotnom čine ide najčastejšie o nekoitálne aktivity, hladkanie, obchytávanie, expozíciu genitálu, prípadne s masturbáciou páchatel'a. Naopak, skupina páchatel'ov pohlavného zneužitia obetí pubertálneho veku je veľmi rôznorodá, od len o niečo starších rovesníkov až po pseudopedagogické zneužitie podstatne staršou autoritou (učiteľom, vychovávateľom).⁶⁷⁵ V prípade sexuálneho zneužívania dieťaťa mladšieho ako pätnásť rokov pri účasti na sexuálnych aktivitách (§ 201b TZ) najpočetnejšiu vekovú kategóriu predstavovali páchatelia vo veku 51 až 60 rokov (25 %).⁶⁷⁶ Vo všeobecnosti však možno v tejto súvislosti konštatovať, že o páchatel'och sú stále rozšírené viaceré dnes už prekonané stereotypy. Podľa Karkoškovej, ktorá sa odvoláva na Radu Európy, sa však páchatelia sexuálneho zneužívania zvyčajne javia ako normálni, obyčajní ľudia, pričom až v 70 – 85 % prípadov je páchatel'om niekto, koho dieťa pozná a komu dôveruje.⁶⁷⁷

Z hľadiska trestnej politiky SR v predmetnej oblasti možno konštatovať, že v prípade sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ bolo v rokoch 2018 až 2021 celkovo odsúdených 999 páchatel'ov, pričom najčastejšie ukladaným trestom bol podmienený trest odňatia slobody, ktorý bol uložený v sledovanom období 812-krát (teda až v 81 % prípadov), s priemernou dĺžkou trestu 24,5 mesiacov (t. j. približne 2 roky). Len pripomíname, že v základnej skutkovej podstate § 201 ods. 1

nasilia/20220825_Komenta%CC%81r_trestn%C3%A9_%C4%8Diny_sexu%C3%A1lneho_n%C3%A1silia_vPE.pdf [cit. 2. 9. 2022].

⁶⁷⁵ HERETIK, A. *Forenzná psychológia*. 4. vydanie. Bratislava: Lindení, 2019, s. 328.

⁶⁷⁶ NOVÁKOVÁ, K. – PODOLÁKOVÁ, L. – HOREHÁJOVÁ, B. (eds.). *Trestné činy sexuálneho násilia*. Bratislava: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti SR [online]. Dostupné na internete: https://web.ac-mssr.sk/wp-content/uploads/2022/analyzy_komentare/08_2022_tc_nasilia/20220825_Komenta%CC%81r_trestn%C3%A9_%C4%8Diny_sexu%C3%A1lneho_n%C3%A1silia_vPE.pdf [cit. 2. 9. 2022].

⁶⁷⁷ KARKOŠKOVÁ, S. Mýty o zneužívaní detí ako výzva pre prevenciu. In: *Sociálna prevencia*, 2016, č. 1, s. 15.

TZ je výška trestu odňatia slobody stanovená na 3 roky až desať rokov. Jedným z možných vysvetlení veľkého podielu podmienených trestov je v tomto prípade tá skutočnosť, že najväčšie zastúpenie na páchaní sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ majú páchatelia vo veku od 18 do 25 rokov, spravidla osoby blízke veku mladistvých, čo je poľahčujúca okolnosť,⁶⁷⁸ resp. osoby vo veku 15 – 18 rokov, teda mladiství.⁶⁷⁹ Nepodmienečný trest odňatia slobody bol odsúdeným páchatelom uložený 166-krát (teda v 17 % prípadov), pričom pomer uložených nepodmienečných trestov za TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ priamo úmerne stúpa s vekom páchatelom.⁶⁸⁰ Priemerná dĺžka nepodmienečných trestov predstavovala 56 mesiacov (t. j. viac než 4 a pol roka).

Pokiaľ ide o trestný čin sexuálneho zneužívania prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby (§ 201a TZ), v sledovanom období došlo k odsúdeniu celkovo 29 osôb. Podmienečné tresty, hoci prevažujú aj v tomto prípade, boli uložené už len v 58 % prípadov s priemernou dĺžkou takmer 15 mesiacov. Nepodmienečný trest bol uložený 12-krát, pričom priemerná dĺžka nepodmienečných trestov dosahovala 53 mesiacov (takmer 4 a pol roka).

Za trestný čin sexuálneho zneužívania dieťaťa mladšieho ako pätnásť rokov pri účasti na sexuálnych aktivitách (§ 201b TZ) bolo v rokoch 2018 až 2021 odsúdených 12 osôb. Podmienečné tresty odňatia slobody boli uložené 8-krát (v 67 % prípadov) s priemernou dĺžkou trestu 12 mesiacov. Nepodmienečné tresty boli uložené 2-krát.

Najviac odsúdených za TČ sexuálneho zneužívania je dlhodobou v Prešovskom a Košickom kraji. Miera recidívy sa pohybuje okolo 20 %.⁶⁸¹

⁶⁷⁸ § 127 ods. 2 TZ: „Osobou blízkou veku mladistvých sa rozumie osoba, ktorá dovŕšila osemnásť rok svojho veku a neprekročila dvadsaťjeden rokov svojho veku.“

§ 36 písm. d) TZ: „Poľahčujúcou okolnosťou je to, že páchatel spáchal trestný čin vo veku blízkom veku mladistvých alebo ako osoba vo vyššom veku, ak táto skutočnosť mala vplyv na jeho rozumovú alebo vôľovú spôsobilosť.“

⁶⁷⁹ V prípade mladistvých má v zmysle § 97 ods. 1 TZ plniť trest najmä výchovnú funkciu. Podľa § 117 ods. 2 TZ „nepodmienečný trest odňatia slobody môže súd mladistvému uložiť len za podmienky, že by vzhľadom na okolnosti prípadu, osobu mladistvého alebo vzhľadom na predtým uložené opatrenia uloženie iného trestu zjavne nevedlo k dosiahnutiu účelu trestu podľa tohto zákona“. Nie je preto prekvapením, že pri tejto vekovej skupine bol vo viac ako 97 % prípadov uložený podmienený trest odňatia slobody, kým v prípade osôb blízkych veku mladistvých tak bolo v 86 % prípadov.

⁶⁸⁰ Napr. u odsúdených vo vekovej kategórii 26 až 35 rokov súdy uložili nepodmienečné tresty odňatia slobody už viac ako 37 % páchatelov, vo veku 36 až 50 rokov 45 % páchatelov a odsúdeným vo veku 51 až 60 rokov boli nepodmienečné tresty odňatia slobody za TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ uložené až vyše 60 % odsúdených.

⁶⁸¹ K tomu pozri bližšie NOVÁKOVÁ, K. – PODOLÁKOVÁ, L. – HOREHÁJOVÁ, B. (eds.). *Trestné činy sexuálneho násillia*. Bratislava: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti

Pre zaujímavosť napokon v tabuľke č. 6 uvádzame aj porovnanie počtu odsúdených za TČ sexuálneho zneužívania s počtom odsúdených za ostatné trestné činy z druhého dielu druhej hlavy osobitnej časti Trestného zákona (znásilnenie, sexuálne násilie, súlož medzi príbuznými).

Tabuľka č. 6: Vývoj počtu odsúdených za TČ proti ľudskej dôstojnosti v SR v r. 2018 – 2021

	2018	2019	2020	2021
§ 199 TZ	44	40	42	27
§ 200 TZ	36	58	40	31
§ 201-202 TZ	312	282	234	241
§ 203 TZ	9	10	1	1
Celkom	401	390	317	300

Zdroj: Štatistické ročenky Ministerstva spravodlivosti SR

Na záver k štatistikám

Sexuálne zneužívanie detí je dnes mimoriadne závažným javom a musí byť predmetom multidisciplinárneho vedeckého záujmu. Pri štúdiu dát z dielne MV SR, GP SR a MS SR sme dospeli k viacerým čiastkovým záverom. Trestný čin sexuálneho zneužívania je dlhodobo najčastejším mravnostným trestným činom v SR. Z hľadiska štruktúry páchatel'ov podľa pohlavia konštatujeme, že muži predstavujú dlhodobo až 98 % páchatel'ov. V tomto smere nie sme výnimkou z globálnych „štandardov“. ⁶⁸² Pokiaľ ide o obeť sexuálneho zneužívania, 50 – 60 % obetí je vo veku 14 – 18 rokov, pričom až 90 % z nich sú ženského pohlavia. S klesajúcim vekom obetí sa potom síce výrazne znižuje aj ich počet, no aj objasnenosť prípadov. Relatívne vyšší podiel chlapcov je u obetí nižšieho veku.

Pozitívne hodnotíme, že od roku 2012 došlo v poslednej dekáde k poklesu registrovaných TČ sexuálneho zneužívania o takmer 16 %, počet odsúdených za predmetnú kriminalitu klesol až o takmer 22 %, pričom však stúpa počet odsúdených predovšetkým za sexuálne zneužívanie prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby v zmysle § 201a TZ (tzv. grooming).

SR. Dostupné online: https://web.ac-mssr.sk/wp-content/uploads/2022/analyzy_komentare/08_2022_tc_nasilnia/20220825_Komenta%CC%81r_trestn%C3%A9_%C4%8Diny_sexu%C3%A1lneho_n%C3%A1silnia_vPE.pdf, [cit. 2. 9. 2022].

⁶⁸² K tomu pozri bližšie napr. SETO, M. C. *Pedophilia and sexual offending against children: Theory, assessment and intervention*. Second edition. Washington, D. C.: American Psychological Association, 2018, 329 s.

Negatívne hodnotíme potom na druhej strane jednak pokles objasnenosti sexuálneho zneužívania o takmer 12 %, pričom v súčasnosti dosahuje miera objasnenosti tejto trestnej činnosti len 74 %, ale tiež aj dlhodobý nárast podielu sexuálneho zneužívania na celkovej kriminalite v SR. Len od roku 2012 pritom došlo k nárastu tohto podielu o takmer 51 %.

Ako alarmujúci však hodnotíme predovšetkým dlhodobý nárast podielu mladistvých aj maloletých páchatel'ov sexuálneho zneužívania. Mladiství pritom predstavujú v súčasnosti až 50 % políciou stíhaných a vyšetrovaných osôb a 42 % odsúdených pre predmetnú trestnú činnosť. Aj keď je puberta a adolescencia časom búrlivých hormonálnych a sociálnych zmien u človeka, dlhodobý nárast podielu mládeže na páchaní sexuálneho zneužívania musí byť varovným signálom pre spoločnosť. To potvrdzujú aj štatistiky GP SR, keď v prípadoch sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ predstavovali mladiství páchatelia vo veku 16 – 18 rokov každoročne najpočetnejšiu vekovú skupinu páchatel'ov v sledovanom období rokov 2012 až 2021. V ostatných prípadoch sexuálneho zneužívania sú páchatelia spravidla vo vyššom veku, a to od 30 do 60 rokov.

Trestné stíhania za sexuálne zneužívanie sa pritom na prokuratúre v súčasnosti končia vo väčšine prípadov podaním obžaloby, a to až v 60 % prípadov, čo je výrazný posun od začiatku nami sledovaného obdobia v roku 2012, keď sa trestné stíhania končili podaním návrhu na dohodu o vine a treste a podaním obžaloby v približne rovnakom pomere 45 %. Z hľadiska trestnej politiky súdov následne konštatujeme, že v prípadoch sexuálneho zneužívania podľa § 201 TZ sa odsúdeným najčastejšie ukladajú podmienčné tresty odňatia slobody, a to až v 81 % prípadov, pričom priemerná dĺžka trestu je okolo 24 mesiacov. Pri ostatných formách sexuálneho zneužívania sa podiel nepodmienených trestov odňatia slobody už výraznejšie navyšuje. Z hľadiska kriminálnej geografie napokon konštatujeme, že najviac odsúdených za sexuálne zneužívanie je v Prešovskom a Košickom kraji a že miera recidívy je pri tejto trestnej činnosti (20 %) možno prekvapujúco výrazne nižšia, ako je jej slovenský priemer za celkovú kriminalitu (vyše 38 %).

3.5 Sexuálne zneužívanie v zahraničných právnych úpravách a ich komparácia so slovenskou právnou úpravou

3.5.1 Česká republika

V kontexte ochrany pred sexuálnym zneužívaním detí v systematike českého Trestného zákona treba uviesť v prvom rade TČ *pohlavního zneužití*, ktorý je upravený v § 187 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník (ďalej len TZ ČR).

Ten je zaradený do III. hlavy zvláštnej časti TZ ČR s názvom TČ proti ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti, spolu s niektorými ďalšími trestnými činmi, ktoré s našou problematikou úzko súvisia, ako je napr. TČ *navazování nedovolených kontaktů s dítětem* podľa § 193b TZ ČR, respektíve TČ *svádění k pohlavnímu styku*, ktorý je upravený v § 202 TZ ČR.

Pri bližšom pohľade na znenie TČ *pohlavního zneužití* podľa § 187 TZ ČR⁶⁸³ vidíme, že sa skladá len z jednej základnej skutkovej podstaty (§ 187 ods. 1 TZ ČR), na ktorú nadväzujú tri kvalifikované skutkové podstaty (§ 187 ods. 2 až 4 TZ ČR), čím sa systematika i právna kvalifikácia stávajú jednoduchšími než v podmienkach SR, kde sa skúmaný trestný čin skladá zo štyroch základných skutkových podstát, ktoré sme analyzovali vyššie. Základná skutková podstata v českej právnej úprave pritom nadväzuje na znenie § 242 ods. 1 TZ 1961, v znení platnom v čase federácie aj neskôr v podmienkach už samostatnej Českej republiky. Objektom tohto trestného činu je ochrana mravného a telesného vývoja detí mladších ako pätnásť rokov bez ohľadu na ich pohlavie pred akýmkoľvek útokmi na ich pohlavnú nedotknuteľnosť,⁶⁸⁴ čiže ochrana pred vykonaním súložie, ako aj pred pohlavným zneužitím vykonaným iným spôsobom, kde možno zaradiť intenzívnejšie zásahy do pohlavnej sféry poškodených, ako napr. orálny styk, análny styk, ohmatávanie prsníkov alebo pohlavných orgánov, bozkávanie prirodzenia atď., ktoré bez výnimky smerovali k sexuálnemu vzrušeniu páchatel'a.⁶⁸⁵ Nemusi pritom ísť len o aktívnu činnosť páchatel'a, ale aj poškodenej osoby, napr. ohmatávanie páchatel'ovho pohlavného údu.⁶⁸⁶ Absolútna ochrana detí mladších ako pätnásť rokov teda znamená, že sú predmetným ustanovením chránené dokonca aj proti ich vôli, preto súhlas dieťaťa nevyklučuje trestnú zodpovednosť páchatel'a. Stojí pritom za zmienku, že pri rekodifikácii českého trest-

⁶⁸³ § 187 TZ ČR:

„(1) Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let svěřeném jeho doзору, zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(5) Příprava je trestná.“

⁶⁸⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1674.

⁶⁸⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 265 – 266.

⁶⁸⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1675.

ného práva hmotného sa pôvodne počítalo, že absolútna ochrana pred pohlavným zneužitím sa bude poskytovať už len do dovŕšenia štrnásteho roku veku,⁶⁸⁷ čím by sa český zákonodarca vrátil k právnej úprave obsiahnutej ešte v TZ 1852, a to by znamenalo diskontinuitu s vývojom právnej úpravy po roku 1950. Napokon po ostrej kritike k zúženiu vekového rozsahu ochrany nedošlo, resp. ešte pred nadobudnutím účinnosti českého trestného zákona od 1. januára 2010 bola veková hranica absolútnej ochrany, ako aj trestnej zodpovednosti, ponechaná na dosiahnutie pätnásteho roku veku v zmysle povinnosti zohľadňovať pri všetkých rozhodnutiach orgánov verejnej moci najlepší záujem dieťaťa podľa čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa.⁶⁸⁸ Páchatelom môže byť ktorákoľvek trestne zodpovedná fyzická osoba, ale aj trestne zodpovedná právnická osoba.⁶⁸⁹ Z hľadiska subjektívnej stránky sa vyžaduje úmysel, ktorý musí zahrňovať aj vek zneužitej osoby. Trestná sadzba trestu odňatia slobody je stanovená v rozsahu jeden až osem rokov. Až na výšku trestnej sadzby je teda znaky skutkovej podstaty predmetného trestného činu v zmysle § 187 ods. 1 TZ ČR potrebné vykladať zhodne ako v prípade ustanovenia § 201 ods. 1 slovenského TZ. Slovenská právna úprava totiž stanovuje prísnejší trest odňatia slobody, a to na tri roky až desať rokov.

Prvá kvalifikovaná skutková podstata (§ 187 ods. 2 TZ ČR) potom prísnejšie trestá páchatel'a, a to a na dva až desať rokov, ktorý sa dopustil pohlavného zneužitia na dieťati mladšom ako pätnásť rokov, ktoré bolo zverené do jeho dozoru, pričom páchatel' buď zneužil závislosť takéhoto dieťaťa, alebo zneužil svoje postavenie a z neho vyplývajúcu dôveryhodnosť alebo vplyv na dieťa.⁶⁹⁰ O osobu zverenú dozoru páchatel'a ide vtedy, keď má páchatel' právo a povinnosť dohliadať na takúto osobu. Môže tu ísť teda napr. o zákonnú povinnosť rodiča voči dieťaťu, opatrovníka voči osobe zbavenej svojprávosti, povinnosť učiteľa voči žiakovi, vychovávateľa v škôlke či detskom domove voči chovancovi, vedúceho detského tábora voči účastníkovi, atď. Táto povinnosť ale môže vzniknúť aj na podklade momentálneho poverenia a súhlasu páchatel'a, napr. v rámci *baby sittingu*, a rovnako sa vzťahuje napr. aj na partnera rodiča dieťaťa, ak s ním dieťa žije v spoločnej domácnosti atď. Zneužitie závislosti bude potom spočívať v tom, že páchatel' dosiahol súhlas dieťaťa zvereného do jeho dozoru s pohlavným stykom len preto, že dieťa sa obáva nepriaznivých dôsledkov odopretia súhlasu,

⁶⁸⁷ BELEŠ, A. Sexuálne zneužívanie z komparatívneho pohľadu. In: *Trestní právo*, 2019, roč. 23, č. 2, s. 12.

⁶⁸⁸ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 104/1991 Zb. o dojednaní Dohovoru o právach dieťaťa.

⁶⁸⁹ V zmysle § 7 zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

⁶⁹⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1676.

napr. že ho rodič potrestá alebo učiteľ nechá po škole atď. K zneužitiu postavenia a z neho vyplývajúcej dôveryhodnosti alebo vplyvu zasa pôjde v takom prípade, ak tréner využije dôvery svojej zverenkyne k vykonaniu masáže, ktorá má však charakter sexuálneho zneužitia.⁶⁹¹ Páchatel teda využije práve tohto nedostatku úplnej slobody rozhodovania dieťaťa mladšieho ako pätnásť rokov k realizácii svojich sexuálne motivovaných zámerov.⁶⁹² V tomto smere možno konštatovať, že ekvivalentné ustanovenie v slovenskom TZ, konkrétne § 202 ods. 1 TZ, kreuje širší rozsah ochrany, keďže chráni deti až do dovŕšenia osemnásteho roku veku. Slovenské ustanovenie tak kontinuálne nadväzuje na znenie § 243 TZ 1961, kým česká právna úprava zachovala kontinuitu ochrany zverených osôb mladších ako pätnásť rokov podľa § 242 ods. 2 TZ 1961. Rozdiel je taktiež v trestnej sadzbe v predmetnom § 187 ods. 2 TZ ČR, ktorá je v porovnaní so slovenským právnym stavom prakticky dvojnásobne vyššia, avšak súhlasíme s Belešom, že vzhľadom na ochranu výlučne mladších osôb do pätnásť rokov nejaví sa ako mimoriadne neadekvátne.⁶⁹³

Nasledujúcimi kvalifikovanými skutkovými podstatami sa napokon postihuje spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví s trestnou sadzbou päť až dvanásť rokov (§ 187 ods. 3 TZ ČR), resp. spôsobenie smrti s trestnou sadzbou desať až osemnásť rokov (§ 187 ods. 4 TZ ČR). V porovnaní so slovenským právnym stavom (§ 201 ods. 3 písm. a) slovenského TZ – dvanásť až pätnásť rokov, resp. § 201 ods. 4 písm. a) slovenského TZ – pätnásť až dvadsať rokov) ide o trestné sadzby významne nižšie.

Napokon na základe posledného odseku, v zmysle ustanovenia § 187 ods. 5 TZ ČR, možno kriminalizovať aj prípravu na spáchanie predmetného trestného činu pohlavného zneužívania. Uvedené pritom korešponduje s § 13 ods. 2 slovenského TZ, ktoré zakotvuje trestnosť prípravy na zločin.

V českej právnej úprave nájdeme následne aj špecifický trestný čin, ktorý kriminalizuje „predpolie“ pohlavného zneužitia, a to v podobe **TČ navazování nedovolených kontaktů s dítětem** podľa § 193b TZ ČR,⁶⁹⁴ ktorý je výsledkom transpozície čl. 6 Smernice 2011/93/EÚ o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii z roku 2011.⁶⁹⁵

⁶⁹¹ DRAŠTÍK, A. – FREMR, R. – DURDÍK, T. – RŮŽIČKA, M. – SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 1022.

⁶⁹² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 618.

⁶⁹³ BELEŠ, A. Sexuálne zneužívania z komparatívneho pohľadu. In: *Trestní právo*, 2019, roč. 23, č. 2, s. 13.

⁶⁹⁴ § 193b TZ ČR: „Kdo navrhne setkání dítěti mladšímu patnácti let v úmyslu spáchat trestný čin podle § 187 odst. 1, § 192, 193, § 202 odst. 3 nebo jiný sexuálně motivovaný trestný čin, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“

⁶⁹⁵ *Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuál-*

V zmysle predmetného ustanovenia sa trestá navrhnutie stretnutia dieťaťu mladšiemu ako 15 rokov v úmysle spáchať na ňom trestný čin pohlavného zneužívania, výroby detskej pornografie, zneužitia dieťaťa k výrobe detskej pornografie a zvádzania k pohlavnému styku alebo akýkoľvek iný sexuálne motivovaný trestný čin. Navrhnutím stretnutia treba pritom rozumieť aktívnu komunikáciu páchatel'a smerom k dieťaťu mladšiemu ako pätnásť rokov v snahe vzbudiť v ňom rozhodnutie zúčastniť sa na osobnom stretnutí za účelom spáchania uvedených trestných činov,⁶⁹⁶ ktorých výpočet je len demonštratívny. V súčasnosti bude typickým v tomto smere najmä nadväzovanie predmetných kontaktov zo strany páchatel'a prostredníctvom moderných komunikačných technológií a aplikácií typu Skype, Facebook, Instagram a podobných chatových kanálov, aby páchatel' dosiahol osobné stretnutie s detskou obeťou za účelom spáchania sexuálne motivovaného trestného činu. Návrh je však možné uskutočniť aj akýmkoľvek iným spôsobom, teda napr. aj osobne, písomne, cez inú osobu atď.⁶⁹⁷ Trestne postihnuteľný je však už samotný návrh takéhoto stretnutia, čo znamená, že predmetný trestný čin bude dokonaný aj v prípade, že k stretnutiu s dieťaťom mladším ako pätnásť rokov, ktoré páchatel' navrhol za sexuálnym účelom, nakoniec ani nedôjde. Páchatel'om môže byť aj právnická osoba,⁶⁹⁸ pričom ide o úmyselný trestný čin, pri ktorom sa zároveň vyžaduje vždy aj úmysel páchatel'a stretnúť sa práve za účelom spáchania sexuálne motivovaného trestného činu.⁶⁹⁹ Český zákonodarca stanovuje za tento trestný čin trest odňatia slobody až na dva roky.

Z komparatívneho hľadiska možno konštatovať, že predmetné ustanovenie § 193b TZ ČR je na prvý pohľad adekvátne voči § 201a slovenského TZ, avšak v skutočnosti je česká úprava podstatne kvalitnejšia, pretože ochrana poskytovaná českým TZ je širšia, a to vo viacerých smeroch. Ustanovenie § 187 TZ ČR postihuje totiž navrhnutie stretnutia dieťaťu mladšiemu ako pätnásť rokov v úmysle spáchať na ňom nielen trestný čin pohlavného zneužitia, ale akýkoľvek sexuálne motivovaný trestný čin, a tak na rozdiel od slovenskej právnej úpravy zabezpečuje uplatňovanie trestnej represie voči celému spektru trestných činov vo vývinovom štádiu prípravy. Tu možno ešte dodať, že v zmysle § 20 ods. 1 TZ ČR je príprava trestná, len ak smerovala k spáchaniu obzvlášť závažného

nemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV (Ú. v. EÚ L 335, 17. 12. 2011).

⁶⁹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 627.

⁶⁹⁷ DRAŠTÍK, A. – FREMR, R. – DURDÍK, T. – RŮŽIČKA, M. – SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 1042.

⁶⁹⁸ V zmysle § 7 zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

⁶⁹⁹ DRAŠTÍK, A. – FREMR, R. – DURDÍK, T. – RŮŽIČKA, M. – SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 1042.

zločinu, ktorým je podľa § 14 ods. 3 TZ ČR zločin, ktorého horná hranica trestnej sadzby je najmenej desať rokov. Keďže ani jeden z vymenovaných trestných činov v § 193b TZ ČR túto podmienku nespĺňa, a pri viacerých z nich nie je ani *expressis verbis* stanovená trestnosť prípravy, je ustanovenie § 193b TZ ČR stíhajúce predpolie trestných činov sexuálnej povahy proti deťom do pätnásť rokov žiaduce. V danom prípade teda nejde o prakticky nadbytočné ustanovenie, na rozdiel od § 201a, resp. § 201b slovenského TZ. Širšia ochrana poskytnutá českou právnou úpravou ustanovenia § 193b TZ ČR je napokon zrejmá aj v tom, že český zákonodarca na rozdiel od slovenského neobmedzuje prostriedky na kontaktovanie dieťaťa len na elektronickú komunikačnú službu, čím umožňuje postihnúť kontaktovanie detí mladších ako pätnásť rokov za účelom osobného stretnutia v úmysle spáchať na nich sexuálny trestný čin prakticky akýmkoľvek spôsobom, ako sme to uviedli už vyššie. Česká transpozícia tak dokonca prevyšuje nároky samotnej Smernice o boji proti sexuálnemu zneužívaniu detí. Rozdiel je napokon aj vo výške trestnej sadzby, keď česká právna úprava stanovuje nižší trest, a to do dvoch rokov odňatia slobody, na rozdiel od trestnej sadzby šesť mesiacov až tri roky, ktorá je uvedená v ekvivalentnom § 201a slovenského TZ.

S pohlavným zneužitím úzko súvisí aj **TČ svädění k pohlavnímu styku** podľa § 202 TZ ČR.⁷⁰⁰ Hlavným zmyslom tohto ustanovenia je posilnenie ochrany zdravého duševného a mravného vývoja osôb, ktoré ešte neprekročili osemnásť rok svojho veku a u ktorých môže práve s ohľadom na ich doposiaľ neukončený vývoj prísť k vážnemu a nežiaducemu narušeniu ich hodnotového systému v dôsledku nevhodného správania zo strany tretej osoby v sexuálnej oblasti.⁷⁰¹ Z hľadiska objektívnej stránky konanie páchatel'a spočíva v tom, že za pohlavný styk s dieťaťom alebo za pohlavné sebaukájanie dieťaťa, jeho obnažovanie alebo iné porovnateľné správanie ponúkne, sľúbi alebo poskytne odplatu, výhodu alebo

⁷⁰⁰ § 202 TZ ČR: „(1) Kdo nabídne, slíbí nebo poskytne dítěti nebo jinému za pohlavní styk s dítětem, pohlavní sebeukájení dítěte, jeho obnažování nebo jiné srovnatelné chování za účelem pohlavního uspokojení úplatu, výhodu nebo prospěch, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Stejně bude potrestán, kdo vykoná pohlavní styk s dítětem nebo se účastní jeho pohlavního sebeukájení, obnažování nebo jiného srovnatelného chování za účelem vlastního pohlavního uspokojení, jestliže tomuto dítěti nebo jinému byla za to nabídnuta, slíbena nebo poskytnuta úplata, výhoda nebo prospěch.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na dítěti mladším patnácti let,

b) spáchá-li takový čin ze zavrženého pohnutky,

c) pokračuje-li v páčání takového činu po delší dobu, nebo

d) spáchá-li takový čin opětovně.“

⁷⁰¹ DRAŠTÍK, A. – FREMR, R. – DURDÍK, T. – RŮŽIČKA, M. – SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 1126.

prospech samotnému dieťaťu alebo inému (napr. jeho rodičovi, aby sprostredkoval sexuálne služby svojho dieťaťa), a to všetko za účelom vlastného pohlavného uspokojenia, nie napr. za umeleckými účelmi (povedzme v súvislosti so zhotovením umeleckej fotografie, sochy, maľby atď.).⁷⁰² Skutková podstata podľa § 202 ods. 1 TZ ČR však bude naplnená aj vtedy, ak k pohlavnému styku s dieťaťom alebo jeho pohlavnému sebaukájaniu, obnažovaniu alebo inému podobnému konaniu ani napokon nepríde, stačí, že zo strany páchatel'a bola za to osobe, ktorá ešte nedovršila osemnásť rok veku ponúknutá, sľúbená alebo poskytnutá majetková alebo nemajetková výhoda. Predmetný trestný čin bude dokonaný v oboch základných skutkových podstatách § 202 TZ ČR aj vtedy, ak páchatel' ponúknutý alebo sľúbený úplatok, výhodu alebo prospech vôbec ani neposkytne.⁷⁰³ Pojem pohlavný styk je pritom potrebné chápať širšie ako súlož, pretože zahrňuje aj všetky ďalšie formy ukájania pohlavného pudu na tele inej osoby opačného alebo aj rovnakého pohlavia. Nie je teda nevyhnutný priamy styk pohlavných orgánov, ale môže ísť aj o dotyky na ktorejkoľvek časti tela.⁷⁰⁴ Páchatel'om môže byť fyzická aj právnická osoba, samotné dieťa je však v zmysle § 203 TZ ČR za každých okolností beztrestné.⁷⁰⁵ Trestom v základných skutkových podstatách § 202 ods. 1 a 2 TZ ČR je stanovený trest odňatia slobody až na dva roky alebo peňažný trest.

Z hľadiska vzájomnej komparácie je možné konštatovať, že slovenský TZ takýmto ustanovením vo všeobecnosti nedisponuje. Za adekvátne ustanovenie možno považovať len ustanovenie § 202 ods. 1 písm. b) slovenského TZ, teda prípad sexuálneho zneužívania, ak ide o detskú prostitúciu, a ak k samotnému zneužitiu neprišlo, ale bolo vykonané len sľúbenie, ponúknutie alebo poskytnutie výhody, tak tento trestný čin zostal v štádiu pokusu. Alternatívne by také konanie bolo možné kvalifikovať aj ako formu prípravy na sexuálne zneužívanie, keďže príprava na tento trestný čin je trestná, prípadne ako TČ ohrozovania mravnej výchovy mládeže podľa § 211 slovenského TZ.⁷⁰⁶ Ak však dôjde k zneužitiu osoby mladšej ako pätnásť rokov za odplatu, čím bude naplnená kvalifikovaná skutková podstata TČ *svádění k pohlavnímu styku* v zmysle § 202 ods. 3 písm. a) TZ ČR, a tým dôjde v jednočinnom súbehu aj k spáchaniu TČ *pohlavního zneužití*

⁷⁰² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 643.

⁷⁰³ DRAŠTÍK, A. – FREMR, R. – DURDÍK, T. – RŮŽIČKA, M. – SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 1127.

⁷⁰⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 643.

⁷⁰⁵ § 203 TZ ČR: „Dítě, které žádá nebo přijme za pohlavní styk s ním, své pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování úplatu nebo jinou výhodu či prospěch, není pro takový čin trestné, a to ani podle ustanovení o návodci nebo pomocníkovi.“

⁷⁰⁶ K tomu pozri BELEŠ, A. Sexuálne zneužívanie z komparatívneho pohľadu. In: *Trestní právo*, 2019, roč. 23, č. 2, s. 14.

v zmysle § 187 ods. 1 TZ ČR, prichádza v podmienkach slovenského práva do úvahy kvalifikácia skutku ako TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 slovenského TZ, ktorá chráni ako špeciálne ustanovenie osoby mladšie ako 15 rokov pred akoukoľvek formou sexuálneho zneužívania. Kvalifikácia skutku ako súbehu TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 a § 202 ods. 1 písm. b) slovenského TZ v jednočinnom súbehu, ak sú naplnené definičné znaky detskej prostitúcie, je totiž vylúčená.

3.5.2 Maďarsko

V Maďarsku prebehla rekodifikácia trestného práva hmotného prostredníctvom zákona C z roku 2012 o Trestnom zákone, ktorý nadobudol účinnosť 1. júla 2013 (ďalej len maďarský TZ). Tento kódex nahradil predchádzajúci, ktorý platil 30 rokov a medzičasom bol vyše stokrát novelizovaný. TČ *sexuálneho zneužitia* (maď. *Szexuális visszaélés*) je upravený v § 198 maďarského TZ *de lege lata*, medzi trestnými činmi proti slobode pohlavného života a sexuálnej morálke, ktoré sú predmetom XIX. hlavy a pozostáva zo štyroch odsekov.

Podľa prvej základnej skutkovej podstaty upravenej v ustanovení § 198 ods. 1 maďarského TZ je trestným akýkoľvek pohlavný styk s dieťaťom mladším ako štrnásť rokov, a rovnako je trestným aj presvedčenie takejto maloletej osoby na pohlavný styk s iným, pričom však páchatelom môže byť len osoba, ktorá už dovŕšila osemnásť rok svojho veku. Absolútna ochrana pred akoukoľvek formou pohlavného styku sa teda v maďarskej právnej úprave poskytuje len do dovŕšenia štrnásteho roku veku, čo je zásadný rozdiel v porovnaní so slovenskou úpravou sexuálneho zneužívania v § 201 TZ, ktorý poskytuje širšiu ochranu, a to až do dovŕšenia pätnásteho roku veku. Okrem toho je zásadne odlišný aj subjekt, keďže páchatelom sexuálneho zneužívania v maďarskej právnej úprave môže byť výlučne iba plnoletá osoba, ktorá dovŕšila osemnásť rokov, kým pre TČ sexuálneho zneužívania podľa § 201 slovenského TZ je v zmysle ustanovenia § 22 ods. 2 slovenského TZ trestne zodpovedný ten, kto v čase spáchania činu dovŕšil už pätnásť rok svojho veku. Maďarská právna úprava týmto navýšením veku začiatku trestnej zodpovednosti pri predmetnom trestnom čine berie zrejme ohľad predovšetkým na tie prípady, ak ide o pohlavný styk dvoch mladistvých vo veľmi podobnom veku, u ktorých objektívne prebiehajú radikálne hormonálne zmeny, osobitne ak majú povedzme partnerský pomer. Ak sa teda dopustí napr. šesťnásťročný chlapec akejkoľvek formy pohlavného styku, vrátane súložie, so svojou štrnásťročnou priateľkou, konanie takejto osoby nebude v zmysle maďarskej právnej úpravy trestné. Samozrejme, ak pôjde o dobrovoľnú formu pohlavného styku bez nátlaku a násillia, resp. so súhlasom. Možno ešte dodať, že maďarský zákonodarca stanovuje v tejto

prvej základnej skutkovej podstate trest odňatia slobody na jeden až päť rokov, čo je trest významne nižší, než s ktorým počíta slovenský zákonodarca v § 201 ods. 1 TZ (3 až 10 rokov) ako aj český TZ v § 187 ods. 1 (1 až 8 rokov).

Druhý odsek § 198 maďarského TZ je ustanovením *sui generis*, ktoré vlastne postihuje prípravu sexuálneho zneužívania, a kriminalizuje také konanie páchatel'a, ktoré spočíva v navádzaní obeť, ktorá ešte nedovršila štrnásť rok svojho veku, aby s páchatel'om alebo treťou osobou vykonala akúkoľvek formu pohlavného styku. Treba však zdôrazniť, že páchatel'om môže byť aj v tomto prípade výlučne ten, kto už dovŕšil osemnásť rok svojho veku. V tomto prípade bude teda skutková podstata naplnená už samotným navádzaním osoby mladšej ako štrnásť na pohlavný styk, ku ktorému ani nemusí prísť. Ak by k pohlavnému styku prišlo, konanie by bolo potrebné kvalifikovať podľa § 198 ods. 1 maďarského TZ.⁷⁰⁷ Trestná sadzba je v tomto prípade logicky nižšia a počíta s trestnom odňatím slobody do troch rokov.

V odseku 3 § 198 maďarského TZ nachádzame jediná kvalifikovanú skutkovú podstatu TČ sexuálneho zneužívania. Príťažujúcou okolnosťou je, ak je páchatel' v príbuzenskom vzťahu s obeťou, alebo ak je tá zverená do jeho výchovy, dozoru, starostlivosti alebo zdravotnej opatery, alebo ak sa páchatel' dopustí sexuálneho zneužívania zneužitím svojho uznaného postavenia alebo vplyvu na obeť. Ak sa páchatel' dopustí skutku upraveného v prvom odseku § 198, trestná sadzba sa zvyšuje na dva až osem rokov trestu odňatia slobody, v prípade navádzania v zmysle druhého odseku § 198 maďarského TZ sa trest odňatia slobody zvyšuje na jeden až päť rokov. Páchatel'om môže byť opäť len osoba, ktorá už dovŕšila osemnásť rok svojho veku, absolútna ochrana sa poskytuje naďalej všetkým osobám, ktoré ešte nedovŕšili štrnásť rok svojho veku.

Napokon treba uviesť aj skutkovú podstatu upravenú vo štvrtom odseku § 198 maďarského TZ. Toto ustanovenie postihuje páchatel'a, ktorý sa dopustí pohlavného styku s dieťaťom, ktoré síce už dovŕšilo minimálny vek pre legálny pohlavný styk, a teda v podmienkach Maďarska štrnásť rokov, pričom však ešte nedovŕšilo osemnásť rokov, ak k pohlavnému styku prišlo zneužitím moci alebo vplyvu, ktorý má páchatel' na dieťa. Trestný zákon v tomto prípade teda nesankcionuje porušenie minimálneho veku pre slobodné rozhodnutie sa o svojom pohlavnom živote, na rozdiel od ustanovení uvedených vyššie, ale to, že páchatel' na dosiahnutie pohlavného styku využíva svoju autoritu a uznané postavenie, resp. dôveru a vplyv na obeť. Trestom je v danom prípade trest odňatia slobody do troch rokov. V tomto prípade ide teda o ekvivalent § 202 ods. 1 písm. a), resp.

⁷⁰⁷ LAKATOS, A. *Szexuális visszaélés*. [online]. Dostupné na internete: <https://lakatosdr.eu/szakterulet/buntetojog/nemi-erkolcs-elleni-buncselekmennyek/szexualis-visszaeles/>, [cit. 3. 11. 2022].

písm. c) slovenského TZ, pričom je však maďarská právna úprava z hľadiska sankcionovania opäť miernejšia, keďže slovenský zákonodarca ukladá v týchto prípadoch trest odňatia slobody na jeden až päť rokov.

Možno ešte dodať, že v prípade, ak mal páchatel' pohlavný styk s osobou mladšou ako osemnásť rokov za odplatu alebo koristi z prostitúcie osoby mladšej ako osemnásť rokov, nový maďarský TZ bude túto skutočnosť postihovať už nie v rámci sexuálneho zneužívania, ale ako samostatný TČ *zneužívania detskej prostitúcie* (maď. *Gyermekprostitúció kihazsnálása*), ktorý je upravený v § 203 maďarského TZ *de lege lata*.

3.5.3 Rakúsko

Rakúsky trestný zákonník,⁷⁰⁸ prijatý v roku 1974, upravuje problematiku sexuálneho zneužívania *de lege lata* v desiatom oddiele osobitnej časti s názvom TČ proti sexuálnej integrite a sebaurčeniu, konkrétne v ustanovení § 206 – *Závažné sexuálne zneužívanie maloletých* (nem. *Schwerer sexueller Mißbrauch von Unmündigen*) a § 207 – *Sexuálne zneužívanie maloletých* (nem. *Sexueller Mißbrauch von Unmündigen*). Zásadný rozdiel medzi týmito dvomi ustanoveniami je najmä v tom, že kým § 206 rakúskeho TZ postihuje vykonanie súložie a tomu blízkych sexuálnych praktík s maloletou osobou, tak ostatné, menej invazívne formy pohlavného styku s maloletou osobou sú postihované prostredníctvom § 207 rakúskeho TZ. Maloletým sa pritom v zmysle § 74 ods. 1 bod 1 rakúskeho TZ chápe osoba, ktorá ešte nedovŕšila štrnásť rok svojho veku.

Pokiaľ ide o TČ *závažného sexuálneho zneužívania maloletých podľa § 206 rakúskeho TZ*, hneď prvý odsek predstavuje základnú skutkovú podstatu, ktorej objektívna stránka spočíva vo vykonaní súložie alebo so súložou rovnocenného pohlavného styku s maloletou osobou, ktorá nedovŕšila štrnásť rok svojho veku. So súložou rovnocennému pohlavnému styku sa v rakúskej právnej úprave rozumujú invazívne formy, teda predovšetkým orálny či análny styk, ako aj vsúvanie predmetov do pošvy ženy atď. Nevyžaduje sa však nutne penetrácia, stačí úmyselný kontakt pohlavných orgánov páchatel'a a obeť, resp. tomu podobný úmyselný intenzívny fyzický kontakt za tým istým účelom (napr. otieranie penisu páchatel'a o ústa či análny otvor obeť).⁷⁰⁹ Predmetné ustanovenie § 206

⁷⁰⁸ Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen (Strafgesetzbuch – StGB).

⁷⁰⁹ K tomu pozri bližšie *Schwerer sexueller Mißbrauch von Unmündigen § 206 StGB* [online]. Dostupné na internete: <https://kocher-bucher.at/sexualstrafrecht/schwerer-sexueller-missbrauch-von-unmuendigen>, [cit. 3. 11. 2022].

ods. 1 rakúskeho TZ je tak do určitej miery ekvivalentné § 201 slovenského TZ. Náš právny poriadok však poskytuje širšiu ochranu maloletých pred sexuálnym zneužitím, keďže chráni deti až do dovŕšenia pätnásteho roku veku a nerozlišuje vykonanie súložu a ostatných foriem pohlavného styku z hľadiska trestnosti, význam to má iba pri rozhodovaní o výške trestu na základe intenzity zásahov páchatel'a. Z hľadiska trestnej sadzby sú však oba právne poriadky v tomto smere prakticky identické, keďže horná hranica trestnej sadzby je v rakúskej aj slovenskej verzii stanovená do desať rokov trestu odňatia slobody.

Druhá základná skutková podstata tohto trestného činu je upravená v druhom odseku § 206 rakúskeho TZ, a stíha sa ňou navádzanie maloletej osoby na súlož alebo na inú podobnú invazívnu sexuálnu praktiku, a to či už s páchatel'om alebo s treťou osobou.

V treťom odseku § 206 nachádzame jedinú kvalifikovanú skutkovú podstatu, kde sú prir'azujúcimi okolnosťami spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví obete alebo jej otehotnenie, dlhodobý útrpný stav maloletého alebo jeho značné poníženie. V takýchto prípadoch sa trest odňatia slobody navyšuje na päť až pätnásť rokov. Ak bola napokon zneužitím spôsobená smrť maloletej obete, hrozí páchatel'ovi desať až pätnásť rokov trestu odňatia slobody, prípadne doživotie. Viaceré z týchto prir'azujúcich okolností nájdeme ekvivalentne aj v ustanovení § 201 ods. 2 až 4 slovenského TZ, ktorý je však vo všeobecnosti punitívnejšie naladený, no na rozdiel od rakúskej úpravy náš TZ neumožňuje uložiť doživotný trest odňatia slobody ani v prípade spôsobenia smrti obeti sexuálneho zneužívania.

Napokon treba uviesť aj veľmi zaujímavé a pre slovenského zákonodarcu prípadne inšpiratívne ustanovenie posledného, štvrtého odseku § 206 rakúskeho TZ. Podľa tohto ustanovenia totiž nebude možné potrestať páchatel'a predmetného závažného sexuálneho zneužitia, ak nie je starší o viac než tri roky od obete, a ak jej zároveň nespôsobil žiaden z následkov uvedených v ods. 3, ak samotná obeť dosiahla už aspoň trinásť rok svojho veku. To znamená, že ak má páchatel' napr. šesťnásť rokov a jeho obeť už dosiahla trinásť rokov, pričom jej však nespôsobil žiadne ťažké následky, páchatel' bude beztrestný, hoci vo všeobecnosti maloletá obeť ešte nedosiahla minimálny vek pre legálny pohlavný styk, ktorý je v rakúsku viazaný na dosiahnutie štrnásteho roku veku, ako sme to už uviedli vyššie. Rakúsky zákonodarcu tak reaguje na čoraz skorší začiatok pohlavného života dnešnej mládeže a stavia predovšetkým na ochrane adolescentov, ktorí prechádzajú búrlivými hormonálnymi a fyzickými zmenami a ponúka im v racionálnych medziach v takýchto prípadoch beztrestnosť.

Pokiaľ ide o **TČ sexuálneho zneužívania maloletých podľa § 207 rakúskeho TZ**, ten taktiež pozostáva zo štyroch odsekov, ktoré sú obsahovo do veľkej miery identické. Zásadný rozdiel je však v objektívnej stránke, nakoľko týmto

ustanovením sa budú stíhať ostatné, teda neinvazívne, menej intenzívne formy sexuálneho zneužívania, ako sú napr. dotyky na intímnych partiách, prsiach žien, a to aj cez oblečenie, vyzliekanie obete páchatelom, ak má sexuálny motív, ale aj kozmetické úkony ako piercing alebo tetovanie na tele maloletého, ktorý ešte nedovršil štrnásť rokov.⁷¹⁰ V takýchto prípadoch sa stanovuje výška trestu odňatia slobody na šesť mesiacov až päť rokov. Avšak podľa ods. 4 predmetného § 207 rakúskeho TZ, nebude v takomto prípade možné potrestať páchatela, ktorý nie je starší od maloletej obete v danom prípade o viac ako štyri roky, a ak obeť dosiahla už dokonca dvanásť rokov svojho veku.

Z početných mravnostných trestných činov upravených v desiatom oddiele osobitnej časti rakúskeho TZ, ktoré sa aspoň čiastočne dotýkajú aj problematiky sexuálneho zneužívania maloletých, treba vyzdvihnúť ešte tri trestné činy. Prvým je **TČ sexuálneho zneužívania mladistvých** (nem. *Sexueller Missbrauch von Jugendlichen*) podľa § 207b rakúskeho TZ. Mladistvými sa spravidla chápu osoby, ktoré už dovŕšili štrnásť rok veku, ale ešte nedovŕšili plnoletosť, t. j. osemnásť rokov.⁷¹¹ V zmysle prvej základnej skutkovej podstaty obsiahnutej v prvom odseku § 207b, objektívna stránka spočíva vo vykonaní pohlavného styku, umožnení takého styku alebo v navedení na styk s treťou osobou, ak páchatel zneužil tú skutočnosť, že obeť, ktorá ešte nedosiahla šesťnásť rokov, nebola schopná a zrelá dostatočne chápať sexuálny charakter páchatelovho konania. V takomto prípade sa má uložiť trest odňatia slobody až na jeden rok alebo peňažný trest. Druhá základná skutková podstata, upravená v odseku 2 § 207b rakúskeho TZ, potom poskytuje ochranu dospievajúcim až do dovŕšenia osemnásteho roku veku, ak by k pohlavnému styku malo prísť s využitím tiesne obete. Trestom sa stanovuje trest odňatia slobody do troch rokov. Tretia základná skutková podstata je napokon upravená v treťom odseku § 207b, podľa ktorej je trestné priame zvedenie osoby, ktorá ešte nedovŕšila osemnásť rok veku, k pohlavnému styku za odplatu. Trestom je odňatie slobody až na tri roky. V uvedených prípadoch nachádzame určité paralely s § 202 ods. 1 písm. b), resp. § 202 ods. 2 písm. a) slovenského TZ, ktorý je však opäť prísnejší z hľadiska výšky trestov v porovnaní s rakúskou úpravou.

Následne sa treba zmieniť aj o **TČ zneužitia autority** (nem. *Mißbrauch eines Autoritätsverhältnisses*) podľa § 212 rakúskeho TZ. Cieľom tohto ustanovenia je zabrániť sexuálnemu zneužívaniu závislých osôb, kde páchatel využíva svoje

⁷¹⁰ K tomu pozri bližšie *Sexueller Mißbrauch von Unmündigen § 207 StGB* [online]. Dostupné na internete: <https://kocher-bucher.at/sexualstrafrecht/sexueller-missbrauch-von-unmuendigen>, [cit. 3. 11. 2022].

⁷¹¹ K tomu pozri bližšie *Kinder und Jugendliche* [online]. Dostupné na internete: <https://www.oesterreich.gv.at/themen/jugendliche/jugendrechte/4/1/Seite.1740210.html>, [cit. 3. 11. 2022].

postavenie voči mladistvej obeti. Podľa prvého odseku je trestným vykonanie pohlavného styku alebo pohnutie k pohlavnému styku s mladistvou osobou, ktorou sa v zmysle § 74 ods. 1 bod 3 rakúskeho TZ rozumie osoba, ktorá dovŕšila štrnásť rok, ale ešte nedosiahla osemnásť rok svojho veku, ak páchatel' na to zneužil tú skutočnosť, že ide o dieťa zverené do jeho starostlivosti alebo dozoru, resp. že ide o odkázanú osobu. Za páchatel'ov v zmysle § 212 ods. 1 rakúskeho TZ tak možno považovať matku a otca, ako aj všetkých príbuzných vo vzostupnej línii, ale napr. aj pedagógov, trénerov či učiteľ'ov. Trestom je odňatia slobody až na tri roky. Pokiaľ ide o ustanovenie druhého odseku § 212, to postihuje rovnakým spôsobom za vykonanie pohlavného styku s mladistvou osobou, ktorá ešte nedovŕšila osemnásť rok veku, alebo za jej pohnutie k takémuto činu tých, ktorí na to zneužijú svoju úradnú autoritu a uznané postavenie voči obeti, či už pôjde o zdravotníkov, kňazov, vychovávateľ'ov atď.⁷¹² V tomto smere je ekvivalentom v našej právnej úprave ustanovenie § 202 ods. 1 písm. a), resp. § 202 ods. 1 písm. c) slovenského TZ, ktorý je však prísnejší, keďže hornú hranicu trestu odňatia slobody stanovuje až na päť rokov.

Napokon možno vyzdvihnúť z rakúskej právnej úpravy ešte **TČ iniciovania sexuálnych kontaktov s maloletými** (nem. *Anbahnung von Sexualkontakten zu Unmündigen*) podľa § 208a rakúskeho TZ, ktoré kriminalizuje „predpolie“ sexuálneho zneužívania. Objektívna stránka v základných skutkových podstatách v ods. 1 a ods. 1a § 208a spočíva v navrhnutí alebo dohodnutí osobného stretnutia s osobou mladšou ako štrnásť rokov v úmysle spáchať na nej niektorý z taxatívne uvedených sexuálnych trestných činov, vrátane sexuálneho zneužívania a výroby detskej pornografie, a to či už prostredníctvom telekomunikácie, počítača alebo iným ľstivým spôsobom. Okrem toho však musí páchatel' svoj úmysel potvrdiť aj ďalším krokom, ktorý slúži na prípravu stretnutia. Môže to byť napríklad kúpa vstupenky na miesto stretnutia, cestovného lístka atď., a to s úmyslom spáchať niektorý z taxatívne vymenovaných sexuálnych TČ.⁷¹³ Zaujímavé je v tomto kontexte potom ustanovenie druhého odseku predmetného § 208a rakúskeho TZ o účinnej ľútosti, na základe ktorého nebude potrestaný páchatel', ak dobrovoľne upustí od svojho zámeru a zároveň oznámi orgánom činným v trestnom konaní svoj čin ešte skôr, než sa o tom sami dozvedeli. Uvedenému trestnému činu zodpovedá v našej právnej úprave sexuálne zneužívanie prostredníctvom elektro-

⁷¹² K tomu pozri bližšie *Mißbrauch eines Autoritätsverhältnisses § 212 StGB* [online]. Dostupné na internete: <https://kocher-bucher.at/sexualstrafrecht/missbrauch-eines-autoritaetsverhaeltnisses>, [cit. 3. 11. 2022].

⁷¹³ K tomu pozri bližšie *Anbahnung von Sexualkontakten zu Unmündigen § 208a StGB* [online]. Dostupné na internete: <https://kocher-bucher.at/sexualstrafrecht/anbahnung-von-sexualkontakten-zu-unmuendigen>, [cit. 3. 11. 2022].

nickej komunikačnej služby podľa § 201a slovenského TZ. Avšak na rozdiel od našej právnej úpravy sa rakúska neobmedzuje na kontaktovanie dieťaťa len cez elektronickú komunikačnú službu, ale možný je akýkoľvek ľstivý spôsob nadviazania kontaktu za účelom navrhnutia alebo dohodnutia osobného stretnutia, aby potom páchatel dieťa sexuálne zneužil. Zároveň je však rozsah ochrany širší v našej právnej úprave, nakoľko chráni pred takýmto konaním osoby až do dovŕšenia pätnásteho roku veku. Z hľadiska punitivity možno napokon konštatovať, že aj pri tomto ustanovení je slovenský TZ prísnejší, keďže ukladá trest odňatia slobody s hornou hranicou až tri roky, kým rakúsky zákonodarca stanovuje trest odňatia slobody len do dvoch rokov.

3.5.4 Nemecko

Nemecká právna úprava problematiky sexuálneho zneužívania je príkladom mimoriadne roztrieštenej úpravy s množstvom osobitných ustanovení. Nemecký TZ upravuje predmetnú kriminalitu *de lege lata* predovšetkým v § 174 až § 176e, ktoré sú súčasťou trinástej hlavy osobitnej časti nemeckého TZ (nem. *Strafgesetzbuch-StGB* z roku 1871) s názvom TČ proti sexuálnemu sebaurčeniu. Sexuálneho zneužívania sa však do veľkej miery dotýkajú aj ďalšie trestné činy z tejto hlavy, spracovanie ktorých presahuje možnosti tejto kapitoly.

Samotný TČ *sexuálneho zneužívania detí* (nem. *Sexueller Missbrauch von Kindern*) je upravený v § 176 nemeckého TZ. Zo znenia prvého odseku § 176 vyplýva, že poskytuje absolútnu ochranu deťom mladším ako štrnásť rokov pred všetkými formami pohlavného styku, ktoré sú z hľadiska páchatel'a buď aktívneho charakteru a páchatel' ich vykonáva na dieťati, alebo pasívneho charakteru a páchatel' si ich necháva vykonávať od dieťaťa. Druhou alternatívou postihovateľného konania je pohnutie dieťaťa k tomu, aby vykonalo sexuálne aktivity na tretej osobe, alebo si ich nechalo na sebe vykonať treťou osobou. Rovnako sa sexuálneho zneužívania napokon v tretej alternatíve dopustí aj ten, kto za vyššie uvedené sexuálne aktivity poskytne alebo sľúbi dieťaťu odplatu. Samotný zákon používa pritom pojem *sexuelle Handlungen*, ktorý treba vykladať v adekvátnom rozsahu ako v našich podmienkach vykonanie súložie alebo iného spôsobu sexuálneho zneužívania. Vždy však pôjde o konanie spojené s telesným kontaktom medzi páchatel'om a obeťou, ktoré musí mať objektívne sexuálny kontext bez ohľadu na to, či dieťa rozumie účelu takéhoto konania.⁷¹⁴ V druhom odseku § 176 potom nemecký zákonodarca zakotvuje možnosť upustiť od uloženia trestu, ak bol pohlavný styk medzi páchatel'om a dieťaťom, ktoré teda ešte nedovŕšilo štr-

⁷¹⁴ FISCHER, T. *Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen*. München: C. H. Beck, 2018, s. 1202 a nasl.

násť rokov, konsenzuálny a nie je veľký rozdiel v ich veku a vyzretosti. Je to obdobná forma ochrany dvoch vzájomne vekovo blízkych mladých ľudí, medzi ktorými došlo k pohlavnému styku, ak je jedna stránka ešte pod zákonnou ochranou pre jej nízky vek, s akou sme sa mohli stretnúť už aj v ustanovení § 206 ods. 4, resp. § 207 ods. 4 rakúskeho TZ. Rakúska právna úprava sa však v tomto smere javí predsa len precíznejšia. V porovnaní so slovenskou právnou úpravou možno konštatovať, že nemecký aj rakúsky zákonodarca poskytuje z hľadiska vekovej hranice legálneho sexu užší rozsah ochrany a ukladá nižšie tresty. To platí osobitne pri nemeckej úprave, kde zo znenia § 176 vyplýva, že trestom za uvedené alternatívy konania má byť trest odňatia slobody najmenej jeden rok, a to bez určenia hornej hranice, kým v § 201 ods. 1 slovenského TZ sa stanovuje dolná hranica trestu odňatia slobody na tri roky a horná na desať rokov.

Ustanovenia § 176c, resp. § 176d nemeckého TZ tvoria potom vo vzťahu k základným skutkovým podstatám TČ sexuálneho zneužívania podľa § 176 kvalifikované skutkové podstaty. Príťažujúcimi okolnosťami podľa § 176c sú jednak recidíva tohto TČ v priebehu piatich rokov (ods. 1, prvý bod), ako aj vykonanie súložie alebo praktík, ktoré sú spojené s penetráciou do tela (ods. 1, druhý bod), spoločné konanie najmenej dvoch osôb (ods. 1, tretí bod), vystavenie dieťaťa nebezpečenstvu ťažkej ujmy na zdraví alebo podstatného narušenia jeho fyzického alebo emocionálneho vývinu (ods. 1, štvrtý bod), spáchanie činu v úmysle vytvoriť pornografický materiál (ods. 2), závažné fyzické týranie dieťaťa alebo vystavenie nebezpečenstvu smrti (ods. 4). Páchatel' sa potrestá v týchto prípadoch odňatím slobody najmenej na dva roky, resp. päť rokov, bez určenia hornej hranice trestu, čo sú opäť výrazne nižšie tresty, než ukladá v kvalifikovaných skutkových podstatách § 201 TZ ods. 2 až 3 slovenský zákonodarca. Napokon v prípade, ak páchatel' spôsobí smrť dieťaťa čo i len z nedbanlivosti, potrestá sa odňatím slobody na najmenej 10 rokov až doživotie. Doživotný trest odňatia slobody však za TČ sexuálneho zneužívania v našich domácich podmienkach nie je možné uložiť.

V § 176a nemeckého TZ nachádzame ďalej upravený TČ **sexuálneho zneužívania detí bez fyzického kontaktu s dieťaťom** (nem. *Sexueller Missbrauch von Kindern ohne Körperkontakt mit dem Kind*). Týmto ustanovením sa teda postihujú konania nespojené s priamym telesným kontaktom, čiže vzhľadom na už uvedené nejde o sexuálne aktivity na samotnom dieťati. Alternatívami nespojenými s priamym telesným kontaktom sú jednak vykonanie sexuálnych aktivít pred dieťaťom, ako aj pohnutie dieťaťa, aby vykonalo sexuálne aktivity, ktoré nespádajú pod prípady postihnutelné § 176, resp. pôsobenie na dieťa predvádzaním pornografických materiálov. Nemecký zákonodarca určuje v týchto prípadoch trest odňatia slobody od šesť mesiacov do 10 rokov, čím poskytuje pomerne veľkorysý

priestor na rozhodnutie súdu v závislosti od podmienok konkrétneho prípadu. Tu možno dodať, že hneď prvá alternatíva vo forme vykonania sexuálnych aktivít pred dieťaťom, nachádza svoj ekvivalent v ustanovení § 201b slovenského TZ a vykonáva čl. 3 ods. 3 Smernice o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii z roku 2011. Druhú alternatívu, teda vo forme pohnutia dieťaťa, aby vykonalo sexuálne aktivity nespádajúce pod § 176 nemeckého TZ, ktorou je pokryté akékoľvek iné podnietenie dieťaťa k sexuálnym aktivitám, ak nesmeruje k ich vykonaniu na páchatel'ovi alebo inej osobe, bolo by v našich podmienkach možné kvalifikovať ako TČ ohrozovania mravnej výchovy mládeže podľa § 211 slovenského TZ. Tretiu alternatívu, čiže pôsobenie na dieťa predvádzaním pornografických materiálov, približuje sa svojím významom k prvej alternatíve, a preto možno v podmienkach slovenského práva zväziť pravdepodobne rovnakú kvalifikáciu.

O vyššie naznačenej mimoriadnej roztrieštenosti nemeckej úpravy v predmetnej oblasti svedčí aj ustanovenie § 174 nemeckého TZ, ktoré obsahuje **TČ sexuálneho zneužívania zverených osôb** (nem. *Sexueller Mißbrauch von Schutzbefohlenen*). Ochrana sa poskytuje z hľadiska veku stupňovito. Do šestnástich rokov sú osoby pod ochranou pred sexuálnymi aktivitami vždy, keď sú páchatel'ovi zverené na výchovu, vzdelávanie a starostlivosť bez toho, že by bolo potrebné skúmať, či prišlo k zneužitiu takého vzťahu. Do osemnástich rokov sa taká ochrana uplatňuje, keď je osoba páchatel'ovi zverená na výchovu, vzdelávanie alebo starostlivosť, alebo je páchatel'ovi podriadená v služobnom alebo pracovnom pomere, pričom páchatel' zneužíva vzťah závislosti vyplývajúci zo zverenia alebo podriadenosti. Tieto dve alternatívy sa podľa ods. 2 uplatňujú aj v prípade, že páchatel'ovi je chránená osoba zverená v rámci inštitúcie (právnickej osoby). Rovnako sa do osemnástich rokov uplatňuje ochrana pred sexuálnymi aktivitami, ak je chránená osoba voči páchatel'ovi právnym alebo biologickým potomkom alebo je potomkom manžela alebo partnera. Tu možno v rámci komparácie uviesť, že náš právny poriadok stanovuje v znení ekvivalentného § 202 slovenského TZ širší rozsah ochrany, keďže pri osobách do osemnástich rokov nie je potrebné preukazovať zneužitie postavenia páchatel'a, postačuje teda právny alebo faktický vzťah dozoru alebo odkázanosti.⁷¹⁵ Na druhej strane nemecký TZ rozširuje ochranu aj na deti manželov a partnerov do osemnástich rokov, voči ktorým vzťah dozoru, odkázanosti, závislosti vôbec nemusí existovať. Ustanovenie § 174 ods. 3 nemeckého TZ trestá potom vykonanie sexuálnych aktivít pred zverenou osobou za podmienok podľa ods. 1, respektíve pohnutie zverenej osoby, aby vykonala sexuálne aktivity pred páchatel'om. Z hľadiska vykonáva-

⁷¹⁵ BELEŠ, A. Sexuálne zneužívanie z komparatívneho pohľadu. In: *Trestní právo*, 2019, roč. 23, č. 2, s. 16.

nia sexuálnych aktivít pred zverenou osobou a zverenej osoby pred páchatelom, prichádza do úvahy podľa slovenského TZ kvalifikácia podľa § 202 s uplatnením znaku iný spôsob sexuálneho zneužitia.

3.5.5 Švajčiarsko

Sexuálne zneužívanie je vo švajčiarskom právnom poriadku *de lege lata* stíhané predovšetkým prostredníctvom TČ *sexuálnych úkonov s maloletými* podľa § 187 švajčiarskeho TZ a TČ *sexuálnych úkonov so závislými osobami* podľa § 188 švajčiarskeho TZ. Tieto trestné činy sú systematicky zaradené do prvého dielu piateho titulu druhej knihy švajčiarskeho trestného zákona z roku 1937, medzi trestnými činmi proti sexuálnej integrite. Švajčiarska právna úprava sa javí ako jednoduchšia v porovnaní s nemeckou.

V odseku 1 článku 187 švajčiarskeho TZ nachádzame jedinú základnú skutkovú podstatu predmetného TČ *pohlavného styku s maloletými* (angl. *Sexual acts with children*), ktorou sa postihuje páchatel pohlavného styku s dieťaťom mladším ako šesťnásť rokov, resp. toho, kto pohne takéto dieťa k pohlavnému styku alebo ho do pohlavného styku zapojí. Trestom je buď peňažný trest alebo trest odňatia slobody neprevyšujúci päť rokov. Absolútna ochrana pred sexuálnym zneužitím v akejkoľvek forme pohlavného styku sa teda poskytuje osobám do dovŕšenia šesťnásťročného veku, čo znamená, že švajčiarsky zákonodarca poskytuje širšiu ochranu deťom, než je to v slovenských podmienkach, keďže ekvivalentný § 201 ods. 1 TZ poskytuje ochranu len deťom do dovŕšenia ich pätnásťročného veku. K tomu však treba pripojiť aj ustanovenie odseku 2 článku 187 švajčiarskeho TZ, ktoré stanovuje, že žiaden trest nebude možné uložiť, ak je vekový rozdiel medzi páchatelom a poškodeným tri alebo menej rokov. To znamená, že ak sa dopustí akejkoľvek formy pohlavného styku napr. 15-ročný páchatel s poškodeným, ktorý má len 12 rokov, nebude ho možné potrestať, hoci je poškodený pod minimálnou vekovou hranicou legálneho sexu. Táto v našich podmienkach neexistujúca a pomerne liberálna právna úprava, podobná čiastočne napr. zmýšľaniu rakúskeho zákonodarcu vo vyššie opísanom § 206 ods. 4, resp. § 207 ods. 4 rakúskeho TZ, jednoznačne stavia na ochrane adolescentov v prípade začiatku ich sexuálneho života a ponúka im v takýchto prípadoch bez-trestnosť. S tým napokon úzko súvisí aj ustanovenie nasledujúceho, tretieho odseku čl. 187 švajčiarskeho TZ, ktoré stanovuje, že ak páchatel nedovŕšil v čase spáchania skutku, prípadne prvého zo skutkov vek dvadsať rokov, a ak existujú okolnosti hodné osobitného zreteľa, alebo ak je dieťa manželom alebo registrovaným partnerom páchatela, môže zodpovedný orgán dokonca upustiť od trestného stíhania alebo uloženia trestu. Veľmi zaujímavým je napokon aj ustanovenie po-

sledného, štvrtého odseku čl. 187 švajčiarskeho TZ, podľa ktorého ak páchatel' konal v mylnej predstave, že dieťa má aspoň šesťnásť rokov, ale túto chybu by neurobil, ak by konal s náležitou starostlivosťou, trestná sadzba trestu odňatia slobody nesmie prevýšiť tri roky alebo sa mu má uložiť len peňažný trest.

Keďže vo švajčiarskom TZ nenájdeme *expressis verbis* upravený online grooming detí, ten sa postihuje ako plánovanie TČ *pohlavného styku s maloletými* podľa čl. 187 ods. 1 švajčiarskeho TZ, prípadne ako plánovanie TČ *pornografie* podľa § 197 švajčiarskeho TZ, v štádiu prípravy.⁷¹⁶

Pokiaľ ide o právnu úpravu TČ *sexuálnych úkonov so závislými osobami* (angl. *Sexual acts with dependent persons*) podľa čl. 188 švajčiarskeho TZ, tým sa postihuje páchatel', ktorý vykoná pohlavný styk s maloletým starším ako šesťnásť rokov, pričom na to zneužije závislosť, ktorú maloletý má voči páchatel'ovi z dôvodu vzdelávania, starostlivosti alebo zamestnania maloletého, alebo ak pôjde o akúkoľvek inú formu závislého vzťahu, ktorú páchatel' zneužije za účelom dosiahnutia pohlavného styku, resp. trestným bude aj ten, kto nabáda maloletého, aby sa dopustil pohlavného styku zneužívajúc svoju závislosť na páchatel'ovi. Trestom má byť trest odňatia slobody neprevyšujúci tri roky alebo sa má uložiť peňažný trest. V tomto prípade môžeme nájsť zodpovedajúci ekvivalent v ustanovení § 202 ods. 1 písm. a) slovenského TZ, ktorý však ukladá prísnejší trest odňatia slobody s hornou hranicou trestu do päť rokov. Avšak v prípade, ak je maloletý manželom alebo registrovaným partnerom páchatel'a, zodpovedné orgány môžu v zmysle čl. 188 ods. 2 švajčiarskeho TZ upustiť od trestného stíhania, resp. uloženia trestu.

V kontexte ochrany maloletých pred ich sexuálnym zneužívaním možno tiež ešte uviesť aj čl. 196 švajčiarskeho TZ, v ktorom je upravený TČ *pohlavného styku s maloletým za odplatu* (angl. *Sexual acts with minors against payment*). V zmysle tohto ustanovenia je trestné vykonávanie pohlavného styku s maloletými do dovŕšenia osemnásteho roku veku, ako aj navádzanie takýchto osôb na pohlavný styk, ak k pohlavnému styku dôjde alebo má prísť za odplatu. Páchatel'ovi možno uložiť trest odňatia slobody neprevyšujúci tri roky alebo peňažný trest. Predmetné ustanovenie má svoj ekvivalent v § 202 ods. 1 písm. b) slovenského TZ, pričom je však naša právna úprava opäť punitívnejšia, keď hornú hranicu trestu odňatia slobody stanovuje až na päť rokov.

Zaujímavá je tiež aj právna úprava viacerých ďalších trestných činov, ktoré

⁷¹⁶ *Sexual violence against children online. Input from the Swiss Foundation for the Protection of Children for the General Comment on children's rights in relation to the digital environment.* [online]. Dostupné na internete: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/CRC/GCChildrensDigitalEnvironment/OtherStakeholders/Swiss_Foundation_for_the_Protection_of_Children.docx, [cit. 5. 11. 2022].

častočne poskytujú ochranu maloletým pred rôznymi formami zneužívania so sexuálnym charakterom. Tu možno uviesť napr. **TČ podporovania k prostitúcii** (angl. *Encouraging prostitution*), ktorý je upravený v čl. 195 švajčiarskeho TZ, ktorý okrem iného kriminalizuje konanie každej trestne zodpovednej osoby, ktorá podporuje alebo navádza neploletú osobu k prostitúcii so zisťným úmyslom nadobudnúť finančný zisk, ale zaujímavý je tiež aj **TČ pornografie** podľa § 197 švajčiarskeho TZ, ktorým sa postihuje nielen verbovanie maloletých na účasť na pornografickom predstavení a umožnenie ich účasti na takomto predstavení, ale aj sprístupnenie a ukazovanie pornografických materiálov osobám mladším ako šesťnásť rokov, pričom však nemožno potrestať neploletých, ktorí nedovršili šesťnásť rokov, ak vyrobili na základe vzájomného súhlasu pornografický materiál o vlastných sexuálnych aktivitách, alebo ak taký držia a užívajú.

Z hľadiska ochrany maloletých pred sexuálnym zneužívaním možno napokon ešte dodať, že TČ *pohlavného styku s maloletými* podľa čl. 187 ods. 1 sa v zmysle čl. 101 švajčiarskeho TZ nepremlčuje, ak bolo obeťou dieťa, ktoré ešte nedovršilo dvanásť rok svojho veku. Ide o zaujímavé ustanovenie, ktoré naša právna úprava nepozná.

3.5.6 Taliansko

Talianska právna úprava predstavuje v mnohých aspektoch úplne odlišnú koncepciu úpravy sexuálneho zneužívania v porovnaní so slovenskou alebo uvedenými germánskymi právnymi úpravami. Taliansky Trestný zákon z roku 1930 (ďalej len taliansky TZ) upravuje predmetnú problematiku *de lege lata* predovšetkým v ustanovení čl. 609-quater a nasl., ktoré sú súčasťou XII. titulu druhej knihy talianskeho TZ, a sú zaradené medzi trestnými činmi proti osobe.

Uvedený čl. 609-quater má názov *Sexuálne aktivity s maloletým* (tal. *Atti sessuali con minorenni*). V zmysle uvedeného ustanovenia sa potrestá ten, kto sa bez použitia násillia alebo donútenia zapojí do pohlavného styku s:⁷¹⁷

⁷¹⁷ Ak by bol totiž čin spáchaný použitím násillia, hrozbami alebo donútením, bolo by potrebné situáciu v zmysle talianskej právnej úpravy, vychádzajúcej zo znenia čl. 609-quater, kvalifikovať ako TČ *sexuálneho násillia* podľa čl. 609-bis talianskeho TZ, rovnako ak páchatel' navádza k pohlavnému styku alebo jeho podstúpeniu osobu, pri ktorej zneužil jej fyzické alebo mentálne dispozície, alebo ak sa dopustil ľsti v osobe skutočného páchatel'a činu. Trestom je odňatie slobody na šesť až desať rokov. Prit'azujúce okolnosti sú uvedené v ustanovení § 609-ter. medzi nimi napr. aj spáchanie činu na osobe mladšej ako osemnásť rokov, pričom trest sa zdvojnásobuje, ak je obeťou dieťa mladšie ako desať rokov. K tomu pozri MAGNI, E. A. *Art. 609-quater. C. P.: Atti sessuali con minorenni* [online]. Dostupné na internete: <https://www.avvocatoeoloallessandromagni.it/art-609-quater-c-p-atti-sessuali-con-minorenni/>, [cit. 5. 11. 2022].

- a) osobou mladšou ako štrnásť rokov, a to trestom odňatia slobody na šesť až dvanásť rokov;
- b) osobou, ktorá už síce dovŕšila štrnásť rokov, ale páchatel' za týmto účelom zneužil dôveru maloletej osoby alebo svoju autoritu a vplyv, potrestá sa odňatím slobody do štyroch rokov;
- c) osobou mladšou ako šestnásť rokov, ak je páchatel' predkom, rodičom, osvojitel'om, alebo jeho spolubývajúcim životným partnerom, poručníkom alebo inou osobou, ktorej je z dôvodov starostlivosti, výchovy, dohľadu alebo opatrovníctva maloletý zverený alebo s ním žije v spoločnej domácnosti, pričom v takomto prípade sa stanovuje trest odňatia slobody na tri až šesť rokov.

Predmetné ustanovenie teda chráni každú osobu do dovŕšenia jej štrnásteho roku veku pred akýmikoľvek sexuálnymi aktivitami páchatel'a, keďže takáto osoba absolútne nie je schopná dať svoj súhlas na pohlavný styk pre nedostatočný vek.⁷¹⁸ Talianske právo považuje totiž už vek 14 rokov za primeraný na to, aby človek mohol slobodne a vedome disponovať so svojou sexuálnou sférou. To znamená, že bez ohľadu na vekový rozdiel nie je pohlavný styk s osobou, ktorá už dovŕšila 14 rokov, nikdy trestným činom (za predpokladu, že s tým daná osoba súhlasí), samozrejme, s výnimkou vyššie uvedených prípadov pod písm. b), resp. c). Pri porovnaní so slovenskou právnou úpravou možno konštatovať, že predmetná základná skutková podstata podľa čl. 609-quater nachádza svoj ekvivalent predovšetkým v ustanovení § 201 ods. 1 nášho TZ, ako aj čiastočne v § 202 ods. 1 písm. a), resp. písm. c) slovenského TZ. Je však evidentné, že slovenský zákonodarca opäť raz poskytuje širšiu absolútnu ochranu, keďže ju poskytuje deťom až do dovŕšenia pätnásteho roku veku, a v prípade zneužitia dôvery a autority páchatel'a, resp. ak ide o páchatel'a, ktorému je dieťa zverené do starostlivosti alebo pod jeho dozor alebo ide o odkázanú osobu, tak v týchto prípadoch náš právny poriadok chráni pred akoukoľvek formou sexuálneho zneužitia každého až do dovŕšenia jeho osemnásteho roku veku. Na druhej strane môže prekvapiť pomerne značný rozdiel vo výške trestu odňatia slobody, pričom v prípade čl. 609-quater písm. a) je talianska právna úprava dokonca prísnejšia, než naša, keďže umožňuje uložiť trest odňatia slobody na šesť až dvanásť rokov, kým ekvivalentné ustanovenie § 201 ods. 1 nášho TZ ukladá trest na tri roky až desať rokov. Avšak v ostatných prípadoch, uvedených vyššie pod písm. b), resp. c), je výška trestu porovnateľná s tým, čo umožňuje uložiť § 202 ods. 1 slovenského TZ. Pomerne prekvapujúco pôsobí však tá skutočnosť, že za znásilnenie

⁷¹⁸ K tomu pozri bližšie *Atti sessuali con minorenni: cosa si rischia a fare sesso con minori?* [online]. Dostupné na internete: <https://www.studiolegalederosamistretta.it/atti-sessuali-con-minorenni-art-609-quater-c-p/>, [cit. 5. 11. 2022].

a ostatné formy sexuálneho násillia, ktoré pokrýva čl. 609-bis talianskeho TZ, horná hranica trestu odňatia slobody, stanovená do desať rokov, je miernejšia, než v prípade sexuálnych aktivít s maloletými, kde je možné uložiť už uvedený trest odňatia slobody na šesť až dvanásť rokov.

Na druhej strane sú prít'azujúcimi okolnosťami majúcimi podľa čl. 609-quater za následok zvýšenie trestu odňatia slobody až o jednu tretinu (odňatie slobody až na šesťnásť rokov), podľa talianskej právnej úpravy zapojenie sa do pohlavného styku s maloletým, ktorý nedovršil štrnásť rok svojho veku, za odplatu (čo i len sľúbenú), taktiež ak bol čin spáchaný spoločným konaním viacerých osôb (najmenej dvoch), ak čin spáchala osoba, ktorá je súčasťou zločineckého spolčenia, a to s cieľom uľahčiť jeho činnosť, následne ak bola činom maloletému spôsobená vážna ujma v dôsledku opakovaného konania, resp. ak bol ohrozený život maloletého. Ak obeť sexuálneho zneužívania nedovršila ani desať rokov, trest odňatia slobody sa zdvojnásobí (odňatie slobody na dvanásť až dvadsaťštyri rokov). Naopak, v menej závažných prípadoch sa trest znižuje najviac o dve tretiny.

Predmetný čl. 609-quater následne depenalizuje konanie ešte maloletého páchatel'a, ktorý vykoná pohlavný styk alebo sa do neho zapojí s maloletou osobou, ktorá dosiahla už aspoň trinásť rok veku, ak vekový rozdiel medzi subjektmi nepresahuje štyri roky.⁷¹⁹ Túto stratégiu *dekriminalizácie* alebo *depenalizácie* prípadov, ak je páchatel'om sexuálneho zneužívania stále ešte maloletá osoba, ktorú od obete delí len malý vekový rozdiel, mohli sme vidieť už aj v nemeckej, rakúskej či švajčiarskej právnej úprave, s tým istým účelom zákonodarcu. Neexistencia takejto možnosti v našej právnej úprave a kritika takéhoto stavu bola takisto už viackrát vyššie zmienená.

Následne je potrebné uviesť aj ustanovenie čl. 609-quinquies, ktorý upravuje **TČ korupcie maloletých** (tal. *Corruzione di minorenni*). Toto ustanovenie kriminalizuje taktiež toho, kto v prítomnosti osoby mladšej ako štrnásť rokov vykoná pohlavný styk, na ktorom majú tieto osoby asistovať, pričom trestom je odňatie slobody na jeden až päť rokov. Rovnako sa potrestá, kto prinúti osobu mladšiu ako štrnásť rokov, aby pomáhala pri vykonaní pohlavného styku alebo takej osobe ukáže pornografický materiál, aby takáto osoba vykonala alebo podstúpila pohlavný styk. Prísnejšie sa následne potrestá spáchanie činu viacerými osobami,

⁷¹⁹ Podľa vyššie uvedených podmienok talianskeho TZ teda maloletý, ktorý sa zapojí do sexuálnych aktov s inou maloletou osobou, nebude postihnuteľný, ak sú splnené dve podmienky:

- a) že mladší z dvojice má 13 rokov (napr. pätnásťročný, ktorý má sex s dvanásťročným vždy spácha trestný čin);
- b) že vekový rozdiel medzi nimi nie je väčší ako 4 roky (napr. chlapec vo veku 17 rokov a 6 mesiacov môže mať sex s dievčaťom vo veku 13 rokov a 9 mesiacov, ale nie s dievčaťom vo veku 13 rokov a 3 mesiace).

taktiež ak trestný čin spácha osoba, ktorá je súčasťou zločineckého spolčenia, a to za účelom uľahčenia jeho činnosti, a taktiež ak je trestný čin spáchaný hrubým násilím, alebo ak maloletý utrpí pre opakovanie konania ťažkú ujmu, resp. ak je v dôsledku činu ohrozený život maloletého. Trest sa zvyšuje až o polovicu, ak je vinníkom predok, rodič, osvojiteľ alebo jeho spolubývajúci životný partner, poručník alebo iná osoba, ktorej je maloleté dieťa zverené z dôvodu starostlivosti, výchovy, dohľadu alebo starostlivosti alebo osoba, ktorá má s poručníkom partnerský vzťah. V tomto prípade nachádzame obdobu v našom TZ v ustanovení § 201b slovenského TZ, avšak s miernejšími trestami.

Ako zaujímavosť možno uviesť ustanovenie *čl. 609-sexies*, v zmysle ktorého sa páchatel nemôže ospravedlniť neznalosťou veku poškodenej osoby, s výnimkou nevyhnutnej neznalosti.⁷²⁰ V zmysle ustanovenia *čl. 609-septies* orgány činné v trestnom konaní pri sexuálnych aktivitách s maloletými vždy postupujú *ex offio*, pričom pri mnohých iných sexuálnych trestných činoch len na základe súkromnej žaloby, ktorú je potrebné podať spravidla do dvanástich mesiacov od spáchania činu a nie je možné ju stiahnuť. Platí pritom, že premlčacia doba je 24 rokov plus $\frac{1}{4}$ v prípade akýchkoľvek úkonov prerušujúcich konanie pre základnú skutkovú podstatu predpokladanú v prvom odseku *čl. 609-quater*, spolu 30 rokov. V prípade sexuálnych aktov s maloletými mladšími ako 10 rokov, premlčacia lehota uplynie v lehote 48 rokov, pričom vždy začína plynúť až od dovŕšenia osemnásteho roku veku obete.⁷²¹ V porovnaní s našou právnou úpravou možno teda konštatovať, že talianska legislatíva je v tomto smere prísnejšia a stanovuje podstatne dlhšiu dobu premlčania ako je tomu v SR na základe ustanovenie § 87 ods. 5 nášho TZ. V *čl. 609-nonies* nachádzame potom aj ďalšie doplnkové tresty a sankcie, ktoré je možné uložiť odsúdeným za rôzne sexuálne trestné činy, vrátane TČ sexuálnych aktivít s maloletými. Medzi nimi nachádzame napr. stratu rodi-

⁷²⁰ Inými slovami, chyba týkajúca sa veku obete vylučuje trestný čin iba vtedy, ak páchatel napriek tomu, že zisťoval vek maloletej osoby s náležitou starostlivosťou, bol v presvedčení, že maloletý už dosiahol plnoletosť. Nestačí teda len ústne uistenie o veku poskytnuté maloletým, nadpriemerné fyzické črty typické pre dospelých alebo verbálne ubezpečenie o veku od tretích strán. Ak by sme mali uviesť príklad konkrétnej nevyhnutnej nevedomosti, možno ju ilustrovať na takom príklade, keď maloletý prijme všetky možné opatrenia, aby dospelý uveril, že má viac ako osemnásť rokov, napríklad je vždy pri východe z univerzity, ako keby ju navštevoval, alebo často vystupuje z auta, ako keby mal vodičský preukaz. V takýchto prípadoch by dospelý mohol byť oslobodený z dôvodu „nevyhnutnej“ neznalosti skutočného veku poškodenej osoby, keďže do rovnakej chyby by sa dostal zrejme každý. K tomu pozri *Fare sesso con una minorene è reato?* [online]. Dostupné na internete: <https://avvocatomattiafontana.com/sexo-minorene-reato/>, [cit. 5. 11. 2022].

⁷²¹ K tomu pozri bližšie *Atti sessuali con minorenni: cosa si rischia a fare sesso con minori?* [online]. Dostupné na internete: <https://www.studiolegalederosamistretta.it/atti-sessuali-con-minorenni-art-609-quater-c-p/>, [cit. 5. 11. 2022].

čovských práv a povinností, trvalé vylúčenie akéhokoľvek opatrovníctva, trvalé vylúčenie z akejkolvek funkcie v školách a zariadeniach pre maloletých, atď.

Ustanovenie **čl. 609-undecies poskytuje ochranu** maloletých až do dovŕšenia šestnásteho roku veku **pred groomingom**, ktorým taliansky TZ rozumie akýkoľvek čin zameraný na získanie dôvery maloletého, realizovaný klamstvom, lichôtkami alebo hrozbami, a to aj s využitím internetu alebo iných sietí alebo komunikačných prostriedkov. Trestom je odňatie slobody od jedného do troch rokov. Príťažujúce okolnosti sú identické ako v ustanovení čl. 609-quater. Trest sa v zmysle čl. 609-duodecies ešte zvyšuje, a to najviac o polovicu, ak páchatel použil osobitnú techniku na zahľadanie digitálnych stôp. Ide o ekvivalent § 201a slovenského TZ, s prakticky obdobnými trestami, avšak na rozdiel od problémovej slovenskej právnej úpravy, tá talianska uvažuje o rôznych formách *groomingu*, nielen výlučne prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby, čo vyplýva aj vyššie uvedenej legálnej definície, ktorú poskytuje čl. 609-undecies talianskeho TZ.

Napokon treba uviesť aj *čl. 414-bis* talianskeho TZ, v zmysle ktorého je trestné aj akýmkoľvek spôsobom a akoukoľvek formou spáchané verejné podnecovanie k spáchaniu uvedených trestných činov.

4. OCHRANA ĽUDSKEJ DÔSTOJNOSTI AKO HODNOTY V KONTEXTE DOKUMENTOV MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA V BOJI PROTI OBCHODOVANIU S ĽUĎMI A PROTI ICH SEXUÁLNEMU VYKORISŤOVANIU

4.1 Úvod do problematiky

Dôstojnosť fyzickej osoby nie je len základným právom ako takým, ale predstavuje skutočný predpoklad realizácie základných práv a slobôd. Na univerzálnej úrovni sa ľudská dôstojnosť ako hodnota ľudských práv prvýkrát spomína v rámci **Všeobecnej deklarácie ľudských práv** z roku 1948 (ďalej ako „Všeobecná deklarácia“ alebo „deklarácia“).

Uvedená deklarácia je míľnikovým dokumentom v histórii ľudských práv. Vypracovali ju zástupcovia krajín s rôznym právnym a kultúrnym zázemím, ale zo všetkých regiónov sveta. Vyhlásilo ju Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov v Paríži 10. decembra 1948⁷²² ako spoločný normatívny štandard na realizáciu základných práv vo všetkých členských štátoch organizácie. Vedený dokument po prvýkrát ustanovil katalóg základných ľudských práv a zároveň vyslovil požiadavku ich všeobecnej ochrany. Text Všeobecnej deklarácie bol od jej prijatia preložený do viac ako 500 jazykov. Na úrovni Organizácie Spojených národov panuje všeobecná zhoda v tom, že uvedená deklarácia inšpirovala a pripravila pôdu na prijatie viac ako sedemdesiatich zmlúv o ľudských právach, ktoré sa dnes permanentne uplatňujú na globálnej a regionálnej úrovni.⁷²³

Všeobecná deklarácia zakotvila ľudskú dôstojnosť predovšetkým vo svojej preambule, podľa ktorej: „...uznanie prirodzenej dôstojnosti a rovnakých a neodňateľných práv všetkých členov ľudskej rodiny je základom slobody, spravodlivosti a mieru vo svete...“ Predmetný predpoklad realizácie ľudských práv prepája preambula Všeobecnej deklarácie s požiadavkou na vytváranie a posilňovanie právneho štátu, rozvoja priateľských vzťahov medzi jednotlivými suverénnymi štátmi, presadzovania rovnosti medzi mužmi a ženami, podporou sociálneho

⁷²² Pozri: Rezolúcia Valného zhromaždenia Organizácie Spojených Národov č. A/RES/217 (III) z 10. decembra 1948.

⁷²³ Pozri: Universal Declaration of Human Rights [online]. Dostupné na internete: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, [cit. 24. 8. 2022].

pokroku a zvyšovania životnej úrovne a globálnym prístupom k aplikácii a interpretácii obsahovej podstaty základných práv a slobôd. Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov preto uvedenú deklaráciu vyhlásilo za spoločný štandard dosiahnutia, uznania a dodržiavania základných práv. Hodnotu dôstojnosti zakotvuje aj čl. 1 Všeobecnej deklarácie, podľa ktorého: „*Všetky ľudské bytosti sa rodia slobodné a rovné v dôstojnosti a právach. Sú obdarené rozumom a svedomím a mali by voči sebe jednať v duchu bratstva.*“⁷²⁴

Všeobecná deklarácia však nie je zmluvou v optike medzinárodného práva verejného. Nevytvára preto priamo právne záväzky pre krajiny. Je však vyjadrením základných hodnôt, ktoré zdieľajú všetci členovia medzinárodného spoločenstva. Z uvedeného dôvodu preto mala hlboký vplyv na vývoj medzinárodného práva v oblasti ľudských práv. Otázka efektívnej garancie ľudských práv však pretrváva aj 75 rokov po prijatí uvedeného dokumentu a Organizácia Spojených Národov začala už v prvých rokoch po prijatí Všeobecnej deklarácie (1950, 1958, 1962) publikovať správy o zásadných prejavoch vplyvu Všeobecnej deklarácie.⁷²⁵ Zo strany orgánov a inštitúcií Organizácie Spojených národov začalo preto dochádzať k určitej aplikácii Všeobecnej deklarácie. Taktiež aj jednotlivé členské štáty organizácie začali na Všeobecnú deklaráciu odkazovať vo svojich ústavných dokumentoch a vplyv deklarácie sa začal prejavovať aj vo vnútroštátnom zákonodarstve a administratívnej praxi. Záväznosť jednotlivých častí deklarácie sa však začala prejavovať až s prijímaním jednotlivých medzinárodných dohovorov zameraných na ochranu ľudských práv.⁷²⁶ Čo nemožno Všeobecnej deklarácii uprieť je, že vo svojom čase symbolizovala prejav, ktorým sa medzinárodné právo snažilo organizovať vzťahy medzi suverénnymi štátmi a stále viac sa sústreďovalo svoju pozornosť na problematiku ľudských práv. Zároveň však aj poukázala na

⁷²⁴ Obdobne sa po vzore *Všeobecnej deklarácie* rozhodla aj Európska únia pri tvorbe *Charty základných práv EÚ*, do ktorej zahrnula aj hodnotu ľudskej dôstojnosti. Uvedené potvrdil aj Súdny dvor EÚ (predtým Európsky súdny dvor) svojím rozsudkom z 9. októbra 2001 vo veci Holandska proti Európskemu parlamentu a Rade, sp. zn. C-377/98. V bodoch 70 – 77 odôvodnenia rozsudku Súdny dvor potvrdil, že základné právo na ľudskú dôstojnosť je súčasťou práva Únie. Z toho vyplýva, že žiadne z práv ustanovených v *Charte základných práv EÚ* nemožno použiť na poškodenie dôstojnosti inej osoby, a že dôstojnosť ľudskej osoby je súčasťou podstaty práv ustanovených v *Charte základných práv EÚ*. Hodnota dôstojnosti sa preto musí rešpektovať aj v prípadoch zásahov do základných práv alebo v prípadoch obmedzovania základných práv.

⁷²⁵ Pozri: *The Universal Declaration of Human Rights. A Standard of Achievement*, U. N., N. Y., 1950; id. 1958; id. 1962.

⁷²⁶ Na tomto mieste možno spomenúť napr. Medzinárodný dohovor o predchádzaní a trestaní zločinu genocídy (1948), Dohovor o ochrane utečencov a emigrantov a zabránení expatriácii (1951, 1954), Dohovor o politických právach žien (1953), Dohovor o občianstve vydatých žien (1957), Dohovor o zrušení represie a otroctva vo všetkých jeho formách (1951) alebo napr. Dohovor o zrušení nútenej práce (1957).

niektoré negatívne javy, ako napr. pomalosť mechanizmov Organizácie Spojených národov a rezistenciu niektorých štátov.⁷²⁷

4.2 Hodnota ľudskej dôstojnosti v kontexte krutého a neľudského zaobchádzania

V oblasti ochrany hodnôt ľudskej dôstojnosti možno konštatovať, že na Všeobecnú deklaráciu nadviazal **Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach** z roku 1966 (ďalej ako „MPOPP“). Ide o kľúčovú medzinárodnú zmluvu o ľudských právach, ktorá poskytuje celý rad ochrany občianskych a politických práv. Spolu so Všeobecnou deklaráciou a *Medzinárodným paktom o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach* z roku 1966 sa považujú za medzinárodný katalóg ľudských práv. MPOPP zaväzuje štáty, ktoré zmluvu ratifikovali, chrániť a zachovávať základné ľudské práva a ich ochranu buduje na základe práva na život a ochrany ľudskej dôstojnosti. MPOPP vyjadruje požiadavku, aby zmluvné štáty prijali administratívne, súdne a legislatívne opatrenia na ochranu práv zakotvených v uvedenej zmluve a na poskytnutie účinnej nápravy. K decembru 2018 MPOPP ratifikovalo 172 krajín.⁷²⁸ Prínos MPOPP možno vnímať nielen v previazanosti na Všeobecnú deklaráciu, ale aj vo väzbe na **Spoločný Článok 3** štyroch Ženevských dohovorov, ktorý zakazuje tri rôzne formy zlého zaobchádzania: mučenie, kruté a neľudské zaobchádzanie a urážanie osobnej dôstojnosti. Na uvedené zákazy reaguje aj MPOPP ako forma nástroja v oblasti ochrany základných práv. Doktrína v oblasti medzinárodného práva odvodzuje ochranu ľudskej dôstojnosti predovšetkým zo spomenutého Spoločného Článku 3 a z rozhodovacej praxe súdnych a kvázi-súdnych orgánov. Útok na hodnotu ľudskej dôstojnosti predstavuje predovšetkým kruté a neľudské zaobchádzanie, ktoré musí spôsobiť utrpenie vážneho charakteru. Musí ísť nad rámec obyčajnej degradácie alebo poníženia.⁷²⁹ Súdne orgány preto posudzujú určitú úroveň

⁷²⁷ VERDOODT, A. Significance Of The Universal Declaration. The Record So Far And Future Prospects. In: *International Review of the Red Cross*. IRRC, No. 63, 1966. Cambridge University Press, s. 290 – 296 [online]. Dostupné na internete: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400009086a.pdf>, [cit. 24. 8. 2022].

⁷²⁸ FAQ: The Covenant on Civil & Political Rights (ICCPR). American Civil Liberties Union [online]. Dostupné na internete: <https://www.aclu.org/other/faq-covenant-civil-political-rights-iccpr>, [cit. 24. 8. 2022].

⁷²⁹ Uvedeným spôsobom zadefinoval neľudské zaobchádzanie Medzinárodný súdny tribunál pre bývalú Juhosláviu. Vo svojich rozhodnutiach vymedzil neľudské zaobchádzanie ako „úmyselný čin alebo opomenutie, t. j. čin, ktorý je, objektívne posúditelný, úmyselný a nie náhodný, ktorý spôsobuje vážne duševné alebo fyzické utrpenie alebo zranenie alebo predstavuje vážny

závažnosti alebo intenzity, ktorá je potrebná na to, aby sa zaobchádzanie stalo zlým.⁷³⁰

Koncept ľudskej dôstojnosti je ústredným prvkom konaní zakázaných v zmysle Spoločného Článku 3. Uvedenú doktrínu presadzuje aj Medzinárodný Výbor Červeného Kríža, ktorý neľudské zaobchádzanie vníma ako širší pojem než len útok na fyzickú integritu alebo zdravie. V dôsledku uvedených prístupov sa tak v oblasti medzinárodného práva vytvorilo všeobecné pravidlo, že s každým človekom sa musí zaobchádzať s rešpektom k ľudskej dôstojnosti. Príkladom neľudského zaobchádzania porušujúceho ľudskú dôstojnosť môže byť podľa vyššie uvedeného Výboru obmedzenie osobnej slobody človeka, ktorý je úplne odrezaný od okolitého sveta, najmä od svojej rodiny a blízkych osôb, alebo vykonanie opatrení, ktoré by takémuto človeku spôsobili veľkú ujmu na jeho dôstojnosti.⁷³¹ Hodnotu ľudskej dôstojnosti preto medzinárodné právo môže vnímať aj optikou porušenia práva na fyzickú a psychickú integritu osôb. Ide o kategóriu porušenia, ktorá má niekoľko stupňov a zahŕňa zaobchádzanie od mučenia po iné druhy ponižovania alebo krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania s rôznym stupňom fyzických a psychických účinkov spôsobených endogénnymi a exogénnymi faktormi, ktoré musia byť preukázané v každej konkrétnej situácii.⁷³² Stručne povedané, na posúdenie vážneho utrpenia a na účely zistenia krutého alebo neľudského zaobchádzania sú relevantné všetky okolnosti prípadu. Zásah do hodnoty dôstojnosti môže byť spáchaný jedným činom alebo môže byť výsledkom kombinácie alebo nahromadenia niekoľkých činov, ktoré sa môžu javiť prijateľné pri jednotlivom posudzovaní, avšak v súhrne vytvárajú intenzitu krutého alebo neľudského zaobchádzania. Zlé zaobchádzanie často nemá formu izolovaného činu, ale môže sa skladať z viacerých činov. Kumulatívny účinok uvedených činov vo svojej len zdôrazňuje zásah do ľudskej dôstojnosti a môže byť kritický.⁷³³

útok na ľudskú dôstojnosť“: (ICTY, Prosecutor v. Delalic and Others, above note 18, para. 543; Prosecutor v. Naletilic and Martinovic, Case No. IT-98-34-T (Trial Chamber) 31 March 2003, para. 246; Prosecutor v. Kordic and Cerkez, above note 18, para. 256; Prosecutor v. Blaskic, Case No. IT-95-14 (Trial Chamber), 3 March 2000, paras. 154 – 155.).

⁷³⁰ Európsky súd pre ľudské práva sa nie vždy riadi rovnakou formuláciou ako Medzinárodný súdny tribunál pre bývalú Juhosláviu, ale vyžaduje „minimálnu úroveň závažnosti“, aby zaobchádzanie dosiahlo hranicu zlého zaobchádzania. (ECtHR, Ireland v. United Kingdom, Judgment of 18 January 1978, Series A, No. 25, para. 162).

⁷³¹ DROEGE, C. In truth the leitmotiv”: the prohibition of torture and other forms of ill-treatment in international humanitarian law. In: *International Review of the Red Cross*. IRRIC No. 89, 2007. Cambridge University Press. s. 517 [online]. Dostupné na internete: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-867-2.pdf>, [cit. 24. 8. 2022].

⁷³² ECtHR, Ireland v. United Kingdom, Judgment of 18 January 1978, Series A, No. 25, para. 167

⁷³³ ECtHR, Dougoz v. Greece, Judgment of 6 March 2001, Reports 2001-II, para. 46; ECtHR, Iovchev. v. Bulgaria, Judgment of 2 February 2006, para. 137;

4.3 Vplyv Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach na hodnotu ľudskej dôstojnosti

Ako už bolo uvedené vyššie MPOPP nadviazal na koncept ľudskej dôstojnosti zakotvený Spoločným Článkom 3. Do textu MPOPP sa preto premietol pojem mučenia a krutého neľudského zaobchádzania. MPOPP bol prvou zmluvou o ľudských právach, ktorá výslovne zahŕňala zákaz uvedených konaní. Podľa čl. 7 prvej vety uvedenej zmluvy: „*Nikto nesmie byť mučený alebo podrobovaný krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.*“ Charakter uvedených zákazov možno z normatívneho hľadiska považovať v zmysle čl. 4 ods. 2 MPOPP za *ius cogens*. Uvedený prístup potvrdzuje aj doktrína Výboru pre ľudské práva.⁷³⁴

Materiálny dosah čl. 7 MPOPP vysvetľujú požiadavky čl. 10 ods. 1 MPOPP. Tie vyžadujú, aby sa „*so všetkými osobami zbavenými slobody zaobchádzalo ľudsky a s rešpektom k prirodzenej dôstojnosti ľudskej osoby*“ bez ohľadu na dôvody pozbavenia osobnej slobody. Doktrína Výboru pre ľudské práva sa prikláňa k názoru, že uvedené ustanovenie má rovnako charakter normatívneho štandardu, od ktorého sa nemožno odchýliť. Samotný MPOPP neobsahuje definíciu mučenia. V tejto súvislosti Výbor pre ľudské práva, na rozdiel od regionálnych mechanizmov ochrany ľudských práv, nepovažoval za potrebné vypracovať zoznam zakázaných konaní alebo spôsobov zaobchádzania, ktoré popierajú ľudskú dôstojnosť. Výbor interpretuje mučenie a kruté neľudské zaobchádzanie ako správanie tak, že zahŕňa činy, ktoré obetiam spôsobujú fyzickú bolesť, ako aj duševné utrpenie. Pri posudzovaní konkrétneho prípadu následne Výbor vychádza zo všetkých jeho jednotlivostí, ktoré môžu zahŕňať okolnosti prípadu, časové trvanie a spôsob konania, fyzické alebo duševné účinky zaobchádzania, pohlavie, vek a zdravotný stav obeť. Hranica medzi mučením a inými formami zlého zaobchádzania sa často stiera. Výbor pre ľudské práva sa aj z tohto dôvodu vyhýba rigidnému vymedzeniu prvkov uvedených zákazov, ale skúma najmä to, či došlo k samotnému porušeniu čl. 7 MPOPP.⁷³⁵ Napriek absencii definície uvedeného zákazu, sa však Výboru darí rozvíjať doktrínu zákazu mučenia a krutého a neľudského zaobchádzania. Avšak v prípade, že je potrebné

⁷³⁴ Vo svojom Všeobecnom komentári č. 20 k článku 7 k MPOPP (A/44/40) Výbor uvádza, že „*na ospravedlnenie porušenia článku 7 z akýchkoľvek dôvodov, vrátane tých, ktoré sú založené na príkaze nadriadeného, nemožno uplatniť žiadne ospravedlnenie ani poľahčujúce okolnosti*“.

⁷³⁵ Pozri: International human rights instruments. International Covenant on Civil and Political Rights. [online]. Dostupné na internete: <https://www.unodc.org/e4j/zh/terrorism/module-9/key-issues/international-covenant-on-civil-and-political-rights.html>, [cit. 13. 10. 2022].

alebo vhodné rozlišovať medzi rôznymi formami zlého zaobchádzania, aplikuje Výbor nasledujúce výkladové pravidlo, podľa ktorého „*kritické rozlišovanie medzi mučením na jednej strane a iným krutým, neľudským alebo ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním na strane druhej je viazané na prítomnosť relevantného účelového prvku alebo účelu mučenia*“.⁷³⁶ Relevantný účelový prvok je preto rozlišovací kritériom medzi mučením a inými formami zaobchádzania popierajúceho hodnotu ľudskej dôstojnosti. Pri jeho aplikácii Výbor vychádza z definície mučenia zakotvenej v čl. 1 *Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu*.⁷³⁷

Obdobne ako pojem *mučenie* MPOPP nevymedzuje ani definíciu pojmu *kruté neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie*. Uvedené spôsoby konania by podľa Výboru pre ľudské práva mali zahŕňať spôsob konania, ktorý presiahne určitú úroveň a pridružuje sa ku konaniu obmedzujúcemu osobnú slobodu.⁷³⁸ Všeobecný komentár č. 20 k čl. 7 MPOPP vyvodzuje, že „*účel*“ alebo „*relevantný účelový prvok*“ je kľúčovým znakom definície „*mučenia*“. Uvedené však neplatí pre iné formy zlého zaobchádzania podľa čl. 7 MPOPP. Mučenie si vyžaduje, aby obeť bola pod kontrolou páchatel'a. Neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie môže byť obeť spôsobené aj bez primárneho účelu ako sekundárny dôsledok určitého správania páchatel'a.⁷³⁹ Hranica medzi mučením a inými formami zlého zaobchádzania tkvie v intenzite protiprávneho správania, kde za kruté, neľudské, ponižujúce zaobchádzanie možno považovať zadržovanie osoby v izolácii, vyhrážanie sa mučením alebo smrťou, zastráňovanie, odopretie prístupu k jedlu a vode.⁷⁴⁰ Atribúty činov, ktoré by mohli predstavovať „*kruté*“, „*neľudské*“ alebo „*ponižujúce*“ zaobchádzanie sú rôznorodé. V zmysle rozhodovacej činnosti Výboru pre ľudské práva sa však najčastejšie viažu na obmedzovanie osobnej

⁷³⁶ Usmernenie Výboru pre ľudské práva č. CCPR/C/101/D/1761/2008, ods. 7.5; Usmernenie Výboru pre ľudské práva č. CCPR/C/104/D/1755/2008/Rev 1, odsek 2.3.

⁷³⁷ Uvedené ustanovenie vymedzuje mučenie ako „*akékoľvek konanie, ktorým je človekovi úmyselne pôsobená silná bolesť alebo telesné alebo duševné utrpenie s cieľom získať od neho alebo od tretej osoby informácie alebo priznanie, potrestať ho za konanie, ktorého sa dopustil on alebo tretia osoba alebo z ktorého sú podozriví alebo s cieľom zastrášiť alebo prinútiť jeho alebo tretiu osobu alebo z akéhokoľvek iného dôvodu založeného na diskriminácii akéhokoľvek druhu, keď takú bolesť alebo utrpenie pôsobí verejný činiteľ alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom. Toto vymedzenie nezahŕňa bolesť alebo utrpenie, ktoré vznikajú iba v dôsledku zákonných sankcií, sú od týchto sankcií neoddeliteľné alebo sú s nimi náhodou vyvolané*“.

⁷³⁸ Rozhodnutie Výboru pre ľudské práva vo veci Vuolanne proti Fínsku č. CCPR/C/35/D/265/1987, ods. 9.2

⁷³⁹ Správa Komisie pre ľudské práva pri Hospodárskej a sociálnej rade OSN č. 2006/6, ods. 34 – 41.

⁷⁴⁰ Názor Výboru pre ľudské práva v prípade Mukong proti Kamerun č. CCPR/C/51/D/458/1991, ods. 9.4.

slobody človeka, ktoré môže byť spojené s upieraním stravy a vody alebo izolácii človeka v miestnosti bez matraca a posteľnej bielizne a prirodzeného denného svetla. Taktiež sa však uvedené správanie môže viazať na požiadavku, aby sa obeť špeciálne nechala viditeľne označiť.⁷⁴¹

Pre porovnanie, Interamerický súd pre ľudské práva vymedzuje kruté, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie ako správanie, ktoré môže spĺňať znaky zadržovania obete v izolácii, prezentovania obete v ponižujúcom odevu prostredníctvom médií, alebo izolácie obete v malej miestnosti bez prirodzeného svetla. Taktiež môže zahŕňať údery, topenie vo vode, zastrasovanie hrozbami ďalšieho násillia a pod. Ide o správanie, ktoré môže postupne konvergovať až k mučeniu a môže predstavovať akékoľvek použitie sily, ktoré nie je nevyhnutné, ale páchatel' si ním zabezpečuje prevahu nad obeťou. Takéto správanie predstavuje útok na dôstojnosť osoby.⁷⁴² Prístup Európskeho súdu pre ľudské práva pri posudzovaní skutočnosti, či sa správanie páchatel'a rovná neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu, závisí od všetkých okolností prípadu, akými sú povaha a kontext zaobchádzania, miesto, čas, spôsob spáchania skutku, jeho trvanie, fyzické alebo duševné účinky skutku na obeť a v niektorých prípadoch aj pohlavie, vek a zdravotný stav obete.⁷⁴³

Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach z roku 1966 (ďalej ako „MPHSKP“) vníma ochranu ľudskej dôstojnosti predovšetkým optikou záruk, ktoré vyjadrujú ochranu rodiny a slobodne uzatváraného manželstva, špeciálnu ochranu poskytovanú matkám a osobitnú ochranu a pomoc deťom a mladistvým. MPHSKP vníma rozpor s ľudskou dôstojnosťou v prípade vynútených manželstiev, v prípadoch popierania osobitného postavenia žien, ktoré je viazané aj na ich špecifické potreby spojené s menštruáciou, tehotenstvom a materstvom. MPHSKP ustanovuje zmluvným štátom povinnosť prijať „*osobitné opatrenia na ochranu a pomoc všetkým deťom a mladistvým bez akejkoľvek formy diskriminácie z dôvodu rodičovstva alebo iných podmienok. Vyjadruje požiadavku ochrany uvedených subjektov zo strany orgánov verejnej a štátnej moci pred ekonomickým a sociálnym vykorisťovaním. Uvedená požiadavka sa predovšetkým vzťahuje k detskej práci a ekonomickým aktivitám viazaným k využívaniu maloletých, ktoré môžu mať vplyv na ich morálny a zdravý vývoj, resp. ktoré*

⁷⁴¹ Pozri napr.: Stanovisko Výboru pre ľudské práva č. CCPR/ C/62/D/619/1995, bod 9.3.; Stanovisko Výboru pre ľudské práva č. CCPR/C/49/D/321/1988, ods. 9.2.; Záverečné Stanovisko Výboru pre ľudské práva č. CCPR/CO/82/BEN.

⁷⁴² Pozri: Rozhodnutie Interamerického súdu pre ľudské práva vo veci *Loayza-Tamayo proti Peru* zo dňa 17. septembra 1997, ods. 58. [online]. Dostupné na internete: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_33_ing.pdf, [cit. 18. 9. 2022].

⁷⁴³ Pozri: Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Kudla proti Poľsku* zo dňa 26. októbra 2000, sťažnosť č. 30210/96.

*môžu byť životu nebezpečné a trestnoprávne postihnuteľné podľa vnútroštátneho práva. Základným právnym nástrojom, ktorý môžu jednotlivé štáty využiť, je najmä zákonodarstvo, v ktorom primárne ustanovia požiadavku právnej spôsobilosti vykonávať závislú prácu, a v ktorom zakážu maloletým vykonávať spoločensky nebezpečné činnosti. Na uvedený účel by mali právne úpravy využívať predovšetkým nástroje trestného práva“.*⁷⁴⁴

Zabezpečenie ochrany maloletých pred všetkými formami násilia nie je len rozhodujúcim a hodnotným cieľom spoločnosti vyjadreným Organizáciou Spojených národov. Je tak súčasne rešpektovaná právna povinnosť podľa medzinárodného práva verejného. V zmysle doktríny Organizácie Spojených národov majú maloletí právo účinnú ochranu od štátu pred všetkými formami násilia, a to bez ohľadu na územie, na ktorom sa nachádzajú, a vo všetkých aspektoch ich života. Závazok štátu sa viaže k povinnosti zamedziť priamemu páchaniu násilia a vykorisťovaniu maloletých prostredníctvom nástrojov štátnej sociálnej podpory a pomoci, ale aj prostredníctvom nástrojov správneho a trestného práva. Právna podpora a ochrana zo strany štátu sa viaže predovšetkým k preventívnym nástrojom, ktoré majú násiliu na maloletých a ich vykorisťovaniu zabrániť. V prípade, že uvedené nástroje zlyhajú, štát má povinnosť uplatniť sankčné a represívne opatrenia s cieľom ochrániť maloletých, aby tak vytvoril efektívne podmienky ochrany. Uvedený záväzok v sebe nesie aj povinnosť zabezpečiť pomoc obetiam trestných činov. Uvedené požiadavky však štát môže v zmysle doktríny UNICEFU realizovať iba za podmienky, že vypracuje jasné, prehľadné, zrozumiteľné a vykonateľné zákony a taktiež prijme efektívne vzdelávacie, sociálnoprávne, administratívne a trestnoprávne nástroje. Uvedené požiadavky nevyplývajú len z MPHSKP, ale aj z **Dohovoru OSN o právach dieťaťa** (ďalej ako „Dohovor o právach dieťaťa“). Uvedená medzinárodná zmluva zakotvuje základný právny rámec, ktorý slúži na postihovanie násilia páchaného na deťoch. Predmetný dohovor zakotvuje všeobecné zásady ochrany, vyjadruje požiadavku zákazu diskriminácie a ustanovuje pravidlo najlepšieho záujmu dieťaťa. Okrem uvedených pravidiel zakotvil spomenutý dohovor v čl. 6 právo dieťaťa na život a rozvoj a v čl. 12 právo na rešpektovanie jeho názorov. Za účelom vymáhateľnosti uvedených práv ustanovil predmetný dohovor aj právo na ochranu dieťaťa pred všetkými formami násilia. Medzi ľudsko-právne nástroje, na ktoré dohovor odkazuje

⁷⁴⁴ Pozri: DURA, N. – MITITELU, C. *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. European Integration – Realities and Perspectives. THE 8TH EDITION OF THE INTERNATIONAL CONFERENCE EUROPEAN INTEGRATION – REALITIES AND PERSPECTIVES [online]. Dostupné na internete: <https://web.archive.org/web/20180424130138id/http://www.proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/viewFile/1467/1343>, [cit. 14. 10. 2022].

zaraduje doktrína organizácie UNICEF aj MPOPP a MPHŠKP. Dohovor taktiež vytvára rámcový systém na účely ochrany pred násilím aj vo vzťahu k ženám, pretože doktrína Organizácie Spojených národov preväzuje pôsobnosť s pôsobnosťou **Dohovoru o odstránení diskriminácie žien**. Inštitucionálne zabezpečujú v rámci Organizácie Spojených národov ochranu hodnôt ľudskej dôstojnosti vo vzťahu k ženám, deťom a mladistvým tieto orgány:

- a) Výbor pre ľudské práva,
- b) Osobitní spravodajcovia:
 - Osobitný spravodajca pre mimosúdne, skrátene alebo svojvoľné popravy,
 - Osobitný spravodajca pre predaj detí, detskú prostitúciu a detskú pornografiu,
 - Osobitný spravodajca pre mučenie,
 - Osobitný spravodajca pre násilie páchané na ženách, jeho príčiny a dôsledky,
 - Osobitný spravodajca pre právo na vzdelanie.⁷⁴⁵

4.4 Ľudské práva a obchodovanie s ľuďmi

Obchodovanie s ľuďmi sa v kontexte doktríny Organizácie Spojených národov týka náboru, prepravy, presunu, ukrývania alebo prijímania osôb, a to násilím, nátlakom, podvodom alebo inou formou podvodu.⁷⁴⁶ Účelom uvedeného konania je predovšetkým vykorisťovanie obetí spomenutého protiprávneho konania. Medzinárodné právo verejné sa taktiež snaží potierať praktiky spojené s obchodovaním s ľuďmi a mnohé z nich identifikované a zakázané medzinárodným právom ľudských práv. Za najčastejšie praktiky sa v oblasti obchodovania s ľuďmi považujú: *dlhové otroctvo, otroctvo a nevoľníctvo, sexuálne vykorisťovanie detí, vynútené manželstvá a vynútená prostitúcia*.⁷⁴⁷

⁷⁴⁵ Pozri: UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS STANDARDS AND MECHANISMS ON VIOLENCE AGAINST CHILDREN: A Contribution to the UN Secretary General's Study on Violence Against Children Protection from all forms of violence – each and every child's right. [online]. Dostupné na internete: <https://www.unicef-irc.org/research/pdf/unstandards-flier.pdf>, [cit. 14. 10. 2022].

⁷⁴⁶ Pojem obchodovania s ľuďmi používalo medzinárodné právo verejné už na začiatku 20. storočia a uvedený koncept vytváral súčasť medzinárodných zmlúv z oblasti ochrany ľudskej dôstojnosti. Na začiatku minulého storočia si však právo spájalo obsah uvedeného pojmu predovšetkým s obchodom s bielym mäsom, ktoré v praxi znamenalo obchodovanie so ženami za účelom prostitúcie. Od uvedenej koncepcie sa v roku 1927 upustilo, pretože v dostatočnej miere nerefletovala povahu a rozsah problému obchodovania s ľuďmi. (GALLASGHER, A. *The International Law of Human Trafficking*. 1. ed. New York: Cambridge University Press, 2010. s. 13)

⁷⁴⁷ Pozri: About human rights and trafficking in person. OHCHR and trafficking in persons [online]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/trafficking-in-persons>, [cit. 14. 10. 2022].

Na univerzálnej úrovni stojí v popredí úsilia potierať praktiky obchodovania s ľuďmi Úrad OSN pre ľudské práva. Spomenutá inštitúcia vypracovala Odporúčané princípy a usmernenia vzťahujúce sa na ochranu ľudských práv v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi. Úrad OSN pre ľudské práva taktiež vypracoval k uvedenej problematike rozsiahly komentár, ktorého cieľom je pomôcť dotknutým subjektom zapojeným do boja proti obchodovaniu s ľuďmi. Cieľom uvedených dokumentov je taktiež plne integrovať ľudské práva zákonodarstiev reagujúcich na obchodovanie s ľuďmi. Komentár vypracovaný Úradom OSN pre ľudské práva zakotvuje sedemnást' odporúčaných princípov, ktoré sa týkajú nasledujúcich kľúčových oblastí:

- a) nadradenosť ľudských práv;
- b) predchádzanie obchodovaniu s ľuďmi;
- c) ochrana a pomoc;
- d) kriminalizácia, trestanie a náprava.⁷⁴⁸

Odporúčané princípy a usmernenia o ochrane ľudských práv v oblasti obchodovania s ľuďmi vypracoval Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva s cieľom poskytnúť praktické politické usmernenia založené na právach v oblasti prevencie obchodovania a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi. Ich cieľom je podporovať a uľahčovať integráciu hľadiska ľudských práv do vnútroštátnych, regionálnych a medzinárodných zákonov, politik a stratégií boja proti obchodovaniu s ľuďmi. Zásady a usmernenia slúžia ako rámec a referenčný bod pre prácu Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva v uvedenej oblasti.⁷⁴⁹

Princípy nadradenosti ľudských práv⁷⁵⁰ v doktríne OSN zdôrazňuje, že ľud-

⁷⁴⁸ Pozri: OHCHR's work on anti-trafficking. OHCHR and trafficking in persons. [online]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/trafficking-in-persons>, [cit. 14. 10. 2022].

⁷⁴⁹ Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva. Reference publications. Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking [online]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/publications/reference-publications/recommended-principles-and-guidelines-human-rights-and-human>, [cit. 21. 10. 2022].

⁷⁵⁰ Princípy nadradenosti ľudských práv vyžadujú od členských štátov OSN v zmysle odporúčaní Úradu Vysokého komisára OSN pre ľudské práva, aby opatrenia prijaté na účely predchádzania obchodovaniu s ľuďmi a boja proti nemu nemali nepriaznivý vplyv na práva a dôstojnosť osôb, s ktorými sa obchodovalo. Štáty by mali preto pri prijímaní opatrení vytvoriť priestor na diskusiu a konzultácie medzi súdnymi a zákonodarnými orgánmi. Do procesu prijímania opatrení preto treba zahrnúť aj odbornú verejnosť a občiansku spoločnosť, a to najmä v etape prípravy, prijímania, implementácie a revízie právnych predpisov, politik a programov v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi. Uvedené nástroje by sa osobitne mali sústrediť na to, aby sa pri navrhovaní opatrení proti obchodovaniu s ľuďmi systematicky riešila otázka diskriminácie na základe pohlavia. Opatrenia na boj proti obchodovaniu s ľuďmi by sa preto nemali uplatňovať diskriminačným spôsobom. Kľúčovou otázkou v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi je aj rešpektovanie slobody pohybu a pobytu obetí uvedených trestných činov a zabezpečenie práva obetí hľadať a využívať azyl pred prenasledovaním v súlade s medzinárodným utečeneckým

ské práva osôb, s ktorými sa obchoduje, sú stredobodom všetkého úsilia zameraného na predchádzanie obchodovaniu s ľuďmi a boj proti nemu a na ochranu, pomoc a poskytovanie nápravy obetiam. Štáty majú preto podľa medzinárodného práva povinnosť konať s náležitou starostlivosťou, aby zabránili obchodovaniu s ľuďmi, vyšetrovali a stíhali obchodníkov s ľuďmi a pomáhali obchodovaným osobám a chránili ich. Opatrenia proti obchodovaniu s ľuďmi nesmú nepriaznivo ovplyvňovať ľudské práva a dôstojnosť osôb, najmä práva osôb, s ktorými sa obchodovalo, a migrantov, vnútorne vysídlených osôb, utečencov a žiadateľov o azyl.

Princípy predchádzania obchodovaniu s ľuďmi vyjadruje požiadavku vytvárania stratégie zameraných na predchádzanie obchodovaniu s ľuďmi. Uvedené nástroje by mali pôsobiť koncepčne a vytvárať podmienky na skúmanie dopytu po obchodovaní s ľuďmi ako hlavnej príčiny uvedenej trestnej činnosti. Pre členské štáty OSN uvedené požiadavka znamená povinnosť zaoberať sa faktormi, ktoré zvyšujú zraniteľnosť spoločnosti voči obchodovaniu s ľuďmi, vrátane chudoby a ostatných foriem diskriminácie. Štáty majú preto povinnosť vykonávať náležitú starostlivosť pri identifikácii a odstraňovaní účasti verejného sektora alebo spoluúčasti na obchodovaní s ľuďmi. Doktrína požaduje, aby sa verejní činitelia podozrivi zo zapojenia do obchodovania s ľuďmi podrobili vyšetrovaniu, súdeniu a v prípade usvedčenia primeranému trestu.⁷⁵¹

právom, najmä prostredníctvom účinného uplatňovania zásady non-refoulementu. Po prijatí opatrení zo strany členského štátu treba vytvoriť mechanizmy na monitorovanie vplyvu zákonov, politík, programov a zásahov na boj proti obchodovaniu s ľuďmi na ľudské práva. Uvedenou úlohou by sa mali zaoberať tak štátne orgány, ako aj neštátne inštitúcie a mimovládne organizácie. Uvedené princípy zároveň vyžadujú, aby bilaterálne a regionálne medzinárodné zmluvy uzatvárané štátmi v uvedenej oblasti nepopierali univerzálne nástroje boja proti obchodovaniu s ľuďmi vytvorené OSN. (Pozri: OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking. Text presented to the Economic and Social Council as an addendum to the report of the United Nations High Commissioner for Human Rights (E/2002/68/Add. 1). s. 5 - 6. [online]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Traffickingen.pdf>, [cit. 21. 10. 2022].

⁷⁵¹ Princípy prevencie vyžadujú, aby sa v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi vypracovali na vnútroštátnej úrovni usmernenia, metodiky a postupov pre príslušné štátne orgány, orgány policajného zboru, orgány ochrany a kontroly hraníc, inštitúcie migračnej politiky a pre iné osoby zapojené do odhaľovania, zadržovania, prijímania a spracovania nelegálnych migrantov, aby sa tak umožnila rýchla a presná identifikácia obchodovaných osôb. Uvedeným inštitúciám a osobám by preto jednotlivé štáty mali zabezpečiť vhodné podmienky na školenia a vzdelávanie v oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi. Odporúčania Úradu Vysokého komisára OSN pre ľudské práva zároveň navrhujú, aby sa postupy spolupráce medzi príslušnými orgánmi, úradníkmi a mimovládnymi organizáciami (vytvorené s cieľom uľahčiť identifikáciu a poskytovanie pomoci obchodovaným osobám) čo najviac formalizovali. Uvedená požiadavka má maximalizovať účinnosť prevencie. Prevencia má podľa Úradu Vysokého komisára OSN

Princípy ochrany a pomoci presadzuje požiadavku, aby štáty nezadržovali, neobviňovali alebo nestíhali obchodované osoby za nezákonnosť ich vstupu do krajín tranzitu a určenia alebo pobytu. Uvedené opatrenia by štáty nemali voči obetiam uvedených trestných činov aplikovať ani za ich účasť na protiprávnych konaniach, a to v rozsahu, v akom je takáto účasť priamym dôsledkom ich situácie ako obchodovaných osôb. Za účelom efektívneho potierania trestných činov obchodovania s ľuďmi by preto štáty mali poskytovať obchodovaným osobám právnu a inú pomoc počas trvania akýchkoľvek trestných, občianskych alebo iných konaní proti podozrivým obchodníkom s ľuďmi. Zároveň by štáty mali zabezpečiť ochranu a povolenie na prechodný pobyt obetiam a svedkom počas súdneho konania. Deti, ktoré sú obeťami obchodovania s ľuďmi, musia byť ako také právne identifikované. Ich najlepší záujem sa vždy považuje za prvoradý. Detským obetiam obchodovania s ľuďmi sa poskytne primeraná pomoc a ochrana. V plnej miere by sa preto malo zohľadniť ich osobitné zraniteľné postavenie, práva a potreby. Prijímajúci štát aj štát pôvodu by zároveň mali obchodovaným osobám zaručiť bezpečný (a ak je to možné dobrovoľný) návrat. Uvedená požiadavka znamená ponúknuť obchodovaným osobám sa legálne alternatívy k repat-

pre ľudské práva potenciál pôsobiť vo vzťahu k potenciálnym obetiam trestných činov obchodovania s ľuďmi. Orgány štátu by preto mali pôsobiť na potenciálne obeť formou rôznych informačných kampaní prostredníctvom televízie a sociálnych médií, aby tak napr. informovali verejnosť o možných rizikách migrácie za práce. Verejnosť by zároveň mala disponovať informáciami o tom, kde získa informácie o možnostiach vyhľadať pomoc. Princípy prevencie zároveň vyjadrujú požiadavku, aby obchodované osoby ako obeť uvedených trestných činov neboli stíhané za porušenie imigračných zákonov alebo za činnosti, do ktorých sú zapojené, ako priamy dôsledok ich situácie ako obchodovaných osôb. Taktiež by obchodované osoby nemali byť za žiadnych okolností držané v imigračnej väzbe alebo inej forme väzby. Štáty by okrem uvedených požiadaviek mali presadiť do praxe aj požiadavku zavedenia postupov procesov na prijímanie a posudzovanie žiadostí o azyl od obchodovaných osôb a od pašovaných žiadateľov o azyl, aby sa vždy rešpektovala a dodržiavala zásada non-refoulementu. Prevencia v sebe zároveň zahŕňa požiadavku na analýzu faktorov, ktoré vytvárajú dopyt po vykorisťovateľských komerčných sexuálnych službách a po vykorisťovateľskej práci. Len podrobné kriminologické skúmanie kriminogénnych faktorov trestnej činnosti obchodovania s ľuďmi vie vytvoriť podmienky na prijatie prísnych legislatívnych, politických a iných opatrení na riešenie uvedených problémov. Preventívne nástroje zároveň zakotvujú požiadavku na rozvoj programov, ktoré potenciálnym obetiam trestných činov ponúkajú možnosti obživy vrátane základného vzdelania, návratu zručností a gramotnosti. Uvedené nástroje by sa predovšetkým mali vzťahovať na ženy a taktiež na iné tradične znevýhodnené skupiny. Podstatou prevencie je taktiež požiadavka na zlepšenie prístupu detí k vzdelávacím príležitostiam a zvýšenie úrovne školskej dochádzky, a to najmä u dievčat. (Pozri: OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking. Text presented to the Economic and Social Council as an addendum to the report of the United Nations High Commissioner for Human Rights (E/2002/68/Add. 1), s. 6 – 7 [online]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Traffickingen.pdf>, [cit. 21. 10. 2022].

riácii v prípadoch, keď je opodstatnené usúdiť, že takáto repatriácia by predstavovala vážne riziko pre ich bezpečnosť alebo bezpečnosť ich rodín.⁷⁵²

⁷⁵² Princípy ochrany a pomoci majú v prvom rade svoj normatívny rozmer, pretože v zmysle odporúčania Úradu Vysokého komisára OSN pre ľudské práva vyžadujú prijatie a dôsledné aplikovanie medzinárodne dohodnutej definície obchodovania s ľuďmi obsiahnutej v čl. 3 písm. a) *Protokole na predchádzanie, potláčanie a trestanie obchodovania s ľuďmi, najmä so ženami a deťmi, ktorý dopĺňa Dohovor Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu* (ďalej ako „*Protokol z Palerma*“). Ochrana a pomoc má však aj svoj sociálny rozmer. Odporúčania Úradu Vysokého komisára OSN pre ľudské práva poukazujú aj na potrebu, aby štátne orgány v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami zabezpečili obetiam uvedených trestných činov bezpečné a primerané prístrešie, ktoré zodpovedá potrebám obchodovaných osôb. Poskytnutie takéhoto prístrešia by nemalo byť podmienené ochotou obetí poskytnúť svedectvo v trestnom konaní. Obchodované osoby by nemali byť zadržované v imigračných záchytných centrách, iných záchytných zariadeniach alebo útulkoch pre bezdomovcov. S predmetnou požiadavkou je spojená aj potreba zabezpečenia toho, aby obchodované osoby mali prístup k primárnej zdravotnej starostlivosti a poradenstvu. Od obchodovaných osôb by sa nemalo vyžadovať, aby prijali takúto podporu a pomoc, a nemali by podliehať povinnému testovaniu na choroby vrátane HIV/AIDS. Prejavom pomoci a ochrany je taktiež náležité zabezpečenie informovanosti obchodovaných osôb o ich práve na prístup k diplomatickým a konzulárnym zástupcom štátu, ktorého sú štátnymi príslušníkmi. Zamestnanci veľvyslanectiev a konzulátov by mali dostať primeranú odbornú prípravu, ako reagovať na žiadosti o informácie a pomoc od obchodovaných osôb. Predmetné odporúčanie by sa ale nemalo vzťahovať na obchodovaných žiadateľov o azyl. Taktiež súdne konania, na ktorých sa obchodované osoby zúčastňujú, by nemali poškodzovať ich práva, dôstojnosť alebo fyzickú alebo psychickú pohodu. Vyšetrovacie orgány štátu postihujúceho obchodovanie s ľuďmi by mali zároveň zabezpečiť obetiam prístup k poskytovaniu právnej a inej pomoci v súvislosti s akýmkoľvek trestným, občianskym alebo iným konaním proti podozrivým alebo obvineným obchodníkom a vykorisťovateľom. Obetiam by sa mali poskytnúť informácie v jazyku, ktorému rozumejú. V uvedenom kontexte by zároveň vyšetrovacie orgány mali dbať na zabezpečenie účinnej ochrany obchodovaných osôb pred ubližovaním, hrozbami alebo zastrašovaním zo strany páchatel'ov uvedených trestných činov. Na tento účel by nemalo dochádzať k zverejňovaniu totožnosti obetí obchodovania s ľuďmi a ich súkromie by sa malo rešpektovať a chrániť v maximálnej možnej miere, pričom by sa malo brať do úvahy právo každej obvinenej osoby na spravodlivý proces. Obchodované osoby by mali byť vopred právne poučené o ťažkostiach spojených s ochranou identity. Poučenie obete nesmie zahŕňať falošné alebo nepravdivé informácie, ktoré je spôsobilé vyvolať u obete nerealistické očakávania týkajúce sa kapacít orgánov činných v trestnom konaní a výsledkov trestného alebo iného konania. Princíp ochrany vyjadruje zároveň požiadavku poskytovania legislatívnej ochrany obchodovaným osobám, ktoré dobrovoľne súhlasia so spolupracou s orgánmi činnými v trestnom konaní vrátane ochrany ich práva zostať zákonne v krajine určenia počas trvania akéhokoľvek súdneho konania. Vyšetrovacie orgány by mali preto poskytovať obetiam účinné právne informácie a pomoc v jazyku, ktorému rozumejú. Pomoc znamená aj poskytnutie primeranej sociálnej podpory postačujúcej na uspokojenie bezprostredných životných potrieb obetí. Štáty by mali zabezpečiť, aby nárok na takéto informácie, pomoc a okamžitú podporu nebol uplatniteľný na základe žiadosti obete a súčasnej úvahy štátneho orgánu, ale bol dostupný ako právo pre všetky osoby, ktoré boli identifikované ako osoby, s ktorými sa obchodovalo. Vyšetrovacie orgány by zároveň mali vyvinúť náležitú starostlivosť v tom smere, aby sa v prípade, v ktorých to je možné, zabezpečili obetiam trestných činov bezpečné podmienky návratu do do-

Princípy kriminalizácie, trestania a nápravy predstavujú požiadavku na to, aby štáty prijali vhodné legislatívne a iné opatrenia potrebné, ktorými by zakotvili vo svojich právnych poriadkoch skutkové podstaty trestných činov, ktoré vyjadria nebezpečnosť a protiprávnosť obchodovania s ľuďmi a ktoré potrá jeho jednotlivé činy a súvisiace protiprávne správanie. V oblasti výkonu verejnej moci potom uvedené princípy znamenajú povinnosť štátov účinne vyšetrovať, stíhať a súdiť obchodovanie s ľuďmi vrátane jeho jednotlivých foriem a súvisiaceho protiprávneho správania. V uvedenej súvislosti by preto obchodovanie s ľuďmi, jeho jednotlivé formy a súvisiace trestné činy mali predstavovať extradičné trestné činy podľa vnútroštátneho práva a podľa medzinárodných extradičných zmlúv. Štáty by mali zároveň spolupracovať, aby zabezpečili, že sa budú dodržiavať príslušné extradičné štandardy v súlade s medzinárodným právom. Uvedená oblasť princípov ochrany ľudskej dôstojnosti zároveň poukazuje na požiadavku, aby sa na fyzické a právnické osoby uznané vinnými z obchodovania s ľuďmi alebo z trestných činov s ním spojených alebo súvisiacich trestných činov uplatnili účinné a primerané sankcie. Spomenutá oblasť princípov zároveň požiadavku na používanie opatrení zmrazenia a konfiškácie majetku jednotlivcov a právnických osôb zapojených do obchodovania s ľuďmi. Skonfiškovaný majetok by sa zároveň mal v maximálnej možnej miere použiť na podporu a odškodnenie obetí obchodovania s ľuďmi. Obchodované osoby by súčasne mali mať efektívny prístup k účinným a primeraným opravným prostriedkom, resp. prostriedkom náhrady škody a nemajetkovej ujmy.⁷⁵³

movského štátu obeť. V tomto smere by ochrana obchodovaných osôb mala byť začlenená do právnych predpisov o boji proti obchodovaniu s ľuďmi. Mala by zahŕňať záruky ochrany obeť pred skrátanou deportáciou alebo návratom, ak existujú primerané dôvody na záver, že takáto deportácia alebo návrat by predstavoval významné bezpečnostné riziko pre obeť trestného činu alebo jej rodinu, resp. blízke osoby. Pri uplatňovaní uvedeného odporúčania je podľa Úradu Vysokého komisára OSN pre ľudské práva potrebné zohľadniť aj vôľu obeť, a to z hľadiska jej stigmatizácie a sekundárnej viktimizácie. V partnerstve s mimovládnyimi organizáciami treba taktiež podľa predmetných odporúčaní zabezpečiť, aby sa obchodovaným osobám, ktoré sa vrátia do svojej krajiny pôvodu, poskytla pomoc a podpora potrebná na zabezpečenie ich blaha, uľahčenie ich sociálnej integrácie a zabránenie opätovnému obchodovaniu s ľuďmi. Mali by sa prijať opatrenia na zabezpečenie poskytovania primeranej fyzickej a psychologickej zdravotnej starostlivosti, ubytovania a vzdelávacích a pracovných služieb pre vrátené obeť obchodovania s ľuďmi. (Pozri: OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking. Text presented to the Economic and Social Council as an addendum to the report of the United Nations High Commissioner for Human Rights (E/2002/68/Add. 1), s. 8 – 9 [online]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Traffickingen.pdf>, [cit. 21. 10. 2022].

⁷⁵³ Princíp kriminalizácie obchodovania s ľuďmi vyjadruje požiadavku, aby jednotlivé štáty zmenili alebo prijali vnútroštátnu právnu úpravu v súlade s medzinárodnými štandardmi ochrany

4.5 Univerzálne nástroje medzinárodného práva používané na boj proti obchodovaniu s ľuďmi

Doktrína Úradu OSN pre ľudské práva zaraďuje hlavné medzinárodné nástroje používané na boj proti obchodovaniu s ľuďmi viaceré medzinárodné zmluvy. Najdôležitejším medzinárodným nástrojom boja proti obchodovaniu s ľuďmi

ľudskej dôstojnosti. Znamená to potrebu presného definovania trestného činu obchodovania s ľuďmi vo vnútroštátnom práve. Štát by mal mať tiež vytvoriť usmernenia, metodiky a výkladové pravidlá týkajúce sa rôznych prvkov predmetného trestného činu a vyvodzovania zodpovednosti zaň. Všetky praktiky, na ktoré sa vzťahuje definícia obchodovania s ľuďmi, akými sú dlhové otroctvo, nútená práca a vynútená prostitúcia, by mal štát tiež kriminalizovať. Uvedený princíp sa nevzťahuje výlučne na oblasť trestného práva. Požaduje zároveň od štátu aj uzákonenie právnych predpisov, ktoré okrem zodpovednosti fyzických osôb zabezpečia aj administratívnoprávnu, občianskoprávnu a prípadne trestnoprávnu zodpovednosť právnických osôb za trestné činy obchodovania s ľuďmi. V administratívnoprávnej oblasti sa uvedený princíp premieta do požiadavky preskúmania právnej úpravy v oblasti podmienok týkajúcich sa udeľovania licencií a prevádzky podnikov, ktoré môžu slúžiť ako krytie pre obchodovanie s ľuďmi, ako sú manželské agentúry, adopčné agentúry, pracovné agentúry, cestovné kancelárie, hotely a eskortné služby. Oblasť sankcií a trestov vyjadruje principiálnu požiadavku na zakotvenie primeraných trestnoprávných sankcií, ktoré sú ale zároveň dostatočne represívne. Odporúčania Úradu vysokého komisára OSN pre ľudské práva v tomto smere poukazujú na požiadavku primárnej aplikácie trestu odňatia slobody voči odsúdeným páchatelom uvedených trestných činov so súčasťou možnosťou vydania uvedených osôb do ich domovského štátu. Právna úprava by zároveň mala kvalifikovať obchodovanie alebo organizované vykorisťovanie maloletých (detí a mladistvých) ako priťažujúcu okolnosť, osobitný alebo kvalifikačný pojem s cieľom vyvodiť trestnú zodpovednosť. Oblasť trestania by sa zároveň nemala uplatňovať na obe trestných činov a právna úprava by mala zabráňovať stíhaniu, zadržaniu alebo trestaniu obchodovaných osôb za nezákonnosť ich vstupu alebo pobytu na územie štátu alebo za činnosť, do ktorých sa zapájajú ako priamy dôsledok ich situácie ako obetí trestných činov. Právna úprava by mala náležitým spôsobom zakotvovať ochranu obetí trestných činov obchodovania s ľuďmi, ktorí vystupujú v procesnoprávnej pozícii svedkov v trestnom konaní. Oblasť náhrady škody a reparácie reprezentujú odporúčania Úradu vysokého komisára OSN pre ľudské práva, najmä požiadavkami na účinné zakotvenie legislatívnych nástrojov o zmrazovaní majetku, jeho konfiškácii alebo konfiškácii výnosov s obchodovania s ľuďmi, a zo súvisiacich trestných činov. Ak je to možné, právne predpisy by mali špecifikovať, že skonfiškované výnosy z obchodovania s ľuďmi sa použijú v prospech obetí uvedených trestných činov. Štáty by taktiež mali zvážiť vytvorenie kompenzačných fondov pre obe obchodovania s ľuďmi a využiť skonfiškovaný majetok na financovanie takéhoto fondu. Právna úprava by zároveň obetiam trestného činu obchodovania s ľuďmi a súvisiacich trestných činov mala zabezpečiť právo uplatňovať občianskoprávne nároky voči odsúdeným páchatelom uvedených. (Pozri: OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking. Text presented to the Economic and Social Council as an addendum to the report of the United Nations High Commissioner for Human Rights (E/2002/68/Add. 1), s. 8 – 9. (online: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Traffickingen.pdf>; 22. 12. 2022)).

je **Protokol z Palerma**, ktorý vytvára dodatok k *Dohovoru OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu* z roku 2000. Účelom uvedeného protokolu je predovšetkým vytvorenie účinných opatrení na prevenciu a boj proti obchodovaniu s ľuďmi.⁷⁵⁴ Úprava protokolu sa zameriava najmä na postavenie žien a detí. Zmluva zdôrazňuje požiadavku komplexného medzinárodného prístupu v krajinách pôvodu, tranzitu a určenia. Protokol preto vyjadruje požiadavku komplexných opatrení na predchádzanie obchodovaniu, trestanie obchodníkov s ľuďmi a ochranu obetí obchodovania. Samotný protokol nepopiera existenciu iných medzinárodných dohovorov, ktoré už zakotvili pravidlá a praktické opatrenia na boj proti vykorisťovaniu osôb, najmä žien a detí. Zdôrazňuje však potrebu existencie univerzálneho nástroja, ktorý by upravoval všetky aspekty obchodovania s ľuďmi. Základom prijatia uvedeného protokolu bola rezolúcia Valného zhromaždenia OSN č. 53/111 z 9. decembra 1998, v ktorej sa Valné zhromaždenie rozhodlo zriadiť medzivládny ad hoc výbor na účely vypracovania komplexného medzinárodného dohovoru proti nadnárodnému organizovanému zločinu a prijať medzinárodný nástroj boja proti obchodovaniu so ženami a deťmi. Protokol preto dopĺňa Dohovor Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu o medzinárodný nástroj na prevenciu, potláčanie a trestanie obchodovania s ľuďmi. Čl. 3 Protokolu z Palerma vymedzuje pojem obchodovania s ľuďmi, ktorý spája s ustanovenými formami vykorisťovania.⁷⁵⁵ Samotný súhlas obete s vykorisťovaním je však z hľadiska čl. 3 písm. b) protokolu irelevantný a nezavahuje páchatel'a žiadnej zodpovednosti. Osobitnú pozornosť venuje protokol postaveniu detí.⁷⁵⁶ Rozsah pôsobnosti vecne viaže čl. 4 protokolu ku kriminalizovaným konaniam, ktoré ustanovuje čl. 5 uvedenej zmluvy.⁷⁵⁷ Pôsobnosť do-

⁷⁵⁴ Čl. 2 Protokolu z Palerma vyjadruje účel uvedenej zmluvy v podobe zakotvenia nástrojov na zameraných na: „...a) predchádzanie obchodovaniu s ľuďmi a bojovanie proti nemu, venovanie osobitnej pozornosti ženám a deťom; ... b) ochranu a pomoc obetiam takéhoto obchodovania pri plnom rešpektovaní ich ľudských práv; a ... c) podporu spolupráce medzi zmluvnými štátmi s cieľom splnenia uvedených cieľov.“

⁷⁵⁵ Podľa čl. 3 písm. a) Protokolu z Palerma: „Obchodovanie s ľuďmi znamená nábor, prepravu, presun, ukrývanie alebo prijímanie osôb pomocou hrozby alebo použitia sily alebo iných foriem nátlaku, únosu, podvodu, zneužívania právomoci alebo využívanie zraniteľnosti alebo poskytovania alebo prijímania platieb alebo výhod na získanie súhlasu osoby, ktorá má kontrolu nad inou osobou, na účely vykorisťovania. Vykorisťovanie zahŕňa prinajmenšom využívanie iných osôb na prostitúciu alebo iné formy sexuálneho vykorisťovania, nútenú prácu alebo služby, otroctvo alebo praktiky podobné otroctvu, nevoľníctvo alebo odoberanie orgánov...“

⁷⁵⁶ Podľa čl. 3 písm. c) Protokolu z Palerma: „nábor, preprava, presun, ukrývanie alebo prijatie dieťaťa na účely vykorisťovania sa bude považovať za ‚obchodovanie s ľuďmi‘, aj keď nezahŕňa žiadny z prostriedkov uvedených v písmene a) tohto článku.“ Podľa čl. 3 písm. d) Protokolu z Palerma: „‚Dieťa‘ znamená každú osobu mladšiu ako osemnásť rokov.“

⁷⁵⁷ Podľa čl. 4 Protokolu z Palerma: „Tento protokol sa vzťahuje, pokiaľ nie je uvedené inak, na predchádzanie, vyšetrovanie a stíhanie trestných činov ustanovených v súlade s článkom 5 toh-

hovoru je preto špecificky zameraná na trestné činy nadnárodnej povahy, páchané organizovanými skupinami a zločineckými skupinami. Ustanovenie čl. 5 protokolu⁷⁵⁸ vyžaduje, aby štáty kriminalizovali obchodovanie s ľuďmi, pokusy o obchodovanie a akúkoľvek inú úmyselnú účasť alebo organizáciu v systéme obchodovania s ľuďmi. V ďalších ustanoveniach sa spomenutý protokol venuje ochrane obetí obchodovania s ľuďmi a prevencii, spolupráci a iným opatreniam.⁷⁵⁹

Medzi ďalšie nástroje zameriavajúce sa na boj proti obchodovaniu s ľuďmi patria dva dohovory Medzinárodnej organizácie práce zameriavajúce sa na nútenú prácu alebo služby. Prvým je **Dohovor č. 29 z roku 1930** (tzv. „Dohovor o nútenej práci“). Na jeho úpravu nadväzuje *Protokol, ktorý definuje nútenú alebo povinnú prácu*. Druhým dohovorom z pôsobnosti Medzinárodnej organizácie práce je Dohovor č. 105 z roku 1957 (tzv. „Dohovor o zrušení nútenej práce“). Dohovor o nútenej práci prijala Generálna konferencia Medzinárodnej organizácie práce v Ženeve na svojom štrnástom zasadnutí 10. júna 1930. Uvedený dohovor vyjadril v čl. 1 požiadavku, aby každý člen Medzinárodnej organizácie práce, ktorý ratifikuje tento dohovor, v najkratšom čase potlačil všetky formy nútenej alebo povinnej práce. Dohovor zakotvil v čl. pojmy „nútená práca“ a „povinná práca“ a vymedzil pôsobnosť uvedených pojmov.⁷⁶⁰

to protokolu, ak sú tieto trestné činy nadnárodnej povahy a zahŕňajú organizovanú zločineckú skupinu, ako aj na ochrany obetí takýchto trestných činov.“

⁷⁵⁸ Podľa čl. 5 Protokolu z Palerma: „1. Každý štát, zmluvná strana, prijme také legislatívne a iné opatrenia, ktoré môžu byť potrebné na to, aby bolo konanie uvedené v článku 3 tohto protokolu spáchané úmyselne posudzované ako trestné. ... 2. Každý štát, zmluvná strana, prijme aj také legislatívne a iné opatrenia, ktoré môžu byť potrebné na zakotvenie trestných činov: ... a) s výhradou základných pojmov svojho právneho systému, pokus o spáchanie trestného činu ustanoveného v súlade s odsekom 1 tohto článku; ... b) účasť ako spolupáchateľ na trestnom čine ustanovenom v súlade s odsekom 1 tohto článku; a ... c) organizovanie alebo navádzanie iných osôb na spáchanie trestného činu ustanoveného v súlade s odsekom 1 tohto článku.“

⁷⁵⁹ Pozri: Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime. UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER. Human Rights Instruments. Universal Instrument [online]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-persons>, [cit. 15. 10. 2022].

⁷⁶⁰ Podľa čl. 2 Dohovoru o nútenej práci: „1. Na účely tohto dohovoru pojem nútená alebo povinná práca znamená všetku prácu alebo službu, ktorá je od ktorejkoľvek osoby vymáhaná pod hrozbou akéhokoľvek trestu, a na ktorú sa táto osoba neponúkla dobrovoľne. 2. Na účely tohto dohovoru však výraz nútená alebo povinná práca nezahŕňa ... a) akúkoľvek prácu alebo službu vyžadovanú na základe zákonov o povinnej vojenskej službe za prácu čisto vojenského charakteru; ... b) akúkoľvek prácu alebo službu, ktorá je súčasťou bežných občianskych povinností občanov plne suverénnej krajiny; ... c) akúkoľvek prácu alebo službu vyžadovanú od akejkoľvek osoby v dôsledku odsúdenia na súde za predpokladu, že uvedená práca alebo služba sa vykonáva pod dohľadom a kontrolou orgánu verejnej moci a že uvedená osoba nie je najatá

Dohovor o zrušení nútenej práce z roku 1957, je jedným z ôsmich základných dohovorov Medzinárodnej organizácie práce, ktorý ruší určité formy nútenej práce, ktoré boli v čase jeho prijatia stále povolené a považovali sa za formy nútenej práce. Uvedený dohovor rovnako prijala Generálna konferencia Medzinárodnej organizácie práce v Ženeve na svojom štyridsiatom zasadnutí 5. júna 1957. Obsahovo uvedený dohovor nadväzuje na ustanovenia Dohovoru o nútenej práci z roku 1930 a reflektuje aj úpravu *Dohovoru o otroctve z roku 1926*.⁷⁶¹ Dohovor o zrušení nútenej práce z roku 1957 rovnako obsahovo nadväzuje na *Dohovor o ochrane miezd z roku 1949*.⁷⁶² Princiipiálne uvedené dohovory prijaté Medzinárodnou organizáciou práce nadväzujú na hodnoty zakotvené v *Charte Organizácie Spojených národov* a vyjadrené *Všeobecnou deklaráciou ľudských práv*. Dohovor o zrušení nútenej práce z roku 1957 rovnako vyjadruje základnú požiadavku, aby každý člen Medzinárodnej organizácie práce, ktorý ratifikuje uvedenú zmluvu, potláčal a nevyužíval žiadnu formu nútenej alebo povinnej práce.⁷⁶³

Štyri roky pred prijatím Dohovoru o nútenej práci prijala Spoločnosť národov v Ženeve **Dohovor o otroctve z roku 1926**,⁷⁶⁴ ktorý bol dohodou medzi

súkromným jednotlivcom, spoločnosťou alebo združením; ... d) akákoľvek práca alebo služba vyžadovaná v núdzových prípadoch, to znamená v prípade vojny alebo nešťastia alebo hroziacej katastrofy, ako je požiar, povodeň, hlad, zemetrasenie, násilná epidémia alebo epizootické choroby, invázia zvierat, škodcov alebo hmyzu, a vo všeobecnosti akékoľvek okolnosti, ktoré by ohrozili existenciu alebo blaho celej populácie alebo jej časti; ... e) menšie komunálne služby takého druhu, ktoré môžu byť vykonávané členmi spoločenstva v priamom záujme uvedeného spoločenstva, a preto môžu byť považované za bežné občianske povinnosti členov spoločenstva za predpokladu, že členovia spoločenstva komunita alebo ich priami zástupcovia majú právo prerokovať potrebu takýchto služieb.“

⁷⁶¹ Dohovor o otroctve z roku 1926 ustanovil požiadavku prijatia všetkých potrebných opatrení, aby sa povinná alebo nútená práca nevyvinula do podmienok podobných otroctvu. Nadväzuje naňho *Dodatkový dohovor o zrušení otroctva, obchodu s otrokmi a inštitútoch a praktikách podobných otroctvu z roku 1956*, ktorý zakotvuje úplné zrušenie dlhového otroctva a nevoľníctva.

⁷⁶² Dohovor o ochrane miezd z roku 1949 ustanovuje pravidlo, že mzdy sa majú vyplácať pravidelne, a zakazuje spôsoby platby, ktoré zbavujú pracovníka skutočnej možnosti ukončiť jeho pracovný pomer.

⁷⁶³ Čl. 1 *Dohovor o zrušení nútenej práce z roku 1957* preto zakazuje, aby štáty používali povinnú alebo nútenú prácu ako prostriedok politického nátlaku alebo výchovy, alebo ako trest za zastávanie alebo vyjadrovanie politických názorov alebo názorov, ktoré sú v ideologickom rozpore so zavedeným politickým, sociálnym alebo ekonomickým systémom. Taktiež formy uvedenej práce nemožno aplikovať ako spôsob mobilizácie a využívania pracovnej sily na účely hospodárskeho rozvoja, ako prostriedok pracovnej disciplíny, ako trest za účasť na štrajkoch a ako prostriedok rasovej, sociálnej, národnostnej alebo náboženskej diskriminácie.

⁷⁶⁴ Jedným z prvých krokov k riešeniu problematiky otroctva a ľudského vykorisťovania na úrovni medzinárodného práva bolo vyhlásenie na Viedenskom kongrese v roku 1815. Urovnaním napoleonských vojen vyjadrili európske mocnosti svoje želanie „ukončiť pohromu, ktorá už dlhý čas pustoší Afriku, degraduje Európu a sužuje ľudstvo“. Napriek viacerým pokusom dosiahnuť dohodu o právnom texte zakazujúcom otroctvo a obchod s otrokmi na mori, sa nepodarilo do-

členskými štátmi uvedenej organizácie a zaväzoval signatárov odstrániť otroctvo, obchod s otrokmi a nútenú prácu na svojich územiach. Predmetný dohovor definoval *otroctvo ako postavenie alebo stav osoby, na ktorú sa vzťahujú vlastnícke právomoci*.⁷⁶⁵ Zmluva vymedzovala *obchod s otrokmi* ako „úkony zahŕňajúce *zajatie, predaj alebo prepravu zotročených ľudí*“. Dohovor vymedzil aj *nútenú prácu* ako „*stav alebo podmienky podobné otroctvu, ktoré bolo potrebné upraviť a nakoniec zrušiť*“. Dohovor o otroctve bol dielom dočasnej Komisie pre otrokov zriadenej Spoločnosťou národov v roku 1924. Uvedený orgán vychádzal zo

siahnuť jednotnosť, pretože množstvo námorných mocností váhalo najmä pre britskú nadvládu nad moriami a jej horlivú snahu postaviť obchod s otrokmi mimo zákon. V dôsledku toho sa Spojené kráľovstvo priklonilo k vybudovaniu bilaterálnej siete zmlúv na potlačenie obchodu s otrokmi na mori, ktorá nakoniec pozostávala z 31 štátov. Tieto zmluvy v podstate ustanovili vzájomné právo navštevovať lode iného vlajkového štátu pre podozrenie z účasti na obchodovaní s otrokmi, právomoc konfiškáciu každého plavidla, o ktorom sa zistí, že prepravuje otrokov alebo má na palube špeciálne vybavenie na prepravu otrokov, a jurisdikciu osobitne ustanovených bilaterálnych súdov – tzv. zmiešaných komisii. Odhaduje sa, že činnosť uvedených komisii pomohla oslobodiť približne 80 000 otrokov do roku 1890, v ktorom britský systém získal všeobecné uznanie na základe aktu Bruselskej konferencie. Uvedený systém sa neskôr premietol do činnosti Spoločnosti národov. (ALLAIN, J.: The International Legal Regime of Slavery and Human Exploitation and its Obfuscation by the Term of Art: “Slavery-like Practice”. In: *Cahiers de la recherche sur les droits fondamentaux*. 10 | 2012. Esclavage et travail forcé. OpenEdition Journals. s. 28-29. ISSN: 2264-1246 [online]. Dostupné na internete: <https://journals.openedition.org/crdf/5236>, [cit. 17. 10. 2022].

⁷⁶⁵ Hoci otroctvo a obchod s otrokmi sa praktizovali počas celej ľudskej histórie, organizované sociálne hnutia vyzývajúce na ukončenie týchto praktík začali naberať na sile v 18. a 19. storočí, najmä v Spojených štátoch, Spojenom kráľovstve a vtedajšom Britskom impériu. Právne počiatky zákazu otroctva siahajú do britského zákona o zrušení otroctva z roku 1807, ktorým sa vo Veľkej Británii a jej kolóniách po celom svete zrušilo otroctvo, v rámci ktorého sa s ľuďmi zaobchádzalo ako s osobným majetkom vlastníka a otroci boli kupovaní a predávaní ako by boli tovarom. V roku 1863 prezident Spojených štátov Abraham Lincoln vydal vyhlásenie o emancipácii, v ktorom vyhlásil slobodu 3 miliónov otrokov v desiatich štátoch, ktoré boli stále vo vzbure proti vláde USA. Spoločnosť národov bola prvým medzinárodným orgánom, ktorý sa zaoberal otázkou otroctva. V roku 1924 vytvorila Dočasnú komisiu pre otrokov. Komisia bola zodpovedná „za celosvetový prieskum a hodnotenie existencie otroctva“. Po tom, ako zistila, že otroctvo je medzinárodne rozšírené, vyzvala Spoločnosť národov, aby vytvorila medzinárodný dohovor zameraný na odstránenie otroctva. Odporúčanie uvedenej komisie viedli k prijatiu dohovoru. Napriek svojmu ambicióznemu jazyku *Dohovor o otroctve* nedokázal zaviesť postupy na preskúmanie výskytu otroctva v štátoch, ktoré boli zmluvnými stranami, a zanedbal vytvorenie medzinárodného orgánu, ktorý by mohol hodnotiť a stíhať obvinenia z jeho porušovania. Avšak za jeho prínos možno považovať podporu Spoločnosti národov pri implementácii legislatívy o zrušení otroctva v krajinách ako Barma (1928) a Nepál (1926). Význam uvedeného dohovoru však postupne začal upadať s príchodom druhej svetovej vojny. (Pozri: Convention to Suppress the Slave Trade and Slavery (Slavery Convention). CANADA’S HUMAN RIGHTS COMMITMENTS. Cataloguing Canada’s human rights commitments under international law [online]. Dostupné na internete: <http://humanrightscommitments.ca/wp-content/uploads/2015/11/Slavery-Convention.pdf>, [cit. 16. 10. 2022].

základnej premisy, že otroctvo je rozšírené v mnohých častiach sveta, a že k jeho odstráneniu môže napomôcť medzinárodný dohovor, ktorého ustanovenia by boli záväzné pre členské štáty Spoločnosti národov. Vyžadoval preto od zmluvných strán, aby na svojich územiach identifikovali obchod s otrokmi. Predmetnú právomoc mali jednotlivé štáty uplatňovať predovšetkým vo svojich teritoriálnych vodách a na lodiach plaviacich sa pod ich vlajkou, aby pomáhali iným štátom v úsilí proti otroctvu a uzákoonili vnútroštátne zákony zamerané na boj proti otroctvu a na postihovanie uvedených trestných činov. Čl. 9 dohovoru však umožňoval každému signatárovi vyňať určité svoje územia z celého dohovoru alebo jeho častí. Británia uplatnila túto výnimku pre Barmu a Britskú Indiu. Originálny text dohovoru sa uchováva sa v archívoch Spoločnosti národov, ktoré v roku 1946 prešli pod správu Organizácie Spojených národov. V roku 2010 boli uvedené archívy zapísané taktiež do mechanizmu registra UNESCO Memory of the World.⁷⁶⁶ Organizácia Spojených národov sa po druhej svetovej vojne rozhodla nadviazať na tradíciu započatú Spoločnosťou národov a prijala k uvedenému dohovoru *Dodatkový protokol z roku 1953*.⁷⁶⁷

Tak dohovor, ako aj protokol k nemu nadväzujú na čl. 4 Všeobecnej deklarácie.⁷⁶⁸ Sila a záväznosť deklarácie však boli skôr politické a morálne a bolo treba nadviazať na tradíciu vytvorenú pred druhou svetovou vojnou. Zároveň povojnový politický záväzok k ľudským právam, ako aj hnutia za národnú nezávislosť v mnohých bývalých kolóniách prispeli k obnovenému zameraniu sa na otázky súvisiace s otroctvom. V roku 1949 Hospodárska a sociálna rada Organizácie Spojených národov vymenovala ad hoc výbor expertov na otroctvo, aby preskúmal Dohovor o otroctve. Výbor zistil, že neexistuje dostatočný dôvod na zrušenie alebo zmenu definície otroctva obsiahnutej v čl. 1 Dohovoru o otroctve z roku 1926. Výbor však poukázal na to, že definícia v dohovore nepokrýva celú škálu praktík súvisiacich s otroctvom a že existujú aj iné rovnako nežiaduce formy otroctva, ktoré by mali byť zakázané. Výbor preto odporučil, aby bol vypracovaný dodatkový protokol, ktorý by zahŕňal praktiky podobné otroctvu. Prijatie protokolu zabezpečilo právnu kontinuitu v boji proti otroctvu. Čl. 1 **Dodatkového protokolu z roku 1953** rozšíril definíciu otroctva z pôvodnej definície otroctva, v rámci ktorého sa otrok považoval za hnuťelný majetok, na definíciu zahŕňajúcu

⁷⁶⁶ Pozri: Slavery Convention. Library of Congress [online]. Dostupné na internete. <https://www.loc.gov/item/2021667888/>, [cit. 16. 10. 2022].

⁷⁶⁷ Pozri: Slavery Convention. UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER. Human Rights Instruments. Universal Instrument. [online]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/slavery-convention>, [cit. 16. 10. 2022].

⁷⁶⁸ Podľa čl. 4 *Všeobecnej deklarácie*: „Nikoho neslobodno držať v otroctve alebo nevoľníctve; všetky formy otroctva a obchodu s otrokmi sú zakázané.“

zákaz dlhového otroctva, nevoľníctva, nevoľníckeho manželstva a nevoľníctva pre deti. Obdobne ako dohovor v roku 1926, aj protokol zakázal obchodovanie s otrokmi a zotročovanie. Prínos dohovoru a protokolu možno vnímať predovšetkým v tom, že položili základy na prijatie Dohovoru OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu z roku 2000 a pre následne prijatie Protokolu z Palerma. Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva vykonal v nedávnom období prieskum zameraný na použiteľnosť doterajších dokumentov a zmlúv z oblasti boja proti otroctvu a dospel k záveru, že koncept otroctva sa v medzinárodno-právnom kontexte v podstate od roku 1926, t. j. od prijatia prvého dohovoru, nezmenil.⁷⁶⁹

Ďalším nástrojom, ktorý napomohol budovať hodnoty ľudskej dôstojnosti v oblasti medzinárodného práva je **Dohovor OSN o potláčaní obchodovania s ľuďmi a využívania prostitúcie iných z roku 1949** (ďalej ako „Dohovor OSN o potláčaní obchodovania s ľuďmi“), ktorý zakotvil požiadavku, aby štáty potrestali každú osobu, ktorá využíva prostitúciu inej osoby. Dohovor zakotvil postupy na boj proti medzinárodnému obchodovaniu za účelom prostitúcie, vrátane vydávania páchatel'ov. Zakázal aj prevádzkovanie verejných domov a prenájom ubytovania na účely prostitúcie. Uvedená zmluva vzišla z rezolúcie Valného zhromaždenia OSN, ktoré vyhlásilo, že „*obchodovanie s ľuďmi za účelom prostitúcie je nezlučiteľné s dôstojnosťou a hodnotou ľudskej osoby*“.⁷⁷⁰ Valné zhromaždenie

⁷⁶⁹ V rokoch nasledujúcich po prijatí protokolu sa objavilo množstvo ďalších medzinárodných dokumentov, ktoré potvrdili zákaz otroctva. Čl. 6 ods. 1 *MPHŠKP* uznal právo na prácu, „*ktoré zahŕňa právo každého na možnosť zarábať si na živobytie prácou, ktorú si slobodne zvolí alebo akceptuje*“. MPOPP zaručil ochranu pred otroctvom, núteným nevoľníctvom alebo povinnou prácou v čl. 8. Ustanovenie čl. 7 ods. 2 písm. c) Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu charakterizovalo „zotročenie“ ako zločin proti ľudskej podliehajúcej jurisdikcii Súdu. (Pozri: Convention to Suppress the Slave Trade and Slavery (Slavery Convention). CANADA'S HUMAN RIGHTS COMMITMENTS. Cataloguing Canada's human rights commitments under international law [online]. Dostupné na internete: <http://humanrightscscommitments.ca/wp-content/uploads/2015/11/Slavery-Convention.pdf>, [cit. 16. 10. 2022].

⁷⁷⁰ Doktrína OSN prezentuje názor, že uvedený dohovor je súčasťou univerzálnych nástrojov OSN o ľudských právach a je záväznou zmluvou. V skutočnosti je to jediný záväzný nástroj OSN, ktorý sa osobitne zameriava na prostitúciu a jej zneužívanie. Dohovor vo svojej preambule uvádza, že prostitúcia a obchodovanie s ľuďmi sú „*nezlučiteľné s dôstojnosťou a hodnotou ľudskej osoby*“. Vykorišťovanie na prostitúciu iných v zmysle dohovoru zahŕňa kupliarstvo, obstarávanie osôb na prostitúciu a vedenie verejného domu. Čl. 1 dohovoru zakazuje využívanie prostitúcie vo všetkých jej formách. Štáty sú povinné potrestať každú osobu, ktorá má prospech z prostitúcie inej osoby alebo ju uľahčuje, a to aj so súhlasom tejto osoby. Dohovor v zásade vytvoril podmienky na univerzálnu akceptáciu skutočnosti vykorisťovania iných osôb na prostitúciu a je podľa medzinárodného práva uznané ako „*forma sexuálneho vykorisťovania*“. Položil tak základy na prijatie *Dohovor proti nadnárodnému organizovanému zločinu (2000)* a na neskoršie prijatie *Protokolu z Palerma*. Všetky uvedené dokumenty vytvorili základ doktríny dekriminalizácie vykorisťovaných obetí v oblasti medzinárodného práva. Podľa uvedenej doktríny

uvedenú zmluvu 2. decembra 1949 a dohovor nadobudol platnosť 25. júla 1951. V roku 2007 bolo zmluvnými stranami dohovoru 74 štátov. Okrem toho päť štátov dohovor podpísalo, ale doposiaľ ho neratifikovalo. Zmluvné štáty, ktoré podpísali, ratifikovali a implementovali uvedený dohovor, za zaviazali zabráňovať prostitúcii najmä formou výchovných nástrojov a zvyšovať podiel žien medzi zamestnancami štátu. Primárna úloha zmluvného štátu tohto dohovoru tkvie predovšetkým v odstraňovaní diskriminácie, ktorá prostitútky ostrakizuje a sťažuje ich opätovné začlenenie do spoločnosti.⁷⁷¹ Dohovor taktiež zakotvil účel obmedzovať pornografický priemysel a obchod s pornografiou. Zmluvné štáty sa preto zaviazali veľmi prísne trestať delikty spojené s pornografiou neplnoletých osôb. Účelom trestnoprávných sankcií v zmysle predmetnej zmluvy má byť predovšetkým zamedziť obstarávanie pornografických materiálov, zabrániť sexuálnemu zneužívaniu neplnoletých osôb a chrániť ich pred prostitúciou a vytvoriť podmienky na opätovne začlenenie uvedených osôb do spoločnosti.⁷⁷² Zmluvné štáty

dekriminalizácia osôb vykonávajúcich prostitúciu nie je priamou záväznou povinnosťou podľa medzinárodného práva, ale je úplne v súlade s cieľmi právnej úpravy v oblasti ľudských práv. Uvedený dohovor a naň nadväzujúce zmluvy zdôrazňujú, že osoby vykonávajúce prostitúciu nemôžu byť brané na zodpovednosť za svoje vykorisťovanie. Naopak, medzinárodné právo v tejto oblasti žiada štáty, aby zaviedli opatrenia na ochranu a pomoc osobám vykonávajúcim prostitúciu, vrátane migrantov. (pozri: THÉRY, G. Prostitution under International Human Rights Law: An Analysis of States' Obligations and the Best Ways to Implement Them. CAP international, February 2016. s. 10 – 18 [online]. Dostupné na internete: <http://www.cap-international.org/wp-content/uploads/2016/11/ProstitutionUnderIntlHumanRightsLawEN.pdf>, [cit. 24. 10. 2022].

⁷⁷¹ Dohovor konsoliduje skoršie medzinárodné nástroje presadzovania ľudskej dôstojnosti a stesňuje politiku abolicionizmu ako základ pre akýkoľvek akčný program proti obchodovaniu s ľuďmi a zneužívaniu prostitúcie iných. Táto politika zahŕňa zrušenie akejkoľvek formy regulácie prostitúcie, represiu voči tretím stranám, ktoré z nej profitujú, a vytvára podmienky na predchádzanie prostitúcii a rehabilitáciu jej obetí. (pozri: Convention for the suppression of the traffic in persons and of the exploitation of the prostitution of others [online]. Dostupné na internete: <https://www.unodc.org/pdf/crime/uncjin/standards/Compendium/pt1i.pdf>, [cit. 16. 10. 2022].

⁷⁷² Zákaz nákupu sexuálnych aktov ešte nie je priamou záväznou povinnosťou podľa medzinárodného práva, ale je podľa niektorých predstaviteľov doktríny OSN v oblasti ochrany ľudskej dôstojnosti logickým dôsledkom implementácie rámcových dokumentov na poli ľudských práv. Nákupcovia sexu zohrávajú zjavnú a priamu úlohu v tom, čo sa považuje za porušenie dôstojnosti a hodnoty ľudskej osoby. Kupliarstvo, obstarávanie prostitúcie a obchod s ľuďmi na pohlavne vykorisťovanie existuje na uspokojenie dopytu nákupcov sexu. Zákaz nákupu sexuálnych aktov by preto mohol byť jedným z najefektívnejších spôsobov, ako by štáty mohli implementovať svoje záväzky na odstránenie zneužívania prostitúcie iných. Okrem toho sú v *Protokole z Palerma* ustanovené povinnosti štátov skúmať základné príčiny obchodovania s ľuďmi na účely zneužívania iných na prostitúciu. Protokol vyjadruje požiadavku, aby zmluvné štáty prijali legislatívne alebo iné opatrenia na odrádzanie od dopytu, ktorý podporuje všetky formy vykorisťovania osôb, najmä žien a detí. (pozri: THÉRY, G. Prostitution under International Human Rights Law: An Analysis of States' Obligations and the Best Ways to Implement

na základe uvedeného dohovoru navzájom úzko spolupracujú pri pátraní po nezvestných osobách a pri identifikácii medzinárodných sietí obstarávateľov prostitúcie a detskej pornografie. Dohovor vytvoril podklad aj na spoluprácu v rámci Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe a taktiež na výkon právomoci organizácie INTERPOL.⁷⁷³ Aplikačná prax a doktrína k dohovorom viažucim sa na obchodovanie s ľuďmi za účelom vykorisťovania však aj naďalej poukazuje na viacero problémov, ako napr. systematický výskum fenomenológie kriminality, monitoring implementácie právnej úpravy, podpora sektora trestnej justície, ochrana obetí a ich právneho postavenia.⁷⁷⁴

Možno poukázať na príklad obchodovania s ľuďmi v západnej Európe, kde uvedená trestná činnosť zásadne súvisí s dvoma hlavnými formami vykorisťovania, a to komerčnou sexuálnou formou a formou pracovnou. Druhá forma vykorisťovania sa začala systematickejšie skúmať len nedávno, zatiaľ čo na prvú

Them. CAP international, February 2016. s. 19 [online]. Dostupné na internete: <http://www.cap-international.org/wp-content/uploads/2016/11/ProstitutionUnderIntlHumanRightsLawEN.pdf>, [cit. 24. 10. 2022].

⁷⁷³ Pozri: Convention for the suppression of the traffic in persons and of the exploitation of the prostitution of others. Organization for Security and Co-operation in Europe [online]. Dostupné na internete: <https://polis.osce.org/convention-suppression-traffic-persons-and-exploitation-prostitution-others>, [cit. 16. 10. 2022].

⁷⁷⁴ Za veľmi dôležitý považuje doktrína OSN v oblasti ochrany ľudskej dôstojnosti napríklad systematický výskum a zber spoľahlivých údajov o obchodovaní s ľuďmi, ktoré by umožnili porovnávacie analýzy. Globálny program proti obchodovaniu s ľuďmi (tzv. GPAT) navrhnutý Úradom OSN pre drogy a kriminalitu bol vyvinutý s cieľom uľahčiť zhromažďovanie údajov a koordináciu národných snáh o obmedzenie obchodovania s ľuďmi. Program je ďalej navrhnutý tak, aby zvýšil povedomie o obchodovaní s ľuďmi na miestnej úrovni. Kľúčovou je taktiež posilnenie reakcie schopnosti trestnej justície na obchodovanie s ľuďmi prostredníctvom zákonodarných nástrojov, zvyšovania informovanosti odbornej verejnosti a organizovania odborného vzdelávania. Doterajšia prax ukázala, že hoci mnohé štáty prijali legislatívu, ktorá sa zaoberá obchodovaním s ľuďmi, predmetné zákony často nemajú byrokratický podporný systém na svoju implementáciu. Rovnako dôležitá je však aj podpora a ochrana obetí, ktoré poskytujú dôkazy, a preto je kľúčom k úspešnému trestnému stíhaniu páchateľov. Odborná verejnosť poukazuje na jej nedostatočnú úroveň. Právny status obchodovaných obetí je často problém, pretože uvedené osoby sa v mnohých prípadoch nemôžu vrátiť alebo si neželajú vrátiť sa do svojich rodných krajín, hoci boli zavlečené proti vlastnej vôli. Prekážka v uvedenom smere vytvára stigma spojená s prostitúciou alebo následná náказа obeť pohlavnou chorobou. Doterajšia medzinárodná úprava od štátov vyžaduje len to, aby zväžili prijatie legislatívnych alebo iných vhodných opatrení, ktoré umožnia obetiam obchodovania v primeraných prípadoch dočasne alebo trvalo zostať na ich územiach. Uvedený právny rámec však podľa odbornej verejnosti nepostačuje a môže v konečnom dôsledku brániť riadnemu stíhaniu trestných činov spojených s obchodovaním s ľuďmi a sexuálnym vykorisťovaním. (pozri: DEFEIS, F. E. Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons-a new approach. s. 7 [online]. Dostupné na internete: <https://nsuworks.nova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1477&context=ilsajournal>, [cit. 24. 10. 2022].

z nich sa zameriava väčšina výskumov a činností, takže je možné jasnejšie pochopiť proces obchodovania s ľuďmi po identifikácii trás, príčin, ako aj dôsledky a vzorce tohto javu. Uvedená forma obchodovania je bohužiaľ veľmi rozšírená a predstavuje komplexný problém. Navyše nejde o statickú formu trestnej činnosti, ale o jav, ktorý sa časom mení v závislosti od množstva rôznych faktorov. V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch minulého storočia obeť obchodovania s ľuďmi, ktoré sa dostali do západnej Európy, pochádzali prevažne z Latinskej Ameriky a Ázie, kým na začiatku deväťdesiatych rokov, po páde Berlínskeho múru, ich v západnej Európe vo veľkej miere nahradili ženy a dievčatá zo strednej a východnej Európy. Začiatkom nového storočia považoval EUROPOL východoeurópske krajiny – najmä Moldavsko, Ukrajinu, Bulharsko, Poľsko, Rumunsko, Rusko, pobaltské štáty a Albánsko za hlavný zdroj obetí obchodovaných do členských štátov Európskej únie. Zdá sa, že tento jav pretrváva s hlavnými zdrojovými krajinami, ktoré zostávajú vo východnej Európe. V roku 2009 EUROPOL uznal, že dve následné rozšírenia Európskej únie (EÚ) v rokoch 2004 a 2007 zvýšili príležitosti pre malé skupiny obchodníkov s ľuďmi vykonávať svoje protiprávne aktivity na nadnárodnej úrovni, pretože teraz mohli hranice medzi krajinami pôvodu a cieľovými krajinami obetí prechádzať bez hraničných kontrol. Rozsah problému sa líši od krajiny ku krajine a podľa širších geopolitických faktorov. Ako hlavné príčiny tohto javu však boli identifikované rôzne faktory a medzi nimi sa rozlišuje medzi faktormi tlaku (PUSH), stimulácie (PULL) a uľahčenia (FACILITATION).⁷⁷⁵

PUSH faktory reprezentujú javy ako chudoba, nedostatočný prístup k zdrojom a príležitostiam, nezamestnanosť, slabé vzdelanie, rodová diskriminácia, ochota migrovať v protiklade k rastúcim prekážkam legálnej migrácie, ktoré určujú politiky prijaté mnohými krajinami. Uvedené faktory podporujú obchodovanie s ľuďmi. Na druhej strane sú základnými prvkami stimulačné faktory (PULL), medzi ktoré patrí najmä dopyt po službách obetí obchodovania s ľuďmi, prekvapivo vysoké zisky, ktoré môže táto špecifická trestná činnosť vytvárať, a stále relatívne vysoká miera beztrestnosti za trestný čin obchodovania s ľuďmi. Uvedené faktory napomáhajú pochopiť šírenie tohto javu. Na doplnenie treba spomenúť niektoré uľahčujúce faktory (FALICITATION), akými sú globalizácia práce a trhov, modernizácia cestovných systémov spojená so zníženými nákladmi na cestovanie, nárast medzinárodnej migrácie, šírenie nových technológií. To všetko sú faktory a prvky, ktoré môžu pomôcť pochopiť dôvody, prečo sa obchodovanie s ľuďmi v posledných desaťročiach stalo takým vážnym problémom. Z globálneho hľadiska je však obraz o šírení tohto fenoménu vo svete stále nejasný. Na

⁷⁷⁵ Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva. Report of the Secretary General "Traffic in women and girls" č. (2002) UN Doc E/CN.4/2002/80, s. 49.

druhej strane je tiež pravda, že niektoré oblasti sveta usilovne pracujú na pochopení tohto javu a na navrhovaní a prijímaní opatrení na boj proti nemu. Západná Európa je určite jednou z nich a možno ju považovať za príklad pre ostatné regióny sveta.⁷⁷⁶ Ukazuje sa, že mnohé štáty v západnej Európe v skutočnosti napredujú v zhromažďovaní údajov a informácií o obetiach, ktorým pomáhajú mimovládne organizácie. Taktiež sa darí zhromažďovať a analyzovať údaje o trestných stíhaniach a odsúdeniach za obchodovanie s ľuďmi a za ďalšie súvisiace trestné činy, ktoré môžu byť s obchodovaním s ľuďmi skutkovo previazané (ako napr. vykorisťovanie na prostitúciu, kupliarstvo, obmedzenie osobnej slobody formou otroctva atď.). Ako však uznal EUROPOL už v roku 2000,⁷⁷⁷ treba tiež jasne zdôrazniť, že počet obetí obchodovania s ľuďmi je určite oveľa vyšší, než uvádzajú oficiálne štatistiky z vyšetrovaných prípadov.⁷⁷⁸

4.6 Osobitné nástroje medzinárodného práva používané na boj proti obchodovaniu so ženami

Medzi osobitné nástroje medzinárodného práva používané na boj proti obchodovaniu s ľuďmi možno zaradiť medzinárodné zmluvy, ktoré sa zameriavajú na

⁷⁷⁶ SCARPA, S. Human Trafficking for Commercial Sexual Exploitation in Western Europe. In: Fighting Against Human Trafficking for Commercial Sexual Exploitation: The Actions in Western Europe. REVUE INTERNATIONALE DE DROIT PÉNAL. 2010/3-4 (Vol. 81), s. 563 – 587 [online]. Dostupné na internete: <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2010-3-page-563.htm>, [cit. 24. 10. 2022].

⁷⁷⁷ Pozri: EUROPOL, *Crime Assessment: Trafficking in Human Beings into the European Union* (Europol, 2000) s. 18.

⁷⁷⁸ Viacero výskumu uvedenej trestnej činnosti naznačuje záver, že obeť môžu byť v mnohých prípadoch neschopné alebo neochotné povedať svoj príbeh a poskytnúť tak svedectvo. Doposiaľ získané údaje teda poskytujú iba informácie o špičke tzv. „obchodného ľadovca“. Je však pravdepodobné, že väčšina prípadov nebude oznámená úradom. Uvedená skutočnosť môže byť ovplyvnená rôznymi dôvodmi. Obchodované osoby môžu mať pocit, že ich život alebo život jedného z ich rodinných príslušníkov môže byť ohrozený, ak udajú svojich obchodníkov s ľuďmi, najmä ak ide o neregulárnych migrantov. Obete sa môžu obávať, že ak sa obrátia na mimovládne organizácie alebo orgány činné v trestnom konaní, budú zadržané a napokon repatriované. Ako už bolo spomenuté vyššie, uvedená obava sa spája predovšetkým s pocitmi hanby obeť a jej stigmou spojenou s prostitúciou a sexuálnym vykorisťovaním. Realitou však ostáva, že uvedené obeť sú často kruto vykorisťované a nútené k prostitúcii obchodníkmi s ľuďmi. Ich svedecké výpovede preto ostávajú kľúčové aj pre stíhanie uvedených trestných činov (pozri: SCARPA, S. Human Trafficking for Commercial Sexual Exploitation in Western Europe. In: Fighting Against Human Trafficking for Commercial Sexual Exploitation: The Actions in Western Europe. REVUE INTERNATIONALE DE DROIT PÉNAL. 2010/3-4 (Vol. 81), s. 563 – 587 [online]. Dostupné na internete: <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2010-3-page-563.htm>, [cit. 24. 10. 2022].

oblasť ochrany právneho postavenia žien a detí. Prvou z takých zmlúv je **Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien**, ktorý zakotvil požiadavku, aby štáty prijali všetky vhodné opatrenia na potlačenie všetkých foriem obchodovania so ženami a vykorisťovania žien na prostitúciu. Uvedenú zmluvu prijalo Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov 18. decembra 1979. Predmetný dohovor je vyvrcholením viac ako tridsaťročnej práce Komisie OSN pre postavenie žien, t. j. orgánu založeného v roku 1946 na monitorovanie právneho postavenia žien a presadzovanie ich práv. Práca uvedenej Komisie napomohla najmä pri objasňovaní všetkých oblastí, v ktorých sa ženám upiera rovnosť s mužmi. Tieto snahy o napredovanie žien vyústili do viacerých deklarácií a dohovorov, z ktorých ústredným a najkomplexnejším dokumentom je Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien. V katalógu medzinárodných zmlúv o ľudských právach zaujíma Dohovor dôležité miesto preto, že do centra pozornosti ľudských práv kladie ženskú časť ľudskej populácie. Zmyslom dohovoru je opätovne potvrdiť vieru v základné ľudské práva, v dôstojnosť a hodnotu ľudskej osoby, v rovnaké práva mužov a žien. Uvedený dohovor vysvetľuje význam právnej rovnosti žien a mužov a načrtáva spôsoby, ako ju možno dosiahnuť. Dohovor pritom zakladá nielen medzinárodný zoznam práv žien, ale aj agendu činnosti krajín na zaručenie uplatňovania týchto práv. Dohovor výslovne poukázal na skutočnosť, že v spoločnosti existuje rozsiahla diskriminácia žien a zdôraznil, že uvedená diskriminácia porušuje princípy rovnosti práv a rešpektovania ľudskej dôstojnosti. Ustanovenie čl. 1 dohovoru vymedzuje diskrimináciu ako „*akékoľvek rozlišovanie, vylúčenie alebo obmedzenie práv založené na pohlaví v politickej, ekonomickej, sociálnej, kultúrnej, občianskej alebo akejkoľvek inej oblasti*“. Dohovor v čl. 3 pozitívne potvrdzuje princíp rovnosti tým, že vyžaduje, aby zmluvné štáty prijali „*všetky vhodné opatrenia, vrátane legislatívy, na zabezpečenie plného rozvoja a napredovania žien, s cieľom zaručiť im uplatňovanie a požívanie ľudských práv a základných slobôd na základe rovnosti s mužmi*“. Dohovor vo svojom prístupe pokrýva tri rozmery životných situácií žien. Veľmi podrobne sa zaoberá občianskymi právami a právnym postavením žien. Okrem toho, a na rozdiel od iných zmlúv o ľudských právach, sa Dohovor zaoberá aj dimenziou ľudskej reprodukcie, ako aj vplyvom kultúrnych faktorov na rodové vzťahy. Uvedeným spôsobom dohovor vymedzuje agendu OSN pre rodovú rovnosť.

Význam dohovoru možno vidieť aj v tom smere, že zastrešuje predchádzajúce dohovory vzťahujúce sa na právne postavenie žien. Dohovor tak dopĺňa katalóg medzinárodných zmlúv, ktorý bol začatý prijatím *Dohovoru o politických právach žien* v roku 1952, a ktorý reagoval na obavu o základné práva žien na politickú participáciu. Prepojenie na uvedenú zmluvu vyjadruje Dohovor vo svojom čl. 7, v ktorom sa ženám zaručuje právo voliť, zastávať verejnú funkciu a vykonávať verejné funkcie. Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien

taktiež reaguje na problematiku vynútených manželstiev, keďže v čl. 9 odkazuje na úpravu *Dohovoru o občianstve vydatých žien* (prijatý v roku 1957). Uvedená záruka upravuje štátne občianstvo žien bez ohľadu na ich rodinný stav. Dohovor tak upozorňuje na skutočnosť, že právne postavenie žien je často spojené s manželstvom, čím sa stávajú závislými skôr od štátnej príslušnosti manžela než od samých seba. Čl. 10, 11 a 13 dohovoru potvrdzujú práva žien na nediskrimináciu vo vzdelávaní, zamestnaní a ekonomických a sociálnych aktivitách. Čl. 15 dohovoru presadzuje úplnú rovnosť žien v občianskych a obchodných veciach a požaduje, aby všetky legislatívne a právne nástroje smerujúce k obmedzeniu spôsobilosti žien na právne úkony „*boli považované za neplatné*“. Napokon v čl. 16 sa Dohovor vracia k otázke manželstva a rodiny a presadzovania rovnakých práv a povinností žien a mužov pri voľbe manžela, rodičovstve, osobnostných právach a správe majetku. Okrem otázok občianskych práv Dohovor venuje veľkú pozornosť aj najdôležitejšej záležitosti žien, a to ich reprodukčným právam. Úloha žien pri plodení by nemala byť základom diskriminácie. Prepojenie medzi diskrimináciou a reprodukčnou úlohou žien je v dohovore predmetom opakovaných obáv. Preto sú ustanovenia o ochrane materstva a starostlivosti o dieťa vyhlásené uvedeným dohovorom za základné práva a sú začlenené do všetkých oblastí dohovoru, či už sa zaoberajú zamestnaním, rodinným právom, ochranou zdravia alebo vzdelávaním.

Prijatie predmetného dohovoru vytvorilo základ pre **Bruselskú deklaráciu o prevencii a boji proti obchodovaniu s ľuďmi** z roku 2002. Vo svojej časti č. 7 uvedená deklarácia s názvom „*Základné príčiny*“ pod názvom „*Prevencia obchodovania s ľuďmi*“ uvádza, že základným aspektom prístupu k obchodovaniu s ľuďmi založeného na ľudských právach je aj potreba klásť dôraz na rodové hľadisko. Európska stratégia boja proti obchodovaniu s ľuďmi by mala zahŕňať boj proti rodovo podmienenému násiliu a patriarchálnym štruktúram, ktoré vytvárajú priaznivé prostredie pre obchodovanie s ľuďmi. Legislatíva a politiky v oblasti rovnakých príležitostí musia chrániť a posilňovať právne a sociálne postavenie žien a detí a špecificky riešiť všetky formy rodovej diskriminácie. Podporné programy by sa mali zamerať na posilnenie úsilia v boji proti chudobe a ďalšej marginalizácii žien a dievčat vo všetkých krajinách pôvodu, tranzitu a určenia prostredníctvom opatrení určených na zlepšenie správy vecí verejných, materiálnej podpory, sociálnej ochrany a pracovné príležitosti. Podľa uvedenej deklarácie mnohé štáty zriadili vnútroštátny mechanizmus rodovej rovnosti. Uvedené potvrdzuje aj *všeobecné odporúčanie č. 6 Výboru pre odstránenie diskriminácie žien*,⁷⁷⁹ podľa ktorého by

⁷⁷⁹ *Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien* poveril na základe čl. 21 Výbor pre odstránenie diskriminácie žien vypracovaním všeobecných odporúčaní s cieľom objasniť povinnosti štátov, ktoré sú zmluvnými stranami dohovoru. Uvedené povinnosti primárne zahŕňajú

takýto národný mechanizmus rodovej rovnosti mal byť zriadený na vysokej vládnej úrovni. Zároveň by mal disponovať dostatočnými zdrojmi a vyjadrovať silný politický záväzok. Predmetné dokumenty vyjadrujú požiadavky, aby sa uvedené nástroje vyznačovali autoritou, ktorá predstavuje právomoc a schopnosť zásadným spôsobom ovplyvňovať politiku v oblasti ochrany žien pred trestnými činmi obchodovania s ľuďmi. Predpokladom efektívnosti uvedených požiadaviek je v prvom rade schopnosť štátu monitorovať situáciu žien, formulovať nové politiky a vykonávať stratégie a opatrenia na odstránenie rodovej diskriminácie. Realizácia ľudských práv žien si preto vyžaduje zriadenie koordinačných orgánov na vysokej úrovni, zodpovedných za dohľad nad rodovo citlivým a efektívnym uplatňovaním vnútroštátnych zákonov a za rozvoj a koordináciu politík zameraných na začlenenie rodového hľadiska do vnútroštátnych právnej úpravy, politík a programov.⁷⁸⁰

4.7 Všeobecné odporúčanie č. 38 Výboru pre odstránenie diskriminácie žien

Sexuálne vykorisťovanie žien prostredníctvom trestného činu obchodovania s ľuďmi pretrváva, pretože zmluvné štáty dohovoru nedokázali účinne odradiť dopyt, ktorý podporuje vykorisťovaniu a vedie k obchodovaniu s ľuďmi. Pretrvávajúce normy a stereotypy týkajúce sa mužskej dominancie a potreby presadzovania mužskej kontroly alebo moci, presadzujú patriarchálne rodové roly a mužské sexuálne nároky, nátlak a kontrolu, čo vedie k dopytu po sexuálnom vykorisťovaní žien a dievčat. Obrovské finančné zisky s malými rizikami v dôsledku relatívne veľkej beztrestnosti sú stále rozšírené. Podľa článku 9 ods. 5 Protokolu z Palerma by štáty mali prijať alebo posilniť legislatívne alebo iné opatrenia na odrádzanie od dopytu, ktorý podporuje všetky formy vykorisťovania osôb,

boj proti diskriminácii žien a dievčat. Ďalej vyjadrujú záväzok presadzovať požiadavku uznania života bez obchodovania s ľuďmi ako základného ľudského práva a jeho efektívneho užívania ženami a dievčatami. Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami uvedeného dohovoru, musia využiť všetky vhodné prostriedky na odstránenie obchodovania s ľuďmi a zneužívania prostitúcie, aby sa zabezpečilo, že zavedú zákony a iné právne predpisy, strategické a koncepcné nástroje a mechanizmy financovania, aby realizácia uvedeného práva bola efektívna a nie teoretická a iluzórna. (Pozri: General recommendation No. 38 (2020) on trafficking in women and girls in the context of global migration. Committee on the Elimination of Discrimination against Women. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. 20. November 2020. s. 2 [online]. Dostupné na internete: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybody-external/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/GC/38&Lang=en, [cit. 24. 10. 2022].

⁷⁸⁰ Pozri: Eliminating gender-based discrimination and promoting women's economic rights. In: *Prevention of trafficking in persons*, s. 457 – 459 [online]. Dostupné na internete: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_9-3.pdf, [cit. 24. 10. 2022].

najmä žien a detí, ktoré vedie k obchodovaniu s ľuďmi. Potreba riešiť dopyt, ktorý podporuje sexuálne vykorisťovanie, je veľmi dôležitá v kontexte digitálnych technológií, ktoré vystavujú potenciálne obeť zvýšenému riziku obchodovania s ľuďmi. Spomenuté odporúčanie naznačuje, že obchodovanie so ženami a dievčatami sa zhoršuje počas ozbrojených konfliktov a humanitárnych núdzových situácií a po nich, a to v dôsledku viacerých faktorov. Za príčiny podporujúce uvedenú trestnú činnosť označilo odporúčanie vysídľovanie obyvateľstva, rozpad politických, hospodárskych a sociálnych štruktúr. Vplyv na rast predmetnej trestnej činnosti však má aj nestabilita a nedostatočné riadenie štátu vrátane absencie právneho štátu, zvýšeného militarizmu, a dostupnosti zbraní. Za uvedenej situácie tak dochádza k oslabeniu komunitných a rodinných väzieb a vysokému výskytu ovdovenia: Tieto javy podporujú rodovo podmienené násilie, a predovšetkým sexuálne násilie páchané na ženách a dievčatách. Uvedené situácie sú kritické aj preto, že vlády sú často nútené jednostranne zamerať bezpečnostné zložky a verejné ozbrojené zbory na ochranu štátneho zriadenia a integrity štátu. To vytvára vhodné podmienky pre organizovaný obchod s ľuďmi. Páchatelia uvedených trestných činov preto lepšie skrývajú vlastnú trestnú činnosť a obeť uvedených trestných činov robia takpovediac čoraz viac a viac neviditeľnými. Uvedené situácie zároveň sťažujú obetiam prístup k právnej ochrane a sociálnej pomoci a zároveň ale aj podporujú finančné toky medzi organizovanými skupinami páchatel'ov trestných činov obchodovania s ľuďmi.

Nezanedbateľnú úlohu pri podpore trestnej činnosti obchodovania s ľuďmi zohrávajú aj digitálne technológie, ktoré podľa bodu 36 *všeobecného odporúčania č. 38 Výboru pre odstránenie diskriminácie žien* ponúkajú na jednej strane nové možnosti pozitívneho vplyvu na spoločnosť. Na druhej strane však predstavujú nové bezpečnostné výzvy na individuálnej aj štátnej úrovni. Používanie elektronických mien ponúka nástroje na skrytie osobných informácií, ako je identifikácia strán zapojených do transakcie a ich poloha pri obchodovaní s ľuďmi. Virtuálny priestor preto často umožňuje organizovaným skupinám páchatel'ov vykonávať anonymné platby, dokonca bez zverejnenia účelu transakcie, čo všetko uľahčuje obchodovanie s ľuďmi najmä za účelom sexuálneho vykorisťovania. Dopytové kanály prostredníctvom sociálnych médií, temného webu a platforiem na odosielanie správ poskytujú páchatel'om jednoduchý prístup k potenciálnym obetiam, čím zvyšujú ich zraniteľnosť. Používanie digitálnych technológií na obchodovanie s ľuďmi predstavuje počas globálnych pandémieí osobitné problémy. V súvislosti s pandemiou ochorenia COVID-19 štáty, ktoré sú zmluvnými stranami dohovoru, čelili podľa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien nárastu obchodovania s ľuďmi v kybernetickom priestore vrátane nárastu nábora na sexuálne vykorisťovanie online. Zvyšoval sa taktiež dopyt po materiáloch týkajúcich sa sexuálneho zneužívania detí a rástol tlak na obchodovanie s deťmi pomocou digitálnych technológií.

Za základnú prekážku trestného stíhania sexuálne motivovaného obchodovania s ľuďmi označujú body 44 a nasl. *všeobecného odporúčania č. 38 Výboru pre odstránenie diskriminácie žien* nedostatok špeciálnych súdnych postupov na prispôbenie sa potrebám obetí. Výbor na odstránenie diskriminácie žien poukázal v roku 2020 na nedostatky v kvalite justičných systémov vrátane rodovej zaujatosti a rétoriky obviňovania obetí na súdoch. Uvedené nedostatky môžu viesť k diskriminačným rozsudkom alebo rozhodnutiam, explicitnému alebo implicitnému spoločenskému akceptovaniu rodovo podmieneného násillia páchaného na ženách. Problémom sú taktiež priehy a príliš dlhé súdne konania, korupcia štátnych úradníkov a ich zapojenie do trestnej činnosti. Veľkým nedostatkom je však podľa Výboru aj častá neznalosť dopytu po všetkých formách sexuálneho vykorisťovania žien. Výbor však na druhej strane poukazuje aj na skutočnosť, že vyšetrovanie uvedenej trestnej činnosti je veľmi zložitú a vyžaduje vysokú úroveň zručností potrebných na vyšetrovanie a stíhanie obvinení z obchodovania so ženami a dievčatami. Navyše zločinecké siete v oblasti obchodu so ženami a dievčatami často pôsobia nadnárodne. Nadnárodný charakter obchodovania s ľuďmi a migračné toky si preto vyžadujú spoluprácu viacerých dotknutých krajín a ich účasť na účinnej a primeranej medzinárodnej reakcii na ochranu práv obetí. Zmluvné štáty majú povinnosť prijať a uľahčiť dobrovoľný návrat svojich štátnych príslušníkov, s ktorými sa obchoduje v zahraničí.

Podľa Organizácie Spojených národov pre drogy a kriminalitu je obchodovanie so ženami a dievčatami globálne veľmi rozšírené. V zmysle štatistík a odhadov uvedenej organizácie tvoria ženy a dievčatá 72 % všetkých obetí obchodovania s ľuďmi. Odhady z novembra 2020 naznačujú, že obchodovanie s ľuďmi na účely sexuálneho vykorisťovania je najrýchlejšie rastúcim organizovaným zločinom na svete. Jeho ekonomická hodnota sa odhaduje na takmer 99 miliárd USD ročne. Predmetná organizácia uvádza, že približne 94 % obetí sexuálneho vykorisťovania sú ženy a dievčatá. Mladé dievčatá sú pre obchodníkov s ľuďmi mimoriadne zaujímavé, pretože muži majú záujem o sex s mladými dievčatami a pre obchodníkov s ľuďmi je tiež ľahšie podrobiť ich kontrole a ovládať ich. Z vykorisťovaného dieťaťa vyrastie ľahko vykorisťovateľná žena, ktorú možno znova a znova predať za účelom zisku. Napriek tomu v mnohých krajinách vládna implementácia zákonov a politik proti obchodovaniu s ľuďmi zostáva nedostatočná na riešenie tohto globálneho problému a obchodníci s ľuďmi a iní zapojení páchatelia pokračujú vo vykorisťovaní prakticky beztrestne.⁷⁸¹

⁷⁸¹ A significant step forward: CEDAW Committee adopts new General Recommendation on Trafficking in women and girls [online]. Dostupné na internete: https://www.equalitynow.org/news_and_insights/a_significant_step_forward_cedaw_2020/, [cit. 24. 10. 2022].

4.8 Osobitné nástroje medzinárodného práva používané na boj proti obchodovaniu s deťmi

Niektoré medzinárodné dohovory zakotvujú špecifické ustanovenia o obchodovaní s deťmi. V doktríne OSN sa preto označujú za osobitné nástroje medzinárodného práva používané na boj proti obchodovaniu s deťmi. V prvom rade možno medzi uvedené zaradiť *Dohovor o právach dieťaťa* z roku 1989 a *Opčný protokol o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii* z roku 2000. Obe zmluvy zakazujú obchodovanie s deťmi na akýkoľvek účel vrátane vykorisťovania a nútenej práce. Čl. 39 **Dohovoru o právach dieťaťa** požaduje, aby štáty „*prijali všetky vhodné opatrenia na podporu fyzického a psychického zotavenia a sociálnej reintegrácie detskej obete na základe akejkoľvek formy zanedbávania, vykorisťovania alebo zneužívania*“. Dohovor o právach dieťaťa tiež ustanovuje záväzok štátov uznať právo každého dieťaťa na vzdelanie (čl. 28) a právo každého dieťaťa na ochranu jeho zdravia (čl. 24). Opčný protokol k Dohovoru o predaji detí špecifikuje konkrétne formy ochrany a pomoci, ktoré sa majú poskytnúť obetiam v detskom veku.

Odborná verejnosť však upozorňuje na skutočnosť, že v oblasti medzinárodného práva sa často zabúda na aj na otázku obchodovania a sexuálneho vykorisťovania chlapcov. Podľa vyššie naznačených údajov, síce chlapci tvoria menšinovú skupinu obetí, avšak formy zaobchádzania s uvedenými obetami sú spoločensky veľmi škodlivé a nebezpečné. Pozornosť orgánov OSN v oblasti ochrany ľudských práv sa preto v poslednom období sústreďuje nielen na ženy a dievčatá, ale aj neplnoletých chlapcov. Niektorí odborníci poukazujú na rôzne škodlivé fenomény izolácie a obmedzovania neplnoletých chlapcov za účelom ich sexuálneho využívania dospelými mužmi a členmi organizovaných skupín páchatel'ov.⁷⁸² Intenzita uvedenej trestnej činnosti sa navyše stupňuje v časoch ozbrojených konfliktov. Na uvedené skutočnosti poukazuje aj organizácia UNICEF vo svojich *Odporúčaniach z Kapského Mesta* z roku 1997 a taktiež vo svojich *Odporúčaniach z Paríža* z roku 2007.

Podľa organizácie UNICEF k únosom neplnoletých chlapcov dochádza najmä v časoch ozbrojených konfliktov, kedy sú uvedené obeť obzvlášť zraniteľné voči sexuálnemu násiliu. Zneužívanie, ktorému čelia, nezvykne byť motivované štátnou príslušnosťou obetí. Rovnako sa predpokladá, že dievčatá, ktoré sú unesené, končia ako sexuálne otrokyne. Vyššie označené odporúčania organizácie UNICEF zakotvili samostatne vymedzenie neplnoletých obetí unášaných a obchodo-

⁷⁸² Pozri napr.: Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, A/64/254, 6 August 2009, para. 17.

vaných za účelom páchania sexuálne motivovanej trestnej činnosti. *Odporúčania z Kapského Mesta* pôvodne vzťahovali pôsobnosť uvedeného vymedzenia iba na nepľnoleté dievčatá. Následné *Odporúčania z Paríža* z roku 2007 uvedený prístup prehodnotili a zahrnuli do uvedeného vymedzenia obetí aj nepľnoletých chlapcov. Odborníci však poukazujú na veľkú nespoľahlivosť štatistík odhalených trestných činov. Veľká časť trestných činov totiž ostáva neodhalená. Odborníci preto poukazujú na potrebu ďalšieho zberu dát a vykonávania podrobnejšieho výskumu. Ako už bolo naznačené vyššie, relatívne rozpracované výskumy sa venujú sexuálne motivovanému obchodovaniu so ženami v západnej Európe. Zaostáva ale výskum sexuálne motivovaného obchodovania s dievčatami a odborníci zastávajú názor, že v oblasti sexuálne motivovaného vykorisťovania a obchodovania s chlapcami sme ďaleko od pochopenia jeho podstaty a príčin.⁷⁸³

⁷⁸³ SIVAKUMARAN, S. Lost in translation: UN responses to sexual violence against men and boys in situations of armed conflict. In: *International Review of the Red Cross. IRRIC*, volume 92, March 2010, s. 259 – 277 [online]. Dostupné na internete: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-877-sivakumaran.pdf>, [cit. 24. 10. 2022].

SÚHRN

Ochrana ľudskej dôstojnosti sa v právnom poriadku realizuje predovšetkým prostredníctvom občianskeho a trestného práva, pričom, v každom z týchto odvetví ide o orientáciu na ochranu pred inými formami ponížovania dôstojnosti človeka – v občianskom práve je základom ochrana pred urážkami, ohováraním a inými prejavmi znevažujúcimi jednotlivca, v trestnom práve dominuje ochrana ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti. Predložená monografia je čiastkovým výstupom výskumnej úlohy „*Trestnoprávna ochrana slobody*“, ktorú podporuje Agentúra na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-19-0050. Hovorí o trestných činoch proti ľudskej dôstojnosti, ktoré sú upravené v druhom diele druhej hlavy osobitnej časti Trestného zákona, a to konkrétne trestné činy znásilnenia, sexuálneho násillia a sexuálneho zneužívania. Hoci zákonodarca zaraďuje trestný čin obchodovania s ľuďmi do prvého dieľu tejto hlavy, predmetom skúmania tejto monografie je aj trestný čin obchodovania s ľuďmi, lebo tento trestný čin porušuje podobné chránené záujmy ako trestné činy proti ľudskej dôstojnosti. Konkrétne sa žiada uviesť ľudskú dôstojnosť, zákaz otroctva, nútenej práce a obchodovania s ľuďmi, zákaz týrania a neľudského alebo ponížujúceho zaobchádzania alebo trestania.

Monografia sa skladá zo štyroch kapitol. Prvá kapitola predstavuje základné metodologické východiská skúmanej problematiky, predovšetkým vymedzenie vedeckého problému a rozpracovanie problému v dostupnej literatúre. V ďalších troch kapitolách sa autori venujú jednotlivým trestným činom. Tieto kapitoly sú členené na ďalšie podkapitoly, kde autori predstavujú predovšetkým historické súvislosti jednotlivých trestných činov, ponúkajú rozsiahlu analýzu právnej úpravy stavu *de lege lata* a problémov aplikačnej praxe v predmetnej oblasti, a taktiež čitateľovi predkladajú medzinárodné porovnania a viaceré návrhy *de lege ferenda*.

SUMMARY

The protection of human dignity in the legal order is implemented primarily through civil and criminal law, while in each of these branches the focus is on protection against other forms of humiliation of human dignity – in civil law, the basis is protection against insults, slander and other manifestations that disparage the individual, while in the field of criminal law one of the most important goals is the protection of human dignity in the sexual area. The presented monograph is a partial output of the research task named „*Criminal Law Protection of Freedom*“, which is supported by the Research and Development Support Agency of Slovakia on the basis of contract no. APVV-19-0050. It deals with crimes against human dignity, which are regulated in the second division of the second chapter of the special part of the Criminal Code of Slovak Republic, namely the crimes of rape, sexual violence and sexual abuse. Although the legislator includes the crime of human trafficking in the first division of this chapter, the subject of this monograph is also the crime of human trafficking, because this crime violates similar protected interests as crimes against human dignity. Specifically, it is requested to state human dignity, the prohibition of slavery, forced labor and human trafficking, the prohibition of torture and inhuman or degrading treatment or punishment.

The monograph consists of four chapters. The first chapter presents the basic methodological starting points of the investigated issue, primarily the definition of the scientific problem and the elaboration of the problem in the available literature. In the next three chapters, the authors deal with individual crimes mentioned above. These chapters are divided into further sub-chapters, where the authors mainly present the historical context of individual criminal acts, offer an extensive analysis of the legal regulation of the state of *de lege lata* and the problems of application practice in the subject area, and also present the reader with international comparisons and several proposals *de lege ferenda*.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Schutz der Menschenwürde wird in der Rechtsordnung vor allem durch das Zivil- und Strafrecht verwirklicht, wobei in jedem dieser Zweige der Schutz vor anderen Formen der Demütigung der Menschenwürde im Vordergrund steht – im Zivilrecht liegt der Schutz vor Beleidigungen und Verleumdungen im Mittelpunkt und andere den Einzelnen verunglimpfende Erscheinungsformen, während im Bereich des Strafrechts der Schutz der Menschenwürde im sexuellen Bereich eines der wichtigsten Ziele ist. Die vorgestellte Monographie ist ein Teilergebnis der Forschungsaufgabe mit dem Titel „Strafrechtlicher Schutz der Freiheit“, die von der Slowakischen Forschungs- und Entwicklungsunterstützungsagentur unter der Fördernr APVV-19-0050 gefördert wurde. Es handelt sich um Verbrechen gegen die Menschenwürde, die im zweiten Abschnitt des zweiten Kapitels des Besonderen Teils des Strafgesetzbuches der Slowakischen Republik geregelt sind, nämlich die Verbrechen der Vergewaltigung, der sexuellen Gewalt und des sexuellen Missbrauchs. Obwohl der Gesetzgeber das Verbrechen des Menschenhandels in den ersten Abschnitt dieses Kapitels einbezieht, ist Gegenstand dieser Monographie auch das Verbrechen des Menschenhandels, da dieses Verbrechen ähnliche Schutzgüter verletzt wie Verbrechen gegen die Menschenwürde. Konkret werden die Menschenwürde, das Verbot von Sklaverei, Zwangsarbeit und Menschenhandel sowie das Verbot von Folter und unmenschlicher oder erniedrigender Behandlung oder Strafe gefordert.

Die Monographie besteht aus vier Kapiteln. Das erste Kapitel stellt die grundlegenden methodischen Ausgangspunkte der untersuchten Fragestellung dar, vor allem die Definition des wissenschaftlichen Problems und die Ausarbeitung des Problems in der verfügbaren Literatur. In den nächsten drei Kapiteln beschäftigen sich die Autoren mit den einzelnen oben genannten Straftaten. Diese Kapitel sind in weitere Unterkapitel gegliedert, in denen die Autoren vor allem den historischen Kontext einzelner Straftaten darstellen, eine ausführliche Analyse der rechtlichen Regelung des Rechtsstaates *de lege lata* und der Probleme der Anwendungspraxis im Themengebiet bieten, außerdem sie präsentieren internationale Vergleiche und mehrere Vorschläge *de lege ferenda*.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A ZDROJOV

I. Knižné diela, monografie, komentáre, učebné texty, články v zborníkoch

- BADA, M. Žena v systéme Žilinského magdeburského práva. In: LENGYELOVÁ, T. (ed.). *Žena a právo. Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti*. Bratislava: Academic Electronic Press, 2004, s. 24-45. ISBN 80-88880-59-9.
- BALOG, B. *Materiálne jadro Ústavy Slovenskej republiky*. 1. vyd. Žilina: Eurokódex, 2014, 180 s. ISBN 978-80-815-5032-4.
- BANGO, D. – VIKTORYOVÁ, J. *Metodika vyšetrovania vybraných druhov mravnostných trestných činov*. Bratislava: Akadémia, 2001. 70 s. ISBN 978 80– 8054–211-2.
- BLATNÍKOVÁ, Š. – FARIDOVÁ, P. – ZEMAN, P. *Násilná sexuálna kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, 224 s. ISBN 978-80-7338-143-1.
- BLATNÍKOVÁ, Š. – FARIDOVÁ, P. – ZEMAN, P. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, 221 s. ISBN 978-80-7338-153-0.
- BLATNÍKOVÁ, Š. *Sexuální vykořisťování jako forma závažné organizované kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, 119 s. ISBN 978-80-7338-103-5.
- BLATNÍKOVÁ, Š. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 132 s. ISBN 978-80-7338-091-5.
- BLAŽEK, R. – TARABOVÁ, N. Sexuálne trestné činy včera a dnes. In: LUBELCOVÁ, G. (ed.). *Paralely a divergencie: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2018, s. 140 – 151. ISBN 978-80-223-4634-4.
- BLAŽEK, R. Detská pornografia na internete a možnosti boja proti nej. In: HULLOVÁ, M. (ed.). *Mravnostná kriminalita ako spoločenský fenomén a možnosti jej kontroly. Zborník vedeckých štúdií a odborných článkov z medzinárodnej virtuálnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2015, s. 27 – 42. ISBN 978-80-8054-646-5.
- BLAŽEK, R. Ukladanie trestov pri sexuálnych trestných činoch. In: *Ukladanie trestov a ich výkon. Bratislavské právnické fórum 2020*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK, 2020, s. 198 – 206. ISBN 978-80-7160-557-7.
- BOCHENŃSKI, M. *Prawnokarna reakcja wobec sprawców przestępstw z art. 197 k.k. i art. 200 k.k. w świetle teorii i badań empirycznych*. Warszawa: C. H. Beck, 2016, 516 s. ISBN 978-83-255-8625-6.
- BOUKALOVÁ, H. – GILLERNOVÁ, I. a kol. *Kapitoly z forenzní psychologie*. Praha: Nakladatelství Karolinum, Univerzita Karlova, 2020, 435 s. ISBN 978-80-246-4461-5.
- BOURKEOVÁ J. *Znásilnění: Dějiny od roku 1860 do současnosti*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010, 450 s. ISBN 978-80-204-1984-2.
- BREIER, Š. a kol. *Trestní zákon. Komentář*. Praha: Orbis, 1964, 716 s.
- BRTKO, R. *Filozofickoprávne východiská prirodzeného práva v klasickom a justiniánskom období rímskeho práva*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2013, 171 s. ISBN 978-80-7160-344-3.
- BURDA, E – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*. Praha: C. H. Beck, 2011, 1608 s. ISBN 978-80-7400-394-3.

- BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár – I. diel*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, 1130 s. ISBN 978-80-7400-324-0.
- BUTCHART, A. a kol. *Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence*. Geneva: World Health Organisation and International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect, 2006, 102 s. ISBN 978-92-4-159436-3.
- ČENTĚŠ, J. – KOLCUNOVÁ, M. Maloletý ako obeť sexuálneho deliktu. In: ZÁHORA, J. – KERT, R. (eds.). *Obete kriminality – Victims of Crime*. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie na tému Obete kriminality. Bratislava: Eurokódex, 2010, s. 85 – 97. ISBN 978-80-894-4736-7.
- ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný zákon. Veľký komentár*. 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2020, 998 s. ISBN 978-80-8155-096-6.
- ČIČ, M. a kol. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012, 831 s. ISBN 978-80-89447-93-0.
- ČÍRTKOVÁ, L. Výbrané poznatky psychologických výzkumů obětí znásilnění. In: DOLANSKÁ, J. – DVOŘÁKOVÁ, L. – FRYCOVÁ D. (eds.). *Sborník přednášek přednesených na 1. národní konferenci o znásilnění*. Praha: Élektra, 2001, s. 39 – 46.
- DOLENSKÝ, A. – HATALA, V. – KUDLÍK, A. – NOVOTNÝ, O. – SOLNAŘ, V. *Československé trestné právo. Zväzok II: Osobitná časť*. Bratislava: Osveta, 1964, 280 s.
- DRAŠTÍK, A. – FREMR, R. – DURDÍK, T. – RŮŽIČKA, M. – SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 1568 s. ISBN 978-80-7478-790-4.
- ERIKSSON, M. *Defining rape: emerging obligations for states under international law*. Örebro: Örebro University, 2010, 695 s. ISBN 978-91-7668-730-7.
- FEDOROVÍČOVÁ, I. Účel trestu a jeho význam vo vzťahu k skutkovej podstate trestného činu sexuálneho zneužívania. In: ČENTĚŠ, J. – KURILOVSKÁ, L. – HANGÁČOVÁ, N. a kol. *Sankcie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s. 86 – 97. ISBN 978-80-8168-973-4.
- FISCHER, T. *Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen*. München: C. H. Beck, 2018, 2723 s. ISBN 978-3-406-70874-9.
- GALLAGHER, A. *The International Law of Human Trafficking*. 1. ed. New York: Cambridge University Press, 2010, 596 s. ISBN 978-05-211-9107-4.
- GREGOR, M. *Rímsky štát a právo za vlády cisára Augusta*. Praha: Leges, 2018, 200 s. ISBN 978-80-7502-304-9.
- HAJDÚKOVÁ, T. – BACIGÁL, I. Využitie virtuálnej komunikácie cez internet ako prostriedok ku sexuálnemu zneužívaniu detí. In: HULLOVÁ M. (eds.). *Mravnostná kriminalita ako spoločenský fenomén a možnosti jej kontroly. Zborník z medzinárodnej virtuálnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2015, s. 221 – 225. ISBN 978-80-8054-646-5.
- HEINSKOU, M. B. – SKILBREI, M. L. – STEFANSEN, K. (eds.). *Rape in the Nordic Countries: Continuity and Change*. London – New York: Routledge. 2020, 246 s. ISBN 978-1-138-60651-7.
- HERETIK, A. *Forenzná psychológia*. 4. vydanie. Bratislava: Lindeni, 2019, 608 s. ISBN 978-80-566-1213-2.
- HOLOMEK, J. Výskum obetí kriminality v rokoch 2007 – 2010 v Slovenskej republike (tendencie, odhad latencie). In: *Obete kriminality–Victims of Crime. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej 25. novembra 2010 na Paneurópskej vysokej škole v Bratislave*. Bratislava: EUROKÓDEX 2010, s. 157-169. ISBN 978-80-89447-36-7.
- HUSSEINI, F. – BARTON, M. - KOKEŠ, M. - KOPA, M. a kol. *Listina základných práv a svobod. Komentár*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 1456 s. ISBN 978-80-7400-812-2.
- IVOR, J. – KLIMEK, L. – ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2013, 888 s. ISBN 978-80-8155-017-1.
- IVOR, J. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, 560 s. ISBN 978-80-571-0407-0.

- IVOR, J. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2017, 648 s. ISBN 978-80-8168-586-6.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013, 1216 s. ISBN 978-80-87576-69-4.
- KALLAB, J. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské. (Část obecná i zvláštní)*. Melantrich: Praha, 1935, 337 s.
- KARKOŠKOVÁ, S. *Obete sexuálneho zneužívania detí medzi nami*. Veľký Šariš – Kanaš: Ascend, 2014, 351 s. ISBN 978-80-971470-1-3.
- KARKOŠKOVÁ, S. *Sexuálne zneužívanie detí vo svetle výskumných poznatkov*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2021, 232 s. ISBN 978-80-973526-2-2.
- KEŠICKÝ, D. a kol. *Forenznopsychologické aspekty sexuálneho zneužívania detí. Záverečná správa výskumného projektu január 2013 – október 2017*. Bratislava: eSlovensko Bratislava, o. z., 2017, 84 s.
- KLIMEK, L. – ZÁHORA, J. – HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európskych súvislostiach*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, 448 s. ISBN 978-80-8168-538-5.
- KLIMEK, L. a kol. *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, 780 s. ISBN 978-80-571-0251-9.
- KLIMENTOVÁ, I. Pomoc obetiam sexuálneho násillia, zneužívania a znásillnenia. In: Košecká, D. (ed.) *Obete kriminality. Zborník príspevkov zo seminára s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: IRIS, 2015, s. 99-108. ISBN 978-80-89726-45-5.
- KOŠECKÁ, D. a kol. *Monitoring latentnej kriminality a viktimologickej situácie na Slovensku: Výsledky celoštátneho výskumu obetí kriminality*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 324 s. ISBN 978-80-8168-709-9.
- KUČEROVÁ, D. – JALČ, A. Sexuálne vykorisťovanie – následok migračnej vlny? In: ŠVECOVÁ, A. (ed.) *Acta Universitatis Tyrnaviensis – Iuridica (10)*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave. Právnická fakulta, 2018. s. 119 – 134. ISBN 978-80-568-0163-5.
- LACIAKOVÁ, L. – MORAVANSKÝ, N. Definícia smrti v trestnom zákone a význam konzistencie medicínskych pojmov v trestnom práve. In: MARKOVÁ, V. (ed.) *Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi: zborník príspevkov z interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2016. s. 171-176. ISBN 978-80-8054-683-0.
- LEWENHAGEN, L. – HOLMBERG, S. *Reported and cleared rapes in Europe Difficulties of international comparisons. Report 2020:13*. Stockholm: Swedish National Council for Crime Prevention, 2020, 95 s.
- MARINICOVÁ, M. Filozoficko-právny pojem ľudskej dôstojnosti a súčasnosť. In: DANCÁK, P. – ŠOLTÉS, R. (eds.) *Disputationes quodlibetales XX.: dôstojnosť človeka a jeho budúcnosť*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2017, s. 217 – 228. ISBN 978-80-555-1775-9.
- MARTINŮ, J. *Manželské právo cirkve katolícké se zřetelem na manželské právo občanské vůbec, zvláště na manželské právo občanské republiky československé*. Olomouc: Lidove zavody tiskarske a nakladatelske, 1928, 157 s.
- MAŠLANYOVÁ D. a kol.: *Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná*. 2. vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2016, 624 s. ISBN 978-80-7380-618-7.
- MAŠLANYOVÁ, D. – SZABOVÁ, E. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. 4. vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, 654 s. ISBN 978-80-7380-862-4.
- MENCEROVÁ, I. – TOBIÁŠOVÁ, L. – TURAYOVÁ, Y. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 2. aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín: Heuréka, 2015, 501 s. ISBN 978-80-8173-011-5.
- MENCEROVÁ, I. Legislatívne nedostatky transpozície Smernice Európskeho parlamentu a Rady

- 2011/93/EÚ. In: JELÍNEK, J. – IVOR, J. (eds.). *Trestní právo Evropské unie a jeho vliv na právní řád České republiky a Slovenské republiky*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference pořádané dne 22. dubna 2015 v Praze. Praha: Leges, 2015, s. 303 – 312. ISBN 978-80-7502-080-2.
- MRVA, I. Presadzovanie disciplíny v kuruckom vojsku Františka II. Rákociho. In: *Historia mea vita. Zborník štúdií vydaný pri príležitosti životného jubilea Vladimíra Segeša*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2020, s. 69 – 75. ISBN 978-80-8952-363-4.
- NEŠŤÁKOVÁ, D. Znásilnenie ako fenomén vojny. In: DANIŠ, M. – JANKUROVÁ, A. – ŠVIHRANOVÁ, J. (eds.). *Vojna ako antropologicko-historický fenomén v období globalizácie sveta*. Sládkovičovo: Vysoká škola Danubius, 2015, s. 238 – 260. ISBN 978-80-8167-034-3.
- OČENÁŠOVÁ, Z. Skúsenosti žien so sexuálnym násilím – kvalitatívny výskum. In: KOŠECKÁ, D. (ed.). *Obete kriminality. Zborník príspevkov zo seminára s medzinárodnou účasťou*. Bratislava: IRIS, 2015, s. 88-98. ISBN 978-80-89726-45-5.
- PALENČÁR, M. Niekoľko poznámok k pojmu ľudskej dôstojnosť. In: DANCÁK, P. – ŠOLTĚS, R. (eds.). *Disputationes quodlibetales XX.: dôstojnosť človeka a jeho budúcnosť*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2017, s. 7 – 19. ISBN 978-80-555-1775-9.
- PLUTARCHOS. *Životopisy slávnych Grékov a Rimanov*. Prvý zväzok. Bratislava: Kalligram, 2008, 1052 s. ISBN 978-80-8101-091-0.
- PROKEINOVÁ, M. – LACIAK, O. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb a trestnoprávna ochrana obetí trestných činov*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2021, 109 s. ISBN 978-80-571-0350-9.
- PROKEINOVÁ, M. Sankcionovanie trestného činu sexuálneho zneužívania. In: *Bratislavské právnické fórum 2020: ukladanie trestov a ich výkon*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK, 2020, s. 114 – 119. ISBN 978-80-7160-557-7.
- PRUŠÁK, J. *Studie o účastenství*. Praha: Sborník věd právních a státních, 1909, 176 s.
- RAUSCHER, R. *O žilinském právu magdeburském německým jazykem sepsaném z roku 1378*. Bratislava: Nákladem Učené společnosti Šafaříkovy, 1933, 69 s.
- SANDOZ, Y. – SWINARSKI, Ch. – ZIMMERMANN, B. (eds.). *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*. Kluwer Academic Publishers Group: Dordrecht, 1987, 1625 s. ISBN 90-247-3460-6.
- SEGEŠ, V. – ŠEĎOVÁ, B. (eds.). *Pramene k vojenským dejinám Slovenska I/3. 1387 – 1526*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2013, 352 s. ISBN 978-80-89523-25-2.
- SEGEŠ, V. – ŠEĎOVÁ, B. (eds.). *Pramene k vojenským dejinám Slovenska I/1. Od najstarších čias do konca 10. storočia*. Bratislava: Vojenský historický ústav, 2010, 299 s. ISBN 978-80-970434-8-3.
- SEGEŠ, V. Žena ako subjekt a objekt kriminality v stredovekej Bratislave. In: LENGYELOVÁ, T. (ed.). *Žena a právo. Právne a spoločenské postavenie žien v minulosti*. Bratislava: Academic Electronic Press, 2004, 304 s. ISBN 80-88880-59-9.
- SEILER, V. – SEILEROVÁ, B. *Ľudská dôstojnosť- axioma ľudských práv*. Bratislava: Vladimír Seiler, 2010, 99 s. ISBN 978-80-970403-5-2.
- SERGENT, B. *L'Homosexualité initiatique dans l'Europe ancienne*. Paríž: Payot, 1986, 297 s. ISBN 978-22-2814-130-7.
- SETO, M. C. *Pedophilia and sexual offending against children: Theory, assessment and intervention*. Second edition. Washington, D. C.: American Psychological Association, 2018, 329 s. ISBN 978-1-4338-2926-0.
- SCHABAS, W., A. *The European Convention on Human Rights. A Commentary*. Oxford Commentaries on International Law. Oxford: Oxford University Press, 2015, 1434 s. ISBN 978-01-9959-406-1.

- SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2014, 448 s. ISBN 978-80-7418-213-6.
- STAHN, C. *A Critical Introduction to International Criminal Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2019, 448 s. ISBN 978-1-108-42320-5.
- STIEBER, M. *Dějiny veřejného práva v střední Evropě: nástin. Kniha třetí, Právo trestní*. Praha: Typus, 1933, 114 s.
- STIFFEL, H. – TOMAN, P. – SAMÁŠ, O. *Trestný zákon. Stručný komentár*: Druhé, prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, 938 s. ISBN 978-80-8078-370-9.
- STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, 1536 s. ISBN 978-80-7676-534-4.
- SVÁK, J. *Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch*. II. zväzok. Eurokódex, Žilina, 2011, 1904 s. ISBN 978-80-8944-743-5.
- ŠÁMAL, P. – PÚRY, F. – RIZMAN, S. *Trestní zákon, 6. vydání*. Praha: 2004, 1743 s. ISBN 80-7179-896-7.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 2011 s. ISBN 978-80-7400-178-9.
- ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1040 s. ISBN 978-80-7478-616-7.
- ŠAMIN, S.: Aktuálne trendy v páchaní sexuálne motivovaných trestných činov so zameraním na maloleté osoby. In: SIVÁČKOVÁ, L. (ed.). *Vedecká konferencia doktorandov na Akadémii Policajného zboru v Bratislave. Zborník príspevkov z 2. ročníka Vedeckej konferencie doktorandov na Akadémii Policajného zboru v Bratislave*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2019, s. 307-315. ISBN 978-80-8054-825-4.
- VEČEŘA, M. a kol. *Teória práva* 4. vyd. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, Žilina: Eurokódex, 2011, 352 s. ISBN 978-80-89447-40-4.
- VOJČÍK, P. a kol. *Občiansky zákonník. Stručný komentár*. Tretie, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, 1282 s. ISBN 978-80-8078-368-6.
- VOĽANSKÁ, M. Osobnosť páchatel'a v súvislosti s trestnými činmi proti slobode a ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti. In: *Právna veda a prax v treťom tisícročí*. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2015, s. 164 – 170.
- VRÁBLOVÁ, L. Muž ako obeť konania zodpovedajúceho znásilneniu. In: ŠVECOVÁ, A. (ed.). *Acta Universitatis Tyrnaviensis – Iuridica: ročenka Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave. Právnická fakulta, 2018. s. 187 – 199. ISBN 978-80-568-0163-5.
- WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání: Pachatelé a oběti*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2000, 212 s. ISBN 80-7169-795-8.
- WILLIAMS, A. C. *Roman Homosexuality: Ideologies of Masculinity in Classical Antiquity*. New York: Oxford University Press, 1999, 408 s. ISBN 978-01-9511-300-6.
- WOREL, J. O. – ETTTEL, J. – MILOTA, A. *Uherský trestní zákoník*. Nákladem Ministerstva spravedlnosti. Praha, 1919, 175 s.
- ZÁHORA, J. – ŠIMOVČEK, I. *Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Komentár*. 2. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2019, 288 s. ISBN 978-80-571-0039-3.
- ZÁHORA, J. Európske hodnoty trestného práva a ich zobrazenie v slovenskom trestnom práve. In: ŠIMOVČEK, I. a kol. *Hodnoty trestného práva v teórii a praxi*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2012, s. 7 – 30. ISBN 978-80-8082-578-2.
- ZÁHORA, J. *Zákon o obetiach trestných činov. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, 416 s. ISBN 978-80-8168-850-8.

II. Časopisecké diela, články a štúdie v odborných periodikách

- ADAMOVIČ, P. Sexuálne motivovaná kriminalita – interdisciplinárny fenomén. In: *Kriminalistika*, roč. 47, č. 4/2014, s. 276 – 289. ISSN 1210-9150.
- ADAMSON, G. Migrants and Crime in Sweden in the Twenty-First Century. In: *Society*, vol. 57, no. 1/2020, s. 9 – 21. ISSN 0147-2011.
- ALEXY, R. Lidská důstojnost a princip proporcionality. In: *Právnik*, roč. 154, č. 11/2015, s. 867 – 878. ISSN 0231-6625.
- ANDERSON, S. A. Conceptualizing Rape as Coerced Sex. In: *Ethics. An International Journal of Social, Political, and Legal Philosophy*, vol. 127, no. 1/2016, s. 50 – 87. ISSN 0014-1704.
- ASKIN, K. D. Crimes within the Jurisdiction of the International Criminal Court. In: *Criminal Law Forum*, vol. 10, no. 1/1999, s. 33 – 59. ISSN 1046-8374.
- BELEŠ, A. Sexuálne zneužívanie z komparatívneho pohľadu. In: *Trestní právo*, roč. 23, č. 2/2019, s. 9 – 17. ISSN 1211-2860.
- BENNICE J. A. – RESICK, P. A. Marital Rape: History, Research, and Practice. In: *Trauma, Violence & Abuse*, vol. 4, no. 3/2003, s. 228 – 246. ISSN 1524-8380.
- BENSUSSAN, P. Marital rape according to French law: Desire, need and consent. In: *Sexologies*, vol. 18, no. 3/2009, s. 182 – 185. ISSN 1158-1360.
- BIELSKI, M. Wykładnia znamion „obcowanie płciowe“ i „inna czynność seksualna“ w doktrynie i orzecznictwie sądowym. In: *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, vol. XII, no. 1/2008, s. 211 – 229. ISSN 1506-1817.
- BLATNÍKOVÁ, Š. – FARIDOVÁ, P. – ZEMAN, P. Kriminologický výzkum o sexuálném násilí v ČR: empirické poznatky o trestných činech a odsouzených pachatelích. In: *Trestněprávní revue*, roč. 16, č. 6/2017, s. 145 – 151. ISSN 1213-5313.
- BLATNÍKOVÁ, Š. – ZEMAN, P. Sexuální delikventi, stereotypy a česká veřejnost. In: *Trestněprávní revue*, roč. 14, č. 1/2015, s. 8 – 15. ISSN 1213-5313.
- BLATNÍKOVÁ, Š. Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí v ČR – informace z výzkumu. In: *Trestněprávní revue*, roč. 9, č. 11/2010, s. 355 – 361. ISSN 1213-5313.
- BLATNÍKOVÁ, Š. Sexuální vykořisťování dětí. In: *Kriminalistika*, roč. 44, č. 2/2011, s. 91 – 99. ISSN 1210-9150.
- BLAŽEK, R. Sexuálne zneužívanie spáchané pri výkone určitých povolaní. In: *Justičná revue*, roč. 70, č. 12/2018, s. 1393 – 1402. ISSN 1335-6461.
- BOWS, H. – WESTMARLAND, N. Rape of Older People in the United Kingdom: Challenging the „Real-rape“ Stereotype. In: *The British Journal of Criminology*, vol. 57, no. 1/2017, s. 1 – 17. ISSN 0007-0955.
- CECCATO, V. – LI, G. – HAINING, R. The ecology of outdoor rape: The case of Stockholm, Sweden. In: *European Journal of Criminology*, vol. 16, no. 2/2019, s. 210 – 236. ISSN 1477-3708.
- CLARK J. N. The First Rape Conviction at the ICC: An Analysis of the Bemba Judgment. In: *Journal of International Criminal Justice*, vol. 14, no. 3/2016, s. 667 – 687. ISSN 1478-1387.
- COAN, C. B. Rethinking the Spoils of War: Prosecuting Rape as a War Crime in the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. In: *North Carolina Journal of International Law*, vol. 26, no. 1/2000, s. 183 – 237. ISSN 0743-1759.
- CONAGHAN, J. Extending the Reach of Human Rights to Encompass Victims of Rape: M. C. V. Bulgaria. In: *Feminist Legal Studies*, vol. 13, no. 1/2005, s. 145 – 157. ISSN 0966-3622.
- COUFOUDAKIS V. Cyprus and the European Convention on Human Rights: The Law and Politics of Cyprus v. Turkey, Applications 6780/74 and 6950. In: *Human Rights Quarterly*, vol. 4, no. 4/1982, s. 450 – 473. ISSN 0275-0392.
- ČENTĚŠ, J. – KOLCUNOVÁ, M. Kybergrooming v slovenskom Trestnom zákone. In: *Státní zastupitelství*, roč. 18, č. 1/2020, s. 18 – 27, ISSN 1214-3758.

- ČÍRTKOVÁ, L. Oběti znásilnění. In: *Kriminalistika*, roč. 35, č. 3/2002, s. 197 – 205. ISSN 1210-9150.
- ČÍRTKOVÁ, L. Postupy profilování u trestního činu znásilnění. In: *Kriminalistický sborník*, roč. 51, č. 4/2007, s. 37 – 40. ISSN 1453-259X.
- ČÍRTKOVÁ, L. Spolehlivost psychologických indicií při podezření na sexuální zneužívání. In: *Kriminalistika*, roč. 48, č. 2/2015, s. 103 – 111. ISSN 1210-9150.
- DAVIS P., H. The Politics of Prosecuting Rape as a War Crime. In: *The International Lawyer*, vol. 34, No. 4/2000, s. 1223 –1248. ISSN 0020-7810.
- DE VITO, D. Rape as Genocide: The Group/Individual Schism. In: *Human Rights Review*, vol. 9, no. 3/2008, s. 361 – 378. ISSN 1524-8879.
- DEMBICKÁ, L. Ľudská dôstojnosť v kontexte policajných činností. In: *Policajná teória a prax*, roč. 22, č. 2/2014, s. 118 – 128. ISSN 1335-1370.
- Diskusný príspevok predsedu Nejvyššího soudu dr. Urválka na celostátní poradě 24.-26. 4. 1961. In: *Socialistická zákonost: časopis pro právní praxi*, roč. 9, č. 6/1961, s. 333 – 344. ISSN 0037-8305.
- DOWDS, E. Towards a Contextual Definition of Rape: Consent, Coercion and Constructive Force. In: *Modern Law Review*, vol. 83, no. 1/2020, s. 35 – 63. ISSN 1468-2230.
- ELLIS, M. Breaking the Silence: Rape as an International Crime. In: *Journal of International Law*, vol. 38, no. 2/2007, s. 225 – 247. ISSN 0008-7254.
- FEDOROVICOVÁ, I. Domová prehliadka ako významný zdroj informácií pri objasňovaní a vyšetrovaní sexuálnej trestnej činnosti. In: *Acta Facultatis Iuridicae Universitas Comenianae*, roč. 39, č. 2/2020, s. 22 – 39. ISSN 1336-6912.
- FEDOROVICOVÁ, I. K problematike vierohodnosti výsledkov výsluchu obvineného pri dokazovaní trestných činov sexuálneho zneužívania detí a zverených osôb. In: *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*, roč. 39, č. 1/2020, s. 72 – 83. ISSN 1336-6912.
- GÁBRIŠ, T. – JÁGER, R. Opätovne k súdnemu zákonníku pre ľud (Zakon sudnyj ljudem): K možnostiam rekonštrukcie archaického práva na Veľkej Morave. In: *Právněhistorické studie*, roč. 46, č. 1/2016, s. 16 – 44. ISSN 2464-689X.
- GAGGIOLI, G. Sexual Violence in Armed Conflicts: A Violation of International Humanitarian Law and Human Rights Law. In: *International Review of the Red Cross*, 06, vol. 96, no. 894/2014, s. 503 – 538. ISSN 1560-7755.
- GLUCHMAN, V. Ľudská dôstojnosť a neutilitaristická konzekvencionalistická etika sociálnych dôsledkov. In: *Filozofia*, roč. 59, č. 7/2004, s. 502 – 507. ISSN 2585-7061.
- GOLD, S. – WYATT, M. The Rape System: Old Roles and New Times. In: *Catholic University Law Review*, vol. 27, no. 4/1978, s. 695 – 727. ISSN 0008-8390.
- GRĽIVNA, T. Trestné činy proti ľudskej dôstojnosti v sexuálnej oblasti v novom trestnom zákonníku. In: *Bulletin advokacie*, roč. 16, č. 10/2009, s. 67-72. ISSN 1210-6348.
- HADDAD, H., N. Mobilizing the Will to Prosecute: Crimes of Rape at the Yugoslav and Rwandan Tribunals. In: *Human Rights Review*, vol. 12, no. 1/2011, s. 109 – 132. ISSN 1524-8879.
- HAMRANOVÁ, D. Problematika sexuálnych trestných činov v súčasnom právnom systéme. In: *Notitiae iudiciales Academiae collegii aedilium in Bratislava*, roč. 5, č. 2/2019, s. 76 – 85. ISSN 2453-6954.
- HEJDUK, M. Komparace trestného činu znásilnění dle dřívější a současné trestně právní úpravy. In: *Trestní právo*, roč. 16, č. 12/2011, s. 22 – 28. ISSN 1211-2860.
- HELLMANN, D. F. – KINNINGER, M. W. – KLIEM, S. Sexual violence against women in Germany: Prevalence and risk markers. In: *International Journal of Environmental Research and Public Health*, vol. 15, No. 8/2018, s. 1 – 19. ISSN 1660-4601.
- HERRNRITT, V. Několik poznámek k otázce sterilisace. In: *Pocta k sedmdesátým narozeninám univ. prof. Dr. Augusta Miřičky*, Sborník věd právních a státních Československé společnosti pro právo trestní, 1933, roč. 33, s. 126 – 127.

- HLADIL, V. Ze zasedání legislativní sekce pro trestní právo. In: *Socialistická zákonost: časopis pro právní prax*, roč. 23, č. 5/1975, s. 292 – 295. ISSN 0037-8305.
- HOLMSTRÖM, H. – PLANTIN, L. – ELMERSTIG, E. Complexities of sexual consent: young people's reasoning in a Swedish context. In: *Psychology & Sexuality*, vol. 11, no. 4/2020, s. 342 – 357. ISSN 1941-9899.
- HÖRNLE, T. Criminalizing Behaviour to Protect Human Dignity. In: *Criminal Law and Philosophy*, vol. 6, no. 3/2012, s. 307 – 325. ISSN 1871-9791.
- HRBEK, J. – HRBEK, J. Výbrané soudně psychiatrické a soudně sexuologické aspekty pomoci obětem trestného činu znásilnění. In: *Bezpečnostní teorie a praxe*, roč. 2, č. 1/1996, s. 33 – 36. ISSN 1801-8211.
- HULLOVÁ M. Zahraničná trestnoprávna úprava trestných činov súvisiacich so sexuálnym zneužívaním detí (Veľká Británia a Francúzsko). In: *Policajná teória a prax*, roč. 25, č. 2/2017, s. 2 – 23. ISSN 1335-1370.
- HULLOVÁ, M. Trestný čin znásilnenia a problémy pri jeho objasňovaní. In: *Policajná teória a prax*, roč. 24, č. 2/2016, s. 32 – 48. ISSN 1335-1370.
- JANASIK, M. Trudne do wykrycia motywy sprawców zgwałcenia. In: *Acta Universitatis Lodzian-sis. Folia Iuridica*, vol. 82, 2018, s. 103 – 113. ISSN 2450-2782.
- JANDA, V. K postihu trestného činu pohlavného zneužívania. In: *Socialistická zákonost: časopis pro právní prax*, roč. 23, č. 2/1975, s. 94. ISSN 0037-8305.
- JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. In: *Bulletin advokacie*, roč. 21, č. 9/2014, s. 15 – 21. ISSN 1210-6348.
- JONES, J. Human Dignity in the EU Charter of Fundamental Rights and its Interpretation before the European Court of Justice. In: *The Liverpool Law Review*, vol. 33, no. 3/2012, s. 281 – 300. ISSN 1572-8625.
- KARKOŠKOVÁ, S. – MIKULÁŠKOVÁ, G. Rámce a roviny krivých obvinení zo sexuálneho zneužívania detí. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*, roč. 26, č. 3/2018, s. 419 – 452. ISSN 1210-9126.
- KARKOŠKOVÁ, S. Mýty o zneužívania detí ako výzva pre prevenciu. In: *Sociálna prevencia*, roč. 11, č. 1/2016, s. 14 – 15. ISSN 1336-9679.
- KHOSHNOOD, A. – OHLSSON, H. – SUNDQUIST, J. – SUNDQUIST, K. Swedish rape offenders – a latent class analysis. In: *Forensic Sciences Research*, vol. 6, no. 2/2021, s. 124 – 132. ISSN 2096-1790.
- KLIMEK, L. Boj proti sexuálnemu vykorisťovaniu a sexuálnemu zneužívaniu detí a proti detskej pornografii (analýza novej právnej úpravy na úrovni EÚ). In: *Justičná revue*, roč. 64, č. 12/2012, s. 1461 – 1475. ISSN 1335-6461.
- KOCINA, J. Bezprávná výhrůžka, oprávněný nátlak a pohrůžka jiné těžké újmy. In: *Právní rozhledy*, roč. 18, č. 19/2010, s. 706 – 708. ISSN 1210-6410.
- KRULOVÁ, T. – WEISS, P. Viktimologické aspekty sexuální agrese. In: *Československá psychologie*, roč. 51, č. 3/2007, s. 279 – 289. ISSN 1804-6436.
- KWIATKOWSKI, D. Nowe typy kwalifikowane przestępstwa zgwałcenia (analiza krytyczna zmian w art. 197 k. k.) In: *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, vol. 23, no. 3/2019, s. 105 – 129. ISSN 1506-1817.
- ĽALÍK, T. Ľudská dôstojnosť v právnom poriadku SR. In: *Justičná revue*, roč. 69, č. 3/2017, s. 327 – 341. ISSN 1335-6461.
- LISOŇ, M. – HULLOVÁ, M. Východiskové štádium odhaľovania trestných činov mravnostnej kriminality. In: *Policajná teória a prax*, roč. 28, č. 3/2020, s. 45 – 60. ISSN 1335-1370.
- MALÝ, K. Poznámky k obecné časti zákoníku Marie Terezie Constitutio criminalis Theresiana. In: *Právněhistorické studie*, roč. 47, č. 1/2017, s. 44 – 61. ISSN 0079-4929.
- McGLYNN, C. Rape, torture and the European convention on human rights. In: *International and*

- Comparative Law Quarterly*. Cambridge University Press, vol. 58, no. 3/2009, s. 565 – 595. ISSN 0020-5893.
- McKEEVER, N. Can a Woman Rape a Man and Why Does It Matter? In: *Criminal Law and Philosophy*, vol. 13, no. 4/2019, s. 599 – 619. ISSN 1871-9791.
- McMAHON-HOWARD, J. – CLAY-WARNER, J. – RENZULLI, L. Criminalizing Spousal Rape: The Diffusion of Legal Reforms. In: *Sociological Perspectives*, vol. 52, no. 4/2009, s. 505 – 531. ISSN 0731-1214.
- MITLÖHNER, M. K některým příčinám sexuálních trestních činů. In: *Socialistická zákonnost: časopis pro právní praxi*, roč. 29, č. 10/1981, s. 602 – 610. ISSN 0037-8305.
- MRÁZ, S. Vojnové zločiny (1. časť). In: *Medzinárodne vzťahy*, roč. 2, č. 2/2004, s. 24 – 32. ISSN 1336-1562.
- MYŚLIWIEC, H. Zgwałcenie pedofilskie i kazirodcze – charakterystyka nowych kwalifikowanych typów zgwałcenia. In: *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, vol. 14, no. 3/2010, s. 73 – 100. ISSN 1506-1817.
- NETKOVA, B. – MUSTAFA, A. Q. International Legal Standards in Combating Child Online Sexual Abuse and Exploitation. In: *Journal of Liberty and International Affairs*, vol. 6, no. 3/2021, s. 111 – 122. ISSN 1857-9760.
- NGUYEN, N. L. Roman Rape: An Overview of Roman Rape Laws from the Republican Period to Justinian's Reign. In: *Michigan Journal of Gender & Law*, vol. 13, no. 1/2006, s. 75 – 112. ISSN 1095-8835.
- NILSSON, G. Rape in the news: on rape genres in Swedish news coverage. In: *Feminist Media Studies*, vol. 19, no. 8/2019, s. 1178 – 1194. ISSN 1471-5902.
- PALMER, S. Rape in marriage and the European convention on human rights C.R. v. U. K. and S. W. v. U. K. In: *Feminist Legal Studies*, vol. 5, no. 1/1997, s. 91 – 97. ISSN 1572-8455.
- PIEMONTE, J. L. – GUSAKOVA, S. – NICHOLS, M. – CONLEY, T. D. Is consent sexy? Comparing evaluations of written erotica based on verbal sexual consent. In: *Psychology & Sexuality*, vol. 11, no. 4/2020, s. 270 – 292. ISSN 1941-9899.
- POPOVIČ, J. Reedícia noriem o najťažších deliktoch a delikty proti mravom a predpisy trestného zákona Slovenskej republiky. In: *Studia theologica*, roč. 23, č. 2/2021, s. 171 – 191. ISSN 1212-8570.
- POTTS, L. G. Global Trafficking in Human Beings: Assessing the Success of the United Nations Protocol to Prevent Trafficking in Persons. In: *The George Washington International Law Review*, vol. 35, no. 1/2003, s. 227 – 250. ISSN 1534-9977.
- PROKEINOVÁ, M. Nezrovnalosť v zákone v otázke veku v súvislosti s trestným činom sexuálneho zneužívania. In: *Justičná revue*, roč. 72, č. 2/2020, s. 227 – 230. ISSN 1335-6461.
- PROKEINOVÁ, M. Predmet útoku pri trestných činoch proti ľudskej dôstojnosti. In: *Bulletin slovenskej advokácie*, roč. 27, č. 11/2021, s. 19 – 23. ISSN 1335-1079.
- PROKEINOVÁ, M. Vyfabulované obvinenia zo sexuálneho zneužívania dieťaťa. In: *Justičná revue*, roč. 70, č. 4/2018, s. 462 – 465. ISSN 1335-6461.
- REBRO, K. Cisár Augustus – zákonodarca. In: *Právny obzor*, roč. 24, č. 2/1941, s. 119 – 128. ISSN 0032-6984.
- RÍOS, J. – BROCCATE, R. Sexual Violence as a Crime Against Humanity: The Cases of Guatemala and Peru. In: *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, vol. 2017, no. 117, s. 79 – 99. ISSN 2013-035X.
- SILLER, N. J. Human Trafficking in International Law before the Palermo Protocol. In: *Netherlands International Law Review*, vol. 64, no. 11/2017, s. 407 – 452. ISSN 1741-6191.
- SOLIVETTI, L. M. Immigration, Socio-Economic Conditions and Crime: A Cross-Sectional Versus Cross-Sectional Time-Series Perspective. In: *Quality and Quantity*, vol. 52, no. 4/2018, s. 1779 – 1805. ISSN 1573-7845.

- SVATOŠ, R. Mravnostní kriminalita – její pachatelé a oběti. In: *Kriminalistika*, roč. 45, č. 4/2012, s. 264 – 274. ISSN 1210-9150
- ŠMÍDL, P. – PITTER, L. – TOMÁŠEK, J. Význam rychlého postupu při vyšetřování znásilnění pro objasnění trestního činu a pro zachování zdraví ženy. In: *Kriminalistický sborník*, roč. 25, č. 7/1981, s. 438 – 439. ISSN 1453-259X.
- ŠTURMA, P. Definice zločinů a další hmotněprávní aspekty v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu. In: *Trestněprávní revue*, roč. 1, č. 2/2002, s. 43 – 49. ISSN 1213-5313.
- ŠVECOVÁ, A. Beccariovský obrat ponímania trestného činu v konfrontácii s trestnoprávnou úpravou v Uhorsku a Habsburskej ríši v 18. a na začiatku 19. storočia. In: *Právnehistorické studie*, roč. 47, č. 1/2017, s. 62 – 75. ISSN 0079-4929.
- TURČAN, M. Kritika pojmu ľudskej dôstojnosti v koncepcii Suzy Killmisterovej. In: *Filozofia*, roč. 77, č. 1/2022, s. 36 – 47. ISSN 2585-7061.
- VORSTER, N. Human dignity and sexual behaviour – a theological perspective. In: *Verbum et Ecclesia*, vol. 26, no. 3/2005, s. 891 – 911. ISSN 1609-9982.
- VRÁBLOVÁ, L. Sexuálne násilie páchané na mužoch počas ozbrojených konfliktov - zločin podľa medzinárodného práva? In: *Corpus delicti*, roč. 7, č. 2/2017, s. 23 – 25. ISSN 1338-6603.
- WEITSMAN, P., A. The Politics of Identity and Sexual Violence: A Review of Bosnia and Rwanda. In: *Human Rights Quarterly*, vol. 30, no. 3/2008, s. 561 – 578. ISSN 0275-0392.
- WILLIS M. Introduction to the special issue on sexual consent. In: *Psychology & Sexuality*, vol. 11, no. 4/2020, s. 266 – 269. ISSN 1941-9899.
- ZÁHORA, J. Trestný čin znásilnenia v historickom kontexte. In: *Trestněprávní revue*, roč. 20, č. 1/2021, s. 53 – 58. ISSN 1213-5313.
- ZÁHORA, J. Zákaz mučenia v medzinárodnej dimenzii. In: *Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae*, roč. 1, č. 1/2007, s. 50 – 63. ISSN 1337-6810.
- ZÁHORA, J. Znásilnenie v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva. In: *Justičná revue*, roč. 73, č. 5/2021, s. 677 – 691. ISSN 1335-6461.
- ZILLI, L. The crime of rape in the case law of the Strasbourg institutions. In: *Criminal Law Forum*, vol. 13, no. 2/2002, s. 245 – 265. ISSN 1046-8374.

III. Medzinárodné a európske predpisy, usmernenia, odporúčania, správy

- Declaration on the Elimination of Violence against Women, A/RES/48/104, 23rd February 1994; The Secretary-General's in-depth study on all forms of violence against women (A/61/122/Add.1), 6th July 2006.
- Declaration on the Elimination of Violence against Women, proclaimed by General Assembly resolution 48/104 of 20th December 1993;
- Dodatkový protokol k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov (Protokol I) a Dodatkový protokol k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí ozbrojených konfliktov nemajúcich medzinárodný charakter (Protokol II). Oznámenie FMVZ č. 168/1991 Zb.
- Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním, oznámenie MZV a EZ SR č. 164/2016 Z. z.
- Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním, Lanzarote 25. október 2007.
- Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilíu na ženách a domácemu násilíu a o boji proti nemu z 5. mája 2011 (Istanbulský dohovor).
- Elimination of violence against women European Parliament resolution of 26 November 2009 on the elimination of violence against women, Ú. v. C 285E, 21. október 2010.
- European Parliament resolution of 12 September 2017 on the proposal for a Council decision

- on the conclusion, by the European Union, of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (COM(2016)0109 – 2016/0062(NLE)), *Ú. v. C* 337, 20. september 2018.
- European Parliament's Resolution on Violence against Women (1986), *Ú. v. ES C* 176, 14. júl 1986.
- EUROPOL, *Crime Assessment: Trafficking in Human Beings into the European Union* (Europol, 2000).
- Charta základných práv Európskej únie, *Ú. v. EÚ C* 202/389, 7. jún 2016.
- Monitoring EU crime policies using the International Classification of Crime for Statistical Purposes (ICCS)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018.
- Návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady o boji proti násiliu na ženách a domácejmu násiliu, COM/2022/105 final.
- Názor Výboru pre ľudské práva v prípade Mukong proti Kamerun č. CCPR/C/51/D/458/1991, ods. 9.4. Recommendation 1887(2009), Rape of women, including marital rape, Parliamentary Assembly, *text adopted by the Assembly on 2 October 2009 (35th Sitting)*.
- Recommendation No. R (2000) 11 of the Committee of Ministers to member states on action against trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation. *Adopted by the Committee of Ministers on 19 May 2000, at the 710th meeting of the Ministers' Deputies*.
- Recommendation No. R(91)11 of the Committee of Ministers to member States concerning sexual exploitation, pornography and prostitution of, and trafficking in, children and young adults
- Recommendation Rec(2001)16 of the Committee of Ministers to member states on the protection of children against sexual exploitation
- Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member States on the protection of women against violence adopted on 30th April 2002 and Explanatory Memorandum.
- Report of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, A/64/254, 6th August 2009, para. 17.
- Resolution 1820 (2008) Adopted by the Security Council at its 5916th meeting, on 19 June 2008.
- Resolution adopted by the General Assembly, 65/228. Strengthening crime prevention and criminal justice responses to violence against women, 31st March 2011;
- Rezolúcia Valného zhromaždenia Organizácie Spojených Národov č. A/RES/217 (III) z 10. decembra 1948.
- Sexual violence against women in armed conflict. Recommendation 1873 (2009). *Text adopted by the Standing Committee, acting on behalf of the Assembly, on 29th May 2009*.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV, *Ú. v. EÚ L* 335, 17. december 2011.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/21/ES zo 7. marca 2002 o spoločnom regulačnom rámci pre elektronické komunikačné siete a služby.
- Správa Komisie Cyprus v. Turecko z 10. júla 1976, č. 6780/74 6950/75.
- Správa Komisie pre ľudské práva pri Hospodárskej a sociálnej rade OSN č. 2006/6, ods. 34 – 41.
- Stanovisko Výboru pre ľudské práva č. CCPR/C/62/D/619/1995, bod 9.3.
- Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva. Report of the Secretary General "Traffic in women and girls" č. (2002) UN Doc E/CN.4/2002/80.
- Usmernenie Výboru pre ľudské práva č. CCPR/C/101/D/1761/2008, ods. 7.5.
- Usmernenie Výboru pre ľudské práva č. CCPR/C/104/D/1755/2008/Rev 1.
- Uznesenie Európskeho parlamentu z 11. marca 2015 o sexuálnom zneužívaní detí na internete, *Ú. v. EÚ C* 316, 30. august 2016.
- Záverečné Stanovisko Výboru pre ľudské práva č. CCPR/CO /82/BEN.
- Zmluva o Európskej únii (Konsolidované znenie), *Ú. v. EÚ C* 202, 7. jún 2016.
- Ženevské dohovory zo dňa 12. augusta 1949 na ochranu obetí vojny, vyhláška č. MZV č. 65/1954 Zb.

IV. Vnútroštátne právne predpisy Slovenskej republiky (v znení neskorších predpisov)

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.

Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu.

Zákon č. 86/1950 Zb. Trestný zákon.

Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon.

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore.

Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby.

Zákon č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti.

Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb.

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov.

Zákon č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 452/2021 Z. z. o elektronických komunikáciách v znení neskorších predpisov.

V. Judikatúra a rozhodovacia činnosť súdov

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 13. decembra 2006, *sp. zn. III. ÚS 194/06*;

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 5. februára 2019, *sp. zn. III. ÚS 759/2017-55*.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 5. februára 2019, *sp. zn. III. ÚS 759/2017-55*.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 11. marca 1999, *sp. zn. PL. ÚS 15/98*.

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. decembra 2007, *sp. zn. I. ÚS 12/01*, uverejnený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 14/2008 Z. z.

R 16/1982.

R 17/1982.

R 25/1980-I.

R 28/1985.

R 31/1964.

R 38/2005.

R 57/1980.

R 84/1955.

R 96/1953.

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Kudla proti Poľsku* zo dňa 26. októbra 2000, sťažnosť č. 30210/96.

Rozhodnutie Krajského súdu v Liberci z 11. júna 1952, *sp. zn. 4 Tk 142/1952* (R 47/1953).

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 21. februára 1957, *sp. zn. 1 Tz 3/57* (R 34/1957);

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR zo 14. septembra 1956, *sp. zn. 1 Tz 281/1956* (R 90/1956);

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR z 23. novembra 1965, *sp. zn. 3 Tz 49/65* (R 5/1966);

Rozhodnutie Veľkej komory vo veci *Aydın v. Turecko* z 25. septembra 1997, č. 23178/94, bod. 83 a nasl.

Rozhodnutie vo veci *B. V. v. Belgicko* z 2. mája 2017, č. 61030/08, bod 62 a nasl.

Rozhodnutie vo veci *C. R. v. Spojené kráľovstvo*, z 22. novembra 1995, č. 20190/92, bod 40 a nasl.

Rozhodnutie vo veci *E. B. v. Rumunsko*, 19. marca 2019, č. 49089/10, bod 56 a nasl.

- Rozhodnutie vo veci I. G. v. Moldavsko z 15. mája 2012, č. 53519/07, body 43 a nasl.
- Rozhodnutie vo veci I. P. v. Moldavsko z 28. apríla 2015, č. 33708/12, bod. 33.
- Rozhodnutie vo veci J. L. v. Taliansko z 27. mája 2021, č. *st'ážnosti* 5671/16.
- Rozhodnutie vo veci M. a ďalší v. Taliansko a Bulharsko z 31. júla 2012, č. 40020/03, bod 105 a nasl.
- Rozhodnutie vo veci M. A. v. Slovinsko z 15. januára 2015, č. 3400/07.
- Rozhodnutie vo veci M. C. v. Bulharsko zo 4. decembra 2003, č. 39272/98, bod 163 a nasl.
- Rozhodnutie vo veci Maslova a Nalbandov v. Rusko z 24. januára 2008, č. 839/02, bod. 107.
- Rozhodnutie vo veci Mraović v. Chorvátsko zo 14. mája 2020, č. 30373/13.
- Rozhodnutie vo veci N. D. v. Slovinsko z 15. januára 2015, č. 16605/09.
- Rozhodnutie vo veci P. a S. v. Poľsko z 30. októbra 2012, č. 57375/08, bod 112 a nasl.
- Rozhodnutie vo veci P. M. v. Bulharsko z 24. januára 2012, č. 49669/07, bod 65.
- Rozhodnutie vo veci S. W. v. Spojené kráľovstvo z 22. novembra 1995, č. 20166/92, bod 42 a nasl.
- Rozhodnutie vo veci W. v. Slovinsko z 23. januára 2014, č. 24125/06, bod 69 a nasl.
- Rozhodnutie vo veci X a Y v. Holandsko z 26. marca 1985, č. 8978/80, bod 22 a nasl.
- Rozhodnutie Výboru pre ľudské práva vo veci Vuolanne proti Fínsku č. CCPR/C/35/D/265/1987, ods. 9.2
- Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské právo vo veci M. C. v. Bulgaria, č. 39272/98, zo 4. decembra 2003.
- Rozsudok Medzinárodného trestného súdu pre bývalú Juhosláviu *The Prosecutor v. Dusko Tadić* (IT-94-1) zo 7. mája 1997.
- Rozsudok Medzinárodného trestného súdu pre bývalú Juhosláviu *The Prosecutor v. Kunarac, Kovač and Vuković*, (IT-96-23 & 23/1) z 21 februára 2001.
- Rozsudok Medzinárodného trestného súdu pre bývalú Juhosláviu, *The Prosecutor v. Kunarac, Kovač and Vuković*, (IT-96-23& IT-96-23/1-A) z 12 júna 2002.
- Rozsudok Medzinárodného trestného súdu pre bývalú Juhosláviu, *The Prosecutor v. Anto Furundžija*, (IT-95-17/1) z 10. decembra 1998.
- Rozsudok Medzinárodného trestného súdu, *The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo* (“*Bemba case*”), (ICC-01/05-01/08) z 2.1 marca 2016.
- Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 22. októbra 2013, *sp. zn. 2 Tdo 49/2013*, publikovaný pod číslom R 119/2014.
- Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 22. januára 2014, *sp. zn. 3 Tdo 55/2013*.
- Rozsudok Okresného súdu Bratislava III z 11. júla 2019, *sp. zn. 3T/61/2019*.
- Rozsudok Okresného súdu Bratislava III z 11. júla 2019, *sp. zn. 3T/61/2019*.
- Rozsudok Okresného súdu Bratislava V z 22. novembra 2018, *sp. zn. 3T/72/2018*.
- Rozsudok Okresného súdu Bratislava V z 22. novembra 2018, *sp. zn. 3T/72/2018*.
- Rozsudok Okresného súdu Kežmarok z 13. augusta 2020, *sp. zn. 7 T 77/2020*.
- Rozsudok Okresného súdu Košice II z 20. decembra 2018, *sp. zn. 4T/34/2018*.
- Rozsudok Okresného súdu Lučenec z 28. júla 2020, *sp. zn. 2 T 80/2020*.
- Rozsudok Okresného súdu Michalovce z 18. augusta 2020, *sp. zn. 26 T 20/2020*.
- Rozsudok Okresného súdu Nové zámky z 10. januára 2019, *sp. zn. 2T/71/2018*.
- Rozsudok Okresného súdu Nové zámky z 10. januára 2019, *sp. zn. 2T/71/2018*.
- Rozsudok Okresného súdu Rožňava z 3. apríla 2019, *sp. zn. 15 T 29/2019*.
- Rozsudok Okresného súdu Trebišov z 9. apríla 2020, *sp. zn. 3 T 28/2020*.
- Rozsudok Okresného súdu v Trnave zo 14. mája 2007, *sp. zn. 1T 88/2006*.
- Rozsudok Okresného súdu Veľký Krtíš z 18. júna 2018, *sp. zn. 10 T 23/2018*.
- Rozsudok Okresného súdu vo Veľkom Krtíši zo 4. októbra 2018, *sp. zn. 3 T 15/2018*.
- Rozsudok *Prosecutor v. Akayesu*, Judgement, ICTR-96-4-T z 2. septembra 1998.
- Rozsudok Súdneho dvora (prvá komora) zo 14. októbra 2004, Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH proti Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn, *Vec C-36/02*.

- Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 2. mája 2018, K. proti Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie a H. F. proti Belgische Staat, *Spojené veci C-331/16 a C-366/16*.
- Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 5. apríla 2016, Pál Aranyosi a Robert Căldărăru, *Spojené veci C-404/15 a C-659/15*.
- Rozsudok Súdneho dvora z 9. októbra 2001, Holandské kráľovstvo proti Európskemu parlamentu a Rade Európskej únie, *Vec C-377/98*;
- Rozsudok Vrchného súdu v Prahe z 26. júla 2018, *sp. zn. 2 To 42/2018*.
- Rozsudok Vrchného súdu v Prahe z 9. 5. 2013, *sp. zn. 2 To 8/2013*.
- Rozsudok Vrchného súdu v Olomouci z 20. októbra 2004, *sp. zn. 5 To 100/2004* (R 42/2006).
- Rt 17/1982.
- Rt 31/1992.
- Rt 47/1953.
- Rt 47/1992.
- Rt 54/1988.
- Rt 6/1984.
- Stanovisko trestnoprávneho kolégia NS SR č. 116/2012 z 12. decembra 2011 (Rt 116/2012).
- Trestný rozkaz Okresného súdu Košice-okolie z 11. decembra 2020, *sp. zn. 5 T 125/2020*.
- Trestný rozkaz Okresného súdu Malacky z 25. júna 2019, *sp. zn. 1 T 46/2019*.
- Trestný rozkaz Okresného súdu Skalica z 21. mája 2019, *sp. zn. 6 T 24/2019*.
- Trestný rozkaz Okresného súdu v Poprade z 5. novembra 2020, *sp. zn. 8 T 73/2020*.
- Trestný rozkaz Okresného súdu Vranov nad Topľou z 30. novembra 2020, *sp. zn. 13 T 98/2020*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky z 15. júna 2005, *sp. zn. 5 Tdo 735/2005*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky z 24. augusta 2011, *sp. zn. 3 Tdo 929/2011*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky z 28. apríla 2020, *sp. zn. 8 Tdo 405/2020*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 20. júla 2010, *sp. zn. 7 Tdo 841/2010*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 13. apríla 2016, *sp. zn. 8Tdo 402/2016*
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 13. mája 2009, *sp. zn. 3 Tdo 535/2009*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 19. júla 2017, *sp. zn. 8 Tdo 751/2017*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 20. júla 2010, *sp. zn. 7 Tdo 841/2010*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 20. mája 2009, *sp. zn. 3Tdo 550/2009*
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 24. marca 2005, *sp. zn. 5 Tdo 251/2005*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 26. januára 2007, *sp. zn. 11 Tdo 759/2006*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 27. marca 2018, *sp. zn. 6 Tdo 320/2018*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 30. apríla 2013, *sp. zn. 3Tdo 275/2013*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 12. decembra 2019, *sp. zn. 15 Tdo 1154/2019*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 19. júna 2019, *sp. zn. 3 Tdo 457/2019*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 21. októbra 2015, *sp. zn. 8 Tdo 1228/2015*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 30. apríla 2013, *sp. zn. 3 Tdo 275/2013*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 12. júna 2019, *sp. zn. 6Tdo/51/2018*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 19. novembra 2020, *sp. zn. 4Tdo/54/2020*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 16. marca 2021, *sp. zn. 4Tdo/45/2020*.
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 7. marca 2019, *sp. zn. 5Tdo/11/2019*.
- Uznesenie Vrchného súdu v Prahe z 28. novembra 2019, *sp. zn. 2 To 105/2019*.
- Uznesenie Vrchného súdu v Prahe zo 16. apríla 2015, *sp. zn. 2 To 17/2015*.
- Zovšeobecňujúci materiál Najvyššieho súdu ČSSR z 19. januára 1982, č. *Tpjf 158/80*.

VI. Iné zdroje

- Constitutio Criminalis Theresiana aneb Ržjmské Cýsařské w Vhřjch a Vžeskách etc. etc. Kráľowské Aposstolské Milosti Marye Terezye Arcy-Kněžny Rakauské. Hrdelnj Práwnj Ržád.* Viedeň: Johann Thomas von Trattner. 1769.
- Elements of Crimes.* The Hague: International Criminal Court, 2013.
- Glossary of definitions of rape, femicide and intimate partner violence.* Vilnius: European Institute for Gender Equality, 2017.
- Indicators of trends in sexual offences 2005 – 2017. Summary of report 2019:5.* Stockholm: Swedish National Council for Crime Prevention, 2019.
- Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal.
- Ley Orgánica 10/2022, de 6 de septiembre, de garantía integral de la libertad sexual.
- LOI n° 2018-703 du 3 août 2018 renforçant la lutte contre les violences sexuelles et sexistes.
- LOI n° 2020-936 du 30 juillet 2020 visant à protéger les victimes de violences conjugales.
- LOV n° 2208 af 29/12/2020, Lov om ændring af straffeloven (Samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse).
- Osnova zákona, kterým se vydává trestní zákon.* Praha: Státní tiskárna, 1937.
- Práva wsseobecná nad Prowiněnjmi, a gich Trestmi.* Viedeň: Johann Thomas von Trattner, 1787.
- Proposición de Ley de Protección Integral de la Libertad Sexual y para la erradicación de las violencias sexuales (122/000258), z 11. júla 2018.
- Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového. I, Osnovy.* Praha: Nákladem Ministerstva spravedlnosti, 1926.
- Situačná správa pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi v Slovenskej republike za rok 2021, Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.
- Sväté Písmo Starého i Nového zákona.* Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2000.
- Terminology and indicators for data collection: Rape, femicide and intimate partner violence.* Vilnius: European Institute for Gender Equality, 2017.
- The new consent law in practice. An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape.* Brå report 2020:6. Stockholm: Swedish National Council for Crime Prevention, 2020.
- Trestný zákonník o zločinoch a prečinoch zák. čl. V/1878.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 lipca 2020 r. Kp 1/19 [Rozsudok Ústavného súdu zo dňa 14. júla 2020, sp. zn. Kp 1/19].
- Zákon z 27. mája 1852 o zločinoch, prečinoch a priestupkoch uvedený patentom č. 117/1852 r. z.

VII. Online zdroje

- About human rights and trafficking in person. OHCHR and trafficking in persons [online]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/trafficking-in-persons>, [cit. 14. 10. 2022].
- ALLAIN, J.: The International Legal Regime of Slavery and Human Exploitation and its Obfuscation by the Term of Art: “Slavery-like Practice”. In: *Cahiers de la recherche sur les droits fondamentaux*. 10 | 2012. Esclavage et travail forcé. OpenEdition Journals. s. 28-29. ISSN: 2264-1246 [online]. Dostupné na internete: <https://journals.openedition.org/crdf/5236>, [cit. 17. 10. 2022].
- Anbahnung von Sexualkontakten zu Unmündigen § 208a StGB* [online]. Dostupné na internete: <https://kocher-bucher.at/sexualstrafrecht/anbahnung-von-sexualkontakten-zu-unmuendigen>, [cit. 3. 11. 2022].

- Anteproyecto de Ley Orgánica de Garantía integral de la libertad sexual. [online]. Dostupné na internete: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=CE-D-2021-393>, [cit. 11. 9. 2022].
- Atti sessuali con minorenni: cosa si rischia a fare sesso con minori?* [online]. Dostupné na internete: <https://www.studiolegalederosamistretta.it/atti-sessuali-con-minorenni-art-609-quater-c-p/>, [cit. 5. 11. 2022].
- Atti sessuali con minorenni: cosa si rischia a fare sesso con minori?* [online]. Dostupné na internete: <https://www.studiolegalederosamistretta.it/atti-sessuali-con-minorenni-art-609-quater-c-p/>, [cit. 5. 11. 2022].
- Atti sessuali con minorenni: cosa si rischia a fare sesso con minori?* [online]. Dostupné na internete: <https://www.studiolegalederosamistretta.it/atti-sessuali-con-minorenni-art-609-quater-c-p/>, [cit. 5. 11. 2022].
- BELEŠ, A. – GREGOR, M. Vývoj právnej úpravy sexuálneho zneužívania v Československu. In: *Historia et Theoria Iuris*. Vedecký časopis Univerzity Komenského v Bratislave, Právnickej fakulty, venujúci sa právnym dejinám, právnej teórii a príbuzným oblastiam, 2018, roč. 10, č. 2, s. 9 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/HTI_2018-2.pdf, [cit. 10. 10. 2022].
- BLAŽEK, R. Aktuálne trendy v počítačovej kriminalite. In: *Kybernetická kriminalita v čase krízy*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej online konferencie Bratislavské právnické fórum 2021. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, s. 95 – 104 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF/2021/Zbornik_BPF_2021_Sekcia_12_Trestne_pravo_kriminologia_a_kriminalistika_FINAL.pdf, [cit. 25. 10. 2022].
- CEDAW Committee adopts new General Recommendation on Trafficking in women and girls [online]. Dostupné na internete: https://www.equalitynow.org/news_and_insights/a_significant_step_forward_cedaw_2020/, [cit. 24. 10. 2022].
- Convention for the suppression of the traffic in persons and of the exploitation of the prostitution of others [online]. Dostupné na internete: <https://www.unodc.org/pdf/crime/uncjin/standards/Compendium/pt1i.pdf>, [cit. 16. 10. 2022].
- Convention for the suppression of the traffic in persons and of the exploitation of the prostitution of others. Organization for Security and Co-operation in Europe [online]. Dostupné na internete: <https://polis.osce.org/convention-suppression-traffic-persons-and-exploitation-prostitution-others>, [cit. 16. 10. 2022].
- Convention to Suppress the Slave Trade and Slavery (Slavery Convention). CANADA'S HUMAN RIGHTS COMMITMENTS. Cataloguing Canada's human rights commitments under international law [online]. Dostupné na internete: <http://humanrightscommitments.ca/wp-content/uploads/2015/11/Slavery-Convention.pdf>, [cit. 16. 10. 2022].
- DEFEIS, F. E. Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons-a new approach, s. 7 [online]. Dostupné na internete: <https://nsuworks.nova.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1477&context=ilsajournal>, [cit. 24. 10. 2022].
- Dôvodová správa k zákonu o zaistení majetku [online]. Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/dovodova-sprava/dovodova-sprava-k-zakonu-c-312-2020-z-z.htm> [cit. 23. 10. 2022].
- DROEGE, C. In truth the leitmotiv”: the prohibition of torture and other forms of ill-treatment in international humanitarian law. In: *International Review of the Red Cross*. IRRIC No. 89. 2007. Cambridge University Press, s. 517 [online]. Dostupné na internete: <https://international-review.irc.org/sites/default/files/irrc-867-2.pdf>, [cit. 24. 8. 2022].
- DURA, N. – MITITELU, C. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. European Integration – Realities and Perspectives. THE 8TH EDITION OF THE INTERNATIONAL CONFERENCE EUROPEAN INTEGRATION – REALITIES AND PERSPECTIVES [online]. Dostupné na internete: <https://web.archive.org/web/20180424130138id/>

- <http://www.proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/viewFile/1467/1343>, [cit. 14. 10. 2022].
- EDWARDS, K. *How Sweden's new consent law led to a 75 % rise in rape convictions*. 16 June 2020 [online]. Dostupné na internete: <https://www.thelocal.se/20200616/how-swedens-new-consent-law-led-to-a-75-rise-in-rape-convictions>, [cit. 24. 10. 2021].
- Eliminating gender-based discrimination and promoting women's economic rights. In: Prevention of trafficking in persons, s. 457 – 459 [online]. Dostupné na internete: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Toolkit-files/08-58296_tool_9-3.pdf, [cit. 24. 10. 2022].
- FAQ: The Covenant on Civil & Political Rights (ICCPR). American Civil Liberties Union [online]. Dostupné na internete: <https://www.aclu.org/other/faq-covenant-civil-political-rights-iccpr>, [cit. 24. 8. 2022].
- Fare sesso con una minorenne è reato?* [online]. Dostupné na internete: <https://avvocatomattiafontana.com/sesso-minorenne-reato/>, [cit. 5. 11. 2022].
- FEDOROVÍČOVÁ, I. Pandémia – Kyberpriestor – Sexuálne zneužívanie. In: *Kybernetická kriminalita v čase krízy*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej online konferencie Bratislavské právnické fórum 2021. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, s. 50 – 57 [online]. Dostupné https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF/2021/Zbornik_BPF_2021_Sekcia_12_Trestne_pravo_kriminologia_a_kriminalistika_FINAL.pdf, [cit. 25. 10. 2022].
- General recommendation No. 38 (2020) on trafficking in women and girls in the context of global migration. Committee on the Elimination of Discrimination against Women. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. 20. November 2020. s. 2 [online]. Dostupné na internete: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/GC/38&Lang=en, [cit. 24. 10. 2022].
- HAMRANOVÁ, D. Aplikčné problémy v oblasti trestného postihu páchatel'ov sexuálneho zneužívania detí cez internet. In: *Kybernetická kriminalita v čase krízy*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej online konferencie Bratislavské právnické fórum 2021. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, s. 58 – 65 [online]. Dostupné https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF/2021/Zbornik_BPF_2021_Sekcia_12_Trestne_pravo_kriminologia_a_kriminalistika_FINAL.pdf, [cit. 25. 10. 2022].
- Historic victory for women': Greece introduces new definition of rape after initial proposal sparked backlash*. 06 June 2019 [online]. Dostupné na internete: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/greece-rape-definition-consent-legal-change-amnesty-international-a8947221.html>, [cit. 25.10.2021].
- International human rights instruments. International Covenant on Civil and Political Rights. [online]. Dostupné na internete: <https://www.unodc.org/e4j/zh/terrorism/module-9/key-issues/international-covenant-on-civil-and-political-rights.html>, [cit. 13. 10. 2022].
- JABLONICKÝ, T. Pokus o reformu československého trestného práva – Osnova trestného zákona z let 1921 – 1926. In: *Právněhistorické studie*, 2013, roč. 43, s. 84 – 96. [online]. Dostupné na internete: https://karolinum.cz/data/clanek/1130/PHS_43.84-96.pdf, [cit. 13. 10. 2022].
- JUSTIČNÁ AKADÉMIA SR. *Poznámky k sexuálnemu zneužívaniu*. Prednáška konaná 4. februára 2020 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Kolcunova_Sexualne_zneuzivanie.pdf, s. 39 [cit. 22. 10. 2022].
- JUSTIČNÁ AKADÉMIA SR. *Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb*. Prednáška konaná 4. februára 2019 [online]. Dostupné na internete: https://ja-sr.sk/sites/default/files/2021-04/Sexualne_zneuzivanie_deti.pdf, s. 2. [cit. 15. 10. 2022].
- Kinder und Jugendliche* [online]. Dostupné na internete: <https://www.oesterreich.gv.at/themen/jugendliche/jugendrechte/4/1/Seite.1740210.html>, [cit. 3. 11. 2022].

- LAKATOS, A. *Szexuális visszaélés*. [online]. Dostupné na internete: <https://lakatosdr.eu/szakterulet/buntetojog/nemi-erkolcs-elleni-buncselekmenyek/szexualis-visszaeles/>, [cit. 3. 11. 2022].
- LEAR, A. *Ancient Pederasty: an Introduction*. [online]. Dostupné na internete: https://www.academia.edu/6347593/Ancient_Pederasty_an_introduction, [cit. 10. 10. 2022].
- ĽORKO, J. – TARABOVÁ, N. Kybergrooming a jeho trestnoprávne a kriminologické aspekty. In: *Kybernetická kriminalita v čase krízy*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej online konferencie Bratislavské právnické fórum 2021. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, s. 110 – 120 [online]. Dostupné https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF/2021/Zbornik_BPF_2021_Sekcia_12_Trestne_pravo_kriminologia_a_kriminalistika_FINAL.pdf, [cit. 25. 10. 2022].
- MAGNI, E. A. *Art. 609-quater. C. P.: Atti sessuali con minorenni* [online]. Dostupné na internete: <https://www.avvocatoeoloalessandromagni.it/art-609-quater-c-p-atti-sessuali-con-minorenni/>, [cit. 5. 11. 2022].
- Missbrauch eines Autoritätsverhältnisses § 212 StGB* [online]. Dostupné na internete: <https://kocher-bucher.at/sexualstrafrecht/missbrauch-eines-autoritaetsverhaeltnisses>, [cit. 3. 11. 2022].
- NEMCOVÁ, M. *Sexuálne zneužívanie detí na internete a jeho nárast s príchodom pandémie* [online]. Dostupné na internete: <https://www.pravnenoviny.sk/sexuálne-zneužívania-deti-na-internete-a-jeho-narast-s-prichodom-pandemie>, [cit. 28. 10. 2022].
- NOVÁKOVÁ, K. – PODOLÁKOVÁ, L. – HOREHÁJOVÁ, B. (eds.). *Trestné činy sexuálneho násillia*. Bratislava: Analytické centrum Ministerstva spravodlivosti SR [online]. Dostupné na internete: https://web.ac-mssr.sk/wp-content/uploads/2022/analyzy_komentare/08_2022_tc_nasilnia/20220825_Komenta%CC%81r_trestn%C3%A9_%C4%8Diny_sexu%C3%A1lneho_n%C3%A1silnia_vPE.pdf [cit. 2. 9. 2022].
- OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking. Text presented to the Economic and Social Council as an addendum to the report of the United Nations High Commissioner for Human Rights (E/2002/68/Add. 1), s. 5 – 6. [online]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Traffickingen.pdf>, [cit. 21. 10. 2022].
- OHCHR's work on anti-trafficking. OHCHR and trafficking in persons. [online]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/trafficking-in-persons>, [cit. 14. 10. 2022].
- PROKEINOVÁ, M. In dubio pro reo vo vzťahu k trestnému činu sexuálneho zneužívania. In: *Zákonnosť a prípustnosť dôkazov v trestnom konaní*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2019. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2019, s. 235 – 240 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/BPF_2019/ZBORNIK_sekcia_2_Trestne_pravo_FINAL_FINAL.pdf [cit. 23. 10. 2022].
- PROKEINOVÁ, M. Obete pedofílie. In: *Ústavnoprávne, zákonné a kriminologické atribúty o obetiach trestných činov*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2018. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2018, s. 161 [online]. Dostupné na internete: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/bpf_2018_new/Zbornik_BPF2018_sekcia_1.pdf [cit. 18. 10. 2022].
- Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime. UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER. Human Rights Instruments. Universal Instrument [online]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-in-persons>, [cit. 15. 10. 2022].
- Rape and Sexual Offences – Chapter 7: Key Legislation and Offences*. [online] Dostupné na inter-

- nete: <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/rape-and-sexual-offences-chapter-7-key-legislation-and-offences>, [cit. 24. 10. 2021].
- Rape of a child under 13: Explanatory Notes*. [online]. Dostupné na internete: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/notes/contents>, [cit. 22. 10. 2021].
- Recorded offences by offence category – police data [online]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/crime/data/database>, [cit. 6. 6. 2021].
- Reported offences* [online]. Dostupné na internete: <https://www.bra.se/bra-in-english/home/crime-and-statistics/crime-statistics/reported-offences.html>, [cit. 4. 6. 2021].
- Rozhodnutie Interamerického súdu pre ľudské práva vo veci *Loayza-Tamayo proti. Peru* zo dňa 17. septembra 1997, ods. 58. [online]. Dostupné na internete: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_33_ing.pdf, [cit. 18. 9. 2022].
- SCARPA, S.: Human Trafficking for Commercial Sexual Exploitation in Western Europe. In: *Fighting Against Human Trafficking for Commercial Sexual Exploitation: The Actions in Western Europe*. REVUE INTERNATIONALE DE DROIT PÉNAL. 2010/3-4 (Vol. 81), s. 563 – 587 [online]. Dostupné na internete: <https://www.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2010-3-page-563.htm>, [cit. 24. 10. 2022].
- Sexual violence against children online. Input from the Swiss Foundation for the Protection of Children for the General Comment on children's rights in relation to the digital environment*. [online]. Dostupné na internete: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/CRC/GCChildrensDigitalEnvironment/OtherStakeholders/Swiss_Foundation_for_the_Protection_of_Children.docx, [cit. 5. 11. 2022].
- Sexueller Mißbrauch von Unmündigen § 207 StGB* [online]. Dostupné na internete: <https://kocher-bucher.at/sexualstrafrecht/sexueller-missbrauch-von-unmuendigen>, [cit. 3. 11. 2022].
- Schwerer sexueller Mißbrauch von Unmündigen § 206 StGB* [online]. Dostupné na internete: <https://kocher-bucher.at/sexualstrafrecht/schwerer-sexueller-missbrauch-von-unmuendigen>, [cit. 3. 11. 2022].
- SIVAKUMARAN, S. Lost in translation: UN responses to sexual violence against men and boys in situations of armed conflict. In: *International Review of the Rec Cross. IRRIC*, volume 92. March 2010, s. 259 – 277 [online]. Dostupné na internete: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/irrc-877-sivakumaran.pdf>, [cit. 24. 10. 2022].
- Slavery Convention. Library of Congress [online]. Dostupné na internete: <https://www.loc.gov/item/2021667888/>, [cit. 16. 10. 2022].
- Slavery Convention. UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER. Human Rights Instruments. Universal Instrument. [online]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/slavery-convention>, [cit. 16. 10. 2022].
- Správa Analytického centra Ministerstva spravodlivosti SR z roku 2022 o rozhodovaní súdov v prípade trestných činov sexuálneho násillia v rokoch 2018-2021 [online]. Dostupné na internete: https://web.ac-mssr.sk/wpcontent/uploads/2022/analyzy_komentare/08_2022_tc_nasilia/20220825_Komenta%CC%81r_trestn%C3%A9_%C4%8Diny_sexu%C3%A1lného_n%C3%A1silia_vPE.pdf, [cit. 18. 10. 2022].
- SURMÁNEK, E. *Sexuálne zneužívanie uskutočnené mladistvými – úvahy de lege ferenda* [online]. Dostupné na internete: <https://www.ulpianus.sk/blog/sexuálne-zneužívanie-uskutocnovane-mladistvymi-de-lege-ferenda>, [cit. 30. 10. 2022].
- ŠAMKO, P. *Výklad znakov skutkovej podstaty trestných činov sexuálneho zneužívania a výroby detskej pornografie* [online]. Dostupné na internete: <http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a143-vyklad-znakov-skutkovej-podstaty-trestnych-cinov-sexualneho-zneuživania-a-vyroby-detskej-pornografie>, [cit. 26. 9. 2022].
- Štatistické ročenky Analytického centra Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky [online].

- Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum-mssr/> [cit. 2. 9. 2022].
- Štatistiky kriminality v Slovenskej republike [online]. Dostupné na internete: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml> [cit. 2. 9. 2022].
- THÉRY, G.: Prostitution under International Human Rights Law: An Analysis of States' Obligations and the Best Ways to Implement Them. CAP international, February 2016, s. 10 – 18 [online]. Dostupné na internete: <http://www.cap-international.org/wp-content/uploads/2016/11/ProstitutionUnderIntlHumanRightsLawEN.pdf>, [cit. 24. 10. 2022].
- UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS STANDARDS AND MECHANISMS ON VIOLENCE AGAINST CHILDREN: A Contribution to the UN Secretary General's Study on Violence Against Children Protection from all forms of violence – each and every child's right. [online]. Dostupné na internete: <https://www.unicef-irc.org/research/pdf/unstandards-flier.pdf>, [cit. 14. 10. 2022].
- Universal Declaration of Human Rights [online]. Dostupné na internete: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, [cit. 24. 8. 2022].
- Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva. Reference publications. Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking [online]. Dostupné na internete: <https://www.ohchr.org/en/publications/reference-publications/recommended-principles-and-guidelines-human-rights-and-human>, [cit. 21. 10. 2022].
- Vážného sbírka rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu československé republiky ve věcech trestních 3426 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Zm II 470/28 z 22. 3. 1929 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4393>, [cit. 11. 10. 2022].
- Vážný 1230 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr II 213/22 z 9. júna 1923. [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4334>, [cit. 13. 10. 2022].
- Vážný 1259 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr II 357/23 z 1. septembra 1923 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4334>, [cit. 11. 10. 2022].
- Vážný 1547 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr I 647/23 zo 14. marca 1924. [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4324>, [cit. 13. 10. 2022].
- Vážný 1622 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr I 751/23 z 3. mája 1924 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4324>, [cit. 2022-10-10], resp.
- Vážný 2094 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Zm I 401/25 z 18. septembra 1925 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4360>, [cit. 12. 10. 2022].
- Vážný 2321 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Zm II 518/25 z 19. marca 1926 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4322>, [cit. 12. 10. 2022].
- Vážný 2443 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Zm I 420/26 z 20. júla 1926 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4322>, [cit. 12. 10. 2022].
- Vážný 2714 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Zm I 786/26 z 26. marca 1927 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4314>, [cit. 12. 10. 2022].
- Vážný 316 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr I 409/20 z 30. decembra 1920 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4386>, [cit. 12. 10. 2022].
- Vážný 3740 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Zm II 228/29 z 21. januára 1929. [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4366>, [cit. 12. 10. 2022].
- Vážný 395 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr II 265/20 Zm II 518/25 z 12. marca 1921 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4328>, [cit. 12. 10. 2022].
- Vážný 4151 tr. rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Zm I 468/30 z 24. apríla 1931 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4402>, [cit. 11. 10. 2022].
- Vážný 84 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr I 326/19 zo 4. októbra 1919 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4386>, [cit. 12. 10. 2022].

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A ZDROJOV

- Vážný 863 tr., rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR Kr I 1189/21 z 27. mája 1922 [online]. Dostupné na internete: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/4370>, [cit. 11. 10. 2022].
- VERDOODT, A.: Significance Of The Universal Declaration. The Record So Far And Future Prospects. In: International Review of the Red Cross. IRRC No. 63. 1966. Cambridge University Press, s. 290 – 296 [online]. Dostupné na internete: <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400009086a.pdf>, [cit. 24. 8. 2022].
- WARYLEWSKI, J. *Słowniczek seksualizmów* [online]. Dostupné na internete: <http://warylewski.com.pl/arche1/slow.htm>, [cit. 9. 10. 2021].

VECNÝ REGISTER

A

adolescencia, 203
alternatívne kvalifikačné pojmy, 161
análny styk, 85, 96, 111, 132, 141, 187, 204, 212
aplikácie (počítačové), 173
aplikačná prax, 145, 165, 248

B

bezbrannosť, 41, 42, 77, 80, 84, 85, 87, 89, 90,
91, 93, 94, 96, 105, 111, 121, 130, 131, 132,
134, 137, 153, 154, 156, 157, 186, 187
bezkontaktné zneužívanie, 155
bezprostredné ohrozenie života, 82, 149, 186
beztretnosť, 49, 213, 219, 249, 253
biologická smrť, 104, 169
blízka osoba, 44, 100, 101, 126
bolesť, 50, 66, 98, 230, 231

C

cerebrálna smrť, 104, 169
cirkevné (kánonické) právo, 9, 38
cudzoložstvo, 36, 105

Č

Červený Kríž, 229

D

de lege ferenda, 6, 105, 127, 152, 153, 176, 181,
188, 189, 190, 258, 259, 260, 287
de lege lata, 7, 148, 149, 210, 212, 216, 219,
221, 258, 259, 260
dekriminalizácia, 223, 247
depenalizácia, 192, 223
deportácia, 239
detencia, 160
detenčný ústav, 160
detská pornografia, 31, 148, 170, 261
detská prostitúcia, 30, 31, 148, 183, 185, 210,
212, 256
detské obete, 20, 83, 197
detské pornografické predstavenie, 148
deviácia, 157

dieťa, 17, 30, 31, 40, 45, 65, 71, 72, 82, 86, 90,
96, 97, 100, 104, 124, 125, 126, 127, 129,
132, 136, 138, 146, 148, 149, 152, 155, 156,
157, 158, 162, 163, 166, 167, 168, 169, 170,
171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179,
180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 195,
200, 201, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210,
211, 215, 216, 217, 218, 219, 221, 222, 224,
233, 241, 252, 255, 256

Dohovor o ľudských právach a biomedicíne, 17

Dohovor o nútenej práci, 242

Dohovor o odstránení všetkých foriem diskri-
minácie žien, 32, 251, 252

Dohovor o otroctve, 243, 244, 245

Dohovor o právach dieťaťa, 17, 30, 205, 233, 256

Dohovor o zrušení nútenej práce, 227, 242, 243

Dohovor Organizácie Spojených národov pro-
ti nadnárodnému organizovanému zločinu,
32, 238, 241, 246

Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred se-
xuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneu-
žívaním, 30, 95, 117, 171, 174, 179

donútenie k análnemu styku, 43, 44, 80, 92, 93,
94, 102, 111

donútenie k iným sexuálnym praktikám, 43, 80,
92, 93, 111

donútenie k orálnemu styku, 43, 44, 80, 93, 94,
102, 111

donútenie k súloži, 42, 84, 102, 188

dospelý, 20, 32, 63, 125, 128, 150, 173, 199,
200, 224, 256

dôkaz, 38, 47, 48, 49, 50, 52, 65, 70, 108, 109,
110, 124, 126, 128, 165, 248

dôveryhodnosť, 51, 52, 59, 68, 199, 205, 206

drogy, 244, 255

duševná porucha, 103

dynamika páchania TČ, 194, 195

E

elektronická komunikačná služba (komuniká-
cia), 148, 157, 159, 170, 172, 173, 174, 175,
176, 195, 199, 201, 202, 225

Europol, 249, 250

Európska únia, 34, 170, 227

Európsky súd pre ľudské práva, 32, 34, 35, 77, 229, 232, 272

F

fenomenológia kriminality, 248

fyzická osoba, 95, 111, 116, 156, 205

fyzické násilie, 29, 85, 186

G

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky, 122, 127

genocída, 61

grooming, 172, 202, 220

H

hmotný predmet útoku, 84, 89, 191

homosexualita, 137, 138

hormonálne zmeny, 203, 210, 213

hranica trestnej sadzby, 43, 151, 159, 208, 213

hranica trestnej zodpovednosti, 141, 144

hrozba bezprostredného násillia, 77, 84, 86, 93, 186

hrubý nátlak, 112

CH

Chammurapiho zákonník, 36, 127

Charta základných práv Európskej únie, 17, 26, 227

chránená osoba, 44, 84, 91, 96, 97, 100, 147, 156, 161, 165, 166, 218

I

in dubio pro reo, 164

incestné znásilnenie, 75

index znásilnení, 79

iné sexuálne praktiky, 44, 94, 96, 113, 114, 115, 132, 140, 154, 188

informovaný súhlas, 125

intelektuálne postihnutie, 49

Istanbulský dohovor, 24, 28, 29, 74, 107, 108, 270

J

jednočinný súbeh, 90, 91, 94, 96, 133, 140, 166, 187, 188, 189, 190

judikatúra, 34, 42, 43, 107, 108, 114, 132, 139, 164, 180

K

klinické diagnostikovanie, 158

kňaz, 124, 164, 165, 185, 215

Komisia (EÚ), 46, 57, 244

komisívne konanie, 122

komunikácia, 175

konanie, 29, 30, 36, 39, 41, 42, 45, 50, 51, 53, 55, 56, 58, 61, 62, 66, 72, 73, 78, 81, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 95, 96, 99, 108, 110, 112, 114, 115, 118, 122, 131, 133, 137, 138, 139, 140, 150, 152, 153, 156, 161, 162, 169, 172, 174, 177, 179, 180, 182, 184, 186, 187, 188, 189, 191, 208, 209, 210, 211, 216, 217, 221, 223, 224, 231, 242

konsenzuálny styk, 49, 217

krajský súd, 115, 116, 143, 272

kriminalita, 22, 195, 196, 199

kriminalizácia, 172, 180, 181, 235, 247

kriminálna geografia, 203

kriminologický výskum, 22

krízová situácia, 44, 82, 97, 104, 147, 169

kruté zaobchádzanie, 13, 21, 47, 61, 65, 106

kumulatívne, 84, 142, 164

kupliarstvo, 22, 107, 246, 247, 250

kvalifikačné znaky (pojmy) 98, 100, 101, 149, 161, 164, 166, 167, 179, 185

kvalifikovaná skutková podstata, 84, 89, 91, 95, 96, 139, 144, 149, 161, 166, 167, 205, 209

kybergrooming, 172, 174, 177, 266, 278

L

Lanzarotský dohovor, 30, 171, 270

latencia, 80, 81, 83, 126, 146, 173

lege artis, 184

legislatíva, 129, 224, 252

legislatívne návrhy, 42, 75, 117, 122

lekár, 46, 87, 104, 124, 164, 185

lekárske vyšetrenie (prehliadka), 49, 52, 152, 169

leš, 40, 88, 215, 216, 221

M

maloletá osoba, 153, 154, 155, 156, 166, 175, 185, 187, 188, 213, 223

manžel (manželka), 29, 36, 37, 43, 52, 55, 56, 74, 83, 87, 91, 101, 163, 166, 184, 218, 219, 220, 252

manželstvo, 27, 28, 42, 43, 54, 55, 73, 105, 107, 135, 183, 252

materiálny korektív, 150
 médiá, 53, 119, 232, 237, 254
 Medzinárodná spoločnosť pre prevenciu zneužívania a zanedbávania detí, 125
 medzinárodné právo, 61, 227, 229, 234, 247
 Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, 17, 228
 miera objasnenosti, 193, 194, 197, 203
 mimoriadne zníženie trestu, 145
 Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 42, 117, 199
 Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, 83, 93
 mladistvý, 137, 145, 146, 150, 153, 190, 191, 192, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 210, 214, 232, 234, 240
 mladý dospelý, 199
 motív, 96, 175, 256
 mravný vývoj mladistvých, 146, 189
 mučivé útrapy, 103, 168

N

Najvyšší súd, 133, 145, 166
 nález (lekársky), 158
 Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, 11, 14, 18, 19, 20, 106, 182, 272
 násilie, 18, 27, 29, 34, 35, 39, 47, 60, 61, 62, 64, 65, 69, 77, 84, 85, 86, 87, 88, 92, 93, 95, 104, 108, 125, 162, 186, 187, 188, 202, 234, 254
 následok, 28, 61, 84, 85, 89, 91, 97, 103, 108, 141, 164, 167, 180, 223, 261
 nátlak, 31, 58, 61, 72, 73, 112, 147, 149, 176, 185, 186, 210, 234, 241, 243, 253
 návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady o boji proti násiliu na ženách a domácemu násiliu, 18, 28, 273
 návrh zákona, 44, 79, 116, 117, 122
 návykové látky, 187
 nebezpečnosť, 44, 92, 111, 145, 192, 239
 nedbanlivosť, 69, 100, 103, 104, 109, 110, 167, 169, 180, 217
 nekonsenzuálny sexuálny čin, 45, 47, 109
 neľudské zaobchádzanie, 46, 228, 229, 230
 neoprávnený zásah, 19
 neoznámenie TČ, 91, 97, 150
 nepodmienečný trest, 160, 201
 neprekazenie TČ, 91, 97, 150
 nepremlčateľné právo, 15

neschopnosť, 29, 48, 63, 99, 118, 168, 187
 nespôsobilý predmet útoku, 159
 núdzový stav, 104, 169, 170

O

obeť, 12, 20, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 46, 48, 53, 54, 57, 68, 70, 71, 73, 74, 75, 77, 78, 93, 95, 99, 104, 109, 111, 112, 113, 115, 118, 133, 135, 137, 139, 140, 142, 145, 152, 162, 171, 173, 174, 178, 186, 188, 212, 214, 215, 224, 232, 233, 240, 262, 265, 284
 obchodovanie s ľuďmi, 13, 18, 20, 30, 31, 32, 33, 95, 117, 172, 226, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 244, 246, 274, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258
 objednanie znásilnenia, 74
 objekt (skutkovej podstaty), 12, 16, 38, 84, 93, 105, 107, 146, 151, 153, 157, 161, 172, 179, 183, 188, 189, 191, 199, 200, 204, 208
 objektívna stránka, 93, 111, 152, 172, 179, 183, 191, 212, 214, 215
 obligatornosť, 142, 150, 178, 182
 obmedzovanie slobody, 112
 obvinenie, 46, 51, 54, 70, 126, 255
 obvinený, 40, 53, 62, 64, 71, 88, 102, 110, 154, 155, 156, 163, 165, 180, 189, 238
 obžalovaný, 51, 53, 55, 59, 62, 66, 70, 110, 153, 159, 166, 175, 185
 odkázanosť, 31, 99, 162, 163, 166, 218
 ochrana ľudskej dôstojnosti, 12, 17, 19, 21, 106, 226, 258
 ochranné opatrenie, 150
 okolnosť vylučujúca protiprávnosť, 153, 179
 okresný súd, 54, 93, 95, 102, 105, 111, 115, 116, 120, 153, 154, 155, 163, 164, 165, 166, 175, 180, 185, 187
 omisívne konanie, 122
 omyl, 87, 89, 91, 96, 158, 159
 online, 74, 125, 155, 200, 220, 254
 Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii, 30, 256
 opomenutie, 228
 orálny styk, 141, 175, 188, 204
 Organizácia Spojených národov, 34, 227, 245
 osobitný motív, 44, 97, 102, 104, 147, 161, 167
 osvojenec, 101, 166

osvojiteľ, 101, 166, 222, 224
 otroctvo, 28, 61, 63, 64, 234, 240, 241, 243,
 244, 245, 246

P

páchateľ, 12, 38, 40, 41, 42, 44, 46, 47, 49, 52,
 62, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 81, 84, 85,
 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98,
 99, 100, 101, 102, 103, 104, 109, 111, 114,
 115, 120, 125, 126, 129, 130, 132, 135, 136,
 137, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146,
 147, 148, 149, 152, 153, 154, 155, 156, 157,
 158, 159, 162, 163, 164, 167, 168, 169, 173,
 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 184, 185,
 186, 187, 188, 190, 200, 201, 203, 204, 205,
 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214,
 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 224,
 225, 232, 254, 255
 patologické praktiky, 107
 pedagóg, 157, 200, 215
 plnenie úlohy agenta, 153
 podmienený trest, 200, 201
 pohlavný styk, 76, 84, 85, 114, 127, 129, 130,
 141, 146, 151, 152, 155, 159, 163, 171, 183,
 185, 186, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 216,
 220, 222, 223
 pokračovací trestný čin, 88, 94
 pokus trestného činu, 88
 poľahčujúce okolnosti, 40, 158, 201, 230
 porucha zdravia, 103, 168
 posttraumatická stresová porucha, 253 168, 188
 poškodený, 99, 100, 101, 112, 122, 125, 152,
 153, 162, 165, 204, 219
 potrat, 103, 139, 168
 použitie násillia, 48, 73, 77
 povinná školská dochádzka, 139, 142, 168
 právnická osoba, 89, 95, 116, 117, 121, 151,
 156, 170, 182, 205, 207, 209
 právny dualizmus, 41, 136
 prečin, 40, 41, 130, 134, 150, 170, 175, 177,
 180, 182, 185, 191, 192
 premlčacia doba, 151, 224
 prevencia, 236, 237, 252
 príprava na zločin, 88, 96, 174, 176
 priťažujúce okolnosti, 213, 221, 225
 privilegovaná skutková podstata, 190, 191, 192
 prostitúcia, 31, 61, 63, 64, 148, 234, 240, 246
 protiprávnosť, 153, 172, 179, 239
 psychické násillie, 186

psychológia, 51, 67, 119, 147, 160, 162, 185,
 192, 200, 239

R

Rada Európy, 34
 rakúsky TZ, 130, 132, 135
 reálny súbeh, 189
 recidíva, 139, 198, 201, 203, 217
 rekodifikácia, 44, 143, 147, 204, 210
 Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu,
 27, 35, 61, 63
 rodič, 58, 81, 101, 124, 125, 136, 146, 163, 166,
 173, 175, 176, 180, 184, 187, 197, 205, 206,
 209, 222, 224, 232, 252
 rovnorodý súbeh, 94
 rozsudok, 17, 35, 41, 53, 62, 63, 64, 65, 66, 76, 93,
 102, 111, 114, 115, 116, 153, 156, 162, 163,
 164, 166, 175, 180, 185, 187, 237, 274, 275
 rozširovanie detskej pornografie, 107, 124, 196

S

sankcie, 116, 129, 160, 224, 239
 sexuálne aktivity, 20, 30, 68, 69, 71, 72, 76, 81,
 94, 110, 112, 113, 119, 120, 152, 155, 172,
 179, 180, 184, 185, 216, 217, 218, 221
 sexuálne násillie, 13, 20, 22, 25, 27, 28, 34, 43,
 44, 45, 61, 62, 64, 65, 66, 80, 85, 91, 92, 93,
 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 104,
 105, 108, 109, 11, 112, 113, 116, 117, 118,
 121, 122, 124, 134, 138, 156, 160, 162, 186,
 187, 188, 198, 199, 200, 201, 202, 221, 223,
 254, 258
 sexuálne obťažovanie, 115
 sexuálne vykorisťovanie, 20, 31, 87, 234, 253,
 254
 sexuálne zneužívanie, 18, 23, 30, 31, 81, 124,
 125, 126, 127, 129, 131, 133, 135, 137, 139,
 141, 143, 145, 147, 149, 150, 151, 152, 153,
 154, 155, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 163,
 164, 167, 168, 170, 171, 172, 173, 174, 175,
 176, 178, 179, 180, 181, 182, 184, 186, 187,
 188, 189, 190, 193, 195, 197, 199, 201, 202,
 203, 205, 206, 209, 211, 212, 213, 215, 217,
 218, 219, 221, 223, 225
 sexuálny motív, 12, 22, 102, 104, 139, 152, 167,
 206, 207, 214, 255, 257
 skutková podstata, 42, 84, 93, 95, 131, 140, 141,
 142, 144, 149, 151, 158 161, 172, 179, 183,
 184, 204, 205, 209, 211, 213, 214, 222

- skutkový omyl, 89, 96, 189
- Smernica o boji proti sexuálnemu zneužívaniu detí, 31, 95, 103, 117, 148, 167, 169, 171, 176, 178, 179, 186, 206, 208, 218
- smilstvo, 37, 39, 40, 41, 42, 105, 130, 133, 136, 137, 140
- smrť, 21, 36, 38, 40, 41, 60, 73, 74, 76, 86, 97, 103, 104, 131, 135, 136, 139, 141, 143, 147, 168, 169, 204, 206, 213, 217, 231
- sociálne siete, 173
- spolčenie, 99
- spolupáchateľ, 36, 66, 70, 73, 79, 85, 88, 89, 95, 96, 97, 98, 103, 242
- spolupáchateľstvo, 89 103
- spôsob konania, 111, 161, 162, 163, 166, 230, 231
- stav bezbrannosti, 87
- súbeh, 43, 90, 91, 93, 94, 96, 111, 133, 140, 141, 166, 169, 187, 188, 189, 190, 209, 210
- subjekt (skutkovej podstaty), 11, 14, 15, 16, 18, 38, 39, 85, 88, 89, 95, 96, 100, 101, 106, 122, 141, 156, 158, 177, 178, 181, 182, 184, 185, 191, 205, 210, 223, 232, 235
- subjektívna stránka, 89, 96, 178, 182, 205
- súlož, 40, 41, 44, 76, 78, 87, 88, 89, 91, 93, 94, 96, 111, 113, 114, 118, 130, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 140, 141, 143, 144, 147, 151, 153, 155, 156, 157, 158, 159, 163, 169, 184, 185, 186, 188, 190, 202, 209, 213
- súrodeneц, 101, 166
- Svetová zdravotnícka organizácia, 125
- Š**
- špecialita, 96, 167, 172, 179, 188
- štatistiky kriminality, 80, 81, 159, 193, 194, 199, 203, 250
- T**
- ťažká ujma na zdraví, 103, 112, 168
- ťažší následok, 103, 167
- tieseň, 99
- tréner, 101, 163, 184, 185, 206, 215
- trest odňatia slobody, 40, 68, 69, 73, 134, 135, 143, 150, 159, 160, 161, 187, 191, 200, 201, 205, 207, 209, 211, 212, 213, 214, 216, 217, 219, 220, 222, 223
- trestná zodpovednosť, 89, 116, 136, 156, 158, 177
- trestné oznámenie, 49, 51, 52, 57, 68, 126, 127
- trestný čin, 13, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 42, 43, 44, 55, 56, 62, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 131, 134, 137, 147, 148, 149, 151, 153, 157, 158, 159, 162, 163, 165, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 182, 186, 188, 191, 196, 197, 201, 202, 204, 206, 207, 208, 209, 223, 224, 249, 258
- tresty, 35, 134, 140, 145, 160, 201, 203, 217, 224
- trýznivý spôsob, 44, 98
- týranie dieťaťa, 217
- U**
- účasť na sexuálnych aktivitách alebo sexuálnom zneužití, 148, 178, 179, 180, 182, 195, 199, 200, 201
- učiteľ, 99, 124, 157, 163, 164, 173, 180, 184, 200, 205, 206, 215
- uhorský TZ, 130, 134
- ujma, 73, 103, 112, 168, 223
- úmysel, 29, 32, 66, 69, 70, 71, 72, 87, 89, 96, 103, 104, 108, 110, 115, 140, 142, 154, 158, 167, 169, 173, 174, 178, 179, 180, 182, 185, 205, 207, 215, 231, 242
- usmrtenie, 103, 168
- Ústava Slovenskej republiky, 11, 18, 272
- V**
- vaginálny styk, 66
- vážna ujma, 73, 223
- veková hranica pre legálny pohlavný styk, 148, 151, 157, 191, 205, 215
- vojna, 104, 170
- vojnový stav, 104, 169
- vojnový zločin, 25, 27, 63, 64
- Všeobecná deklarácia ľudských práv, 226, 227
- vydieranie, 44, 85, 86, 9, 92, 94, 96, 101, 111, 112, 162, 188
- vyhrážanie, 12, 231
- vychovávateľ, 101, 157, 163, 164, 180, 184, 200, 205, 215
- vykorisťovanie, 20, 31, 33, 87, 234, 240, 241, 246, 247, 250, 253, 254

VECNÝ REGISTER

- výnimočný stav, 104, 169
výroba detskej pornografie, 107, 125, 148, 155,
170, 172, 173, 175, 176, 177, 178, 189, 207,
215
- Z**
- zákaz mučenia, 13, 21, 34, 45, 50, 65, 66, 106
zákaz otroctva, 13, 20, 246, 258
základná skutková podstata, 76, 102, 134, 142,
144, 148, 151, 161, 165, 166, 170, 174, 179,
182, 183, 200, 204, 210, 211, 213, 214, 222
zamestnanie, 164, 165, 220, 252
závažnosť, 54, 61, 68, 82, 120, 143, 144, 149,
150, 152, 155, 161, 164, 185, 192, 227, 229
zavinenie, 88, 96, 100, 104, 158, 178, 185
zdravotné postihnutie, 70, 73
zločin proti ľudskosti, 61, 64, 246
znalec, 47, 100
znalecký posudok, 51, 162, 168
- znásilnenie, 12, 13, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26,
27, 28, 29, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42,
43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55,
56, 57, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 69, 71, 73,
74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 85, 87, 89,
90, 91, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102,
103, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 112,
113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121,
122, 123, 124, 130, 134, 138, 156, 162, 186,
188, 202, 222, 258
zneuctenie, 37, 38, 129
zneužitie dieťaťa, 180
zneužitie dôvery, 222
zohyzdenie, 103, 168
zotročenie, 62, 246
- Ž**
- Ženevské dohovory, 26, 27, 60, 63

Jozef Záhora, Štefan Zeman, Michal Maslen

**TRESTNÉ ČINY
PROTI ĽUDSKEJ DÔSTOJNOSTI
V SEXUÁLNEJ OBLASTI**

Zodpovedný redaktor: PhDr. Jozef Molitor
Grafická úprava a zalomenie: Jana Janíková
Obálka: Marek Petržalka

Pre Právnickú fakultu Trnavskej univerzity
vydalo vydavateľstvo TYPUS UNIVERSITATIS TYRNAVENSIS,
spoločné pracovisko Trnavskej univerzity v Trnave
a VEDY, vydavateľstva Slovenskej akadémie vied, ako 399. publikáciu.

Vytlačila VEDA, vydavateľstvo SAV.

ISBN 978-80-568-0593-0